

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

John Steinbeck • Köpeğim Charley ile Amerika Yollarında

John Steinbeck

Köpeğim Charley ile Amerika Yollarında*

Türkçesi: Aslı Biçen

*SEL

3.
BASKI

KÖPEĞİM CHARLEY İLE AMERİKA YOLLARINDA *

JOHN STEINBECK, babası Prusya, annesi ise İrlandagöçmeni ırgat bir ailenin çocuğu olarak, 1902 yılında California'nın Salinas kentinde doğdu. Çocukluk ve ilköğrenim yılları boyunca okul dışındaki zamanını Salinas Vadisi'ndeki çiftliklerde çalışarak geçirdi. Eserlerinin çoğunda da mekân olarak burayı seçti. Erken yaşlarda yazar olma-ya karar veren Steinbeck, 1919'da girdiği Stanford Üniversitesi'nde yalnızca yazarlığına katkısı olacağını düşündüğü derslere katıldı. Öğrenimini sürdürdüğü altı yıl boyunca tezgâhtarlık, ırgatlık, marangozluk, laborantlık, boyacılık, kapıcılık gibi pek çok işte çalıştı. Steinbeck'in ilk romanlarından başlayarak emekçilerin yaşam koşullarını ve ilişkilerini başarıyla yansıtabilmesinde bu yaşam deneyimi etkili oldu. Üniversiteyi bıraktıktan sonra New York'a giderek gazetecilik yapmayı denedi ancak yazılarının büyük kısmını yayınlamayı başaramayarak California'ya döndü. İlk romanı *Altın Kupa* (1929) fazla ilgi görmedi. Yazarlık yeteneği 1935 yılında *Yukarı Mahalle*'nin yayınlanmasının ardından dikkat çekti. Bu eserini her biri birer klasik sayılan *Bitmeyen Kavgı* (1936), *Fareler ve İnsanlar* (1937) ve Pulitzer Ödülü kazanan *Gazap Üzümleri* (1939) takip etti. Kitaplarında işçi sınıfının gündelik ilişkilerini, yaşam koşullarını ve mücadelelerini, döneminin ve çağımızın en temel toplumsal meselelerini tüm insani ayrıntılarıyla resmetti. *Sardalye Sokağı*, *Cennetin Doğusu*, *Al Midilli* ve daha pek çok başyapıt veren yazar 1962 yılında edebiyata katkılarının dolayısıyla Nobel Edebiyat Ödülü'yle onurlandırıldı. Eserleri edebi değerleri kadar güncellikleriyle de övgü alan ve birçoğu sinemaya uyarlanan Steinbeck, 1968 yılında öldü.

***SEL YAYINCILIK**

Piyerloti Cad. 11 / 3 Çemberlitaş - İstanbul

Tel. (0212) 516 96 85

<http://www.selyayincilik.com>

E-mail: halklailiskiler@selyayincilik.com

SATIŞ - DAĞITIM:

Çatalçeşme Sokak, No: 19, Giriş Kat

Cağaloğlu - İstanbul

E-mail: siparis@selyayincilik.com

Tel. (0212) 522 96 72 Faks: (0212) 516 97 26

***SEL YAYINCILIK: 641**

ISBN 978-975-570-660-3

KÖPEĞİM CHARLEY İLE AMERİKA YOLLARINDA
John Steinbeck

Roman

Türkçesi: Aslı Biçen

Özgün Adı: Travels with Charley in Search of America

© John Steinbeck, 1962 (Elaine A. Steinbeck, Thom Steinbeck and John Steinbeck IV, 1989, 1990)

© McIntosh & Otis ve AnatoliaLit Telif Hakları Ajansı aracılığıyla
Sel Yayıncılık, 2013

Genel Yayın Yönetmeni: İrfan Sancı

Editör: Gökçe Gündoğdu

Kapak tasarım ve teknik hazırlık: Gülay Tunç

Birinci Baskı: Ocak, 2014

İkinci Baskı: Ağustos, 2015

Üçüncü Baskı: Haziran, 2017

Baskı ve Cilt: Yayıncılık Matbaası

Fatih Sanayi Sitesi, 12/197-203

Topkapı-İstanbul, 567 80 03

Sertifika No: 11931
Çerresiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

John Steinbeck

Köpeğim Charley ile Amerika Yollarında

Türkçesi: Aslı Biçen

*Bu kitap, gittikçe artan bir dostluk ve
sevgiden doğan hürmetle
Harold Guinzburg'a adanmıştır.*

BİRİNCİ BÖLÜM

Yeniyetmelikte, sürekli başka yerlerde olmayı istediğim zamanlarda, yaşını başını almış insanlar, içimdeki bu kıpırtıyı yılların tedavi edeceğini söylerlerdi. Yıllar geçip de olgunlaştığımda bu sefer reçeteyi orta yaşa kestiler. Orta yaşa geldiğimde ise yaşlanınca bu ateşin düşeceği söylendi ama artık elli sekizi bulduğuma göre bu işi olsa olsa bunaklık halledecek galiba. Hiçbir şey işe yaramadı. Boğuk sesiyle bir gemi düdüğünün arka arkaya dört kere öttüğünü duyduğum anda ensemdeki tüyler diken diken oluyor ve ayaklarım yeri dövmeye başlıyor. Bir jet uçağının, ısınan bir motorun sesi, hatta sokaktan geçen atların nal sesleri o eski titremeyi, ağızdaki o kuruluğu, o dalıp dalıp gitmeleri, avuçlardaki yanmayı ve midenin göğüs kafesi altında çalkalanıp durmasını geri getiriveriyor. Başka bir deyişle iflah olmuyorum; yani yedisinde serseri olan yetmişinde de serseri olur. Korkarım bu derdin çaresi yok. Bunu da herkesin kulağına küpe olsun diye değil kendim iyice bir anlayayım diye yazıyorum.

Bildiğini okuyan bir adamın içi kıpır kıpır olmaya ve buradan başka yerlere uzanan yol geniş, düz ve davetkâr görünmeye başladığında, kurbanın gitmek için kendisine sağlam ve yeterli bir sebep bulması gerekir. Tecrübeli bir serseri için bu hiç de zor değildir. Hemen elinin altında içinde sebeplerden sebep seçebileceği bir bahçe vardır. Sonra zaman ve mekân içinde bir yolculuk planlaması, bir istikamet ve hedef seçmesi gerekir. Son olarak da yolculuk için gerekli donanımı temin etmelidir. Nasıl gitmeli, yanına ne almalı, ne kadar kalmalı. Sürecin bu kısmı ezelden beri aynıdır. Günahları yumurtadan henüz başını uzatmış ergenler gibi, serseriliğe yeni adım atanlar da bu işi kendileri icat ettiklerini sanmasın diye yazdım bunları.

Bir yolculuk tasarlandığında, teçhizat hazırlandığında ve süreç başladığında yeni bir etken devreye girer ve hâkimiyetini ilan eder. Bir yolculuk, safari, keşif gezisi diğer bütün seyahatlerden farklı bir şeydir. Bir şahsiyeti, ruh hali, karakteri ve kendine haslığı vardır. Her yolculuk başlı başına bir şahıstır; hiçbir yolculuk birbirinin aynı olmaz. Bütün planlar, ihtiyatlar, zapturapt ve zorlamalar beyhudedir. Senelerce mücadele verdikten sonra anlarız ki biz seyahate gitmeyiz, seyahat bize gelir. Seyahat rehberleri, programlar, rezervasyonlar, yolculuğun şahsında kaçınılmaz olarak kendilerini imha etmeye mahkumdur. Hakiki serseri ancak bunun farkına vardıktan sonra rahatlayıp kendini akıntıya bırakır. Ancak bu şekilde hüsrانlar sona erer. Bu açıdan yolculuk evliliğe benzer. En büyük hata onu kontrol ettiğini düşünmektir. Bunu söylediğim için kendimi daha iyi hissediyorum ama ne dediğimi ancak yaşayan bilir.

Planım açık, net ve mantıklıydı, sanırım. Senelerce dünyanın türlü yerlerinde seyahate çıkmıştım. Amerika'da New York'ta yaşıyorum, bazen de Chicago ya da San Francisco'ya uzanıyorum. Ama Paris ne kadar Fransa ise ya da Londra ne kadar İngiltere, New York da o kadar Amerika'dır. Böylece anladım ki kendi ülkemi bilmiyorum. Amerika hakkında yazan bir Amerikalı yazar olarak ben hafızamda kalan şeylerden yararlanarak yazıyordum ve hafızanın en kuvvetlisi bile kusurlu, çarpık bir haznedir. Epeydir Amerika'nın lisanını duymamış, otlarının, ağaçlarının, lağımlarının kokusunu almamış, tepelerini, sularını, rengini, ışık değişimlerini görmemiştim. Değişiklikleri sadece kitaplardan ya da gazetelerden okumuştum. Daha da önemlisi yirmi beş senedir ülkeyi hissetmemiştim. Kısacası bilmediğim bir konuda yazıp duruyordum ve bana öyle geliyor ki yazar denen birinde bu bayağı suça girer. Araya giren yirmi beş yıl, anılarımı bozulmaya uğratmıştı.

O zamanlar eski bir ekmek arabasıyla yola çıkmış, bu iki kapılı külüstürün arka tarafına bir yatak atmıştım. İnsanların durduğu ya da toplandığı yerlerde durur, dinler, bakar, hissederdim ve bu süreç zarfında, kendi yetersizliklerimin elverdiği ölçüde, ülkenin mükemmel bir resmini oluşturmuştum zihnimde.

İşte bu yüzden bu devasa ülkeye tekrar bir bakmaya ve onu tekrar keşfetmeye karar verdim. Yoksa büyük hakikatin temelini oluşturan, teşhis maksatlı küçük hakikatleri bilemeyecektim. Ancak önemli bir zorluk vardı. Aradan geçen yirmi beş yılda epey isim yapmıştım. Şöyle bir tecrübem vardı: İnsanlar sizin hakkınızda iyi olsun, kötü olsun herhangi bir şey biliyorlarsa size karşı tavırları değişir; utangaçlıktan ya da tanınmış biri karşısında devreye giren başka duygular yüzünden normalde olmadıkları

gibi davranırlar. Bu sebeple yolculuğum sırasında adımları ve kimliğini evde bırakmalıydım. Gezici bir çift göz ve kulak, bir nevi hareketli jöle tabağı olmalıydım. Otel defterlerine kendi imzalarını atamaz, tanıdığım insanlarla görüşemez, kimseyle röportaj yapamaz, hatta uzun uzadıya sorular soramazdım. Dahası, iki ya da daha fazla kişi ortamın ekolojik yapısını bozar. Yani tek başına gitmeli ve kendi kendime yetmeli, evini sırtında taşıyan bir kaplumbağa olmalıydım.

Bütün bunları aklımda bulundurarak kamyon imalatçısı büyük bir firmanın merkezini aradım. Amacımı ve ihtiyaçlarımı belirttim. Zorlu koşullarda, her türlü yolda gidebilecek üç-çeyrek-tonluk bir pikap istedim; üzerine de küçük bir tekne kabini gibi ufak bir ev yapılacaktı. Römorku dağ yollarında kullanmak zordur, park etmek imkânsız ve genelde yasaktır ve pek çok kısıtlamaya tabidir. Zamanla dayanıklı, hızlı, rahat bir aracın ne gibi özellikler taşıması gerektiği netleşti ve üzerindeki kabin de -iki kişilik yatağı, bütan gazıyla çalışan dörtlü ocağı, sobası, buzdolabı ve ışıkları, kimyasal tuvaleti, dolabı, kileri, sinek telli pencereleri olan küçük bir ev- tam istediğim gibi oldu. Yazın Long Island'ın uç kısmında Sag Harbor'daki küçük balıkçı kulübeme teslim ettiler aracı. Yola çıkmak için Emek Günü'nü,* yani bütün milletin normal hayatına dönmesini beklediğim halde kaplumbağa kabuğuma alışmak, gerekli teçhizatı temin etmek ve kullanmayı öğrenmek istiyordum. O güzelim güçlü ama kıvrak karavan ağustosta gelmişti. Kullanımı neredeyse binek arabalar kadar kolaydı. Planladığım yolculuk yüzünden dostlarım benimle epey dalga geçtiği için karavana Rocinante adını koydum, malum Don Kişot'un atının adı.

Projemi kimseden saklamadığım için dostlarım ve akıl hocalarım arasında fikrin bini bir paraydı. (İnsan seyahate çıkmaya kalktı mı sürü sürü akıl vereni oluyor.) Yayıncım fotoğrafımı elinden geldiğince çok yaydığı için tarunmadan yolculuk etmemin

* Amerika'da eylül ayının ilk pazartesi günü kutlanan milli bayram. (ç.n.)

imkânsız olacağını söylediler. Hemen söyleyeyim, otuz dört eyalette, on beş bin küsur kilometre yol yaptığım halde beni tanıyan tek bir kişiye rastlamadım. İnsanların bazı şeyleri ancak kendi bağlamı içinde tanıyabildiklerini düşünüyorum. Bana uygun bir zeminde görse tanıyabilecek kişiler bile, beni Rocinante'nin içinde görünce tanıyamadılar.

On altıncı yüzyıl İspanyol yazısıyla karavanın yanına yazdığım Rocinante isminin bazı yerlerde merak konusu olacağını söylediler. Bu ismi kaç kişinin hatırladığını bilemeyeceğim, ama hiç soran çıkmadı.

Sonra bir yabancıнын etrafta dolaşmasının merak, hatta şüphe uyandırabileceğini söylediler. Bu sebeple bir çiftte, iki tüfek, birkaç olta aldım yanıma çünkü avlanmaya ya da balık tutmaya giden bir adamın maksadının gayet iyi anlaşıldığını, hatta alkışlandığını bilirim. Doğrusu benim avcılık günlerim çok geride kaldı. Artık tavaya atıp kızartamayacağım hiçbir şeyi ne öldürüyor ne de yakalıyorum; spor amaçlı avlanmak için çok yaşıyım. Gerçi bu düzenlemenin de gereksiz olduğu sonradan ortaya çıktı.

New York plakamın ilgi çekeceğini, hatta sorulara sebep olacağını söylediler, zira dışarıdan görünen yegâne belirleyici işaret buydu. Gerçekten de insanlar bu konuda bana sorular sordu – bütün yolculukta belki yirmi ya da otuz kere. Ama böylesi temaslar hep aynı şablonu takip ediyordu, tablo üç aşağı beş yukarı şöyle:

ORANIN YERLİSİ: "New York'tan mı geliyorsun?"

BEN: "Evet."

ORANIN YERLİSİ: "Otuz sekizde oradaydım; yoksa otuz dokuz muydu? Alice, New York'a ne zaman gittiydik, otuz sekiz mi yoksa otuz dokuz mu?"

ALICE: "Otuz altı. İyi hatırlıyorum çünkü Alfred'in öldüğü seneydi."

ORANIN YERLİSİ: "Neyse, hiç sevmemiştim. Üstüne para verseler oturmam orda."

Tek başına yolculuk ettiğim için saldırıya, hırsızlığa, fiziksel şiddete maruz kalmamdan endişe ediyorlardı. Yollarımızın tehlikeli olduğunu herkes bilir. İtiraf etmeliyim benim de bazı manasız endişelerim vardı. Tek başına, isimsiz, arkadaşsız, ailenin, dostların, yordakçılarının sunduğu korumadan yoksun ortalıkta dolaşmalı çok zaman geçmişti. Tehlikenin bir gerçekliği yok. İlk başta çok yalnız, çok çaresiz bir his veriyor; ıssızlık gibi bir his. Bu sebeple yanıma tek bir yol arkadaşı aldım; Charley adında, yaşlı başlı bir beyfendi, bir Fransız kanişi. Asıl adı Charles le Chien'dır. Paris yakınlarında Bercy'de doğmuş, Fransa'da eğitim görmüş ve azıcık kaniş-İngilizcesi bilse de sadece Fransızca emirlere çabuk tepki verir. İngilizce söyleyince kafasında tercüme etmesi gerektiğinden tepkisi yavaşlar. Mavi kaniş de denen çok büyük bir kaniş türüdür ve temiz olduğunda gerçekten mavimsi bir rengi vardır. Charley doğuştan diplomattır. Müzakerede bulunmayı savaşmaya tercih eder, iyi de yapar çünkü kavga konusunda berbattır. On yıllık ömründe bir kere başını derde sokmuştur, o da müzakereyi reddeden bir köpekle karşılaştığında. Charley o zaman sağ kulağının bir parçasını kaybetti. Ama iyi bir bekçi köpeğidir; havlaması aslan kükremesine benzer, bu da kâğıttan bir külaha bile diş geçiremediğini geceleyin ortalıkta dolaşan yabancılardan saklamasını sağlar. İyi bir dost ve yol arkadaşıdır ve dünyada yolculuk etmekten daha fazla sevdiği bir şey yoktur. Bu seyahatnamede bolca görünmesinin sebebi seyahate büyük katkılarda bulunmuş olmasıdır. Bir köpek, hele Charley gibi egzotik bir köpek, yabancılar arasında bir yakınlaşma kurulmasını sağlar. Yolda yaptığım sohbetlerin çoğu "Bu ne köpeği böyle?" sorusuyla başladı.

Sohbet başlatma teknikleri evrenseldir. İlgi çekmenin, yardım almanın ve sohbe başlamanın en iyi yolunun kaybolmak olduğunu uzun zaman önce keşfetmiştim. Kaybolduğunu iddia eden bir yabancıya yardım etmek için yerde aklıktan kıvranan annesinin karnına bir tekme atıp yolu açabilir, mutlu mutlu yanlış yol tarifleri vermek için saatlerini harcayabilir insanlar.

Sag Harbor'daki evin bahçesindeki büyük meşelerin altında, yakışıklı ve kendinden emin duruyordu Rocinante. Komşular birer birer onu görmeye geldiler, hatta hiç tanımadığımız komşular bile. Ülkenin her köşesinde tekrar tekrar göreceğim bir ifade vardı gözlerinde: yakıcı bir gitme, hareket halinde olma, yola çıkma, herhangi bir Buradan herhangi bir başka yere gitme arzusu. Nasıl günün birinde çekip gitmek istediklerini, hiçbir bağları olmadan özgürce dolaşmak istediklerini, bir şeye doğru değil bir şeyden uzağa gitmek istediklerini anlattılar sakın sakın. Gittiğim her eyalette bu bakışı gördüm ve bu özlemi duydum. Neredeyse her Amerikalı hareket halinde olmaya aç. On üç yaşlarında küçük bir çocuk her gün geliyordu. Biraz uzakta durup utangaç utangaç Rocinante'ye bakıyor, kapıdan içeri göz atıyor, hatta yere yatıp amortisörleri inceliyordu. Kendi halinde, sessiz, ufak tefek bir çocuktü. Hatta Rocinante'ye bakmak için geceleri bile geldiği oluyordu. Bir hafta sonra artık kendini daha fazla tutamadı. Sözleri, utangaçlığıyla güreşe güreşe ortalığa döküldü. "Beni de yanınızda götürürseniz ne iş olsa yaparım, yemek pişiririm, bulaşık yıkarım, bütün işi yaparım, size bakarım," dedi.

Ne yazık ki onun bu özlemini çok iyi anlıyordum. "Keşke mümkün olsa," dedim. "Ama okul aile birliği, annen, baban ve daha pek çok kişi seni götüremeyeceğini söyleyecektir."

"Her şeyi yaparım," dedi. Eminim yapardı da. Ben onu almadan yola çıkana kadar da umudunu hiç kaybetmedi muhtemelen. Hayatım boyunca hayalini kurduğum şeyin hayalini kuruyordu ve bunun çaresi yoktu.

Rocinante'yi donatmak uzun ve hoş bir süreçti. Yanıma her şeyden fazla fazla aldım ama ne bulup ne bulamayacağımı bilmi-

yordum. Acil durum aletleri, çekme halatı, küçük bir takoz, palanga takımı, kürek, levye, bir şeyler yapmak, tamir etmek, üretmek için aletler. Sonra acil durum gıdaları vardı. Kuzeybatıya geç ulaşacaktım ve kara yakalanacaktım. En azından bir haftalık acil durum için gerekli hazırlığı yaptım. Su kolaydı. Rocinante'nin yüz elli litrelik deposu vardı.

Yolda biraz yazıp çizerim diye düşündüm, belki bir iki deneme, kuşkusuz bazı notlar ve elbette mektuplar. Kâğıt, kopya kâğıdı, daktilo, kalem, defter, hadi onlar neyse, sözlükler, küçük bir ansiklopedi ve bir düzine ağır tarafından başvuru kitabı aldım. İnsanın kendini kandırma kapasitesi sınırsız. Nadiren not aldığımı, aldığımda da ya kaybettiğimi ya da okuyamadığımı gayet iyi biliyordum. Otuz yıllık meslek hayatımda hiçbir olayı sıcağı sıcağına yazamadığımı da iyice öğrenmiştim. Mayalanması gerekir. İyice bir yerini bulması için bir arkadaşımın deyimiyle "samana bırakmak" gerekir. Bu huyumu gayet iyi bildiğim halde Rocinante'ye on ciltlik bir kitap yazacak kadar malzeme doldurdum. Ayrıca insanın bir türlü okumaya fırsat bulamadığı kitaplardan yetmiş kilo kadar da doldurdum; tabii bunlar insanın asla okumayacağı kitaplardı. Konserve yiyecekler, fişekler, mermiler, alet kutuları, abartılı miktarda giysi, battaniye, yastık, çok fazla ayakkabı, bot, müflonlu sıfırın-altı iç çamaşırları, plastik tabaklar, bardaklar, bulaşıklık, yedek tüp. Üzerine aşırı yük binen yaylar inliyor, çöktükçe çöküyordu. Şimdi bakıyorum da, ihtiyacım olan şeyin dört katını filan almışım.

Bizim Charley insanın aklından geçeni okuyan bir köpektir. Hayatı boyunca çok yolculuk görmüştür ama sık sık evde bırakılması gerekmiştir. Daha bavullar ortaya çıkmadan gideceğimizi anlar, ortalıkta endişeyle gezinmeye, inlemeye başlar ve yaşına rağmen hafiften histeriye kapılır. Hazırlıklar yapılırken haftalarca ayağımın altında dolaştı ve epey canımı sıktı. Karavanın içine gizlice girmeyi ve iyice büzüşüp kendini göstermemeye çalışmayı âdet edindi.

Emek Günü yaklaşıyordu, milyonlarca çocuğun okula geri döneceği ve milyonlarca anneyle babanın otoyollardan çekileceği hakikat günü. Ben de o günü geçirir geçirmez yola çıkmayı planlıyordum. O sıralardan Donna kasırgasının Karayipler'den bize doğru yaklaşmakta olduğu duyuruldu. Long Island'ın ucunda bu kasırgalardan fazlasıyla nasibimizi aldığımız için saygıda kusur etmeyiz. Kasırga yaklaşmaya başlayınca kuşatmaya hazırlanır gibi hazırlanırız. Küçük koyumuz epey korunaklıdır ama tam da değil. Donna yaklaşmaktayken gaz lambalarını doldurdum, kuyudaki tulumbayı kontrol ettim, hareket edebilecek her şeyi sabitledim. Yedi metrelik kamaralı bir teknem var, adı *Fayre Eleyne*. Onu fırtınaya hazırlayıp koyun ortasına götürdüm, eski moda bir kanca çıpayı kalın zincir bağlayıp suya saldım ve epey pay bırakarak demirledim. Burnu kopmadığı müddetçe bu haliyle iki yüz kilometre hızla esen bir rüzgâra dayanabilirdi.

Donna sinsice sokuluyordu. Haberleri dinlemek için pilli radyomuzu çıkardık çünkü Donna gelirse elektrik kesilecekti. Ama bir sıkıntı daha vardı: ağaçların altında duran Rocinante. Rüzgârdan devrilip onu böcek gibi ezen bir ağaç kâbus gibi gözlerimin önünde belirliyordu. Karavanı, üzerine doğrudan ağaç devrilmeyecek bir yere çektim ama bir ağaç tepesinin kopup havada yirmi metre uçarak üzerine düşmesine engel değildi bu.

Sabahın erken saatlerinde radyodan fırtınanın bize ulaşacağını öğrendik. Saat onda, kasırganın gözünün saat 1.07'de –böyle dakikasına kadar vererek– tam üzerimizden geçeceğini söylediler. Koy sakindi, üzerinde tek kırıışık yoktu ama su hâlâ karanlıktı ve *Fayre Eleyne* gevşek zincirinin ucunda zarıfçe geziniyordu.

Koyumuz çoğu koydan daha korunaklıdır, bu yüzden de pek çok küçük tekne demirlemek için buraya gelmişti. Korkuyla gördüm ki tekne sahiplerinin çoğu nasıl demir atılacağını bilmiyordu. Nihayet iki güzel tekne, biri diğerini çekerek geldi. Hafif bir demir atıldı ve birinin burnu ötekinin kışına bağlı, öylece bırakıldılar. İkisi de *Fayre Eleyne*'nin hareket alanı içindeydi. Elimde

bir megafonla iskelemin ucuna kadar giderek bu aptallığa itiraz ettim ama tekne sahipleri ya duymadılar ya ne dediğimi anlamadılar ya da umursamadılar.

Rüzgâr tam söyledikleri dakika çıktı ve denizi siyah bir çarşaf gibi yırttı. Yumruk gibi inip kalkıyordu. Bir meşe ağacının üst kısmı içinde bulunduğumuz kulübeyi sıyrarak yere çakıldı. Daha sonra gelen bir rüzgâr sağanağı büyük pencerelerden birini açtı. Zar zor pencereyi kapatıp küçük bir nacakla altına ve üstüne takoz sıkıştırdım. Elektrik ve telefon daha ilk anda kesilmişti, tam tahmin ettiğimiz gibi. Denizin yaklaşık üç metre kabaracağı söylenmişti. Rüzgârın bir av köpeği sürüsü gibi denize ve karaya saldırışını seyrediyorduk. Ağaçlar ot gibi eğrilip bükülüyor, dövülen denizin üstü köpük bağlıyordu. Önce bir tekne, ipini koparıp kıyıya sürüklendi, sonra bir diğeri. Yumuşak bahar ve yaz aylarında yapılan evlerin ikinci katlarına kadar dalgalar vuruyordu. Bizim kulübemiz deniz seviyesinden on metre kadar yüksek bir tümseğin üzerindedir. Ama yükselen sular iskelemi yutmuştu. Rüzgâr yön değiştirdi Rocinante'yi büyük meşelerin öteki tarafına geçirdim. *Fayre Eleyne* kahramanca çarpışıyor, değişen rüzgârı karşısına alarak bir rüzgârgülü gibi yön değiştiriyordu.

Biri diğerini çekerek gelen iki tekne çoktan birbirine dolanmıştı, aralarındaki ip pervaneye ve dümene sarılmış, gövdeleri birbirine çarpmaya başlamıştı. Başka bir tekne daha demir tarayarak sahildeki çamura saplandı.

Charley'in sinirleri alınmış gibidir. Silah sesi, gökgürültüsü, patlama sesi ya da fırtına onu hiç alakadar etmez. Uluya uluya esen rüzgârın ortasında, masanın altında kendine ılık bir yer bulup uykuya dalmıştı.

Rüzgâr başladığı gibi aniden kesildi. Bozuk bir ritimle kıyıya akın eden dalgaları en azından artık rüzgâr paralamıyordu. Su yükseldikçe yükseliyordu. Küçük koyumuzdaki bütün iskeleler sulara gömülmüştü ve sadece direkleri ya da trabzanları görü-

nüyordu. Sessizlik, acelecî bir ses gibiydi. Radyo bize Donna'nın gözünde olduğumuzu söylüyordu, dönüp duran fırtınanın ortasındaki o sakin ve ürkütücü durgunlukta. Sükûnetin ne kadar sürdüğünü bilmiyorum ama beklerken uzun zaman geçmiş gibi geliyordu. Sonra kasırganın öteki tarafı, ters yönden vurdu. *Fayre Eleyne* kıvrak bir hareketle döndü ve burnunu rüzgâra verdi. Ama birbirine bağlı iki tekne demir taradı, *Fayre Eleyne*'in etrafına dolandı ve onu paranteze aldı. *Fayre Eleyne* rüzgâra karşı mücadele ederek kendisini sürükleyen teknelere direnmeye çalışırken, yakınlardaki bir iskeleye doğru çekildi, gövdesinin iskelenin meşe tahtalarına sürtündüğünü işitebiliyorduk. Rüzgâr yüz yirmi kilometre hızla esiyordu.

Bir de baktım, koyun başına dolanmış rüzgârla savaşa savaşa, teknelerin paralandığı iskeleye doğru koşuyorum. Tekneye *Fayre Eleyne* isminin verilmesinin müsebbibi eşim galiba arkamdan koşarak bana durmamı emrediyordu. İskele bir, bir buçuk metre suya gömülmüştü ama sudan dışarı uzanan direklere tutunmak mümkündü. Su göğüs ceplerime gelene kadar gıdım gıdım ilerledim. Kıyıdan esen rüzgâr, suyu ağzıma ağzıma vuruyordu. Teknem iskele tahtalarına sürtünerek ağılayıp inliyor, ürkek bir buzağı gibi geri kaçıyordu. Kendimi teknenin üzerine atıp el yordamıyla ilerledim. Hayatımda ilk defa hakikaten ihtiyacım olduğunda yanımda bir çakı vardı. İki yanına dolanmış olan tekneler *Eleyne*'i iskeleye itiyorlardı. Çapanın ipini ve onları birbirine bağlayan ipi keserek ikisinden de kurtuldum. Sahilin sığ çamurlarına doğru sürüklendiler. Ama *Eleyne*'in zinciri sapasağlamdı ve o eski çamur çapası, uçları neredeyse kürek kadar geniş olan o elli kiloluk koca demir hâlâ dipte yatıyordu.

Eleyne'in motoru her zaman itaat etmez ama bu sefer bir dokunuşta çalıştı. Dümeni, keleşbeğı ve kavramayı içeri uzattığım sol elimle idare etmeye çalışarak güvertede kaldım. Tekne de elinden geleni yapıyordu doğrusu; herhalde onun da ödü kopmuştu. Tekneyi açığa doğru sürerken bir yandan da sağ elimle

zinciri topluyordum. Normalde sakın havada iki elimle asılısam o demiri zor çekerim. Ama bu sefer her şey yolunda gitti. Demirin üzerinden geçince hemen çamurdan kurtuldu. Sonra zinciri biraz yukarı çekip motora tam gaz verdim ve rüzgâra kafadan girip onu yenerek yol almayı başardık. İyice koyulaşmış bir lapanın içinde ilerliyor gibiydik. Kıyıda elli metre kadar uzaklaşınca çapayı bıraktım; hemen dibi boyladı ve sıkıca yapıştı. *Fayre Eleyne* kendini rüzgâra göre hizaladı, burnunu kaldırdı ve adeta rahatlayarak iç geçirdi.

Donna tepemde beyaz bıyıklı bir av köpeği sürüsü gibi ulurken karadan elli metre açıkta kalmıştım. Bu denize filika bir dakika bile dayanamazdı. Teknenin yanından bir dal parçasının geçtiğini gördüm ve hemen üzerine atladım. Tehlikeli bir durum yoktu. Kafamı suyun üzerinde tutmayı başarabilirsem kıyıya doğru sürüklenecektim ama ayağımdaki kalın botlar epey ağırlaşmıştı. Karaya çıkmam en fazla üç dakika sürmüştür; bizim *Fayre Eleyne* ve bir komşu beni denizden çıkardılar. Ancak o zaman zangır zangır titremeye başladım ama kafamı kaldırdığımda teknemizin güvenli bir şekilde demirli olduğunu görmek çok güzeldi. Tek elimle o çapayı çekmeye çalışırken bir yerimi incitmiştim herhalde çünkü eve dönerken azıcık yardıma ihtiyaç duydum; mutfak masasında duran viski de hiç fena gelmedi. O günden sonra ne kadar denediysem de o çapayı tek elimle çekmeyi başaramadım.

Rüzgâr çabucak dindi ve bizi enkaz içinde bıraktı; elektrik kabloları kopmuş, telefonlar bir hafta çalışmamıştı. Ama Roci-nante hiç hasar görmemişti.

İKİNCİ BÖLÜM

İnsan uzun vadeli bir yolculuk planlıyorsa sanırım içten içe o yolculuğun asla gerçekleşmeyeceğine inanır. Yola çıkma günü yaklaştıkça sıcak yatağım ve rahat evim gittikçe daha cazip görünüyor, sevgili eşim kıymetlendikçe kıymetleniyordu. Bütün bunları bırakıp üç ay boyunca rahatsızlığın, bilinmeyenin kucasına atılmak delilik gibi görünüyordu. Gitmek istemiyordum. Beni gitmekten alıkoyacak bir şeyler olsun istiyordum ama olmadı. Hastalanabilirdim kuşkusuz ama gitmek istememin en önemli gizli sebeplerinden biri buydu. Önceki kış ağır bir hastalık geçirmiştim, yaklaşmakta olan ihtiyarlığın habercisi olan, şu dikkatle adlandırılmış hastalıklardan biri. İyileştiğim zaman daha yavaş bir hayat sürmem, kilo vermem, kolesterolü düşürmem konusunda o bildik nutku işittim. Bu durum pek çok erkeğin başına geldiğinden doktorlar artık aynı nakaratı iyice ezberlemiş. Pek çok arkadaşım da benzer bir rahatsızlık atlattı. “Ağırdan al. Artık eskisi gibi genç değilsin.” Nicelerinin hayatlarını pamuklara sardığını, dürtülerini törpülediğini, tutkularını söndürdüğünü ve erkeklikten bir nevi ruhsal ve fiziksel yarı-kötürümlüğe geçtiğini gördüm. Eşleri ve akrabaları da teşvik ediyordu onları, ne tatlı tuzak.

Kim ilgi odağı olmak istemez ki? Pek çok erkek bir nevi ikinci çocukluğa giriyor. Ömürleri azıcık uzayacak diye pervasızlıklarından vazgeçiyorlar. Neticede evin reisi en küçük çocuğa dönüşüyor. Ben de dehşetle kendime baktım, böyle bir olasılık benim için geçerli mi diye. Zira hayatım boyunca pervasız yaşadım, sünger gibi içtim, ya abartılı yedim ya hiç yemedim, ya sabahtan akşama uyudum ya iki gece hiç uyumadım, hevesle çok yoğun, çok uzun çalıştım ya da tam bir miskinliğe gömüldüm. Neşeyle yük taşıdım, odun kestim, dağlara tırmandım, seviştim ve akşamdan

kalma olmayı bir ceza değil bir sonuç olarak gördüm. İki üç gıdım fazla yaşayacağım diye deliliğimi teslim etmek istemiyordum. Karım bir erkekle evlenmişti; elinde kala kala bir bebek kalması için bir sebep göremiyordum. Her türlü yolda, tek başına, ihtimamsız on beş yirmi bin kilometre yol yapmanın zorlu bir iş olacağını biliyordum ama bu bana, profesyonel hasta adam zehrinin panzehiri gibi görünüyordu. Kendi hayatımda nicelik uğruna nitelikten vazgeçmek niyetinde değilim. Planladığım bu yolculuk bana fazla gelirse o zaman artık öte tarafı boylamanın zamanı gelmiş demektir. Sahneyi terk etme konusundaki hastalıklı, ayak sürüyen isteksizlikleri yüzünden zamanı geldiğinde çıkmayı reddeden çok adamlar görüyorum. Hem kötü bir hayat hem de kötü tiyatro. Kadın olmaktan zevk alan, yani koca bebekleri değil erkekleri seven bir karım olduğu için çok şanslıyım. Yolculuğun bu son sebebi aramızda hiç konuşulmasa da onun anladığına eminim.

Beklenen sabah geldi, güneş ışığında sonbaharın sarımtırak rengini taşıyan pırıl pırıl bir gündü. İkimiz de vedalaşmaktan nefret ettiğimiz ve birimiz giderken geride kalmak istemediğimiz için karımla çok hızlı ayrıldık. Karım kontağı çevirip New York'a doğru gaza bastı; ben de yanımda Charley'le, Rocinante'yi Shelter Island feribotuna doğru sürdüm, oradan yine feribotla Greenport'a geçtim. Sonra New York trafiğine girmemek ve bir an önce yola koyulmak için Orient Point'ten yine feribotla Long Island Körfezi'ni aşarak Connecticut'a geçtim. İtiraf etmeliyim ki içimde gri bir hüznün vardı.

Feribotun güvertesinde güneş çok keskin, anakara bir saat mesafedeydi. Çok güzel bir yelkenli, kıvrık bir eşarp gibi açılmış cenna yelkeniyle açığımızda seyrediyordu ve bütün küçük tekneler ya körfezin çıkışına doğru atılıyor ya da bata çıka New York'a dönüyordu. Derken yarım mil kadar ileride bir denizaltı su yüzüne çıktı ve günün parlaklığı biraz söndü. Biraz ileride bu karanlık mahluklardan biri daha suyu böldü, sonra bir diğeri; üsleri New London'daydı tabii ve burası onların yuvasıydı. Belki de bu zehirle dünya barışını sağlıyorlardı. Keşke denizaltıları sevebilsem, çünkü

o zaman onları güzel bulabilirdim ama yok etmek için tasarlanmış makineler bunlar ve deniz dibini keşfedip haritasını çıkarsalar da, Kutup buzulları altından yeni ticaret rotaları oluştursalar da asıl amaçları tehdit. Bir askeri nakliye gemisiyle Atlantik'i geçerken, onların o tek saplı gözleriyle bizi bulmak için aşağıda bir yerlerde pusuda beklediklerini bilmenin nasıl bir his olduğunu hatırlıyorum. Onları gördüm mü nedense dünya benim için bir parça kararıyor ve yağlı okyanustan yukarı çekilen yanmış insan bedenlerini hatırlıyorum. Şimdi de toplu cinayeti önlemek için bulduğumuz tek budalaca yöntem, toplu cinayet aletleriyle silahlanmış denizaltılar.

Tangırdaya tangırdaya ilerleyen demir feribotun üst güvertesinde sadece bir iki kişi rüzgârda duruyordu. Mısır püskülü saçlı, menekşe gözleri sert rüzgârdan kızarmış, pardesülü genç bir adam bana dönüp parmağıyla gösterdi. "Yenisi şu," dedi. "Üç ay su altında kalabiliyor."

"Nasıl ayırt edebiliyorsunuz?"

"Hepsini tanıyorum. Ben de bunlarda çalışıyorum."

"Atom denizaltısında mı?"

"Henüz değil ama amcalarımdan biri çalışıyor bir tanesinde, kim bilir belki çok yakında ben de çalışırım."

"Üzerinizde üniforma yok."

"İzindeyim."

"Denizaltıda çalışmayı seviyor musunuz?"

"Tabii. Parası iyi, hem istikbali de çok parlak."

"Üç ay boyunca su altında kalmak ister misiniz?"

"İnsan alışır. Yemekler iyi, sonra film gösteriyorlar; Kutbun altından geçmek isterdim, siz istemez misiniz?"

"İsterdim herhalde."

"Hem film gösteriyorlar, sonra istikbali de parlak."

"Nerelisiniz?"

"Buralıyım –New London'lu– doğma büyüme. Amcam ve iki kuzenim de donanmada. Biz denizaltı ailesiyiz."

“Bana endişe veriyorlar.”

“Atlatırsınız, efendim. Birkaç gün içinde suyun altında olduğunuzu bile unutursunuz; tabii bir sorunuz yoksa. Kapalı alan korkunuz var mıdır?”

“Yok.”

“O zaman sorun yok. Hemen alışırsınız. Aşağı inip bir kahve içelim mi? Daha çok zaman var.”

“Tabii.”

Belki de o haklıydı, ben yanıliyordum. Bu onun dünyasıydı artık, benim dünyam değil. Menekşe rengi gözlerinde hiç öfke, korku ya da nefret yoktu, kim bilir belki de mesele yoktur. İyi maaşı ve istikbali olan bir iştir sadece. Hatıralarımı ve korkularımı ona yüklememem lazım. Belki de haklı değildir ama bu onun bakış açısı. Bu onun dünyası şimdi. Belki benim asla öğrenemeyeceğim şeyleri anlıyor.

Kâğıt bardakta kahvelerimizi yudumlarırken kare şeklindeki feribot pencerelerinden bana tersaneleri ve yeni denizaltıların iskeletlerini gösteriyordu.

“Denizaltının güzel tarafı, fırtına olduğunda aşağı iniveriyorsunuz, orası sakın oluyor. Yukarıda ortalık kalkıp koparken bebek gibi uyuyabiliyorsunuz.” Bana şehirden nasıl çıkacağımı anlattı, bütün yolculuk boyunca aldığım üç beş doğru yol tarifiinden biriydi.

“Hoşçakalın,” dedim. “Umarım iyi bir istikbaliniz olur.”

“Hiç fena değil bence. Hoşçakalın beyefendi.”

Connecticut’ın, iki yanı ağaçlıklı ve bahçeli arka yollarından birinde ilerlerken bu adamın kendimi daha iyi ve emniyette hissetmemi sağladığını fark ettim.

Haftalardır büyüklü küçüklü haritaları inceleyip duruyordum ama haritaların gerçekte alakası yok – haritalar zorba. Haritalara gömüldüklerinden içinden geçip gittikleri bölgeyi göremeyen ya da kendilerine önceden bir güzergâh belirleyip demiryolun-

dan ilerlemek zorunda olan tren gibi ona yapışan insanlar gördüm. Connecticut eyaletine ait küçük bir piknik alanına çıktım Rocinante'yi ve haritalarımı çıkardım. Birden Birleşik Devletler inanılamayacak kadar büyük bir hal aldı ve bir uçtan diğer uca geçmek adeta imkânsız göründü. Ne halt etmeye tamamına erdiremeyeceğim bir projeye atıldığımı sordum kendime. Roman yazmaya başlamak gibiydi. Beş yüz sayfa yazmanın çaresiz imkânsızlığıyla karşı karşıya olduğumda üzerime hastalıklı bir başarısızlık duygusu çöker ve bunu asla başaramayacağımı düşünürüm. Her seferinde olur bu. Sonra yavaş yavaş bir sayfa yazarım, bir sayfa daha. Kendime sadece o gün yapacağım şeyi düşünme izni veririm ve bitirme ihtimalini tümüyle gözardı ederim. Şimdi de canavar Amerika'nın rengârenk haritasına bakarken aynı şeyi hissetmişim. Kamp alanındaki ağaçların yaprakları kalın ve ağırdı; artık büyümüyor, gevşekçe asılı duruyor, ilk donun üstlerine renk çalmasını, ikinci donun onları yere indirmesini ve bir senelik ömürlerini sonlandırmasını bekliyorlardı.

Charley, boylu bir köpek. Yanımdaki koltukta otururken kafası neredeyse benimkiyle aynı hizaya geliyor. Burnunu kulağımın yanına yaklaştırıp "Ftt" dedi. *F* harfini söyleyebilen bildiğim tek köpek. Ön dişlerinin yamuk olmasına borçlu bunu ama bu trajedi onu köpek yarışmalarından uzak tutuyor; üst ön dişleri hafifçe alt dudagina değdiği için Charley *F* sesini çıkarabiliyor. "Ftt" kelimesi genelde bir çalıya ya da ağaca selam çakmak istediği anlamına gelir. Kapıyı açıp onu dışarı çıkarınca hemen seremoniye başladı. Bu işi layıkıyla yapmak için uzun boylu düşünmesine gerek yok. Charley'in bazı konularda benden daha akıllı olduğunu düşünüyorum ama bazı konularda kara cahil. Okuyamaz, araba kullanamaz ve matematikten anlamaz. Ama şu anda faaliyet göstermekte olduğu kendi uzmanlık alanında, yani bir bölgenin dikkatle ve asaletle koklanması ve koku bırakılması alanında üzerine yoktur. Ufku sınırlıdır kuşkusuz ama benimki ne kadar geniş ki zaten?

Sonbahar ikindisinde kuzeye doğru yolumuza devam ettik. Karavanın içinde her şeyim tam olduğu için yolda karşılaştığım insanları arada bir kadeh bir şey içmeye davet etmenin hoş olacağını düşünmüştüm ama içki almayı unutmuşum. Neyse ki bu eyaletin arka yollarında gayet güzel küçük içki dükkânları var. Bazı eyaletlerde içki satılmadığını biliyordum ama hangileri olduğunu unutmuşum, hem fazla mal göz çıkarmazdı. Bir akça- ağaç korusu içinde, yoldan epey içeride küçük bir dükkân gördüm. Çok bakımlı bir bahçesi, saksılara ekilmiş çiçekleri vardı. Dükkân sahibi gri yüzlü, genç-ihthiyar bir adamdı ve yeşilaycı gibi bir hali vardı. Sipariş defterini açıp kopya kâğıtlarını sabırlı bir itina ile düzenledi. Kimin ne içmek isteyeceği hiç belli olmaz. Burbon, scotch, cin, vermut, votka, orta karar bir brandy, yıllanmış elma şarabı ve bir kasa bira sipariş ettim. Bunların çoğu durum için yeterli olacağını düşündüm. Küçük bir dükkân için büyük bir siparişti bu. Satıcı etkilenmişti.

“Büyük bir parti veriyorsunuz galiba.”

“Hayır, yol için erzak.”

Kutuları taşımama yardım etti, ben de Rocinante’nin kapısını açtım.

“Bununla mı seyahat ediyorsunuz?”

“Evet.”

“Nereye?”

“Neresi olursa.”

O zaman, bütün yol boyunca defalarca göreceğim o ifadeyi gördüm – o büyük özlemi. “Tanrım! Keşke ben de gidebilsem.”

“Burayı sevmiyor musunuz?”

“Seviyorum. Burada bir sorun yok ama gitmek isterdim.”

“Nereye gittiğimi bilmiyorsunuz bile.”

“Ne fark eder. Bir yere gideyim de neresi olursa olsun.”

Eninde sonunda ağaçlıklı yollardan çıkıp şehirlerin etrafından dolaşmak için elimden geleni yapmam gerekecekti. Hartford, Providence ve benzeri büyük şehirler, sanayi şehri oldukları için

çok kalabalıktır, trafikleri de berbatır. Bir şehrin içinden geçmek yüzlerce kilometre yol gitmekten daha uzun sürer. İnsan o karman çorman trafikte yolunu bulmaya çalışırken hiçbir şey göremez. Her iklimde, her coğrafyada yüzlerce kasaba ve şehirde bulundum ve elbette hepsi birbirinden farklıydı; insanların da bazı farklılıkları vardı ama bazı açılardan da birbirlerine benziyorlardı. Amerika şehirleri, porsuk ini gibi etrafları çöple kuşatılmış –hepsi– çepeçevre paslı, hurda araba yığınları dolu ve çöpten boğulmalarına ramak kalmış. Kullandığımız her şey kutularda, kartonlarda, tenekelerde yani o pek bayıldığımız ambalaj denen şeyler içinde geliyor. Attığımız şeylerin oluşturduğu tepeler, kullandığımız şeylerden çok daha fazla. Başka hiçbir şeyde göremesek de en azından çöplerde, üretimimizin ne kadar vahşi ve şuur-suz olduğunu görebiliriz; atıklar bunun delili. Arabayla giderken Fransa ya da İtalya’da olsam bu atılan şeylerin nasıl her birinin saklanıp başka bir şey için kullanılacağını düşündüm. Bunu herhangi bir sistemi eleştirmek için söylemiyorum ama bu kadar çok atığı kaldıramayacağımız bir zaman gelmeyecek mi merak ediyorum; nehirlerdeki kimyasal atıklar, her yerdeki madeni atıklar, yerin dibine gömülen ya da denizin derinliklerine daldırılan nükleer atıklar. Kızılderili köyleri kendi çöpüne fazlaca battığında sakinleri başka yere taşınmış. Ama bizim taşınacak başka yerimiz yok.

En küçük oğluma Massachussetts, Deerfield’deki okulunun yanından geçerken uğrayacağıma söz vermiştim ama oraya çok geç vardığım için onu uyandırmak istemedim ve dağa doğru tırmanıp bir mandıra buldum, biraz süt alıp bir elma ağacının altında kamp yapmak için izin istedim. Mandıradaki adamın matematik doktorası vardı ve anlaşılan biraz felsefe eğitimi de almıştı. Yaptığı işi seviyordu ve başka bir yerde olmak istemiyordu; bütün yol boyunca gördüğüm az sayıda kendi halinden memnun insandan biriydi.

Eaglebrook okuluna yaptığım ziyareti uzun uzadıya anlatmamayı tercih ediyorum. Kışlık mahkumiyetlerini çekmek üzere okula kapatılmış iki yüz kadar ergen mahpus üzerinde Rocinante'nin nasıl bir etki yarattığını tahmin etmek zor değil. Karavanımı akın akın ziyaret ettiler. Bazen küçük kabinde on beş kişi oluyordu. Ben gidebildiğim ama onlar gidemediği için bakışlarında usturuplu küfürler görüyordum. Muhtemelen kendi oğlum da beni asla affetmeyecekti. Yola çıktıktan kısa süre sonra kaçak yolcu olup olmadığını kontrol etmek için durdum.

Vermont'ta kuzeye, New Hampshire'da Beyaz Dağlar (White Mountains) üzerinden doğuya gidecektim. Yol kenarındaki tezgâhlara kabaklar, sarı sarı bal kabakları ve ısırıldığında insanın ağzında sulu sulu patlayan gevrek, tatlı elmalar yığılmıştı. Elma aldım, bir de iki litrelik yeni sıkılmış elma suyu. Sanırım yol boyunca herkes makosen ayakkabı ve geyik derisinden eldiven satıyor. Onu satmayanlar da keçi sütünden yapılmış şekerleme satıyor. O zamana kadar şehir dışındaki, fabrikadan ayakkabı ve giysi satışı yapan outlet mağazalarını hiç görmemiştim. Bence ülkenin en güzel köyleri burada; tertemiz, bembeyaz ve –motel-lerle pansiyonlar bir yana– yüzlerce yıldır bu köylerde değişen tek şey trafik ve asfalt yollar.

İklim hızla soğudu ve ağaçlar rengârenk kesilerek inanılmaz sarılara, kırmızılara büründü. Sadece renkten de ibaret değildi, bir ışımaydı sanki; yapraklar adeta sonbahar güneşini yutuyor, sonra da ağır ağır bırakıyordu. Bu renklerde ateş vardı. Hava karmadan dağların yükseklerine tırmanmışım. Bir derenin yanındaki levhada taze yumurta satıldığı yazıyordu; çiftliğe giden yola saptım, bir miktar yumurta aldım ve derenin yanında kamp kurmak için izin isteyerek para teklif ettim.

Çiftçi, Yankee yüzü, sıska bir adamdı ve seslileri Yankee telaffuzuyla biraz düz söylüyordu.

“Paraya gerek yok,” dedi. “Toprak çalışmıyor. Ama senin şu alete bir bakmak isterim.”

“Park edecek düz bir yer bulayım, biraz çeki düzen vereyim de sonra bir fincan kahve ya da başka bir şey içmeye beklerim,” dedim.

Coşkulu derenin sesini duyabileceğim düz bir yer bulana kadar geri geri gittim; hava kararmak üzereydi. Charley defalarca “Ftt,” demişti ki bu sefer aç olduğu anlamına geliyordu. Rocinante’nin kapısını açıp ışığı yaktım ve içeriyi tam bir kaos içinde buldum. Denizin çalkantısına karşı tekneyi çok istiflemişliğim vardı ama bir karavanın ani dur kalkları bambaşka bir dertmiş. Yerlere kitaplar ve kâğıtlar saçılmıştı. Daktilom plastik tabakların üzerine eğreti tünemişti, bir tüfek aşağı düşüp burnunu ocağa dayamıştı ve bir deste, yani beş yüz adet kâğıt etrafa saçılıp her yeri kar gibi kaplamıştı. Gaz lambasını yaktım, enkazı küçük bir dolaba tıktırdım ve kahve için su koydum. Sabahleyin yükümü tekrar tasnif etmem gerekecekti. Kim bilir nasıl yapacaktım bu işi. Hezimete uğraya uğraya öğrenecektim bu tekniği. Hava kararır kararmaz buz kesti ama lamba ve gaz sobası küçük evimi gayet güzel ısıtıyordu. Charley akşam yemeğini yedi, hacet turunu attı ve üç ay boyunca ona ait olacak masa altındaki halının üzerine çekildi.

Hayatı kolaylaştıran pek çok modern tasarım var. Teknede, atılabilen alüminyum tavaları ve tencereleri keşfetmiştim. Balığı pişirdikten sonra tavayı kaldırıp atabiliyorsun. Yanıma bunlardan bolca almıştım. Bir sığır konservesi açıp bu kullan-at kaplarından birinin içine koydum, sonra da asbest üzerinde çok ağır ateşte ısınmaya bıraktım. Charley aslan gibi kükrediğinde kahve daha yeni hazır olmuştu. Karanlıkta birinin geldiğinin haber verilmesi insanı ne kadar rahatlatıyor anlatamam. Gelen kişinin niyeti iyi değilse ve bizim Charley’in pasif ve diplomatik mizacından habersizse ayağını denk alırdı herhalde.

Çiftlik sahibi kapımı çaldı, ben de onu içeri buyur ettim.

“İçini çok güzel yapmışsınız,” dedi. “Hakikaten güzel olmuş.”

Masanın yanındaki sedire oturdu. Masa geceleyin indirilebiliyor, üzeri yastıklarla kaplanarak iki kişilik yatağa dönüştürülebiliyordu. "Güzel," dedi tekrar.

Ona bir fincan kahve koydum. Hava don yaptı mı kahvenin kokusu daha bir güzel oluyor. "Yanına ufak bir şey de ister misiniz?" diye sordum. "Şöyle buna otorite katacak bir şey."

"Yok, bu iyi. Gayet iyi."

"Azıcık elma şarabı da mı olmaz? Ben araba kullanmaktan yorulduğum, azıcık içmek isterdim doğrusu."

Yankee olmayanların suskunluk zannettiği bir memnuniyetini gizleme ifadesiyle bana baktı. "Ben içmesem de içer misiniz?"

"Yok, içmem."

"Bu durumda sizi de mahrum etmeyeyim, bir damla alayım."

Bunun üzerine yirmi bir yıllık elma şarabından ikimize de bir bardak koydum ve masanın karşısında yerimi aldım. Charley bana yer açmak için kenara çekilip çenesini ayağıma dayadı.

Yollarda bir nezaket var. Doğrudan ya da şahsi bir soru sorulmuyor. Zaten dünyanın her yerinde adap bunu gerektiriyor. Ne o benim adım sordu ne ben onun, ama fıldır fıldır etrafta dolaşan gözleri lastik askılara asılmış silahları ve duvara sabitlenmiş olmaları gördü.

Kruşçev Birleşmiş Milletler'e gelmişti, o anda New York'ta olmak istememin üç beş sebebinden biri buydu. "Bugün radyo dinlediniz mi?"

"Beşteki ajansı dinledim."

"Birleşmiş Milletler'de ne oldu? Açmayı unutmuşum."

"İnanmazsınız," dedi. "Bay K. ayakkabısını çıkarıp masaya vurdu."

"Niçin?"

"Söylenenler hoşuna gitmemiş."

"Tuhaf bir protesto tarzı."

"Valla epey ilgi topladı. Haberlerde sadece bundan bahsedildi."

“Eline bir tokmak versinler de ayakkabısını çıkarması gerekmesin bari.”

“İyi fikir. Hatta mahcup olmasın diye ayakkabı biçimde yapabilirler.” Elma şarabını büyük beğeniyle yudumladı. “Çok güzelmış,” dedi.

“Buralılar Ruslarla müzakere işlerine ne diyor?”

“Başkası ne diyor bilmem ama bence insan cevap yetiştiriyorsa arkasını kolluyor demektir. Keşke biz bir şey yapsak da onlar bize cevap verse.”

“O da doğru.”

“Bana hep kendimizi savunuyormuşuz gibi geliyor.”

Kahve fincanlarını tekrar doldurdum ve ikimize de biraz daha elma şarabı koydum. “Sence saldırmalı mıyız?”

“Bence en azından topu ara sıra da biz kullanmalıyız.”

“Anket filan yapmıyorum ama buralarda seçim işleri nasıl gidiyor?”

“Bir bilebilsem,” dedi. “Kimse konuşmuyor. Şimdiye kadar yapılmış en ketum seçim. İnsanlar bir türlü fikirlerini açıklamıyor.”

“Acaba bir fikirleri olmadığı için mi?”

“Belki, belki de sadece söylemek istemiyorlar. Eski seçimleri hatırlıyorum da epey tartışma olurdu. Bir tane bile duymadım bu sefer.”

Ben de bütün ülkede aynı şeyi gördüm; tartışma yok, fikir bil-diren yok.

“Başka yerlerde de böyle mi?” Plakamı görmüştü herhalde ama lafını etmedi.

“Bana öyle geliyor. Sizce insanlar fikir sahibi olmaktan korkuyor mu?”

“Belki bazıları. Ama kolay kolay korkmayan adamlar tanıyorum. Onlar da bir şey söylemiyor.”

“Ben de öyle gördüm,” dedim. “Ama sebebini anlamıyorum cidden.”

“Ben de. Belki de hepsi aynı şeyin bir parçasıdır. Teşekkür ederim, başka almayayım. Yemeğiniz pişmek üzere, kokusundan belli. Ben artık kaçayım.”

“Parçası oldukları şey ne?”

“Mesela benim dedemi ve onun babasını alalım; ben on iki yaşındayken hâlâ hayattaydı. Bildikleri bazı şeyler vardı ve bunlardan emindiler. Her konuda bir fikirleri vardı, ne olabileceğini bilirlerdi. Ama şimdi; ne *olabilir*?”

“Bilmem.”

“Kimse bilmiyor. Ne olabileceğini bilmiyorsan bir fikir belirtmenin ne manası var? Dedem, Tanrı’nın sakalında kaç kıl olduğunu bilirdi. Ben bırak yarın ne olacağını, dün ne olduğunu bile bilmiyorum. Bir kayanın ya da masanın neden yapıldığını bilir-di. Ben bunu kimsenin tam olarak bilemeyeceğini ortaya koyan formülü bile bilmiyorum. Dayanacak hiçbir şeyimiz yok, neyi nasıl düşüneceğimizi bilemiyoruz. Ben kaçayım artık. Sabah görüşür müyüz?”

“Bilmem. Erkenden yola çıkacağım. Maine’den Deer Isle’a geçmek niyetindeyim.”

“Çok güzel yer değil mi?”

“Daha önce hiç gitmedim, bilmiyorum.”

“Güzeldir. Hoşunuza gidecek. Kahve için teşekkürler. İyi geceler.”

Charley adamın arkasından baktı, içini çekti ve tekrar uykuya daldı. Sığır et konservemi yedikten sonra yatağını hazırladım ve Shirer’in, Üçüncü Reich’in Yükselişi ve Çöküşü kitabını elim-e aldım. Ama okumayı başaramadım; ışığı söndürdüğümde de uyumayı başaramadım. Kayaların üzerinde şırıldayan derenin güzel, dinlendirici bir sesi vardı ama çifçinin söyledikleri kafamda dönüp dolaşıyordu; düşünmeyi bilen, güzel konuşan bir adamdı. Karşıma onun gibisi çok çıkmazdı herhalde. Belki de çok doğru bir şeye parmak basmıştı. İnsanların bir nesne ve bir fikir olarak ateşe alışmaları için belki bir milyon yıl geçmişti.

Bir adamın yıldırım çarpmış bir ağaca dokunduğunda elini yakmasıyla, bir başka adamın bir ağaç parçasını mağaraya taşıması ve sıcak tuttuğunu anlaması arasında belki yüz bin yıl geçmişti, peki oradan Detroit'in maden ocaklarına kadar kaç yıl geçmişti acaba?

Şimdi elimizde çok daha büyük bir güç var ama onu düşünmenin yollarını geliştiremedik çünkü insanın düşünceye biraz yaklaşabilmesi için önce duyguları, sonra da sözleri olması gerekir ve en azından geçmişte bütün bunlar uzun zamanlara yayılırdı.

Uykuya daldığımda horozlar ötüyordu. En nihayet yolculuğumun başladığını anlamıştım. Sanırım öncesinde tam manasıyla inanamıyordum.

Charley erken uyanmayı sever, benim erken uyanmamı da. Neden sevmesin ki? Kahvaltısını eder etmez tekrar uykuya yatıyor. Seneler içinde beni uyandırmak için masum görünen bazı yöntemler geliştirdi. Kendini ve tasmaını beni yerimden zıplatacak kadar gürültüyle silkeliyor. Bu işe yaramazsa hapsirık nöbetine tutuluyor. Ama yöntemlerinin belki de en sinir bozucu olanı sessizce yatağımın yanına oturup tatlı ve mazur gören bir bakışla yüzüme bakması; derin uykudan yüzüme bakıldığı hissiyle uyanıyorum. Ama gözlerimi sıkıca kapalı tutmayı öğrendim. Bir kerecik bile kırpsam hapsiriyor, geriniyor ve böylece benim o gecelik uykumun sonu gelmiş oluyor. Genelde irade savaşı bir müddet sürüyor, ben gözlerimi sıkıca yumuyorum, o beni mazur görüyor ama hemen her zaman o kazanıyor. Yolculuk yapmayı çok sevdiği için Charley o gün de yola erken çıkmak istiyordu ve onun için erken demek, karanlığın şafakla az seyreilmeye başladığı zamandı.

Çok geçmeden, gezgin bir yabancınn, yerli nüfusun konuşmalarına kulak kabartmak için gidebileceği en iyi yerin barlar ve kiliseler olduğunu keşfettim. Ama bazı New England kasabalarında bar yok, kilise de sadece pazar günleri oluyor. Erkeklerin işe ya da ava gitmeden önce toplandıkları, yol kenarlarındaki lokantalar da bir seçenek olabilir. Bu tür yerlerde birilerini bulmak için çok erken kalkmak gerekiyor. Onun bile bir mahzuru var. Erken kalkan adamlar sadece yabancılarla değil kendi aralarında da pek konuşmuyorlar. Kahvaltı sohbetleri birkaç veciz homurdan ibaret kalıyor. Doğuştan gelen New England ketumluğu kahvaltıda görkemli bir mükemmelliğe ulaşıyor.

Charley'i besleyip hızla gezdirdikten sonra yola koyuldum. Buzlu bir sis, tepeleri kaplamış, ön camın üzerinde donmuştu.

Normalde kahvaltı etmem ama buralarda etmek zorundaydım, yoksa benzin almak için durana kadar kimseyi göremeyecektim. Yol kenarında ışıkları yanan ilk lokantanın önüne park ettim ve tezgâhta yerimi aldım. Müşteriler eğrelti otları gibi kahve fincanlarının üzerine eğilmişti. Normal bir konuşma şu şekilde cereyan ediyordu:

GARSON KIZ: "Her zamankinden mi?"

MÜŞTERİ: "Hı hı."

GARSON KIZ: "Sıcak mı?"

MÜŞTERİ: "Hı hı."

(On dakika.)

GARSON KIZ: "Tekrar doldurayım mı?"

MÜŞTERİ: "Hı hı."

Bu müşteri en konuşkanuydu. Bazıları geçirerek cevap veriyor, bazıları da hiç oralı olmuyordu. New England'da sabah erken saatlerde çalışan garson kızlar kendilerini yalnız hissediyor olmalılar ama çok geçmeden öğrendim ki hoş bir sözle hayatlarını biraz renklendirmek istediğinizde gözlerini indirip "Hı hı," ya da "Ya," demekle yetiniyorlar. Yine de bir nevi iletişim olduğu hissine kapılmıştım ama neydi bilemiyorum.

En öğretici faaliyet, sabahları radyo dinlemektir ki ben de zamanla bu işe ısındım. Birkaç bin insanın yaşadığı her kasabanın bir radyo istasyonu var ve bu radyo eski yerel gazetenin yerine geçmiş durumda. Ucuzluklar, müessese reklamları, sosyal olaylar, ürün fiyatları, mesajlar duyuruluyor. Çalınan plaklar bütün ülkede aynı. Maine'de "Teen-Age Angel" birinci sıradaysa, Montana'da da birinci sırada. Gün boyu "Teen-Age Angel" otuz kırk kere çalıyor. Ama yerel haberlere ve günün olaylarına ek olarak bazı yabancı reklamlar da araya karışabiliyor. Kuzeye çıktıkça ve hava iyice soğudukça Florida emlak reklamları daha da artıyordu. Uzun ve sert kışın yaklaşmasıyla Florida'nın neden yaldızlı bir dünya gibi görüldüğünü anlayabiliyordum. İlerledikçe, gittikçe daha fazla insanın Florida hayalleri kurduğunu, binlercesinin

oraya taşındığını, bir o kadarının da taşınmak istediğini ve taşı-
nacağını görüyordum. Federal İletişim Komisyonu'nu kollayan
reklamlarda, sattıkları toprakların Florida'da olması dışında fazla
bir ayrıntı yoktu. Bazıları riski göze alıp gelgit hattının yukarısın-
da olduğunu söylüyordu. Ama bunun bir önemi yoktu; Florida
isminin kendisi sıcaklık, rahat ve konfor demekti. Dayanılmazdı.

Ben ılıman iklimde de yaşadım, çok sıkıcı geliyor bana. Bir
zamanlar Meksika'nın Cuernavaca şehrinde oturuyordum ve
iklim mükemmele yakındı ama orada yaşayan insanlar genelde
Alaska'ya kaçarlardı. Aroostook County'den birinin Florida'da
ne kadar yaşayabileceğini bir görmek isterdim. Asıl mesele insa-
nın bütün biriktirdiği parayı oraya yatırdıktan sonra kalkıp geri
dönememesi. Bir kere o yolun yolcusu olunca geri dönüş yok.
Kuzey Maine'li birini tekdüze yeşil bir çimenlikte, alüminyum
üzerine naylon gerili sandalyesine oturmuş, Florida'da bir ekim
akşamı sivrisinekleri öldürürken gözümün önüne getiriyorum
da, acaba anıları kaburgalarının hemen altında midesine bir bı-
çak gibi saplanmaz mı? Nemli, daimi yazı yaşarken zannetmem
ki akli bu renk galeyanına, soğuk havanın tertemiz sesine, yanan
çam odunu kokusuna, mutfakların insanı sarmalayan sıcaklığına
gitmesin. İnsan daimi yeşilde rengi ne anlar, tadına tat katan so-
ğuk olmadan sıcaklığın ne anlamı var?

Alışkanlıkların ve sabırsız yasanın izin verdiği kadar yavaş
kullanıyordum arabayı. Bir şeyler görebilmenin tek yolu bu. Bir-
kaç kilometre aralıkla, bazen koyu renkli derelerin yanındaki ko-
runaklı yerlerde, dinlenme yerleri yapmıştı eyaletler. Boyanmış
petrol varillerinden çöp tenekesi yapmış, etrafa piknik masaları
ve mangal yerleri koymuşlardı. Ara sıra Rocinante'yi yolun kena-
rına çekiyor, önceki misafirlerin bıraktığı kayıtları incelesin diye
Charley'i dışarı salıyordum. Kendim de kahvemi ısıtıp elime alı-
yor, arkadaki basamağa rahatça oturup ağaçları ve suyu, çabuk
çabuk yükselen, zirveleri çam ve köknar kaplı, kar serpişmiş
dağları seyrediyordum. Uzun zaman önce Paskalya'da bir ba-

kı-yumurtam olmuştu. Bir ucundaki küçük delikten içeri baktığımda sevimli, küçük bir çiftlik, bir nevi hayal çiftliği görürdüm, bacasındaki yuvanın içinde oturan leyleği bile vardı. Bunun bir masal çiftliği olduğunu düşünürdüm, kırmızı benekli mantarlar altında oturan cüceler gibi. Sonra Danimarka'da bu çiftliği ya da kardeşini gördüm ve tamı tamına aynıydı, bakı-yumurtasındaki gibi. Benim büyüdüğüm Kaliforniya'nın Salinas şehrinde bazen biraz don yapsa da iklim serin ve sisliydi. Sonbaharda Vermont ormanlarının renkli resimlerini gördüğümüzde bize masal gibi gelirdi ve doğrusu inanmazdık. Okulda "Snowbound" şiirini, İhtiyar Jack Frost* ve fırçasını anlatan kısa şiirleri ezberlemiştik ama Jack Frost bize geldiğinde sadece su birikintileri üzerine ince bir buz katmanı kondururdu, o da nadiren. Bu renk şamatasının sadece doğru olmakla kalmadığını, resimlerin solgun ve yetersiz birer tercüme olduğunu keşfetmek benim için şaşırtıcı oldu. O ormandaki renkleri görmesem hayal bile edemezdim. Bu manzarayı sürekli görmenin insanda kanıksama yaratıp yaratmadığını merak ettiğim için New Hampshire'lı bir kadına sordum. Sonbaharın her seferinde onu şaşırttığını, sevindirdiğini söyledi. "Muhteşem," dedi, "insan tam manasıyla hatırlayamadığı için her seferinde yeniden şaşıyor."

Dinlenme yerinin yanındaki dereye bir alabalağın karanlık bir havuzcuktan sıçradığını ve gümüşü halkalar oluşturarak geri düştüğünü gördüm. Charley de aynı şeyi görünce suya dalıp ıslandı, şaşkın. Geleceği hiç düşünmez. Petrol variline atmak için Rocinante'ye girip iki konserve kutusundan ibaret olan çöpümü aldım; birisindekileri ben yemiştim, ötekini Charley. Yanımda getirdiğim kitaplar arasında çok iyi hatırladığım bir kapak gördüm ve dışarı çıkarken yanıma aldım; altından bir el ayrı anda hem bir yılanı hem de kanatlı bir aynayı tutuyordu ve aşağıda el yazısına benzer karakterlerle "The Spectator, Yayına Hazırlayan Henry Morley" yazıyordu.

* Kırığı. (ç.n.)

Bir yazar olarak çok şanslı bir çocukluğum oldu. Dedem Sam'l Hamilton iyi edebiyatı hem severdi hem de anlardı, içlerinden biri annem olan kızlarını da aydın yetiştirmişti. Bu yüzden de Salinas'taki büyük, cam kapaklı, ceviz kütüphanede ilginç ve harika şeyler bulmak mümkündü. Annemle babam bana bunları okutmaya çalışmazdı, cam kapaklar da bir barikat oluşturunurdu ama ben o kütüphaneyi çok yağmaladım. Okumam yasaklanmadı, cesaretim kırılmadı. Sanırım okumayı sevmeyen çocuklarımıza edebiyatımızın güzelim ürünlerini yasaklasak, gizlice çalıp keyifle okuyacaklardır. Küçük yaşlarda Joseph Addison'a karşı büyük bir sevgi duydum, öyle de devam etti. Dili bir çalgı gibi, Casals'ın çello çalması gibi konuşturuyordu. Benim yazma tarzımı etkiledi mi bilmiyorum ama keşke etkilemiş olsa. 1960'ta Beyaz Dağlar'da otururken, 1883'te basılmış, hafızamda da gayet iyi yer etmiş olan birinci cildi açtım. *The Spectator*, Sayı 1 – 1 Mart 1711, Perşembe. Başlık şöyleydi:

*“Non fumum ex fulgore, sed ex fumo dare lucem
Cogitat, et speciosa dehinc miracula promat.”*

– Horace

Addison'ın isimlerin baş harflerini büyük yazmasını ne kadar sevdiğimi hatırlıyorum. Bu tarihli sayıda şunları yazmış:

“Bana öyle geliyor ki bir Kari, Muharririn esmer mi sarışın mı, sakın mı yoksa asabi Mizaçlı mı, Evli mi yoksa Bekâr mı olduğunu ya da Muharriri doğru anlamasına yardım edecek buna benzer başka Hususiyetlerini bilmeden okuduğu Kitaptan keyif alamaz. Karilerde pek tabii olan bu Merakı tatmin etmek için bu Nüshayı ve bir sonrakini, bazı Tarutıcı Yazılara ayıracağım ve bu Eserle münasebeti olan çeşitli İnsanlara dair malumat vereceğim. Derleme, Seçme ve Tashih dertleri esasen benim Payıma düşeceği için, bu Esere kendi Tarihimle başlamak münasip olacaktır.”

29 Ocak 1961, Cumartesi. Evet, Joseph Addison, seni duyuyorum ve Mantık çerçevesinde hak veriyorum çünkü öyle görü-

nüyor ki sözünü ettiğin Merak hiç dinmedi. Okurların çoğunun ne düşündüğümünden ziyade ne giydiğimle, ne yaptığımdan ziyade nasıl yaptığımla ilgilendiğini defalarca gördüm. Eserlerimi değerlendiren bazı Okurlar, ne söylediğinden ziyade ne kadar para getirdiği karşısında daha büyük Heyecanlara kapılırlar. Ustanın Tespitleri, Kutsal Buyruk gibi bir şey olduğundan ona itaat ederek Konudan sapacağım mecburen.

Erkekler arasında boyum uzunca sayılır –1.80– ama kendi ailemin erkekleri arasında neredeyse cüce kalırım. Onların boyları 1.85’le 1.95 arasında değişir; eminim iki oğlum da tam boylarını bulduklarında bana tepeden bakacaklar. Omuzlarım epey geniştir, kalçam da şu an itibariyle dar. Bacaklarım gövdeme göre biraz uzundur ve biçimli oldukları söylenir. Saçlarım kıvrık, gözlerim mavi, yanaklarım kırmızı, İrlandalı annemden miras. Yüzüm geçen zamana kayıtsız kalmadı; yaralar, çizgiler, kırışıklar ve aşınmalarla kaydetti zamanı. Sakalım bıyığım var ama yanaklarımı tıraş ediyorum; ortasında kokarcılar gibi siyah bir yolu olan, kenarlara doğru beyazlayan bu sakal, bazı akrabaları andırıyor. Bu sakalı benim hassas olduğundan, tıraş olmanın sıkıntısından, biçimsiz çenemi örtmek için filan değil, tıpkı kuyruğuyla böbürlenlen bir tavuskuşu gibi utanmadan arlanmadan süs için bırakırım. Hem bu zamanda artık bir kadının bir erkekten daha iyi yapamadığı, yapsa da ona ancak sirkte başarı getirecek tek şey sakal bırakmak.

Seyahat kıyafetim biraz tuhaf olmakla birlikte işlevseldi. Tabanı mantar kaplı, yarım boy lastik çizme, ayağımı hem sıcak hem kuru tutuyordu. Ordu malları satan bir mağazadan aldığım haki, pamuk pantolon bacaklarımı koruyordu; üstüme giydiğim av ceketinin kadife manşetleri ve yakası, arkasında Y.M.C.A.’e* bir Hindistan prensesi sokabilecek kadar büyük bir cebi vardı. Senelerdir giydiğim şapkam, kısa siperli, mavi, yünlü İngiliz denizci şapkasıydı ve önündeki armadaki aslan ile tekboynuz ezelden beri İngiliz tahtı için savaş veriyordu. Bu şapka epey yıprandı ve deniz

* Genç Hristiyan Erkekler Birliği. (ç.n.)

tuzundan lekелendi, ama bana savaş zamanı Dover’den bindiğim bir hücumbotun kaptanı –nazık bir beyefendi ve bir katil– tarafından hediye edilmişti. Ben onun komutasından çıktıktan sonra bir Alman E-gemisine saldırmış, daha önce bu gemiler hiç ele geçirilemediğİ için teslim almak uğruna ısrar etmiş, sonuçta kendi gemisi denizin dibini boylamıştı. O gün bu gündür onun şerefine, anısını yaşatmak için şapkasını giyerim. Ayrıca çok da severim. Bana yakışıyor. Doğuda bu şapkaya kimse dönüp ikinciye bakmamıştı ama sonradan denizi geride bırakıp da Wisconsin, Kuzey Dakota, Montana’ya geçtiğimde biraz dikkat çekmeye başladı; ben de eskiden kovboy şapkası dediğımız, fazla geniş kenarlı olmayan bir Stetson şapka aldım, sığır peşinde koşan amcalarımın giydiğİ türden gösterişli ama muhafazakâr bir batı şapkası. Ancak Seattle’da bir başka denizin kıyısına indiğimde denizci şapkama geri döndüm.

Addison’ın öğütlerine bu kadar uymak yeter. Okurum beni New Hampshire’daki piknik yerinde bırakmıştı. Orada oturmuş *The Spectator*’ın ilk sayısını karıştıırken ve genelde insan beyninin aynı anda farkında olduğı iki şey, farkında olmadığı onlarca şey yaptığını düşünürken alana lüks bir araba girdi ve süslü, tıknaz bir kadın aşağı inip, dişi cazibesi olan süslü, tıknaz bir Pomeranya köpeğini dışarı bıraktı. Ben dişi olduğunu anlamamıştım ama Charley hemen anladı. Çöp tenekesinin ardından çıkıp da bu güzeli karşısında görünce Fransız kanı alevlendi ve küçük hanımın sahibinin kayıtsız gözlerinden bile kaçamayacak kur yapma manevralarına girişti. Kadın yaralanmış bir tavşan gibi haykırarak, etrafa sıçramaya hazırlanan bir çamur gibi arabadan indi. Yere kadar eğilebilse sevgili köpeciğini alıp bağrına basacaktı. Onu yapamayınca uzun boylu Charley’in kafasına bir şaplak atmaya kalktı. Charley gayet doğal ve sıradan bir hareketle kadının elini dişledikten sonra gönül macerasına kaldığı yerden devam etti. O zamana kadar “sesi arş-ı alâya varmak” lafının ne anlama geldiğini bilmiyormuşum. Bir kere arş-ı alâ nedir bilmiyordum, son-

radan sözlüğe bakıp öğrendim. Ama o buldog kılıklı kadının sesi hakikaten arş-ı alâya vardı. Eline bir göz attım, sıyrık bile yoktu. Bunun üzerine köpeğini alayım dedim ama ben boğazından sıkıca yakalayıp hafiften nefesini kesene kadar küçük canavar elimi ısırды, hem de kan çıkarmacasına.

Charley bütün bu olan biteri manasız bulmuştu. Çöp teneke-sine yirminciye işedikten sonra paydos etti.

Hanımı yatıştırmak epey zaman aldı. Kalbini fethetmek için ona bir şişe brandy getirdim ama öyle bir kafaya dikti ki benim kalbime inecekti.

Onun için yaptığım onca fedakârlıktan sonra Charley'in bana yardıma koşacağını düşünebilirsiniz ama nörotiklerden hoşlanmaz, sarhoşlardan nefret eder. Rocinante'ye binip masanın altına kıvrıldı ve uyumaya koyuldu. Sic semper cum Frenkler.*

Nihayet hanımefendi el frenini indirmeden yalpalaya yalpalaya çekip gitti ve o güzelim günün enkazıyla kaldım. Addison yandı bitti kül oldu, alabalık artık dereyi halkalandırmıyordu, güneşin önüne bir bulut gelmiş, ortalığa bir serinlik çökmüştü. Kendimi istemediğim halde gaza basmış giderken buldum; bir taraftan da yağmur başlamıştı, soğuk çelik gibi bir yağmur. Sevimli köylere hak ettikleri ilgiyi gösteremedim ve daha ne olduğunu anlamadan Maine'e geçip doğuya doğru yoluma devam ettim.

Keşke hız sınırı konusunda birbiriyle anlaşılabilen iki eyalet görsem. Tam yetmiş beş kilometreye alışıyorsun, eyalet sınırını geçince doksan oluyor. Neden bir araya gelip de fikir birliğine varamıyorlar merak ediyorum. Ancak tek bir konuda bütün eyaletler hemfikir: Hepsi de kendisinin en harika eyalet olduğunu düşünüyor ve sınırı geçerken bu hakikati büyük harflerle haykırıyor. Neredeyse kırk eyalet içinde kendini methetmeyen bir tanesini görmedim. Bu biraz incelikten uzak gibi. Buna ziyaretçiler kendileri karar verse daha iyi olacak. Ama belki de bu konuya dikkatimizi çekmeseler kendiliğimizden beğenmeyiz, kim bilir.

* Fransızlar hep böyledir. (ç.n.)

New England'da kış hazırlıkları esaslı. Yazın burada nüfus epey artıyor, bütün yollar Boston ve New York'un yapış yapış sıcağından kaçan sığınmacılarla doluyor olmalı. Şimdi büfeler, dondurmacılar, hediyelik eşya dükkânları, geyik derisi-makosenve-eldiven dükkânları hep kapatılmış, üzerlerine "Yaza Kadar Kapalıyız" levhaları yapıştırılmıştı. Yol kenarlarında, eski zamanlardan kalma otantik, sertifikalı ıvır zıvırla dolup taşan binlerce antikacı dükkânına alışamadım bir türlü. On üç koloninin toplam nüfusu dört milyonu geçmezdi herhalde, bu durumda herkes, yirminci yüzyıl turistlerine satılsın diye deli gibi masa, sandalye, porselen, cam, şamdan ve garip şekillerde demir, bakır, pirinç nesneler üretmiş olmalı. New England yollarında elli milyonluk nüfusun evlerini süslemeye yetecek kadar antika satılıyor. İyi bir işadamı olsaydım ve torunlarımın doğmamış torunları için bir şeyler yapmayı zırnuk kadar isteseydim (ki istemiyorum) bütün çeri çöpü, hurda arabaları toplar, şehir çöplüklerini tarar, topladıklarımı dağ gibi üst üste yığar, üzerlerine donanmanın gemileri korumak için sıkıldığı zamazingodan sıkardım. Yüzyıl sonra torunlarım bu hazine sandığını açar, sonra da dünyanın antika kralı olurlardı. Atalarımızın kurtulmaya çalıştıkları kırık, çatlak, yıpranmış eşyaları bu kadar para getiriyorsa, 1954 model bir Oldsmobile ya da 1960 yapımı bir tost makinesi –ikinci el bir Waring Mixor– kim bilir ne para getirir, Tanrım imkânlar sonsuz! Üzerine para verip çöpe attırdığımız şeyler servet getirebilir.

Çer çöpe çok meraklı gibi görünüyorsam bunun sebebi gerçekten meraklı olmam ve kırık dökük yarım garaj dolusu eşyayı evimde bulundurmam. Bu ıvır zıvırı başka şeyleri tamir etmek için kullanıyorum. Geçenlerde arabamı Sag Harbor'da bir

hurdacıya çektim. Kibar kibar elindeki mallara bakarken benim evde bundan daha fazla ıvır zıvır olduğunu fark ettim. Kıymetsiz nesnelere karşı neredeyse pintice ama çok büyük bir alakam var. Bu planlanmış eskiyenı atma çağında bir şeyler –bir sifon, bir motor, bir çim biçme makinesi– bozuldu mu kendi koleksiyonumdan onu onaracak bir şey mutlaka buluyorum, bahanem bu. Ama aslında sadece ıvır zıvırı seviyorum galiba.

Turuma başlamadan önce iki üç günde bir karavan parklarında ya da motellerde durmam gerekeceğini biliyordum; rahat bir uyku çekmekten ziyade sıcak, köpüklü bir banyo yapmak için. Rocinante’de çaydanlıkta su ısıtıp süngerle siliniyordum ama kovada yıkanmak insana hem kendini temiz hissettirmiyor hem de hiç keyifli olmuyor. Kaynar su doldurulmuş bir küvette uzun uzun oturmak tam bir keyif. Yolculuğumun daha başlarında öyle güzel bir çamaşır yıkama yöntemi geliştirdim ki onu aşmak için epey uğraşmak gerek. Tesadüfen buldum. Kapaklı ve saplı plastik bir çöp kovam vardı. Kamyonetin dur kalkları onu devirdiği için don lastiğiyle küçük dolabımın demirine bağlamıştım, böylece ne kadar zıplarsa zıplasın içindekiler dökülmeyecekti. Yolda geçen bir günün sonunda yol kenarındaki bir çöp teneke-sine çöpü dökmek için kovanın kapağını açtığımda hayatımda gördüğüm en iyi karışmış çöple karşılaştım. Bütün büyük buluş-ların böyle deneyimler sonucu yapıldığını düşünüyorum. Ertesi sabah plastik kovayı yıkadım, içine iki gömlek, çamaşır ve çorap koydum, sıcak su ve deterjan ekledim, sonra gün boyu deli gibi sallansın diye dolabın demirine astım. O akşam bir derede duruladığım çamaşırlar kadar iyi yıkanmış çamaşır hiç görmedim. Rocinante’nin içinde pencereye yakın bir naylon ip gerdim ve çamaşırları kurutmak için oraya astım. O günden itibaren çamaşırları bir gün yıkadım, ertesi gün kuruttum. Hatta işi iyice ilerle-tip çarşaf ve yastık kılıflarını bile böyle yıkadım. Çamaşırı böyle halletsem de sıcak banyoya bir çözüm bulamadım.

Bangor yakınlarında bir karavan parkında durdum ve oda kiraladım. Pahalı değildi. Levhada "Büyük Kış İndirimi" yazıyordu. Her yer tertemizdi; her şey naylondur: yer kaplaması, perde, abajurlar, masalar yanmayan plastik. Sadece çarşafarla havlular doğal bir malzemedendi. Aynı işletmeye ait lokantaya gittim. Orada da her şey naylondur; masa örtüleri, yağ kapları. Şeker ve krakerler streç filme sarılmıştı, küçük plastik mezarındaki reçel streç filmle mühürlenmişti. Akşamın erken saatleriydi ve tek müşteri bendim. Garson kız bile muşamba önlük takmıştı. Mutlu görünmüyordu ama mutsuz da görünmüyordu. Hiçbir şey gibi görünmüyordu. Ama kimse hiçbir şey değildir. Sırf derisinin içeri göçmesini engellemek için bile olsa içinde bir şey vardır. Bu boş gözlerin, kayıtsız ellerin, plastik alılla bir çörek gibi pudralanmış olan yanakların bile bir anısı ya da bir hayali vardır.

Bir punduna getirip, "Florida'ya ne zaman gideceksiniz?" diye sordum.

"Haftaya," dedi kayıtsızca. Sonra o zonklayan boşluğun içinde bir şeyler kıpırdandı. "Gideceğimi nereden biliyorsunuz?"

"Aklınızdan geçenleri okudum."

Sakalıma baktı. "Gösteri filan mı yapıyorsunuz?"

"Hayır."

"Öyleyse benim aklımdan geçenleri nasıl okudunuz?"

"Sadece tahmin ettim. Florida'yı seviyor musunuz?"

"Tabii! Her sene giderim. Kışın orada çok garson ararlar."

"Orada ne yaparsınız, yani eğlenmek için?"

"Hiç. Öyle takılırım işte."

"Balık tutmaya ya da yüzmeye gitmez misiniz?"

"Pek gitmem. Öyle gezinirim. Kum sevmiyorum, kaşındırıyor."

"İyi para var mı bari?"

"Ucuz kalabalık var orada."

"Nasıl ucuz?"

"Paralarını içkiye vermeyi tercih ederler."

“Peki ya neye para harcamazlar?”

“Bahşışe. Buraya yazın gelenler de aynı. Ucuz.”

Öyle insanlar vardır ki bir odaya canlılık, heyecan doldurur. Bir de bu kadın gibiler vardır, enerjiyi ve neşeyi emerler, keyfi kurutular ve kendileri de beş kuruşluk faydasını görmezler. Böyle insanlar etraflarını griye boyar. Uzun zamandır araba kullandığım için belki benim de enerjim ve direncim iyice azalmıştı. Beni etkisi altına aldı. Kendimi öyle hüzünlü, öyle sefil hissettim ki naylon masa örtüsünün altına girip ölmek istedim. Böyle bir kadınla çıkmak nasıl bir şeydir, nasıl bir sevgili olur kim bilir! Gözümün önüne getirmeye çalıştım ama başaramadım. Bir an ona beş dolar bahşış vermeyi düşündüm ama hiçbir işe yaramayacağını biliyordum. Memnun olmazdı. Sadece benim kafadan kontak olduğumu düşünürdü.

Küçük, temiz odama döndüm. Asla tek başına içmem. Pek keyifli değildir. Günün birinde alkolik olmazsam tek başına içmem herhalde. Ama o gece stoklarımdan bir şişe votka alıp hücreme götürdüm. Banyoda naylon poşete konmuş iki su bardağı vardı, üzerlerinde: “Bu bardak sizi korumak için sterilize edilmiştir” yazıyordu. Klozet kapağının üzerindeki bir kâğıtta da ayrı mesaj vardı. “Bu klozet kapağı sizi korumak için ultraviole ışıkla sterilize edilmiştir.” Herkes beni koruyordu ve bu korkunçtu. Bardakların poşetlerini söküp aldım, klozet kapağını üzerine basarak kirlettim. Yarım bardak votka koyup içtim, sonra bir yarım daha. Sonra sıcak banyoya gömüldüm ve kendimi acayip sefil hissettim, bütün dünyada tek bir güzel şey yokmuş gibi.

Charley de benden kaptı bu ruh halini ama ne kadar düşünceli bir köpek olduğunu gösterdi. Koca aptal, banyoya gelip naylon paspasla yavru bir köpek gibi oynadı. Ne güçlü bir karakter, ne iyi bir dost! Sonra kapıya koşup işgale uğramışsınız gibi havladı. Etraf bu kadar naylon dolu olmasa neredeyse bana moral vermeyi başaracaktı.

Kuzey Afrika'da, elini neredeyse hiç suya sokmayan, yaşlı bir Arap'la tanışmıştım. Kullanıla kullanıla rengi matlaşmış bir bardakla bana nane çayı ikram etmişti ama öyle bir dostlukla yapmıştı ki bunu, çayın tadı bir harika gelmişti. Hiçbir koruma olmadığı halde dişlerim de dökülmedi, derim de iltihaplanmadı. Korumayla meyusluğun ilişkisini tanımlayan yeni bir kanun formüle etmeye başladım. Gamlı bir ruh, insanı bir mikroptan çok daha hızlı öldürür.

Charley silkinip hoplamasa ve "Ftt" demese her gece iki bisküviye ve kafasını rahatlatmak için yürüyüşe ihtiyaç duyduğunu unutacaktım neredeyse. Üzerime temiz giysiler giyip onunla birlikte yıldızlı geceye çıktım. Aurora Borealis vardı. Kuzey Işıklarını daha önce sadece bir iki kere görmüştüm. Sonsuz bir tiyatrodaki sonsuz bir perde gibi asılı duruyor, kıvrıla kıvrıla ilerliyordu. Gülkurusu, eflatun ve mor bir nabız gibi gece göğünde atıyor, soğuktan keskinleşmiş yıldızlar onun arkasından parıltıyordu. Bu kadar ihtiyacım olduğu bir anda böyle bir şey görmek ne mutluluk! Bir an şu garson kızı kulağından tuttuğum gibi dışarı çıkarsam da bunu göstersem diye düşündüm, ama sonra cesaret edemedim. Kız, sonsuzluğu eritirdi de insanın ellerinden akıp giderdi. Havada tatlı bir don yanığı vardı ve önden yürüyen Charley, iyice kırılmış lükstürünleri ayrıntılı bir şekilde, dumanı tüte tüte selamladı. Geri geldiğinde halinden memnundu ve benim için seviniyordu. Ona üç tane köpek bisküvisi verdim, steril yatağı bozdum ve uyumak için Rocinante'ye gittim.

Batıya doğru yola çıkmışken doğuya gitmek tam bana yakışan bir hareket. Hep böyle bir eğilimim olmuştur. Deer Isle'a gitmek için iyi bir sebebim vardı. Eski dostum, iş arkadaşım Elizabeth Otis her yıl Deer Isle'a gider. Ne zaman oradan bahsetse gözlerinde başka türlü bir bakış peydahlanır, nasıl anlatacağını bilemez. Yolculuğumu planlarken bana "Deer Isle'a uğramalısın mutlaka," dedi.

"Yolumun üstü değil."

"Saçma," dedi çok iyi bildiğim o ses tonuyla. Sesinden ve tavırlarından anladım ki Deer Isle'a gitmezsem bir daha New York'ta insan içine çıkamayacaktım. Sonra her gittiğinde yanında kaldığı Bayan Eleanor Brace'i aradı ve mesele kararlaştırılmış oldu. Ben de boyun eğdim. Deer Isle konusunda tek bildiğim, hakkında söylenecek hiçbir şey olmadığı ama gitmemenin delilik olduğuydu. Hem Bayan Brace de beni bekliyordu.

Bangor'da bütün o trafiğin, kamyonların, çalan kornaların, değişen ışıkların arasında yolumu kaybettim. Hayal meyal U.S. 1 otoyolundan gitmem gerektiğini hatırlıyordum ama bulduğumda yanlışlıkla on kilometre geriye, New York yönüne gitmişim. Nasıl gideceğime dair yazılı tarif vardı elimde, ayrıntılı bir tarifti ama bölgeyi iyi tanıyan birinin verdiği tarif doğru bile olsa insanın kafasını daha bir karıştırıyor. Ellsworth'da da kayboldum ki bana bunun imkânsız olduğu söylenmişti. Sonra yol daraldı ve yarumdan tomruk kamyonları geçmeye başladı. Gün boyu nerede olduğumu anlayamasam da Blue Hill ve Sedgwick'i buldum. Ümitsizlikle geçen ikindinin sonunda karavanı durdurup, gösterişli bir Maine süvari polisine yaklaştım. Ne adamdı ama, Portland'da çıkarılan granitler yanında gölgede kalırdı, gelecek-

te yapılacak atlı heykeller için mükemmel bir modeldi. Acaba gelecekteki kahramanların heykelleri mermer jipler ya da devriye arabaları içinde mi yapılacak?

“Memur bey galiba yolumu kaybettim. Bana yolu tarif edebilir misiniz acaba?”

“Nereye gidecektiniz?”

“Deer Isle’a.”

Beni iyice bir süzdükten sonra dalga geçmediğime kanaat getirmiş olacak ki gövdesini kalçası üzerinde çevirip suyu işaret etti ve konuşmaya zahmet bile etmedi.

“Orası mı?”

Başını yukarıdan aşağı doğru uzun bir hareketle indirdi ve aşağıda bıraktı.

“Peki oraya nasıl giderim?”

Maine’lilerin pek konuşkan olmadıklarını söylerler hep ama bu Rushmore Dağı namzeti için aynı öğleden sonra bir yeri ikinciye göstermek bile aşırı konuşkanlık olsa gerekti. Çenesiyle küçük bir yay çizerek gitmekte olduğum yönü işaret etti. Akşam yaklaşıyor olmasa, başarısızlığa mahkum olduğumu bile bile ondan bir kelimelik olsun koparmaya çalışabilirdim. “Teşekkür ederim,” dedim ve saatlerdir vıdı vıdı ediyordum gibi hissettim kendimi.

Önce gökkuşağı kadar yüksek kavisli, demir bir köprüden geçtim, ondan sonra S şeklinde alçak bir taş köprü vardı ve sonunda Deer Isle’a gelmişim. Elimdeki tarifte bütün yol ayrımlarında sağa dönmem gerektiği yazıyordu, “bütün” kelimesinin altı çizilmişti. Bir tepeyi tırmanıp çam ormanı içindeki daha dar bir yola saptım, sonra ondan da daha dar bir yola sağa ve çam iğneleri üzerinde iki tekerlek izinin olduğu başka bir yola saptım. Ulaştıktan sonra kulağa kolay gibi geliyor. Doğrusu ben aradığım yeri bulacağıma hiç emin değildim ama elli metre kadar ileride Bayan Eleanor Brace’in kocaman, eski evini ve beni beklemekte olan kendisini buldum. Charley’i bırakır bırakmaz çam ağaçlarının arasındaki boşluktan, öfkeli, gri bir yıldırım hızla geçip eve

daldı. George'du bu. Beni gördüğüne ama özellikle Charley'i gördüğüne hiç memnun olmamıştı. George'u bir türlü tam manasıyla göremedim ama asık suratlı varlığı her yerde hissediliyordu. George, ihtiyar, gri bir kedi ve insanlarla başka mahluklara karşı öyle yoğun bir nefret biriktirmiş ki, yukarıda saklanırken bile çekip gitmeniz için ettiği duaların etkisinde kalıyordunuz. Bir bomba düşse ve Bayan Brace dışında bütün canlıları silip süpürse George çok mutlu olurdu. Elinden gelse dünyayı böyle şekillendirirdi. Charley'in ona olan ilgisinin sadece nezaket icabı olduğunun farkında değildi; kovalamak maksadıyla bile kedilere ilgi duymadığını bilse insansevmezliği yara alırdı. George'u rahatsız etmedik çünkü iki gün Rocinante'de kaldık ama misafirler evde kaldığında George çam ormanına çekiliyormuş ve hoşnutsuzca homurdanarak uzaktan seyrediyormuş. Bayan Brace, George'un kedilik müessesesinin yüz karası olduğunu itiraf etmişti. İnsana yoldaşlık etmiyor, sevimli değil, estetik değeri de düşük.

"Belki de fare filan yakalıyordur," dedim, iyi bir özelliğini bulma umuduyla.

"Asla," dedi Bayan Brace. "Yanından bile geçmez. Size bir şey daha söyleyeyim mi? Bizim George dişi."

George'un görülmeyen varlığı her yerde olduğu için Charley'i sürekli kontrol altında tutmam gerekiyordu. Cadılar ve cinlerin daha iyi bilindiği aydınlık çağlarda, George'un sonu yakılmak olurdu çünkü kötü ruhlarla ilişkisi olan, şeytanın elçisi bir mahluk varsa o da George'dur.

Deer Isle'in tuhaflığını hissetmek için insanın hassas olmasına gerek yok. Oraya senelerdir giden insanlar bile tarif edemiyorsa sadece iki gün kalmakla ben nasıl tarif edeyim ki? Bu ada, Maine'in memesine bir enik gibi yapışmış ama onun gibi daha pek çok ada var. Gölge, karanlık su, ışığı emiyor gibi görünüyor ama bunu başka yerlerde de görmüştüm. Dartmoor'a benzeyen açık arazide çam ormanları hışırdıyor ve rüzgâr uğulduyor. Deer Isle'in en büyük kasabası olan Stonington, konum ve mimari

itibariyle hiç Amerikan kasabasına benzemiyor. Evler kademe kademe körfezin sakin sularına iniyor. Dorset sahilindeki Lyme Regis'e çok benziyor bu kasaba; bahse girerim buraya ilk yerleşenler Dorset, Somerset ya da Cornwall'dan gelmişlerdir. Maine lehçesi, İngiltere'nin batısında konuşulan lehçeye çok benzer, çift sesliler Anglo-Saxon dilindeki gibi telaffuz edilir ama Deer Isle'da bu benzerlik çok daha fazla. Bristol Kanalı'nın aşağısında yaşayan sahil insanları çok gizemli, belki biraz da büyümlü insanlar. Gözlerinin ardında çok derinde gömülmüş bir şeyler var, öyle ki belki kendileri bile farkında değil. Deer Isle ahalisi için de aynı şey geçerli. Biraz daha açık konuşmak gerekirse bu Isle, Avalon'a benziyor; siz orada değilken yok oluyor sanki. Mesela *coon* kedilerinin, bu büyük, kuyruksuz, tekir kedilerin gizemini ele alalım. Bunlar vahşidirler; ormanda yaşarlar ve çok iyi avcıdırlar. Zaman zaman buranın yerlileri ormanda bir yavru bulur ve onu büyütür, bundan büyük zevk alır ve gurur duyar ama *coon* kedileri nadiren evcilleşir. Sürekli tırmalanma ve ısırılma riski vardır. Bu kedilerin *manx* kökenli oldukları düşünülmektedir. Evcil kedilerle çiftleştiklerinde bile kuyruksuz olma özelliklerini yavrularına geçirirler. Efsaneye bakılırsa *coon* kedilerinin ataları bir geminin kaptanı tarafından buraya getirilmiş ve kısa sürede vahşi hayata uyum sağlamıştır. Ama nasıl olup da bu kadar irileştiler merak ediyorum. *Manx* kedilerinin en az iki katı büyüklükteler. Acaba vaşaklarla mı çiftleştiler? Bilmiyorum. Kimse bilmiyor.

Stonington Limanı'nda yazlık tekneler, kış için kıyıya çekiliyorlardı. Sadece burada değil, bu yakınlardaki bütün koylarda, karanlık sularda yaşayan kara kabuklu Maine ıstakozlarıyla, dünyanın en iyi ıstakozlarıyla dolu havuzlar vardı. Bayan Brace üç tane ıstakoz sipariş etti ve bir buçuk kiloyu geçmesin diye tembihledi. O gece bu ıstakozun ne kadar harika olduğu bir kez daha şüpheyi yer bırakmayacak şekilde kanıtlandı. Bunların üstüne yok, sadece kaynatıyorsun, öyle havalı soslara gerek yok, tereyağı ve biraz limon yetiyor. Karanlık yuvalarından alınıp

canlı canlı başka yerlere gönderilseler bile nefasetlerinden bir şey kaybediyorlar.

Stonington'da tekne alet edevatı da satan harika bir nalbur dükkânından, Rocinante için teneke aynalı bir gaz lambası aldım. Bir yerlerde bütan gazı biter diye korkuyordum, o zaman yattığım yerde nasıl kitap okuyacaktım? Lambayı yatağımın başucuna vidaladım ve fitilini, alevden altın bir kelebek oluşturacak şekilde güzelce kestim. Yolculuğum sırasında da ışığı kadar, verdiği o sıcak hava ve renk için de bol bol kullandım. Ben çocukken çiftlik evimizin bütün odalarında bu lambanın tıpatıp ayrısı vardı. Bundan daha latif bir ışık icat edilmemiştir, gerçi eskiler balina yağının alevinin daha güzel olduğunu söyler.

Deer Isle'ı tarif edemeyeceğimi kanıtlamış oldum. Burada öyle bir şey var ki kelimelere açık kapı bırakmıyor. Ama insanın içinde yer ediyor ve gördüğünü fark etmediği şeyler sonradan kendilerini tekrar tekrar hatırlatıyor. Tek bir şeyi çok net hatırlıyorum. Belki mevsimden, ışıktan ya da sonbaharın berraklığından kaynaklanıyordur, bilemiyorum. Her şey diğer şeylerden apayrı duruyordu: bir kaya, kumsalda denizin yuvarlak ve pürüzsüz yaptığı bir odun parçası, bir çatı çizgisi. Her çam ağacı, ormanın parçası olmakla birlikte kendisiydi ve ayrıydı. Teşbihi biraz sündürerek ilişkiler açısından insanların da aynı niteliği taşıdığını söyleyemez miyim? Daha önce hiç bu kadar dikkatli bireyler görmemiştim. Yapmak istemedikleri bir şeyi yapmaya zorlamak istemezdim hiç onları. Isle hakkında çok hikâyeler duymuştum ve pek çok ketum nasihat dinlemiştim. Maine'li birinin öğüdünü aktaracağım ama tepki almasın diye adını söylemeyeceğim.

"Bir Maine'liye asla yol sorma," demişti bana.

"Neden?"

"İnsanlara yanlış yol tarifi vermek bize komik gelir ama bunu yaparken açıktan değil içimizden güleriz. Tabiatımızda var."

Bu doğru mu merak ediyorum. Sınama şansı bulamadım çünkü başkasının katkısı olmadan kendi gayretlerimle de habire kayboluyorum.

Rocinante'den beğeni, hatta şefkatle bahsettim ama kabinin üzerine yerleştirildiği kamyoneti pek anlatmadım. Güçlü V-6 motoru olan yeni bir model. Otomatik vitesli ve ihtiyacım olması halinde kabini aydınlatmam için hayli büyük bir jeneratörü var. Radyatörü öyle antifriz doluydu ki kutup iklimine bile dayanabilirdi. Amerikan binek arabalarının kolayca eskiyecek ve yenisini almayı gerektirecek şekilde yapıldığını düşünüyorum. Kamyonetler öyle değil. Kamyonet kullanıcısının, binek araba kullanıcısına göre binlerce kilometre daha fazla arızasız sürüş güvencesine ihtiyacı var. Şık aksesuarlara, incik boncuğa kanmaz ve sosyal statüsünü korumak için her sene arabasını yeni modelle değiştirmesi gerekmez. Kamyonetimin bütün parçaları evladiyelik yapılmıştı. Kasası kallavi, sacı kalın, motoru büyük ve kuvvetliydi. Tabii ben de yağını sık sık değiştirdim, hareketli parçaları yağladım, son sınırına kadar zorlamadım ve spor arabaların yapabileceği akrobasi hareketlerinden uzak durdum. Şoför kabini çift kat yapılmış ve iyi bir kalorifer sistemiyle donatılmıştı. On beş bin küsur kilometre yapıp geri döndüğümde motor ancak açılmıştı. Yolculuk boyunca bir kez olsun teklemedi.

Addison, Machias, Perry ve Güney Robbinston üzerinden Maine sahilinden yukarı ilerledim ve deniz bitti. Doğuda New Brunswick'le Maine'in, Kanada'nın içine nasıl bir parmak gibi uzandığını ya bilmiyormuşum ya da unutmuşum. Kendi coğrafyamızdan bihaberiz. Maine kuzeye, St. Lawrence'ın ağzına kadar uzanıyor, üst sınırıysa Quebec'in belki yüz elli kilometre kuzeyinde. Gaflet eseri unuttuğum bir başka şey de Amerika'nın nasıl inanılmaz büyük olduğuydu. Küçük kasabalardan geçerek kuzeye doğru giderken gittikçe genişleyen orman ufka doğru yuvarlanıyor, mevsim hızla, şuursuzca değişiyordu. Belki de denizin iklimi düzenleyici etkisinden uzaklaştığım ve fazlasıyla kuzeye çıktığım içindir. Evler karda yıpranmış gibiydi; çoğu terk edilmiş, çökmüş uzun süren kışlar sonucu yerlebir olmuştu. Kasabalar dışında, bir zamanlar burada yaşamış, çiftçilik yap-

muş, var olmuş, sonra da buradan uzaklaşmak zorunda kalmış bir nüfusun izleri vardı. Ormanlar boş arazileri yeniden ele geçiriyordu ve eskiden çiftlik kamyonlarının olduğu yerde şimdi tomruk yüklü tırlar vardı. Hayvanlar da geri dönmüştü; geyikler yollarda dolaşüyor, ayıların da izleri görülüyordu.

Amerika'nın yapısını oluşturan âdetler, tavırlar, efsaneler, eğilimler ve değişimler vardır. Dikkatime çalındıkça bunlardan bahsedeceğim. Bu tespitleri yaparken beni küçük bir yolda hopyaya zıplaya ilerlerken, bir köprü'nün yanına park etmişken, tuzlanmış domuz etiyle bir tencere kuru fasulye pişirirken hayal edebilirsiniz. Tespitlerimden ilki avcılıkla ilgili. İstesem de avcılıktan kurtuluşum yoktu çünkü av mevsimi bütün sonbahara damgasını vurmuştu. Eyüp'ün meleklerle boğuşması gibi bu kıtayla boğuşmuş yakın atalarımızdan pek çok tavır miras almışız ve keşif kollarının ruhu galip gelmiş. Her Amerikalının doğuştan avcı olduğuna duyduğumuz inancı onlardan almışız. Her sonbahar hiçbir yeteneği, eğitimi, bilgisi, tecrübesi olmayan yüzlerce erkek çok keskin nişancı olduklarını kanıtlamak için kendini dağa bayıra vuruyor. Sonuçlar korkunç. Sag Harbor'dan ayrıldığım andan itibaren göç eden ördeklere atışlar başladı, Maine'de ilerlerken ormanlardan gelen silah sesleri, bunların sebebini bilmeyen bir orduyu korkutacak nitelikteydi. Şimdi herkes benim için kötü düşünecek ama hayvanların öldürülmesine karşı olmadığımı söylemek zorundayım. Şu ya da bu şekilde ölecekler nasıl olsa. Gençliğimde bir sakarmeke avlamanın şanı için buz gibi rüzgârda, kilometrelerce karnımın üzerinde sürünürdüm, halbuki tuzlu suda bekletilse bile pek yavan bir tadı olurdu. Karaca, ayı, mus ya da elk etine pek merakım yoktur, sadece ciğerlerini severim. Geyik etinden güzel bir yemek yapmak için yapılan hazırlıkla, kullanılan otlarla, şarapla, tariflerle insan ayakkabı pişirse gurmelere layık olur. Aç kalsam koşan, sürünen, uçan her şeyi, hatta akrabaları bile seve seve avlar, dişlerimle parçalardım. Ama her sonbahar milyonlarca silahlı Amerikan erkeğini orman-

lara, dağlara sevk eden şey, açlık değildir; zaten avcılar arasında kalp krizi oranının yüksekliği de bunu gösterir. Her nedense avlanmak erkeklikten sayılır ama ben bunun sebebi hikmetini anlayamıyorum. Eminim ne yaptığını bilen iyi ve becerikli avcılar vardır; ama çoğunluk bolca viski içmiş, ağır silahlarla donanmış, aşırı kilolu beyefendilerden oluşuyor. Hareket eden ya da hareket edecekmiş gibi duran her şeye ateş ediyorlar ve birbirlerini vurmakta gösterdikleri başarı ülkemizde nüfus patlamasını engelliyor olabilir. Zaiyat sadece kendileri gibi olanlarla sınırlı kalsa sorun olmazdı ama inekleri, domuzları, çiftçileri, köpekleri ve trafik işaretlerini vurdukları için sonbaharda yollarda olmak epey tehlike arz ediyor. New York Eyaleti'nin kuzeyinde yaşayan bir çiftçi beyaz ineğinin iki yanına da siyah harflerle İNEK yazan birer levha takmış, yine de ineği vurulmaktan kurtaramamış. Ben Wisconsin'den geçerken bir avcı kendi kılavuzunu iki kürek kemiğinin ortasından vurmuştu. Bu Nemrut'u sorgulayan savcı "Adamı geyik mi zannettiniz?" diye sormuş.

"Evet efendim, öyle zannettim."

"Ama geyik olduğuna emin değildiniz."

"Hayır efendim. Sanırım değildim."

Maine'de top atışı devam ettiği için kendi hayatımdan endişeliydim elbette. Av mevsiminin açıldığı gün dört araba isabet almıştı ama esas Charley için korkuyordum. Onun gibi iri bir kaniş bu avcılara geyik gibi görünürdü kesin. Onu korumanın bir yolunu bulmalıydim. Rocinante'de birisinin bana hediye ettiği kırmızı peçeteler vardı. Charley'in kuyruğuna kırmızı peçeteleri sardım ve lastikle tutturdum. Her sabah bu bayrağı yeniliyordum, batıya doğru ilerlerken mermiler etrafımızda vızıldadığı müddetçe de yenilemeye devam ettim. Komiklik olsun diye söylemiyorum. Radyolar insanları beyaz fular takmamaları konusunda uyarıyordu. Uzaktan beyaz bir şey gören pek çok avcı bunu koşan bir geyiğin kuyruğu zannediyor, soğukalgınlığını mermiyle tedavi ediyordu.

Ama öncülerden alınan bu miras yeni değil. Kaliforniya, Salinas yakınlarındaki çiftliğimizde yaşarken her sene bu durumdan faydalanan Çinli bir aşçımız vardı. Evimizden çok da uzak olmayan bir tepede, iki kırk dal üzerinde yan yatmış bir çınar kütüğü duruyordu. Üzerindeki mermi delikleri Lee'nin dikkatini bu alacalı, taba renkli kütüğe çekmişti. Kütüğün bir ucuna bir çift boynuz çakar, geyik mevsimi bitene kadar kulübesine çekilirdi. Sonra ihtiyar ağaç kütüğünden kurşunları toplardı. Bazı mevsimlerde otuz kırk kilo kurşun toplardı. Büyük bir servet sayılmazdı ama maaşına katkı oluyordu. Birkaç sene sonra kütük tümüyle delik deşik olduğunda Lee onun yerine dört kum çuvalı ve yine aynı boynuzları koymuştu. Bu şekilde kurşunları toplamak daha da kolaylaşmıştı. Etrafa böyle elli tane çuval koysa servet kazanırdı ama Lee seri üretime heves etmeyen kanaatkâr bir adamdı.

Maine sonsuza kadar uzanıyor gibiydi. Peary'nin Kuzey Kutbu zannettiği yere yaklaşırken hissettiği şeyleri hissediyordum herhalde. Yine de Aroostook County'yi, Maine'in kuzeyindeki bu geniş bölgeyi görmek istiyordum. Patates ekimi yapılan üç temel bölge vardır: Idaho, Long Island'da Suffolk County ve Maine'de Aroostook. Aroostook County'den bahseden çok kişi görmüştüm ama buraya gerçekten gelmiş olan biriyle tanışmamıştım. Hasat zamanı, mahsulü Kanada'dan sınırı aşarak gelen Canuckların topladığı söylenmişti bana. Yol, sonsuz ormanlar ve henüz buz tutmamış göller arasından geçiyordu. Mümkün oldukça dar orman yollarını tercih ettim, bunlarda da hızlı gitmek mümkün değildi. Isı yükselmisti, sonsuz bir yağmur yağıyor, ormanlar ağlıyordu. Charley asla kurumuyor, küflenmiş gibi kokuyordu. Gökyüzü ıslak, gri alüminyum rengiydi ve bulanık ön camda güneşin ne tarafta olduğuna dair en ufak ipucu yoktu, ben de yönümü anlayamıyordum. Kıvrımlı bir yolda kuzeye gitmek yerine pekala güneye, batıya ya da doğuya gidiyor olabilirdim. Daha izcilik zamanlarında ağaçların kuzeye bakan taraflarının yosun tuttuğu lafının yalan olduğunu öğrenmiştim. Yosun gölgeli tarafta büyür ve ağacın herhangi bir tarafı gölgeli olabilir. Karşıma çıkacak ilk kasabada kendime bir pusula almaya karar verdim ama gittiğim yolda kasaba filan yoktu. Karanlık iniyor, yağmur karavanın çelik tavanını dövüyor ve silecekler hıçkırarak kavis çiziyordu. Uzun, koyu renkli ağaçlar yolun iki tarafına dizilmiş, şoseye taşmışlardı. Bir araba, ev ya da dükkân görmeyeli saatler geçmişti sanki, çünkü burası ormanın yeniden ele geçirdiği bir bölgeydi. Bir ıssızlık, yalnızlık duygusu çöktü üzerime; neredeyse ürkütücü bir yalnızlık. Islak, titreyen Charley kendi koltuğuna kıvrılmış, bana sırtını

dönmüştü. Beton bir köprüye yaklaşırken kenara çektim ama yol kenarında meyilsiz, düz bir yer bulamadım.

Kabin bile sefil ve nemliydi. Lüks lambasının ayarını açtım, gaz lambasını ve iki ocağınu birden yaktım yalnızlığı defetmek için. Yağmur, madeni çatıda tıırdıyordu. Yiyeceklerimin hiçbir iştah açıcı görünmüyordu. Karanlık indi, ağaclar yanaştı. Yağmurun çaldığı davulun ardında, sahne arkasında mırıldanan bir kalabalığın sesine benzeyen sesler duyuyordum. Charley huzursuzdu. Tehlike işareti vermek için havlamadı ama hiç âdeti olmadığı halde tedirgin tedirgin homurdanıyor, inliyordu. Yemeğini yemedi, suyuna da dokunmadı; her gün kendi ağırlığınca su içmeye ihtiyaç duyan bir köpek için alışılmadık bir durumdu bu. Kendimi tümüyle kimsesizlik hissine bıraktım, fıstık ezmeli iki sandviç hazırladım, yatağa yatıp evdekilere mektup yazmaya, yalnızlığımı onlara da duyurmaya koyuldum. Sonra yağmur durdu, ağacların üzerindeki sular süzülmeye başladı ve ben gizli tehlikelerle dolu bir ağ örmeye koyuldum. İnsan ne dehşetler umar karanlıktan, bizim gibi ölçmediğı, tartmadığı hiçbir şeye inanmayan kendini bilgili sanan insanlar bile. Üzerime üşüşen karanlık şeylerin ya var olmadıklarını ya da benim için tehlikeli olmadıklarını bildiğim halde korkuyordum. İnsanların bu tür şeylerin var olduğuna ve ölümcül olduğuna inandıkları zamanlarda gecelerin kim bilir ne korkunç olduğunu düşündüm. Yok ama yanıliyordum. Gerçekten orada olduklarını bilsem onlara karşı silahlar geliştirdim; muskalar, dualar, benim tarafımda olan, aynı ölçüde büyük güçlerle bazı ittifaklar. Orada olmadıklarını bilmek beni onlara karşı daha savunmasız bırakıyor, daha fazla korkmama neden oluyordu.

Uzun zaman önce Kaliforniya, Santa Cruz dağlarında küçük bir çiftliğim vardı. Bir yerinde devasa Pasifik kocayemişleri, kaynak suyuyla beslenen, küçük, kapkara bir göletin üzerinde dallarını birleştirmişti. Dünyada perili yer diye bir şey varsa orasıydı. Yaprakların arasından sızan loş ışık ve çeşitli perspektif hileleri

onu perili bir yer haline getiriyordu. O sırada yanımda çalışan Filipinli, kısa boylu, esmer, sessiz bir dağlı, belki Maori'ydi. Bir keresinde, görünmeyen şeyleri de gerçekliğin bir parçası kabul eden bir kabile sisteminden gelmiş olabileceğini düşünerek ona bu perili yerden, özellikle de geceleri korkup korkmadığını sormuştum. Seneler önce bir büyücü ona kötü ruhlara karşı muska verdiği için korkmadığını söylemişti.

"Bana muskayı gösterebilir misin?" dedim.

"Kelimeler," dedi. "Sözlü bir muska bu."

"Bana söyleyebilir misin?"

"Tabii," dedi ve söyledi, "*In nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti.*"*

"Ne manaya geliyor?" diye sordum.

Omuzlarını kaldırdı. "Bilmiyorum," dedi. "Kötü ruhlara karşı bir büyü bu, ben de onlardan korkmuyorum."

Kulağa tuhaf gelen bir İspanyolcadan zorla çekip aldım bu konuşmayı ama muskadan yana kuşku yoktu ve onun üzerinde işe yarıyordu.

Ağlayan gecenin altında yatağымda yatarken kitap okumak, zihnimi bu sefaletten uzaklaştırmak için elimden geleni yaptım ama gözlerim satırlarda dolaşırken kulaklarım geceyi dinliyordu. Tam uykuya dalmak üzereyken yeni bir ses beni yattığım yerde zıplattı. Hırsızlamasına şosede yürüyen ayak sesleri. Yatağımın yanında, rakun avcılarını için yapılmış yarım metrelik bir projektör vardı. Işığı en az bir buçuk kilometre öteyi aydınlatacak güçteydi. Yataktan kalkıp 30/30'luk silahımı duvardan aldım ve Rocinante'nin kapısına gidip yeniden kulak kabarttım; ayak sesleri yaklaşıyordu. Sonra Charley ikaz için havladı, ben de kapıyı açıp yolu ışığa boğdum. Ayağında çizme, üzerinde sarı yağmurluk olan bir adamdı. Işık onu olduğu yere mıhladı.

"Ne istiyorsun?" diye bağırdım.

* "Baba, Oğul ve Kutsal Ruh adına." (ç.n.)

Herhalde irkilmişti. Cevap vermesi biraz zaman aldı. "Eve gitmek istiyorum. Biraz ileride oturuyorum."

Bütün her şeyin ne büyük bir salaklık olduğunu, birbiri üzerine yığılan o gülünç şablonu hissettim birdenbire. "Bir fincan kahve ya da içki içmek ister misin?"

"Hayır, geç oldu. Şu ışığı yüzümden çek de yoluma gideyim."

Işığı kapatınca görüntüsü kayboldu ama sesi yanımdan geçerken sordu, "Bu arada asıl senin burada ne işin var?"

"Konakladım," dedim, "bu gecelik burada konakladım." Ya-
tağa kafamı koyar koymaz uyudum.

Uyandığımda güneş çıkmıştı ve dünya yeniden yapılmış gibi pırl pırlı. Her gün başka bir dünya, opal nasıl günün mizacına göre rengini ve sıcaklığını değiştiriyorsa ben de öyleyim. Bir gece öncenin korkuları ve yalnızlığı öyle geride kalmıştı ki hatırlamıyordum bile.

Çam iğneleriyle kaplanmış, iyice kirlenmiş olan Rocinante bile yola coşkuyla atıldı sanki. Artık göllerle ormanların arasın-
da tarlalar belirmeye başlamıştı; patatesin sevdiği kumlu, gevşek toprak dolu tarlalar. Yollarda boş patates varilleriyle dolu kamyonlar vardı ve patates kazma makineleri soluk renkli yumruları tarlalara sıra sıra diziordu.

İspanyolca bir kelime var ki tam karşılığını bulamıyorum. *Vacilar* fiili, şimdiki zamanı *vacilando*. İngilizcedeki *vacillating* fiilinin anlamı sallanmak, tereddüt etmek; pek buna benzemiyor. Birisi *vacilando* yapıyorsa bir yerlere gidiyor, belli bir hedefe doğru ilerliyor ama oraya ulaşıp ulaşmayacağını pek de kafaya takmıyor demektir. Dostum Jack Wagner, Meksika'da genelde böyle bir varoluş şekli benimserdi. Mexico City sokaklarında dolaşmak istediğimizde öyle rasgele bir yerlere gitmek istemezdik. Kendimize belli bir yerde bulunması mümkün olmayan bir şey seçerdik, sonra da büyük bir gayretle onu bulmaya çalışırdık.

Batıya dönmeden önce Maine'in çatısına kadar çıkmak istemiş-
tim. Yolculuğa bir hedef veriyordu. Dünyada her şeyin bir hedefi

olmalı, yoksa insan zihni onu reddeder. Ayrıca bir de maksadı olmalı, yoksa insan vicdanı ondan kaçır. Hedefim Maine, maksadım patateslerdi. Tek bir patates bile görmesem *vacilador* statüme hâlel gelmezdi. Gerçi neticede istemediğim kadar çok patates gördüm. Patates dağları –okyanusları– gördüm; bütün dünya nüfusunun yüz yılda bitiremeyeceği kadar çok patates gördüm.

Bölgede patates sökmeye gelmiş çok sayıda göçmen vardı: kendi eyaletlerinden uzak düşmüş Hindular, Filipinliler, Meksikalılar, Okieler. Maine’de işçilerin büyük çoğunluğu hasat mevsimi için sınırı geçmiş Fransız Kanadalılardı. Tıpkı Kartacalıların savaşlarda ücretli asker kullanması gibi biz Amerikalıların da zor ve sıradan işleri yapmak için adam tuttuğumuzu düşündüm. Yediğimiz şeyleri toplamak için yere eğilemeyecek kadar gururlu, tembel ya da hanım evladı olmayan insanlar günün birinde bize baskın çıkmaz umarım.

Bu Canuck’lar dayanıklı insanlardı. Aileler, aile grupları hatta kabileler halinde hareket ediyor ve kamp kuruyorlardı, kadını, erkeği, genci, çocuğu. Sadece bebekler patates söküp varillere yerleştirmiyordu. Kamyonları Amerikalılar kullanıyordu ve doldurulmuş varilleri kamyonu yüklemek için bocurgat ve bir nevi matafora kullanıyorlardı. Sonra donmayı engellemek için etraflarına toprak yığılmış patates depolarına götürüp yığıyorlardı hasadı.

Canuck Fransızcası bilgim büyük ölçüde Nelson Eddy ve Jeannette MacDonald’ın oynadığı filmlerden geliyordu ve alametifarıkası “By gar,” lafıydı, yani “yarabbim” lafının biraz bozulmuş bir versiyonu. Tuhaf ama patates toplayan tek bir kişinin ağzından “By gar,” lafını duymadım, halbuki onlar da o filmleri seyretmişlerdi ve neyin doğru neyin yanlış olduğunu biliyorlardı kuşkusuz. Kadınlarla kızlar genelde fitilli kadife pantolon ve kalın kazaklar giyiyorlar, en ufak bir rüzgârda bile tarlalardan havlanan toza karşı saçlarına parlak renkli eşarplar takıyorlardı. Bu insanların çoğu koyu renk brandayla örtülmüş kamyonlarda yolculuk ediyordu ama römork şeklinde ya da Rocinante gibi ka-

ravanlar da vardı. Geceleri bazıları kamyonlarda ve römorklarda uyuyor, bazıları da güzel yerlere çadır kuruyorlardı ve yemek için yaktıkları ateşlerden gelen kokular, çorba pişirme konusundaki Fransız dehasını kaybetmediklerini gösteriyordu.

Neyse ki çadırlar, kamyonlar ve iki römork, berrak ve sevimli bir gölün kıyısına kurulmuştu. Rocinante'yi yaklaşık elli metre uzağa ama yine gölün kıyısına park ettim. Sonra kahveyi kaynamaya bıraktım ve iki gündür hoplayıp zıplayan çöp kovası çamaşır makinemi dışarı çıkardım ve çamaşırları gölün kıyısında duruladım. Yabancılar karşı tavırlarımızı ilginç şeyler belirliyor. Rüzgâr kamptan esiyordu ve çorba kokuları bana kadar geliyordu. Bu insanlar katil, sadist, vahşi, çirkin insansı mahluklar olabilirlerdi ama ben şöyle düşünüyordum: "Ne hoş insanlar, ne güzel koku, ne kadar sevimliler. Tanışmayı ne kadar isterdim." Bütün bunlar sadece bir çorba kokusundan çıkıyordu.

Yabancılarla ilişki kurmak konusunda elçim Charley'dir. Onu salarım, hemen hedefe yönelir, daha doğrusu hedefin pişirdiği şeye. Komşularımı rahatsız etmesin diye onu almaya giderim, *et voila!* Çocuk da aynı iş için kullanılabilir ama köpek daha iyidir.

Hadise, başarısı kanıtlanmış ve çok prova edilmiş bir tiyatro oyunu gibi tam istediğim şekilde gelişti. Elçimi yolladım ve operasyonda ona vakit kazandırmak için bir fincan kahve içtim. Sonra yaramaz köpeciğimin sebep olduğu rahatsızlıktan komşularımı kurtarmak için kamp yerine doğru ilerledim. İyi insanlara benziyorlardı, çocuklar hariç bir düzine kadardılar; üç güzel genç kız kıkırdayıp duruyordu, iri memeli iki kadın, bebeği olan daha da iri memeli bir kadın, bir aile reisi, iki bacanak ve bacanak olmaya can atan birkaç delikanlı vardı. Ama aile reisine saygıda kusur etmemekle birlikte, asıl grup lideri otuz beş yaşlarında, geniş omuzlu ve ince, kız gibi pembe beyaz tenli, siyah kıvrıkcık saçlı, yakışıklı bir adamdı.

Köpek bizi hiç rahatsız etmedi, dedi. Ayıptır söylemesi onun güzel bir köpek olduğunu fark etmişlerdi. Tabii köpek benim köpeğim olduğu için, bütün kusurlarına rağmen bu konuda önyar-

gılıydım ama köpeğin bu bölgede bir üstünlüğü vardı. Fransa'da doğup büyümüştü.

Grup etrafıma toplandı. Üç güzel kız habire kıkırdıyor, şefin deniz mavisi gözleri ve babanın onu destekleyen şşşt sesiyle susuruluyorlardı.

Gerçekten mi? Fransa'nın neresi?

Bercy'den, Paris'in hemen dışında, biliyorlar mıydı?

Hayır, maalesef atalarının memleketine hiç gitmemişlerdi.

Bu eksikliği günün birinde gidermelerini diledim.

Charley'in halinden tavrından Fransız olduğunu anlamaları gerektiğini söylediler. *Roulotte*'umu* beğeniyle incelediler.

Sade ama rahattı. Kendileri uygun görürse onları misafir etmek isterdim.

Çok nazıktım. Memnuniyet duyarlardı.

Bu seçkin ton, konuşmanın Fransızca geçtiğini düşündürdüyseniz yanılıyorsunuz. Şef çok saf ve özenli bir İngilizce konuşuyordu. Kullandığı tek Fransızca kelime *roulotte*'tu. Kendi aralarında Canuck dilinde konuşuyorlardı. Benim Fransızcam pek gülünçtür zaten. Hayır, seçkin ton aşinalık kazanma töreninin bir parçasıydı. Charley'i yanıma çağırdım. Kokusunu almakta olduğum akşam yemeklerinden sonra buyururlar mıydı acaba?

Şeref duyarlardı.

Kabinimi topladım, bir kutu kırmızı biberli, kıymalı fasulye yedim, biraları soğuttum, hatta bir buket sonbahar yaprağı toplayıp masanın üzerindeki süt şişesine koydum. Bu tür durumlar için yanıma aldığım kâğıt bardaklar, ilk gün üzerlerine uçan sözlük tarafından ezilmişti ama kâğıt peçetelerden bardak altları yaptım. İnsan parti verdiğinde hiçbir zahmetten kaçmıyor. Sonra Charley onları havlayarak buyur etti ve kendi evimde misafirlerimi ağırlamaya başladım. Masamın arkasına altı kişinin sığılabileceği yer vardı, nitekim sığıştılar. İki kişi benim arkamda ayakta kaldı, arka

* Karavan. (ç.n.)

kapı da çocuk yüzleriyle donandı. Çok iyi insanlardı ama biraz resmiydiler. Büyükler için bira, dışarıdakiler için gazoz açtım.

Yavaş yavaş kendilerinden bahsetmeye başladılar. Patates hasadı için her sene sınırı geçip geliyorlardı. Herkes çalıştığında kış için topluca bir para birikiyordu. Sınırda göçmen ofisiyle sorun yaşıyorlar mıydı? Hayır. Kurallar hasat mevsiminde gevşiyordu anlaşılan, hem ücretlerinin küçük bir kısmını verdikleri bir aracı, işlerini kolaylaştırıyordu. Aracının parasını onlar ceplerinden vermiyordu. Adam gidip çiftçilerden alıyordu. Yıllardır epey göçmen tanımuştım: Okieler, Meksikalı kaçak ırgatlar, New Jersey ve Long Island'a gelen Zenciler. Onları nerede görsem arkalarında mutlaka işleri kolaşlaştıran bir aracı olur. Eskiden çiftçiler ücret kırmak için ihtiyaçları olandan daha fazla işçiye çekmeye çalışırlardı. Artık bu durum ortadan kalkmış görünüyor çünkü hükümet yetkilileri sadece ihtiyaç olduğu kadar işçiye yönlendiriyor ve asgari ücret muhafaza ediliyor. Eskiden çok yoksul ve muhtaç durumda olan insanlar sezonluk iş olan yerlere akın ederlerdi.

Bu geceki misafirlerim ne kötü muameleye maruz kalmışlardı ne de birileri tarafından zorla getirilmişlerdi. Quebec yakınlarındaki tarlalarını kış için dinlenmeye bırakan bu klan, bir kenara biraz para koymak için sınırı aşmış buraya gelmişti. İngiltere'nin orta kesiminden ve Londra'dan çilek toplamaya gelen insanlar gibi, üzerlerinde neredeyse bir tatil havası vardı. Bunlar çok dayanıklı, kendi kendine yeten insanlardı ve başlarının çaresine her durumda bakarlardı.

Biraları tazeledim. Bir gece önceki yalnızlıktan sonra sıcak ve dost canlısı-ama temkinli insanlar tarafından çevrelenmiş olmak çok hoşuma gitmişti. Bu iyi hisler içimde bir artezyen kuyusu gibi patlayınca bozuk Fransızcamla küçük bir konuşma yaptım. "Messy dam. *Je vous porte un cher souvenir de la belle France – en particulier du Departement de Charente.*"*

* "Güzel Fransa'dan, Charente bölgesinden enfes bir hediye getirdim size." (ç.n.)

Biraz şaşırmış ama ilgili görünüyorlardı. Sonra şef John benim konuşmamı yavaş yavaş lise İngilizcesine tercüme etti, oradan da Kanada Fransızcasına. "Charente?" diye sordu. "Neden Charente?" Eğilip lavabonun altındaki dolabı açtım ve düşün, donma ve kalp krizi gibi durumlar için yanımda taşıdığım pek ihtiyar, muhterem bir brandy çıkardım. John etikete, kutsal kitaba bakan dini bütün bir Hristiyanın saygılı dikkatiyle baktı. Sözleri de saygılıydı: "Tanrım," dedi. "Unutmuşum. Charente, Konyağın vatanı." Sonra şişenin dolum yılını okuyunca aynı sözleri alçak sesle tekrar etti.

Şişeyi, köşede oturan aile babasına uzattı ve ihtiyar adam öyle kendinden geçerek güldü ki ilk olarak iki ön dişinin eksik olduğunu gördüm. Bacanak, mutlu bir baba kedi gibi mırıldandı, hamile hanımlar da güneşe şakıyan *alouettes** gibi cıvıladılar. John'a tirbüşonu uzattım ve kristalleri çıkardım: üç plastik kahve fincanı, bir plastik bardak, bir tıraş taşı, ağzı geniş birkaç ilaç şişesi. İlaçları bir kaba boşaltıp şişeleri içlerindeki koku gitsin diye yıkadım. Konyak çok ama çok iyiydi, şapırtıyla içilen ilk yudumdan itibaren Rocinante'nin içini bir kardeşlik duygusu doldurdu.

İkinci bardağı almak istemediler ama ben ısrar ettim. Üçüncü partiyi de artık bu kadarını saklasam ne olacak diye dağıttım. Son partinin son damlaları da bölüştürülünce, bir evi ve elbette bir karavanı kutsayabilecek o müthiş insan büyüğü süzüldü Rocinante'ye; tam bir sessizlik içinde bir arada oturan dokuz insan, her biri de bir bedenın uzuvları gibi bu bütünü ayrı ama ayrılmaz bir parçası. Rocinante bu ıııkla yıkandı ve onu hiçbir zaman tam manasıyla kaybetmedi.

Böyle bir doku fazla uzatılamaz, zaten uzatılmamalı da. Aile babası bir işaret verdi. Misafirlerim masanın arkasında dip dibe oturdukları koltuktan kalktılar, vedalar da tam olması gerektiği gibi kısa ve resmi oldu. Sonra geceye çıktılar, yollarını şef John'un tuttuğu teneke gaz lambası aydınlatıyordu. Ayakları do-

* Çayır kuşu. (ç.n.)

lanan, mahmur çocuklarla birlikte sessizce ilerlediler. Onları bir daha hiç görmedim. Ama çok sevdim.

Yola çok erken çıkmak istediğim için yatağımı yapmadım. Masarın arkasına kıvrıldım ve Charley loş yalancı şafakta yüzüme bakıp "Ftt" diyene kadar biraz uyudum. Kahveyi ısıtırken küçük bir karton levha yapıp boş brandy şişesinin boynuna astım. Uykudaki kampın yarından geçerken şişeyi onların görebileceği bir yere koydum. Levhada şöyle yazıyordu: "*Enfant de France, Mort pour la Patrie.*"* Arabayı olabildiğince sessiz sürmeye çalıştım. Azıcık batıya gittikten sonra Maine boyunca o upuzun yoldan güneye inecektim. Öyle anlar vardır ki insan hayatı boyunca kıymetini bilir ve böylesi anlar mutlak hatırlamanın kumaşı üzerine tam bir netlik ve kesinlikle dağlanır. O sabah kendimi çok şanslı hissediyordum.

Benimki gibi bir yolculukta görülecek ve düşünülecek öyle çok şey vardır ki olaylar ve düşünceler zamanla iyice yerine oturur ve ağır ağır pişen bir kuru fasulye gibi helmelenir. Bazı harita meraklıları, önlerinde uzayıp giden rengârenk manzara yerine ellerindeki renkli haritalara daha fazla dikkat sarf etmekten keyif duyar. Bütün yol numaralarını, nereden nereye kaç kilometre çektiğini, en küçük kasabasına kadar hatırlayan bu tür adamları çok dinlemişliğim vardır. Başka bir tür gezgin de her an elindeki haritada tam olarak nerede olduğunu bilmek ister; sanki siyah ve kırmızı çizgilerde, yer belirten noktalarda, göllerin kıvrım kıvrım mavisinde, dağları gösteren koyu gölgelerde bir emniyet bulurlar. Ben böyle değilim. Doğuştan kaybolmuşum, bulunmak istemem, kıtaları ya da eyaletleri simgeleyen şekillerden de bir şey anlamam. Hem ülkemizde yollar öyle çok değişiyor, fazlalaşıyor, genişletiliyor ya da terk ediliyor ki günlük gazete gibi harita almak lazım. Ama haritacıların bu konudaki tutkularını bildiğimden, onlara da rapor vereyim: Genelde U.S. 1 otoyolundan ya da ona paralel olarak, Houlton, Mars Hill, Presque Isle,

* "Fransa'nın çocuğu, ülkesi için öldü." (ç.n.)

Caribou, Van Buren üzerinden kuzeye gittim, sonra yine U.S. 1'den Madawska, Upper Frenchville ve Fort Kent üzerinden batıya ilerledim. Orada güneye 11. Eyalet otoyoluna saptım, Eagle Gölü, Winterville, Portage, Squa Pan, Masardis, Knowles Corner, Patten, Sherman, Grindstone üzerinden Millinocket'e vardım.

Şimdi önümde harita açık olduğu için sayabiliyorum bunları ama hatırladıklarımın sayılarla, renkli çizgilerle ve kargacık burgacık yazılarla alakası yok. Bu rotayı öyle çeşni olsun diye araya koydum ama bunu alışkanlık haline getirmeyeceğim. Benim hatırladıklarım kırağı inmiş, iki yanı ağaçlı uzun yollar, kışa hazırlanmış çiftlikler ve evler, kavşaklardaki dükkânlarda kulağa çalınan düz, özlü Maine lehçesi. Çevik toynaklarıyla yolu geçen, lastik top gibi zıplayarak Rocinante'den kaçışan geyikler. Gürleyen tomruk kamyonları. Bu devasa alanda eskiden çok daha fazla yerleşim olduğunu, şimdi ağır ağır ilerleyen ormana, hayvanlara, oduncu kamplarına ve soğuğa terk edilmiş olduğunu hep hatırlayacağım. Büyük şehirler gittikçe büyüyor ve köyler küçülüyor. Küçük yerlerdeki manav, bakkal, nalbur, giysi dükkânları, süpermarketlerle, zincir mağazalarla rekabet edemiyor. Köy bakkalı, ne ararsan bulunan o nostaljik dükkânlar, akıl fikir sahibi çiftçilerin toplandığı, fikirlerini ifade ettiği, milli karakterimizi oluşturduğu bu kıymetli mekânlar hızla kayboluyor. Eskiden rüzgâra ve kötü havaya, uzun süreli donlara ve kuraklıklara, böcek istilalarına karşı aile kaleleri kuran insanlar, şimdi büyük şehrin kalabalık kucağında toplanıyor.

Yeni Amerikalı mücadeleyi ve aşkı trafikten boğulmuş caddelerde, sanayinin saldırdığı asitle doymuş, hava kirliliğinden rengi değişmiş gökyüzünde, acı fren seslerinde, birbiri üzerine yığılmış evlerde buluyor, öte tarafta küçük kasabalar solup ölüyor. Bu durum Teksas için de Maine için de geçerliydi. Orada Clarendon, Amarillo'ya teslim olmuştu; Maine'de Stacyville, tomrukların işlendiği, havanın kimyevi madde koktuğu, nehirlerden zehirli suların aktığı, sokakların bu mutlu ve aceleci nesille dolu ol-

duğu Millinocket'in içinde eriyordu. Bunu eleştiri değil gözlem olarak aktarıyorum. Nasıl bütün sarkaçlar geldikleri yoldan geri dönerse, zaman içinde bu şiştikçe şişen şehirler birer rahim gibi açılacak ve çocuklarını tekrar köylere geri gönderecek. Zenginlerin bu yöndeki eğilimleri benim bu kehanetimin altını şimdiden çiziyor. Zenginler başı çeker, fakirler de onları takip eder, tabii ellerinden geliyorsa.

Birkaç sene önce Abercrombie ve Fitch'ten kendime inek sesi çıkaran bir korna almıştım, bir kol yardımıyla romantik bir dananın alçak, tatlı mölemesinden, ilk kez kızışmış bir boğanın gürbüz kükremesine kadar neredeyse bütün inek hislerini taklit ediyordu. Rocinante'ye taktığım bu alet çok işe yaradı. Kornayı çaldım mı etrafta ne kadar otlayan hayvan varsa kafasını kaldırıp sese doğru harekete geçiyordu.

Maine ikindisinin gümüşi soğuğunda, delik deşik bir oduncu yolunda hoplaya zıplaya ilerlerken, hemen önümde asilzadelere has bir ahestelikle ilerleyen dört hanım mus gördüm. Benim yaklaştığımı duyunca hafiften hızlandılar. Kendimi tutamadım ve inek sesi çıkaran kornaya bastım, bir kelebek gibi ilk sevgilisine doğru uçmaya hazırlanan bir Miura boğasının haykırışına benzer bir ses çıktı. Ormana girmek üzere olan hanımlar sesi duyunca durdular, geri döndüler ve gittikçe artan bir hızla, yüzlerinde de romantik bir ifadeyle bana doğru gelmeye başladılar – ama her biri bir tondan fazla çeken ne romantik hanımlar! Aşkın her türlüşünü desteklesem de bir an önce gaza abanıp oradan sıvışmaya baktım. Büyük usta Fred Allen'ın bir hikâyesini hatırladım sonra. Karakteri, mus avırú anlatan Maine'li bir adamdı. "Bir kütüğe oturdum, mus düdüğümü çaldım ve bekledim. Sonra aniden ensemde ve kafamda ılık banyo gibi bir şey hissettim. Bir de ne göreyim bir musiye beni yalamaya başlamış, hem de gözlerinde arzu ışıltısıyla."

"Onu vurdun mu?" diye sordu arkadaşı.

"Hayır. Hızlıca oradan uzaklaştım ama Maine'de bir yerlerde kalbi kırık bir mus bıraktığımı düşünürüm hep."

Maine'de yukarı çıkmak ne kadar uzun sürüyorsa aşağı inmek de o kadar uzun sürüyordu. Baxter Eyalet Parkı'na gidebildim, hatta gitmeliydim ama gitmedim. Yolu çok uzatmışım ve hava çok soğuktu; gözümlün önüne Moskova'ya dayanmış Napolyon ve Stalingrad'a dayanmış Almanlar geliyordu. Ben de akıllıca davranıp geri çekildim; Brownville Sapağı, Milo, Dover-Foxcroft, Guilford, Bingham, Skowhegan, Mexico, Rumford üzerinden anayola çıktığımda Beyaz Dağları aşmışım bile. Belki benim zaafımdı bu ama bir an önce oralardan uzaklaşmak istedim. Nehirler bir kıyıdan bir kıyıya tomruklarla doluydu; *Time* dergisi ve *Daily News* gibi bizi cehalete karşı koruyan, medeniyetimizin kaleleri ayakta kalsın diye, odundan kalplerini mezbahaya sunmak üzere bekliyorlardı. Kâğıt fabrikalarının olduğu şehirler, alınmasınlar ama, tam bir solucan yuvası. Sakin mi sakin kırlardan çıkar çıkmaz insan kendini tayfun gibi bir trafikte itilip kakılırken buluyor. Bir müddet insanı zıvanadan çıkaran metal yığını içinde körlemesine yolunu bulmaya çalışıyorsun, sonra aniden başladığı gibi bitiyor ve kendini yine sakin mi sakin kırlarda buluyorsun. Ne bir sınır var ne de sınır ihlali. Bir muamma, ama güzel bir muamma.

Ben buralardan geçeli uzun zaman olmamıştı ama daha şimdiden Beyaz Dağlar'daki ağaçların yaprakları değişmiş, seyrelemişti. Yapraklar dökülüyor, tozlu bulutlar halinde yuvarlanıyorlardı ve tepelerin üzerindeki iğne yapraklılara kar düşmüştü. Charley'i gıcık etmek pahasına durmadan, amansızca yoluma devam ettim. Bana defalarca "Ft" dese de umursamadım ve New Hampshire'ın yukarı kaldırdığı parmağın üzerinden son sürat geçip gittim. Sıcak bir banyo, temiz bir yatak, içki ve biraz ticaret yapılan bir yer istiyordum ve bunları Connecticut Nehri'nde bulacağımı düşünüyordum. İnsan kendine bir hedef belirledi mi, rahatsızlık verse, hatta nahoş olsa bile ille o hedefe ulaşmaya çalışıyor. Yol düşündüğümünden uzun çıkmıştı ve çok yorulmuştum. Yaşım, omuz ağrısıyla dikkatimi celbetmeye çalı-

şıyordu ama Connecticut Nehri'ni hedef almıştım ve yorgunluğum filan umursamıyordum, ne saçmalık. New Hampshire, Lancaster yakınlarında aradığım yeri bulduğumda hava kararmak üzereydi. Nehir geniş ve güzeldi, etrafı ağaçlık ve çimenlikti. Kıyıda şehvet duyduğum şeyi buldum: yemyeşil çayırın üzerinde bir sıra sevimli, küçük, beyaz kulübe ve küçük, derli toplu bir ofis, yol üzerinde "Açık" ve "Boş Oda Bulunur" levhalarıyla davetkâr bir lokanta. Rocinante'yi hemen yolun kenarına savurdum ve Charley'i çıkarmak için kapıyı açtım.

Akşam güneşi ofisin ve lokantanın camlarını ayna gibi parlatıyordu. Kapıyı açıp içeri girdiğimde bütün vücudum ağrıyordu. Tek bir Allahın kulu yoktu içeride. Kayıt defteri resepsiyon masasının üzerindeydi, tabureler lokantadaki tezgâhın yanına dizilmişti, turtalarla kekler plastik örtülerin altındaydı; buzdolabı mırıldanıyordu; bir iki kirli tabak, paslanmaz çelik lavabonun içindeki sabunlu suda duruyor, çeşme su damlatıyordu.

Masanın üzerindeki küçük zili çalarak seslendim "Kimse yok mu?" Hiç cevap gelmedi. Görevliyi beklemek için bir tabureye oturdum. Küçük beyaz kulübelerin numaralı anahtarları bir panonun üzerinde asılı duruyordu. Güneş ışığı çekildi ve içerisi karardı. Charley'i bulmak ve dışarıda gerçekten "Açık" ve "Boş Oda Bulunur" yazdığına emin olmak için çıktım. Artık hava iyice kararmıştı. Bir fener alıp ofiste "On dakikaya dönerim" türü bir not olup olmadığına baktım ama yoktu. Kendimi nedense birilerinin mahremine girmiş gibi hissediyordum; burada olmamam gerekiyordu sanki. Sonra dışarı çıkıp Rocinante'yi ofisin önünden çektim, Charley'i besledim, kahve pişirdim ve bekledim.

Bir anahtar almak, masanın üzerine bunu bildiren bir not bırakmak ve küçük kulübelere birine girmek çok kolaydı. Ama doğru değildi. Yapamadım. Bu arada bir iki araba nehrin üzerindeki köprüyü geçti ama içeri girmedi. Ofisin ve lokantanın camları, yaklaşan araçların farlarıyla aydınlanıyor, sonra yeniden karanlığa gömülüyordu. Hafif bir akşam yemeğinden sonra

kendimi yatağa atıp kütük gibi uyumak niyetindeydim. Yatağı-
nı yaptım, hiç açlık hissetmediğimi fark ettim ve yattım. Ama
bir türlü uyuyamadım. Geri dönmesini beklediğim yetkilidey-
di kulağım. Nihayet lüks lambamı yaktım ve okumaya çalıştım
ama aklım hep dışarıda olduğu için okuduğum kelimelerden bir
şey anlamıyordum. Nihayet sızmışım, sonra karanlıkta uyandım
ve dışarı baktım; hiç kimse, hiçbir şey yoktu. Uyuduğum azıcık
uyku da kesintili ve tedirgindi.

Şafakta uyandım ve uzun, ağır, bol zaman alan bir kahvaltı ha-
zırladım. Güneş çıkıp pencerelere doğru başını uzattı. Charley'e
eşlik etmek için nehre doğru yürüdüm, geri döndüm, hatta tıraş
olup kovada süngerle yıkandım. Güneş artık iyice yükselmişti.
Tekrar ofise gittim. Buzdolabı homurdanıyor; musluk, evyedeki
sabunlu suyun içine damlatıyordu. Yeni doğmuş, ağır kanatlı,
tombul bir sinek, turtanın üzerindeki plastik örtüde dolaşıyor-
du. Dokuz buçukta arabaya binip yola çıktığımda ne bir kimse
gelmiş ne de bir hareket olmuştu. Levhada hâlâ "Açık" ve "Boş
Oda Bulunur" yazıyordu. Ek yerlerindeki çelik levhaları tangır-
datarak demir köprüden geçtim. Bu boş pansiyon epey sinirime
dokunmuştu, hatta düşününce şimdi bile dokunuyor.

Uzun seyahatim boyunca şüpheler bana çok eşlik etti. Seçili bir
bölgeye gelen, önemli insanlarla konuşan, önemli sorular soran,
farklı fikirleri toplayan, sonra yol haritası gibi derli toplu kâğıda
döken muhabirleri hep takdir etmişimdir. Bu tekniği kıskanırım
ama aynı zamanda gerçekliğe ayna tuttuğuna pek inanmam. Çe-
şit çeşit gerçeklikler varmış gibi gelir bana. Benim burada yaz-
dıklarım, başka biri şuradan geçip de dünyayı kendi tarzına göre
düzenleyene kadar geçerlidir. Edebi eleştiride, eleştirmenin, dik-
katini üzerinde yoğunlaştırdığı kurbanını kendi şekli ve büyüklü-
ğünde bir şeye dönüştürmekten başka seçeneği yoktur.

Bu dökümü yazarken, üzerinde durduğum şeylerin mutlak
olduğunu düşünmek gibi bir kandırmacaya kaptırmıyorum
kendimi. Uzun zaman önce, kadim Prag şehrine gittiğimde,

nl seyahat yazarı Joseph Alsop da oradaydı. Malumat sahibi insanlarla, memurlarla, elçilerle konuşmuştu; küçük puntolu, grafikli birtakım raporlar okumuştu, halbuki ben her zamanki serkeşliğimle oyuncular, ingeneler ve avare tiplerle takılmıştım. Joe'yle Amerika'ya aynı uçakta döndük ve yolda bana Prag'ı anlattı ama onun anlattığı Prag'ın benim gördüğüm ve işittiğim şehirle hiç alakası yoktu. Bu iki şehir kesinlikle aynı değildi, yine de ikimiz de drsttk, yalan sylemiyorduk, her anlamda iyi gzlemcilerdik ve geri dönerken yanımızda iki farklı şehir, iki farklı hakikat götürüyorduk. Bu yüzden de gezmeye kalkarsanız benim bu anlattığım Amerika'yı bulacağınızı garanti edemem. Görecek çok şey var ama sabah gözlerimiz, ikindi gözlerimizden daha farklı bir dünya tarif ediyor, hele bitkin akşam gözlerimiz ancak bitkin bir akşam dünyasını aktarabiliyor.

New England'daki son günümde, bir Vermont kasabasında pazar sabahı tıraş oldum, takım elbisemi giydim, ayakkabılarımı boyadım, zevahiri kurtardım ve gidecek bir kilise aradım. şimdi hatırlayamadığım sebeplerle birkaçını eledim ama bir John Knox kilisesi görünce Rocinante'yi yan sokaklardan birine park ettim, Charley'e karavana göz kulak olmasını tembihledim ve vakarla göz kamaştıracak şekilde beyaza boyanmış ahşap kiliseye yolandım. Tertemiz, pırıl pırıl ibadet yerinin arkalarında bir yere oturdum. Dualar pek yerindeydi, Tanrı'nın dikkatini, bende olduğunu bildiğim ve burada toplanmış insanların bazıları tarafından da paylaşıldığını tahmin ettiğim bir takım zaaflara ve ilahi sayılamayacak eğilimlere çekiyordu.

Ayin kalbime ve umarım ruhuma da iyi gelmişti. Böyle bir yaklaşım işitmeyeli epey zaman olmuştu. En azından büyük şehirlerde psikiyatrik rahiplerimiz, günahlarımızın aslında günah olmadığını, denetleyemediğimiz gler tarafından yönlendirilen kazalar olduğunu telkin ediyorlar bize. Bu kilisede öyle bir saçmalığa yer yoktu. Gözleri elik delgiye, sesi darbeli matkaba benzeyen rahip, açılışı duayla yaptı ve bizi pek acınası mahluklar

olduğumuza ikna etti. Haklıydı da. Zaten doğuştan pek matah sayılmazdık, sonra da bir takım bayağı gayretlerle iyice yoldan çıkıyorduk. Bizi böyle kıvama getirdikten sonra ateşli kükürtlü, görkemli bir vaaz çekti. Hepimizin ya da belki sadece benim, bir halta yaramayacağımızı kanıtladıktan sonra bazı temel düzenlemeler yapmazsak sonumuzun nasıl olacağını serinkanlı bir kesinlikle anlatmaya koyuldu ama o düzenlemeleri yapacağımıza da pek itimadı yoktu. Cehennemden tam bir uzman gibi bahsetti; bu yumuşak devirlerin cici cehennemi değil, birinci sınıf teknisyenler tarafından idare edilen bol alevli, akkor halindeki bir cehennemdi sözünü ettiği. Konuyu bizim anlayacağımız şekilde resmediyordu, şöyle bol bol körüklenen, güzel bir taş kömürü ateşi, kendilerini işlerine tümüyle vermiş bir ateşsever iblisler güruhu, tabii işleri de benim. Tepeden tırnağa iyi hissediyordum kendimi. Zira son yıllarda Tanrı, arkadaşımız gibi oldu, onunla birliktelik tecrübesi yaşıyoruz ve bu da oğluyla top oynayan bir babanın verdiği boşluk hissini veriyor. Ama bu Vermont Tanrısı caruma okumak için bu kadar zahmete katlandığına göre beni epey önemsiyor olmalıydı. Günahlarımı yepyeni bir perspektife oturtmuştu. Küçük, âdi, hınzırca, unutulup gitmesi gereken günahlarıma bu rahip bir cesaret, canlılık ve vakar kazandırmıştı. Son yıllarda kendime pek iyi gözle bakmıyordum ama günahlarım bu kadar büyükse gurur duyacak bir şeyler kalmış demekti. Haylaz bir çocuk değil, birinci sınıf bir günahkârdım ve cezasını çekecektim.

Ruhum öyle ihya olmuştu ki uzatılan tabağa beş dolar koydum, sonra da kilisenin önünde rahibin ve cemaatten olabildiğince çok kişinin ellerini hararetle sıktım. Bunun bana verdiği o tatlı günahkârlık hissi ta salıya kadar sürdü. Hatta bu tatminden biraz da o nasiplensin diye Charley'i dövmeyi bile düşündüm, ne de olsa Charley benden olsa olsa bir tık daha az günahkârdır. Bütün ülkede her pazar başka başka kiliselere gittim ama Vermont vaizinin kalitesini hiçbir yerde bulamadım. Sonsuza kadar dayanacak bir dindi onunki, geviş getirilen, modası geçmiş bir şey değil.

Rouses Point'te New York Eyaleti'ne geçtim ve mümkün olduğunca Ontario Gölü'ne yakın gitmeye çalıştım çünkü daha önce hiç görmediğim Niagara şelalesini bir görmek niyetindeydim. Oradan Kanada'ya geçecektim, Erie Gölü'nü güneyime alıp Hamilton'dan Windsor'a uzanacak, oradan Detroit'e çıkacaktım; bir nevi kestirme, coğrafya karşısında küçük bir zafer olacaktı bu. Her bir eyaletimizin bir birey olduğunu ve bundan gurur duyduğunu hepimiz biliriz. İsimleri yetmez, bir de kendilerine tanımlayıcı lakaplar alırlar: İmparator Eyalet, Bahçe Eyaleti, Granit Eyaleti. Bu lakaplar gururla taşınır ve hiç alaya alınmaz. Bu yolculukta ilk olarak fark ettim ki her eyaletin bir de kendine has nesir üslubu varmış, otoyol tabelalarında kendini bütün açıklığıyla ortaya koyan bir tarz. Eyalet sınırı geçildiğinde insan dilin nasıl değiştiğini fark ediyor. New England eyaletleri kısa ve öz, ketum, veciz bir üslup kullanıyor ve kelimeyi de harfi de ziyan etmiyor. New York Eyaleti insana durmadan bağıyor. Şunu yap. Bunu yapma. Sola sıkış. Sağa sıkış. Üç adımda bir kral fermaru. Ohio'da levhalar daha munis. Dostane öneriler sunuyorlar, neredeyse kendi fikrini söyler gibi. Bazı eyaletlerin üslubu öyle tumturaklı ki insan kolayca yolunu kaybedebilir. Bazı eyaletler, sürücüye onu nasıl yol koşullarının beklediğini haber veriyor, bazıları bırakıyor kendi görsün. Neredeyse bütün hepsi zarfı bırakıp sığara sarılmış. Yavaş Sür. Emniyetli Sür.

Ben bütün levhaları hevesle okurum ve tarihi yerleri gösteren işaretlerde eyalet nesri, en görkemli ve lirik doruklarına ulaşıyor. Ayrıca tarihi en kısa olan, geçmişinde pek az dünyayı-sarsan olay olan eyaletlerin en fazla tarihi levhaya sahip eyaletler olduğunu memnuniyetle tespit etmiş bulunmaktayım. Bazı batı eyaletleri unutulmaya yüz tutmuş cinayetler ve banka soygunlarıyla bile iftihar ediyor. Şehirler de geri kalmamak için meşhur evlatlarını levhalarla sürücülerin dikkatine sunuyor: Elvis Presley'in, Cole Porter'ın, Alan P. Huggins'in doğum yeri. Bu yeni bir şey değil kuşkusuz. Antik Yunan'da küçük şehirlerin, Homer'ın

doğum yeri olma iddiasıyla kavga ettiklerini okumuştum. Hattırıyorum da memleketindeki öfkeli hemşerileri, *Main Street*'i yazdıktan sonra katran ve tüye bulamak için Red Lewis'i geri istemişlerdi. Bugünse Sauk Centre, onu memleketeye kazandırmış olmakla övünüyor. Milletçe tarihe açız, tıpkı talep fazlalığı karşısında pek çoğunu da kendisinin uydurduğu İngiliz Krallarının Tarihi'ni yazan Monmouth'lu Geoffrey gibi. Tıpkı eyaletlerde ve kasabalarda olduğu gibi tek tek Amerikalılarda da maziyle iftihar edilecek bir bağ sahibi olmaya karşı büyük açlık var. Geçmişin enkazını eleye eleye bir zerrecik yücelik bulsunlar diye şecere uzmanları öldüresiye çalıştırılıyor. Kısa süre önce Dwight D. Eisenhower'ın Britanya kraliyet soyundan geldiği kanıtlandı; bunun kanıtladığı bir şey varsa, o da herkesin herkesten gelebileceğidir. Benim doğduğum –dedemin hatırladığı kadarıyla ilk başta bataklık içinde bir demirci dükkânından ibaret olan– o eskinin küçük kasabası, her sene tören alayı düzenleyerek, buraya ilk yerleşen, böcek larvaları ve çekirgelerle beslenen küçük, perişan yerli kabileyi toplum hafızasından silen, İspanyol beyleri ve gül dişleyen senyoritalarla dolu ışıltılı geçmişi yâd ediyor.

Bu bana ilginç geliyor ama tarihin gerçekleri kaydettiği iddiasını da şüpheli hale getiriyor. Bütün ülkede tarihle ilgili levhaları okurken bunu düşündüm, efsanenin gerçeği nasıl sildiğini. Çok basit bir seviyede efsane şöyle doğar. Doğduğum kasabayı ziyarete gittiğimde çocukluğumu bilen ihtiyar bir adamla konuşmuştum. Küçüklüğümü çok iyi hatırladığını söylemişti; buz gibi bir kış sabahı evinin önünden titreyerek geçen, kasketli, ince paltosu önünden çengelli iğneyle tutturulmuş bir çocuk. Kendince tam da efsane malzemesi: bir miktar şan şöhret kazanmış fakir ve gençliği acılarla geçmiş çocuk. Ben bu anlatılan sahneyi hatırlamasam da doğru olamayacağını biliyorum. Annem hiçbir yerde sökkük düğme bırakmazdı. Düğmenin kopması pasaklıktan da öte günahı onun için. Paltomu çengelli iğneyle tutturacak olsam annem beni iyi bir pataklardı. Hikâye doğru olamazdı ama bu ih-

tiyar beyefendi hikâyeyi o kadar seviyordu ki onu yanlış olduğuna ikna edemezdim, ben de hiç kendimi yormadım. Doğduğum kasaba beni çengelli iğne takmış vaziyette görmek istiyorsa ne yapsam bunu değiştiremem, hele hakikati söyleyerek hiç.

New York State'te, İmparator Eyalet'te yağmur yağıyordu, otoyol yazarlarının üslubuyla soğuk ve amansız bir yağmur. Hatta bu kasvetli sağanak öyle kuvvetliydi ki Niagara Şelalesi'ne gitmenin de pek manası kalmıyordu, suysa su. O sırada Medina yakınlarındaki küçük ama sonsuz bir kasabanın sokaklarında kayboldum. Kenara çekip yol haritaları kitabımı çıkardım. Ama insanın nereye gideceğini anlaması için nerede olduğunu bilmesi gerekir önce, ben bilmiyordum. Arabanın camları sımsıkı kapalıydı ve yağın yağmurdan şeffaflığını kaybetmişti. Radyo alçak sesle çalışıyordu. Birden birisi pencereye vurdu, sonra kapı açıldı ve birisi yanımdaki koltuğa oturuverdi. Adamın yüzü epey kırmızı, nefesi epey viskiliydi. Göğsünü kapatan gri içliğin üzerine giydiği pantolonu kırmızı askılarla tutturulmuştu.

"Kapa şu boktan şeyi," dedi ve radyomu bizzat kendi kapadı. "Kızım seni pencereden görmüş," diye devam etti. "Bir derdin olduğunu düşünmüş." Haritalarıma baktı. "At gitsin bunları. De hele, nereye gitmek istiyosun?"

İnsan böyle bir soru karşısında neden doğruyu söyleyemez bilmiyorum. İşin doğrusu şuydu: Trafik çok yoğun olduğu ve geçen araçlar camıma su püskürttüğü için 104 numaralı otoyoldan daha küçük yollara sapmıştım. Niagara Şelalesi'ne gitmek istiyordum. Bunu neden itiraf edemedim ki? Haritama bakıp "Pennsylvania, Erie'ye gitmek istiyorum," dedim.

"Peki," dedi. "Şimdi o haritaları at gitsin. Buradan geri döneneceksin, iki ışık sonra Egg Sokağı'na gelersin. Oradan sola sap, iki yüz metre kadar gittikten sonra sağa sap. Biraz kıvrımlı bir yoldur, karşına bir üst geçit çıkacak ama oradan gitmeyeceksin. Oradan sola sapacaksın ve yol şöyle kıvrılacak: gördün mü? Şöyle." Eliyle bir kavis çiziyordu. "Yol düzeldiğinde üçlü bir çatala

geleceksin. Sol tarafta büyük, kırmızı bir ev var, oraya gitmeyeceksin, sağa gideceksin. Buraya kadar anladın mı?"

"Tabii," dedim. "Kolaymış."

"Madem öyle tekrar et de doğru anlamış mısın göreyim."

Kavisli yolda dinlemeyi bırakmıştım. "Belki bir kere daha anlatsan iyi olacak," dedim.

"Belliydi zaten. Geri dön, iki ışık sonra Egg Sokağı'na gideceksin, sola dön, iki yüz metre sonra sağa dön, kıvrımlı yoldan git ama üst geçide çıkma."

"Şimdi anladım," dedim çabucak. "Bana yardım ettiğin için teşekkür ederim."

"Ulan," dedi, "daha seni kasabadan bile çıkarmadım."

Neyse, bırakın takip etmek, hatırlayabilsem bile öyle karmaşıktı ki tarif ettiği yol Knossos'taki labirente rahmet okuturdu. Nihayet tatmin olduğunda, ben de teşekkür ettiğimde, aşağı inip kapıyı çarptı ama bendeki sosyal korkaklık öyle büyük ki, pence-rede seyredeceğini bildiğim için kös kös aksi yöne döndüm. İki blok geçtikten sonra kendimi 104'e attım, trafik filan hak getire.

Niagara Şelalesi çok güzel. Times Meydanı'ndaki Bond Mağazası'nun eski görkemli levhasındaki şelalenin daha büyük bir versiyonu gibi. Nihayet şelaleyi görebildiğime çok memnun oldum çünkü bundan böyle birisi Niagara Şelalesi'ni gördünüz mü, diye sorduğunda evet cevabı verebileceğim ve yalan söylememiş olacağım.

Yol tarifçisine Pennsylvania, Eire'ye gideceğimi söylediğimde gitmek gibi bir niyetim hiç yoktu ama meğerse oraya gidiyordum. Niyetim Ontario'nun boynunu aşmak, sadece Erie'yi değil Cleveland ve Toledo'yu da atlamaktı.

Tecrübelerim bana, bütün milletlere bayıldığımı ama bütün hükümetlerden nefret ettiğimi göstermiştir. Bu doğal anarşistliğim en çok da ülke sınırlarında, sabırlı ve eli çabuk memurlar, göçmenlik ve gümrük işlemlerini yerine getirirken kendini gösterir. Hayatım boyunca kaçak bir şeyi sınırdan sokmaya çalışmadım. Madem öyle, neden gümrük bariyerine yaklaşırken içimde bir huzursuz bir suçluluk hissediyorum? Yüksek bir ücretli köprüden geçtim, tarafsız bölgeyi aştım ve Amerikan bayrağıyla Kanada bayrağının omuz omuza durdukları bir yere geldim. Kanadalılar çok kibardı. Nereye gittiğimi, ne kadar kalacağımı sordular ve Rocinante'ye şöyle gelişigüzel bir bakıp Charley'de durdular.

"Köpeğinizin kuduz aşısı karnesi var mı?"

"Yok. Gördüğünüz gibi ihtiyar bir köpek. Aşı yaptırılacak uzun zaman oldu."

Başka bir memur daha geldi. "Bu durumda sınırı köpeklerle geçmemenizi tavsiye ederiz."

"Ama Kanada'da kısa bir mesafe gittikten sonra yeniden Birleşik Devletler'e gireceğim."

“Anlıyoruz,” dediler nezaketle. “Köpeği Kanada’ya sokabilirsiniz ama A.B.D. onu geri almaz.”

“Ama teknik olarak şu anda A.B.D. içindeyim ve hiç bir sorunla karşılaşmadım.”

“Sınırı geçip tekrar geri dönmeye çalışırsanız sorunla karşılaşacaksınız.”

“Peki köpeği nerede aşılatabilirim?”

Bilmiyorlardı. En azından otuz kilometre geri gidip bir veteriner bulmalı, Charley’i aşılatmalı, sonra dönmeliydim. Halbuki sadece zamandan kazanmak için Kanada’ya geçiyordum ve bu durum sadece kazanacağım zamarı değil çok daha fazlasını da silip süpürecekti.

“Lütfen anlamaya çalışın, bu şartı koşan sizin hükümetiniz, bizimki değil. Biz sadece sizi haberdar ediyoruz. Kurallar böyle.”

Sanırım hükümetlerden ama bütün hükümetlerden nefret etmemin sebebi bu. Hep bir kural var, küçük harflerle sayfa sonlarına yazılmış ve bu yazıları okuyan adamlar tarafından uygulanan bir kural. Savaşacak bir şey, insanın yumruklarıyla döveceği bir duvar yok. Ben de hayvanların aşılınması gerektiğini düşünüyorum, hatta mecburi olmalı; kuduz korkunç bir şey. Yine de bu kuraldan ve kural koyan bütün hükümetlerden nefret ediyorum. Önemli olan aşı değil karneydi. Hükümetler söz konusu olduğunda hep böyledir – olayın kendisi değil küçük bir kâğıt parçası önemlidir. Memurların hepsi efendi, dost canlısı, yardımcı olmaya çalışan insanlardı. Sınırdan zaman geçmek bilmiyor. Bana bir fincan çay, Charley’e de yarım düzine kurabiye verdiler. Karne olmadığı için Pennsylvania, Erie’ye dönmek zorunda kalmama da hakikaten üzülmüşlerdi. Mecburen gerisin geri dönüp Yıldızlı ve Çizgili bayrağımıza, bir diğer hükümete doğru yol aldım. Dışarı çıkarken durmam gerekmemişti ama şimdi bariyer kapalıydı.

“Amerikan vatandaşı mısınız?”

“Evet memur bey, işte pasaportum.”

"Bildirecek bir şeyiniz var mı?"

"Çıkmadım ki."

"Köpeğinizin kuduz aşısı karnesi var mı?"

"Köpeğim de çıkmadı."

"Ama Kanada'dan geliyorsunuz."

"Kanada'ya girmedim."

Gözlerinde çelik rengi bir parlaklık oluştu, kaşları şüphe çizgisine kadar indi. Zaman kazanmak şöyle dursun, Pennsylvania, Erie'ye gitmekten bile daha fazla zaman kaybedeceğe benziyordum.

"Ofise gelebilir misiniz?"

Bu talep bende kapıyı yumruklayan bir Gestapo etkisi yarattı. Yanlış bir şey yapmamış olsam da içimde panik, öfke ve suçluluk hissediyordum. Sesim erdemli bir öfkeyle cırlak çıkıyordu, bu ses tonu derhal şüphe uyandırır.

"Lütfen ofise buyrun."

"Size Kanada'ya girmedığımı söyledim. Beni seyrettiyseniz oradan geri döndüğümü görmüş olmanız lazım."

"Lütfen şöyle gelin, beyefendi."

Sonra telefonu açtı: "New York plaka numarası... Evet. Karavan şeklinde pikap. Evet, köpek var." Bana döndü: "Bu köpeğin cinsi ne?"

"Kaniş."

"Kaniş, kaniş dedim. Açık kahve."

"Mavi," dedim.

"Açık kahve. Peki. Teşekkürler."

Umarım masumiyetime bir de hüznün karışmamıştır.

"Sınırı geçmediğinizi söylediler."

"Ben de aynı şeyi söylemiştim."

"Pasaportunuzu görebilir miyim?"

"Neden? Ülkeden çıkmadım. Çıkmayacağım." Yine de pasaportumu uzattım. Başka yolculukların giriş ve çıkış damgalarını inceleyerek pasaportuma göz attı. Fotoğrafımı inceledi, arka ka-

pağa yapıştırılmış sarı çiçek aşısı sertifikasını açtı. Son sayfanın dibindeki silik harflerle rakamları gördü. "Bu ne?"

"Bilmem. Bakayım. Ha, o mu! Telefon numarası."

"Pasaportunuzda ne işi var?"

"Herhalde yanımda kâğıt yoktu. Kimin numarası olduğunu hatırlamıyorum bile."

Şimdi açığımı yakalamıştı ve bunun farkındaydı. "Pasaportu tahrif etmenin yasalara aykırı olduğunu bilmiyor musunuz?"

"Silerim."

"Pasaportunuza hiçbir şey yazamazsınız. Kanun böyle."

"Bir daha yazmam. Söz." Bir daha hiç yalan söylemeyeceğim, hırsızlık yapmayacağım, düşük ahlaklı kimselerle arkadaşlık etmeyeceğim, komşumun karısını ayartmayacağım ve daha neler neler yapmayacağım konusunda da ona söz vermek geliyordu içimden. Pasaportumu kapatıp bana uzattı. O telefon numarasını bulduğu için kendini çok daha iyi hissediyordu eminim. Bu kadar zahmete katlanıp da hiç kusurumu bulamasaydı, bu geçmek bilmeyen günde daha neler olurdu bilemiyorum.

"Teşekkürler memur bey," dedim. "Şimdi yoluma devam edebilir miyim?"

Elini kibarca salladı. "Buyrun," dedi.

Pennsylvania, Erie'ye gitmemin hikâyesi de böyle işte ve bu tümüyle Charley'in suçu. Yüksek demir köprüyü geçtim ve ücreti ödemek için durdum. Adam başını pencereden çıkardı. "Devam edin," dedi, "bu seferlik bizden."

"Nasıl yani?"

"Biraz önce öteki taraftan geçtiğinizi gördüm. Köpeği de gördüm. Geri döneceğinizi biliyordum."

"Bana neden söylemediniz?"

"Kimse inanmıyor. Buyrun geçin. Bu taraf size ücretsiz."

Bu adam hükümet değildi. Ama hükümet insana kendini çok küçük ve aşağılık hissettiriyor, öyle ki insanın kendine güvenini tekrar toplaması için epey uğraşması gerekiyor. O gece

Charley'le birlikte bulabildiğimiz en büyük konaklama yerinde kaldık; fildişi, maymunlu, tavus kuşlu bir eğlence alanı, hatta lokantası ve oda servisi olan, sadece zenginlerin para yetiştirebileceği bir yerdi. Sodayla buz sipariş ettim ve kendime sodalı skoç yaptım, sonra bir tane daha. Sonra bir garson çağırdım ve kendime çorbayla biftek, Charley'e de yarım kilo çiğ kıyma ısmarladım, acımasızca da bahşış verdim. Uyumadan önce keşke gümrükteki adama şunu da diyeydim dediğim lafları tekrar ettim, bazıları acayip zeki ve taşı gedğine koyan laflardı.

Yolculuğumun başından itibaren “hızlıyol” ya da “süper-otoyol” denen o yüksek hızlı, beton ve katran hatlarından hep kaçındım. Her eyalet bunlara başka bir isim veriyor. New England’da çok oyalanmıştım, kış hızını arttırmıştı ve Kuzey Dakota’da kardan mahsur kalmak gibi bir korkum vardı. U.S. 90’a çıktım, ülkede üretilen malların taşındığı çok şeritli, geniş bir yara gibiydi. Roci-nante dörtlüye gidiyordu. Bu yoldaki en düşük hız, daha önce hiç çıkmadığım bir hızdı. Sancak tarafından sökün eden bir rüzgâra karşı ilerliyordum ve benim de yaratılmasına yardımcı olduğum fırtınanın savuran, sersemleten tokatlarını hissediyordum zaman zaman. Karavanın düz yüzeylerinde rüzgârın uğuldadığını duyuyordum. Levhalar bağırıp duruyordu: “Durma! Durmak yasak. Hızı koru.” Tren gibi uzun tırlar yanımdan gürleyerek geçiyor, rüzgârlarıyla adeta yumruk atıyorlardı. Bu geniş yollar yük taşımak için harika ama etrafı seyretmek için berbat. Elleriniz direksiyona yapışıyor, gözleriniz öndeki arabaya ve dikiz aynasından arkadaki arabaya ve yan aynadan sollayan araçlara; aynı zamanda talimatları kaçırdım korkusuyla yol işaretlerini sürekli okumak gerekiyor. Kabak suyu satan tezgâhlar, antika dükkânları, çiftlik ürünleri ya da fabrika mağazaları yok. Bu hızlıyollarla bütün ülkeyi kuşattığımızda tek bir şey görmeden New York’tan Kaliforniya’ya gitmek mümkün olacak.

Belirli aralıklarla dinlenebileceğiniz ve ihtiyaçlarınızı temin edebileceğiniz yerler var; yiyecek, benzin ve yağ, kartpostal, sıcak yemek, piknik masaları, yeni boyanmış çöp kovaları, pırıl pırıl, deterjana ve parfüme boğulmuş tuvaletler, öyle ki insanın koku duyusunu geri kazanması epey zaman alıyor. Bu parfümler bir kokunun yerine bir başkasını koyuyor ve bastıran koku-

nun bastırılan kokudan çok daha kuvvetli olması gerekiyor. Ülkemi biraz fazla ihmal etmişim. Ben yokken medeniyet büyük adımlarla ilerlemiş. Eskiden bir makineye bozuk para atıp sakız ya da şeker almak mümkündü ama şimdi bu yemek saraylarında öyle makineler var ki parayı attın mı mendil, tarak-ve-manikür-seti, saç kremi ve kozmetik ürünler, ilk yardım çantaları, aspirin gibi hafif ilaçlar, insanı uyanık tutan haplar almak mümkün. Bu aletler beni büyüledi. Diyelim ki içecek bir şey istiyorsunuz; limonata ya da kola seçip bir düğmeye basıyor, parayı atıyor geri çekilip bekliyorsunuz. Önce kâğıt bir bardak düşüyor, sonra içine sıvı boşalmaya başlıyor ve bardağın ağzına bir santim kala duruyor; serin ve diriltici bir içecek, garantili sentetik. Kahve daha da ilginç çünkü siyah sıcak sıvı kesildiğinde bir miktar da süt dökülüyor ve bardağın yanına bir kesme şeker düşüyor. Ama içlerinde en müthişi sıcak çorba makinesi. On çeşit var: bezelye, şehriyeli tavuk, etli sebzeli, seç birini at paranı. Devlin içinden bir homurtu geliyor ve "Isınıyor" yazan bir düğme yanıyor. Bir dakika sonra kırmızı bir ışık yanıp sönmeye başlıyor ve küçük kapağı açıp kâğıt bardak içindeki kaynar çorbayı alıyorsun.

Bir tür medeniyetin doruk noktasında hayat böyle. Lokantanın masaları sandalyeleri, yüksek tezgâhları, onların önündeki suni deri tabureleri de aynen tuvaletler gibi pırıl pırıl. Zaptedilip hareketsiz hale getirilebilen her şey şeffaf plastikle kaplanmış. Yiyecek fırından yeni çıkmış, tertemiz ve tatsız; insan eli değmemiş. Fransa'da ve İtalya'da sayısız insan elinin değdiği bazı yemekleri içim sızlayarak hatırladım.

Bu dinlenme, yemek ve ikmal merkezleri, çiçekler ve çimenlerle güzelleştiriliyor. Önde, yolun kenarında, binek arabaları için park yerleri ve dizlek dizlek benzin pompaları bulunuyor. Arka tarafa kamyonlar yanaşıyor ve hizmet alıyor – devasa tırlar. Teknik olarak Rocinante de kamyonlardan sayıldığı için arkalarda yerini aldı, ben de çok geçmeden kamyoncularla ahabpılık kurdum. Bu uzun mesafe şoförleri etraflarındaki hayattan kopuk

insanlar. Kocaları her türden gıdayı, ürünü, makineyi ülkenin bir ucundan bir ucuna taşıırken karılarıyla çocukları bir yerlerde bir kasabada ya da şehirde yaşıyorlar. Adeta aşiret gibi birbirlerine sıkı sıkıya bağlılar ve kendilerine has bir dil kullanıyorlar. Ben her ne kadar o taşıma canavarları arasında küçücük kalsam da bana iyi davrandılar ve yardımcı oldular.

Kamyon parklarında duş, sabun ve havlu bulunduğunu öğrendim, istersem oraya park edip gecelebilirmişim. Bu adamların yerlilerle pek alışverişi yoktu ama radyo tutkunu oldukları için ülkenin her yerindeki haberleri ve siyasette ne olup bittiğini takip ediyorlardı. Anayollarda ya da hızlıyollardaki yiyecek ve yakıt merkezleri eyaletler tarafından kiralanıyordu ama başka otoyollarda özel teşebbüs, yakıt, yatak, banyo, oturup vakit öldürecek yerler için kamyonculara indirim uygulayan istasyonlar açmıştı. Ama özel hayatlar süren, sadece kendileri gibilerle iletişim kuran, uzmanlaşmış bir grup oldukları için, onlarla takılsam, tek bir yerli, kasabalı adamla konuşmadan bütün ülkeyi gezebilirdim. Kamyoncular ülkenin sathında dolaşıyorlar ama onun bir parçası değiller. Elbette ailelerinin yaşadığı kasabalarda kökleri vardır bir nebze – klüpler, danslar, aşk maceraları, cinayetler.

Bütün uzmanları sevdiğim gibi kamyoncuları da çok sevdim. Onların konuşmalarını dinlerken bir yol, lastik, yay, aşırı yük kelime dağarcığı biriktirdim. Uzun yol şoförlerinin rotaları üzerinde, çalışanları ve tezgâhların arkasındaki garsonları tanıdığı belli istasyonlar var ve zaman zaman diğer kamyonlardaki muadilleriyle burada buluşuyorlar. Bir araya gelmenin simgesi bir fincan kahve. Ben de sık sık kahve içmek için duruyordum; canım çektiği için değil dinlenmek ve bitmek bilmez yoldan biraz uzaklaşmak için. Bir kamyonu uzun mesafede kullanmak için, havalı frenlerin ve hidrolik direksiyonların işi kolaylaştırmasına rağmen kuvvet, kontrol ve dikkat gerekiyor. Bir kamyonu altı saat sürdüğünüzde ayak başına kaç kilo kuvvet uyguladığınızı modern test yöntemleriyle ölçmek ilginç olabilirdi. Bir keresin-

de Ed Ricketts'le, bir bölgedeki taşları kaldırarak altındaki deniz canlılarını toplarken, sıradan bir günde ortalama kaç kilo ağırlık kaldırdığımızı hesaplamaya çalışmıştık. Kaldırdığımız ya da devirdiğimiz taşlar büyük değildi, ağırlıkları bir ila yirmi beş kilo arasında değişiyordu. Mahsulün bol olduğu, kendimizi fazla enerji harcamamış gibi hissettiğimiz bir günde her ikimizin de dört ila on ton kaya kaldırdığımızı hesaplamıştık. Bir de direksiyonu farkında bile olmadan azıcık çevirdiğinizde uygulanan belki yarım kiloluk kuvveti, gaza basan ayağın uyguladığı belki o da yarım kiloyu geçmeyen değişken basıncı düşünün, altı saatlik toplamı kim bilir ne muazzamdır. Sonra farkında olmadan tedirginlikle kasılan omuz ve boyun kasları var; bir yola, bir dikiz aynasına gidip gelen gözler, bilinçli zihnin farkına varamayacağı kadar derinde alınan binlerce karar. Sinirlerle kasların açığa çıkardığı enerji muazzam. Bu yüzden de kahve molası pek çok açıdan rahatlık veriyor.

Sık sık bu adamlarla oturup konuşmalarını dinledim ve zaman zaman sorular sordum. Çok geçmeden içinden geçtikleri yerler hakkında onlardan bilgi beklememek gerektiğini anladım. Durakları dışında hiçbir temasları yoktu içinden geçtikleri yerlerle. Birden onların denizcilere ne kadar benzediğini fark ettim. Denize ilk açıldığımda, bütün dünyayı gezen ve ilginç, egzotik ülkelerin limanlarına uğrayan denizcilerin o dünyayla ne kadar az teması olduğunu görüp şaşırmıştım. Rotaları çok uzun olan bazı kamyoncular iki kişi seyahat ediyor, kamyonu sırayla kullanıyorlardı. Sırasını savan ya uyuyor ya da ucuz roman okuyordu. Ama yoldayken motorla, havayla ve programlarına sadık kalmalarını sağlayacak hızı korumakla meşguldüler. Bazıları düzenli olarak gidip geliyordu, bazıları tek seferlik işler için. Büyük tırların rotaları üzerinde yaşayan yerleşik insanların hiç bilmediği bambaşka bir hayat tarzıydı bu. Bu adamlar hakkında iyi kötü bir şeyler öğrenmiştim ama çok daha fazlasını bilmek isterdim.

İnsan benim gibi senelerdir araba kullanıyorsa neredeyse bütün tepkileri otomatik hale geliyor. Ne yapacağını düşünmüyor. Sürüş tekniğinin neredeyse tümü makineyi andıran bilinçdışının derinlerine gömülmüş oluyor. Bu sebeple bilinçli zihnin büyük bölümü düşünmek için serbest oluyor. Peki insanlar araba kullanırken ne düşünür? Belki kısa yolculuklarda gitmekte olduğu yere ulaşmayı ya da ayrıldığı yerdeki bazı olayları düşünür. Ama çok uzun yolculuklarda hayal kurmak, hatta Tanrı yardımcımız olsun, düşünmek için epey alan kalır. Hiç kimse bu alanda bir başkasının ne yaptığını bilemez. Ben şahsen hiç inşa etmeyeceğim evler mi planlamadım, hiç ekmeyeceğim bahçeler mi tasarlamadım, Sağ Harbor'da koyun dibinde birikmiş yumuşak mili ve ufalanmış kabukları, yukarıdaki arazime pompalamak, tuzunu akıtmak, böylece zengin ve bereketli bir toprak yaratmak için yöntemler mi bulmadım. Böyle bir şeyi yapacak mıyım bilmiyorum, ama araba kullanırken pompaya, tuzu akıtma kutularına, tuzluluk testlerine kadar her şeyi ayrıntısıyla planladım. Araba kullanırken kafamda kaplumbağa tuzakları yarattım, değil göndermek asla kâğıda dökmeyeceğim ayrıntılı mektuplar yazdım. Radyo açık olduğunda, müzik eski zamanları ve yerleri getiriyordu hatırıma, bütün kişileri, sahne dekorlarıyla; öyle netti ki bu anılar konuşmaları kelimesi kelimesine hatırlıyordum. Aynı şekilde gelecekte vuku bulacak sahneler de düşünüyordum, tas-tamam, inandırıcı; asla gerçekleşmeyecek sahneler. Kendi mizah duyguma gülerek, yapısı ya da içeriği yüzünden üzülererek veya heyecanlanarak kafamda kısa hikâyeler bile yazdım.

Eminim yalnız bir adam araba kullanırken kurduğu hayalleri dostlarla donatıyordur, sevgiyi tatmamış bir adam etrafında onu seven, güzel kadınlar hayal ediyordur ve çocuksuz bir sürücünün hayallerine çocuklar tırmanıyordur. Peki ya pişmanlıklar? Keşke şunu şöyle yapsaydım ya da keşke onu öyle söylemeseydim; Tanrım, o korkunç şey belki de hiç olmazdı. Kendi zihnimde bu potansiyeli gördüğüm için başkalarında da olabileceğini

tahmin ediyorum ama belki de yoktur, kim bilir. İşte bu yüzden, gözlem yapmak üzere çıktığım yolculuğumda, mümkün olduğunca, görecek, işitecek, koklayacak çok daha fazla şeyin olduğu arka yollardan gittim ve gündüz düşlerini besleyerek insanın benliğini şişiren o geniş, trafik yarıklarından uzak durdum. U.S. 90 denen bu geniş, olaysız yoldan Buffalo ve Erie'yi atlayıp Ohio, Maddison'a gittim, oradan da aynı ölçüde geniş bir yol olan U.S. 20 üzerinden Cleveland, Toledo ve Michigan'a geçtim.

Bu yollarda, prefabrik ev fabrikalarından çıkmış, özel tasarlanmış kamyonlar tarafından çekilen seyyar evleri bolca görmek mümkün. Hazır laf açılmışken seyyar evler konusundaki fikirlerimi de söyleyeyim. Yolculuğumun başından itibaren dünyamızdaki bu yeni şeyleri, hem ne kadar çok olduklarını fark ettim ve bütün ülkede sayıları artmakta olduğu için biraz gözlem, hatta belki yorum yapmakta fayda var. Bunlar arabayla çekilen römork şeklinde evler değil, tren vagonuna benzeyen upuzun, parlak yapılar. Daha yolun başında seyyar evlerin satıldığı geniş alanları görmüştüm ama sonra tedirgin bir devamlılıkla içinde durdukları parkları da fark etmeye başladım. Maine'de geceleri bu parklarda konaklıyor, işletmecilerle ve bir araya toplanmış bu yeni evlerin sakinleriyle konuşuyordum.

Gerçekten de mükemmel bir yapısı var bu evlerin: dışı alüminyum kaplı, çift kat duvarlı, yalıtımlı, içi çoğunlukla ahşap ya da lambri kaplı. Bazen uzunlukları on üç on dört metreyi buluyor, iki ila beş odaları oluyor; tuvaleti, banyosu, kliması, bilhassa televizyonu tastamam. İçinde bulundukları parklarda bazen çevre düzenlemesi yapılmış oluyor ve her türlü imkân bulunuyor. Parkta yaşayanlar hallerinden çok memnundu. Seyyar ev treyler parkına naklediliyor, subasman gibi bir şeyin üzerine yerleştiriliyor, altına sağlam plastik bir kanalizasyon borusu takılıyor, elektrik bağlantısı yapılıyor, televizyon anteni dikiliyor ve aile içine yerleşiveriyor. Pek çok park işletmecisi, geçen sene ülke çapında yapılan dört evden birinin seyyar ev olduğunu söyledi. Park yönetimi küçük

bir arazi kirası, artı su ve elektrik parası tahsil ediyor. Neredeyse bütün evlerde sadece fişe takarak telefon bağlanıyor. Bazen parkın içinde market oluyor ama olmasa bile şehir dışına serpiştirilmiş bolca süpermarket bulmak mümkün. Kasabaların içindeki park sorunları bu süpermarketlerin, kasaba vergilerinden muaf tutulduğu açık alanlara taşınmasına sebep olmuş. Treyler parkları için de aynı şey geçerli. Bu evlerin seyyar olması gerçekten de seyahat ettikleri anlamına gelmiyor. Bazen ev sahipleri aynı yerde senelerce oturuyor, bahçe yapıyor, etrafını alçak briket duvarlarla çeviriyor, tente gerip, bahçe mobilyaları koyuyor. Benim için yeni bir hayat tarzı. Bu evler asla ucuz olmuyor, hatta çoğunlukla pahalı ve lüks oluyor. 20.000 dolara mal olan ve her gün kullandığımız binlerce alet edevatı barındıranlarını da gördüm: bulaşık makinesi, çamaşır makinesi, kurutucu, buzdolabı, derin dondurucu.

Ev sahipleri evlerini bana göstermeye sadece istekli değillerdi, bundan büyük memnuniyet ve gurur duyuyorlardı. Odalar küçük olsa da gayet derli topluydu. Akla gelebilecek her türlü kullanım birimi vardı. Bazılarının manzara penceresi dediği geniş pencereler, her türlü darlık hissini ortadan kaldırıyordu; yatak odaları ve yataklar geniş genişti, saklama alanları da inanılmazdı. Bana bir yaşam alanı devrimi gibi geldi, hem talep de gittikçe artıyordu. Bir aile böyle bir evi neden tercih eder? Çünkü rahat, derli toplu, temizlemesi ve ısıtması kolay.

Maine’de şöyle bir konuşma geçmişti: “Rüzgârın içinde ılık çaldığı soğuk ahırlarda yaşamaktan bıktım. Ufak tefek bir sürü vergi, harç ödemekten usandım. Kışın sıcak ve kuytu oluyor, yazın da klima bizi serin tutuyor.”

“Seyyar evler genelde hangi gelir grubundan insanlar tarafından tercih ediliyor?”

“Değişiyor ama çoğunluğu senede 10 ila 20 bin kazanan insanlar.”

“İş hayatındaki belirsizliğin bu evlerin hızla artması üzerinde bir etkisi var mı?”

“Belki biraz vardır. Yarın ne olacağını kim bilebilir ki? Teknisyenler, inşaat mühendisleri, mimarlar, muhasebeciler, hatta tek tük doktorlar ve diş hekimleri oturuyor seyyar evlerde. Bir fabrika ya da tesis kapatıldığında elinde satamayacağın bir mülkle kısılıp kalmıyorsun. Diyelim ki evin babasının bir işi var ve bir ev alıyor ama sonra işten çıkarılıyor. Evini ucuza satınak zorunda kalır. Ama seyyar bir evi varsa, taşıyıcı bir firmayla anlaşır, evi istediği yere götürür ve zarar etmez. Belki böyle bir şeyi yapması hiç gerekmez ama yapabilecek olması fikri onu rahatlatır.”

“Peki satın alma koşulları nasıl?”

“Zamana yayılıyor, tıpkı araba almak gibi. Kira ödemek gibi.”

Sonra bu evlerin en büyük cazibesini keşfettim, neredeyse bütün Amerikan hayatına sızmış bir cazibe. Her sene bu seyyar evlerde yenilemeler yapılıyor. Eğer maddi durumunuz iyiye tıpkı araba piyasasında olduğu gibi kendinizinkini satın yeni modelini alıyorsunuz. Bu bir statü simgesi. Hem ikinci el fiyatları arabalara göre çok daha yüksek çünkü kullanılmış evlerin piyasası hazır. İlk başta yüksek fiyata alınan bir ev, birkaç yıl kullanıldıktan sonra daha fakir bir aileye satılabiliyor. Bakımları kolay, genelde alüminyumdan yapıldığı için boya istemiyor ve dalgalanan arazi fiyatlarından etkilenmiyor.

“Ya okullar?”

Okul otobüsleri çocukları parktan alıp parka geri getiriyor. Aile arabası aile reisini gündüz işine, akşam bütün aileyi arabalı sinemaya götürüyor. Temiz kır havası, sağlıklı hayat. Ödemeler biraz yüksek ve faizli olduğu halde daire kiralamaktan ve ev sahibiyle kaloriferler konusunda kavga etmekten iyi. Hem kapısının önüne arabanızı çekebileceğiniz bu kadar rahat bir zemin kat daireyi nerede bulup da kiralacaksınız? Çocuklarınız başka nerede köpek bakabilecek? Neredeyse bütün seyyar evlerde bir köpek var, Charley’in en bayıldığı şey. Seyyar evlerde iki kere yemeğe davet edildim, pek çok kereler de televizyonda futbol maçı seyrettim. İşletmecilerden birisi, bu işe atılırken ilk yapılacak şeyin

televizyon yayınlarını iyi çeken bir yer bulmak olduğunu söylemişti. Ben foseptik, su ve elektrik gibi hizmetlerden yararlanmadığım için bir gecelik kalma parası olarak bir dolar ödüyordum.

Bu seyyar insanların bana verdiği izlenim, kalıcı bir konut arzu etmedikleriydi. Nesiller boyu dayanacak bir şey almıyorlardı, paraları yeni bir model almaya yetene kadar kullanacak bir şey alıyorlardı. Bu seyyar birimler sadece park cemaatleriyle de sınırlı değildi. Bir çiftlik evinin yanbaşındaki duran yüzlercesi vardı. Bunun sebebini de bana açıkladılar. Eski zamanlarda bir ailenin oğlu evlendiğinde, çoluk çocuğa karıştığında, eve bir kanat ya da bir oda eklenmesi âdettendi. Şimdi pek çok yerde bu ilave binanın yerini seyyar evler almıştı. Yumurta ve füme et aldığım bir çiftçi bana bu çözümün faydalarını anlatmıştı. Böylece her ailenin daha önce sahip olmadığı bir mahremiyeti oluyordu. Yaşlılar ağlayan bebeklerden rahatsız olmuyorlardı. Yeni gelin eskiden sahip olmadığı bir mahremiyete ve ailesini kurabileceği bir mekâna sahip olduğundan kaynana sürtüşmeleri sorun olmaktan çıkıyordu. Gençler taşındıkları zaman –ki neredeyse bütün Amerikalılar taşınır– evde kullanılmayan, işe yaramayan odalar kalmıyordu. Kuşaklar arası ilişkiler epey düzelmişti. Oğul, ana-babasının evine gittiğinde misafir oluyordu, onlar da oğullarının evine geldiğinde misafir oluyorlardı.

Sonra bir de yalnızlar var, onlarla da konuştum. Yolda giderken bazen, yüksek bir tepenin üzerine, harika bir manzara ya bakacak şekilde yerleştirilmiş tek bir seyyar ev görürsünüz. Bazıları da bir nehrin ya da gölün kıyısındaki ağaçların altına sokulmuştur. Bu yalnızlar arazi sahibinden, arazilerinin küçük bir bölümünü kiralarlar. Sadece evi koyacak bir yere ve oraya ulaşmak için geçiş hakkına ihtiyaçları vardır. Bazen yalnızlar bir kuyu ve bir de foseptik çukuru açtırır, küçük bir bahçe eker, bazıları sularını elli galonluk yağ bidonlarında getirtir. Bazı yalnızlar büyük bir zeka sergileyerek su deposunu yükseğe yerleştirir ve küçük bir plastik boru takarak yerçekiminden faydalanır.

Seyyar evlerde paylaştığım yemeklerden biri, plastik karolarla kaplı, çelik evyeli, ankastre ocak ve fırınlı, kusursuz bir mutfakta pişirilmişti. Yakıt olarak her yerde bulunabilen bütan ya da tüpe doldurulabilen başka bir gaz kullanıyorlardı. Yemeği, maun lambrili küçük bir yemek bölümünde yemiştik. Bundan daha güzel, daha rahat bir yemek yediğimi hatırlamıyorum. Yarumda hediyelerden bir şişe de viski getirmiştik, sonra yumuşacık sünger minderli koltuklara gömülmüştük. Bu aile bu şekilde yaşamayı seviyordu ve eski yaşantılarına dönmeye hiç niyetleri yoktu. Evin babası beş kilometre kadar uzakta araba tamirciliği yapıyordu ve iyi para kazanıyordu. İki çocukları her gün anayolun kenarına çıkıyor, oradan sarı okul otobüsüne biniyorlardı.

Yemekten sonra uzun bir bardaktan viskimi yudumlayıp mutfaktaki bulaşık makinesinin sesini dinlerken onlara kafamı kurcalayan bir soruyu sordum. Çok iyi, düşünceli, zeki insanlardı. Dedim ki, "En değer verdiğimiz duygularımızdan biri köklere sahip olmaktır, bir toprağa ya da bir topluluğa kök salarak büyümektir." Çocuklarını köksüz büyütmek onlara nasıl bir his veriyordu? İyi miydi kötü müydü? Böyle bir şeye özlem duyuyorlar mıydı?

Yakışıklı, açık tenli, kara gözlü baba bana cevap verdi. "Günümüzde sözünü ettiğiniz şeye sahip kaç kişi var? On iki katlı bir apartmanın en üst katında oturan insanların kökleri nerede? Birbirinin tıpatıp aynı yüzlerce binlerce küçük evden oluşan toplu konutlardaki insanların kökleri nerede? Benim babam İtalya'dan gelmiş," dedi. "Toskana'da, ailesinin belki bin yıldır oturduğu bir evde büyümüş. Al sana kök, musluk suyu yok, tuvalet yok, yemekler kömürle ya da asma çırpılarıyla pişiriliyor. Sadece iki odaları varmış, bir mutfak, bir de herkesin, dedemin, babamın, bütün çocukların uyuduğu bir yatak odası; kitap okuyacak, tek başını kalacak bir yer yok, hiç olmamış. Öylesi daha mı iyiydi? Eminim babama bir şans verilse köklerini koparıp böyle yaşamayı tercih ederdi." Eliyle rahat odayı gösterdi. "Nitekim köklerini koparıp Amerika'ya göç etti. Sonra New York'ta tek odalı, asansörsüz,

sıcak suyu, kaloriferi olmayan ucuz bir ev kiraladı. Ben de orada doğdum ve sokaklarda büyüdüm, ta ki babam New York'un kuzeyinde bağcılık yapılan bölgede bir iş bulana kadar. Üzüm-den anlardı, tek bildiği buydu. Keza karım. O da İrlanda kökenli. Onun ailesinin de kökleri var."

"Turbalıkta," dedi karısı. "Patates yetiştirirlermiş." Kapıdan güzel mutfağına memnuniyetle baktı.

"Peki hiç bir tür kalıcılığın özlemini çekmiyor musunuz?"

"Kalıcılık kimde var ki? Fabrika kapanıyor, başka yere gidiyorsun. Başka yerde yeni iş imkânları açılıyor, daha iyi bir iş için oraya taşınyorsun. Köklerim var deyip otursan açlıktan ölürsün. Tarih kitaplarındaki öncülerini düşünün. Onlar da hep hareket halindeydi. Arazi açıyor, sonra satıyor ve başka yerlere geçiyorlardı. Lincoln'ün ailesinin Illinois'e sal üzerinde geldiğini okumuştum. Banka defteri yerine yanlarında bir iki fıçı viskileri varmış. Amerika'da çocukların kaç doğdukları yerde kalıyor ki, hele gitme imkânları varsa?"

"Bu konuyu epey düşünmüşsünüz."

"Düşünmeme gerek yok. Her şey ortada. İyi bir işim var. Araba diye bir şey olduğu müddetçe işim hazır ama diyelim çalıştığım yer iflas etti. O zaman iş bulabileceğim bir yere gitmem gerekir. Burada işime üç dakikada ulaşıyorum. Sırf köklerim var diye otuz kilometre yol yapmak zorunda kalsam daha mı iyi olurdu?"

Daha sonra bana özellikle seyyar evlerde yaşayanlar için yayınlanan dergileri gösterdi, içlerinde hikâyeler, şiirler, başarılı bir seyyar hayat için ipuçları vardı. Su sızıntısı nasıl engellenir. Güneşi ne taraftan almalı, evin serin kalması için nasıl bir yer seçmeli. Bir sürü alet reklamı vardı, harika şeyler: yemek pişirme, temizlik, çamaşır aletleri, mobilyalar, yataklar, beşikler. Aynı zamanda yeni modellerin tam sayfa resimleri vardı, her biri bir öncekinden daha büyük ve parlak.

"Bu evlerden binlerce var," dedi baba, "yakında milyonlarca olacak."

“Joe çok hayalcidir,” dedi karısı. “Hep kafasında bir şeyler kurar. Ona fikirlerini anlatsana, Joe.”

“Belki de ilgisini çekmez.”

“Çeker tabii, çekmez mi!”

“Aslında eşimin dediği gibi hayal değil gerçek, yakında yapacağım bu işi. Biraz sermaye gerekiyor ama getirisi yüksek olacak. Kullanılmış ev satan yerlerde bütçeme uygun bir ev arıyorum. İçindeki bölmeleri çıkarıp tamirhaneye dönüştüreceğim. Neredeyse bütün alet edevatı tamamladım; silecek, pervane kayışı, silindir halkası, iç lastik gibi şeyleri stoklamayı düşünüyorum. Bu alanlar gittikçe büyüyor. Seyyar evlerde yaşayanların bazılarının iki arabası var. Burada kendime yüz metrekare bir yer kiralayacağım ve işimi kuracağım. Araba dediğin şeyin mutlaka bir yeri bozulur ve tamir edilmesi gerekir. Böylece evim de hemen dükkânımın yanında olacak. Dükkâna bir zil takıp yirmi dört saat hizmet verebileceğim.”

“Kulağa gayet iyi geliyor,” dedim. Gerçekten de öyleydi.

“İşin en iyi tarafı,” diye devam etti Joe, “işler bozulursa işin daha iyi olduğu bir yere taşınabilirim.”

“Joe her şeyi kâğıt üzerinde planladı; her aletin, her somunun, her vidanın, hatta kaynak makinesinin bile yeri belli. Joe çok iyi kaynak yapar,” dedi karısı.

“Söylediklerimi geri alıyorum, Joe. Galiba sen gres yağı çukuruna kök salmışsın,” dedim.

“Ben halimden memnunum. Hatta başka planlar bile yaptım. Çocuklar büyüdüğünde kışın güneyde, yazın kuzeyde çalışabiliriz.”

“Joe çok iyi bir ustadır,” dedi karısı. “Çalıştığı yerde sadık müşterileri var. İşini iyi yaptığı için yetmiş kilometre uzaktan gelen insanlar var.”

“Gerçekten de iyi tamirciyimdir,” dedi Joe.

Toledo yakınlarında büyük otoyolda ilerlerken Charley’le kökler üzerine konuştum. Dinledi ama cevap vermedi. Kökler

hakkında şablonlar üzerinden düşünürken çoğumuz iki şeyi gözden kaçıırıyorduk. Amerikalılar durduğu yerde duramayan, bir yeri seçseler bile tam tatmin olamayan, seyyar insanlar mıydı acaba? Bu kıtaya yerleşen öncüler, göçmenler Avrupa'nın huzursuzlarıydı. Kök salmış olanlar zaten evlerinde kalmışlardı, hâlâ da oradaydılar. Ancak köle yapılarak buraya zorla getirilen Zenciler dışında hepimiz bu huzursuz insanlardan, oturduğu yerde oturmaktan tatmin olmayan insanlardan geliyorduk. Bu eğilimi miras almasak daha acayip olmaz mıydı? Nitekim almıştık. Ama bu düşüncelerimden kısa olanı. Peki bu kök denen şey neyin nesiydi ve ne kadar zamandır vardı? Türümüz iki milyon yıldır bu dünya üzerindeyse, tarihi neydi? Uzak atalarımız av hayvanlarını takip etmiş, gıda buldukları yerlere doğru göç etmiş, kötü havadan, buzullardan, değişen mevsimlerden kaçmışlardı. Binlerce yıl sonra raslantı eseri bazı hayvanları evcilleştirmiş, sonra da yiyecek kaynaklarıyla birlikte yaşamaya başlamışlardı. O zaman da sürülerini besleyecek otun peşinde durmadan dolanıp durmuşlardı. Ancak tarım yapmaya başladıktan sonra –ki bütün tarihe bakıldığında pek kısa zaman önce– bir yerin anlamı, değeri ve kalıcılığı ortaya çıkmıştır. Ama toprak mülktür ve mülk nedense belli ellerde toplanır. Böylece bir adam hem büyük miktarda toprak ele geçirmiş hem de onu işlemek için kölelere ihtiyaç duymuştur. Kökler, toprak mülkiyeti sonucu, taşınmaz mülkler sonucu gelişmiştir. Bu açıdan bakıldığında kısa ve pek de yaygın olmayan bir kök salma tarihi olan hareket meraklısı bir türüz. Belki de köklerin psikolojik bir ihtiyaç olduğu düşüncesi biraz abartılıdır. Belki başka bir yerde olma isteği, açlığı çok daha derin ve kadim bir ihtiyaç, daha güçlü bir dürtüdür.

Charley'in bu önermeye cevabı yoktu. Aynı zamanda pek perişan haldeydi. Onu fırçalayacağıma, tüylerini kırpacağıma, güzelliğine özen göstereceğime kendi kendime söz vermiştim ama bu sözü tutmamıştım. Tüyleri topak topak olmuş, kirlenmişti. Kanişler de koyunlar gibi pek tüy dökmez. Bu erdemli

tımar faaliyetlerini programladığım akşam saatlerinde genelde hep daha önemli başka bir işim oluyordu. Aynı zamanda daha önceden bilmediğim tehlikeli bir alerjisi olduğunu keşfetmiştim. Bir gece büyük hayvan kamyonlarının kasalarını temizlediği büyük bir kamyon parkına çekmiştim arabayı; parkın etrafında bir gübre dağı ve sinek ordusu vardı. Rocinante'nin sinek teli olmasına rağmen milyonlarca sinek içeri girdi, kıyıya köşeye saklandı ve bulunamadı. İlk olarak böcek ilacını elime alıp bol bulamaç sıktım ama Charley öyle şiddetli ve uzun bir hapsirme nöbetine tutuldu ki onu kucağımda dışarı taşımak zorunda kaldım. Sabahleyin karavanda bir sürü sersemlemiş sinek vardı, yeniden ilaç sıkınca Charley yeni bir nöbet geçirdi. Ondan sonra ne zaman uçan misafirler karavanı işgal etse Charley'i dışarı çıkardım ve böcekler ölüp de içerisi iyice havalandırılana kadar içeri almadım. Hiç böyle şiddetli bir alerji görmemiştim.

Orta Batıyı görmeyeli uzun zaman olduğu için Ohio, Michigan ve Illinois'ten geçerken pek çok gözlemde bulundum. Bunlardan ilki muazzam nüfus artışıydı. Köyler kasaba, kasabalar şehir olmuş. Yollar vıngır vıngır araba kaynıyor; şehirler öyle kalabalık ki insan birine çarpmamak için ya da kendisine çarpılmasın diye azami dikkat sarf etmek zorunda. Sonraki gözlemim müthiş bir enerjiydi, insanı sersemletecek kadar kuvvetli bir enerji ırmağı ya da gücü. Her yönde, iyisiyle kötüsüyle muazzam bir canlılık vardı. New England'da konuştuğum insanların düşmanca ya da kaba davrandığını bir an olsun düşünmemiştim ama biraz sert konuşuyorlardı ve genelde konuşmayı yeni gelenin başlatmasını bekliyorlardı. Daha Ohio sınırını geçer geçmez insanlar daha açık ve girişken göründü bana. Yol kenarındaki lokantanın garsonu daha ben ağzımı açamadan günaydın diyor, kahvaltıdan çok keyifli bir olay gibi bahsediyor, hava durumunu heyecanla aktarıyor, hatta bazen ben soru sormadan kendisiyle ilgili bir şey söylüyordu. Yabancılar hiç tedirgin olmadan birbiriyle rahatça konuşuyordu. Bu bölgenin ne kadar zengin ve güzel olduğunu

unutmuşum: verimli toprak, kocaman ağaçlar, Michigan g ller bölgesi güzel giyinmiş, takıp takı tırmı , biçimli bir kadın gibi albenili. Burada ülkenin kalbinde toprağın cömert ve açık olduğunu, insanların da belki ondan ilham aldığını düşündüm.

Ama larımdan biri dinlemek;  iveleri, lehçeleri, konuşma ritmlerini, ikincil sesleri ve vurguları duymaktı. Zira konuşma kelimeler ve cümlelerden ibaret değildir. Her yerde dikkatle dinledim. Yöresel  iveler ortadan kalkıyormu  gibi geldi bana, yok olmasına ramak kalmıştı. Kırk yıllık radyo, yirmi yıllık televizyon deneyimi böyle bir etki yaratmıştı belli ki. Yayınlar, yerelli i ağır ama kaçınılmaz bir süreç içinde yok edecekti. Bir adamın sırf  ivesini duymakla doğum yerini tahmin ettiğim zamanları hatırlıyorum. Artık bunu yapmak gittikçe zorla ıyor ve yakın bir gelecekte iyice imkânsız olacak. Havayı tarayan o sivri uçlu antenlerle donatılmamı  bir ev ya da bina yok gibi. Radyo ve televizyon dili standartla ıyor, belki şimdiye kadar kullandığımız İngilizceden çok daha düzgün bir hal alıyor. Tıpkı hiçbir kazaya ya da insan kusuruna yer bırakılmadan yo urulan, pişirilen, paketlenen istisnasız iyi ve istisnasız yavan ekme imiz gibi, konu mamız da tektiple iyor.

Kelimeleri ve kelimelerdeki sonsuz olasılıkları seven biri olarak bu kaçınılmaz son beni   t yor. Yerel lehçeyle birlikte yerel tempo da kaybolacak. Deyimler, dili zenginleştiren, belli bir yerin ve zamanın  iiriyle dolduran farklı kullanımlar ortadan kalkacak. Onların yerini derli toplu paketlenmiş, standart ve yavan, milli dil alacak. Yerellik tümüyle kaybolmamı  ama kaybolmaya yüz tutmuş. Bu topraklara son kulak kabarttı ımdan beri geçen süre içinde değişim muazzam. Kuzey yollarından batıya doğru ilerlerken ta Montana'ya gelene kadar gerçek anlamda yerel bir  ive duymadım. Montana'ya tekrar   ık olmamın sebeplerinden biri de bu. Batı sahili ambalajlı İngilizceye dönmüş durumda. Güneybatıda yerlilik birazcık muhafaza ediliyor ama gitti gider. Elbette en dipte Güneydoğu eyaletleri yöresel ifadelerine sıkı

sıkıya sarılıyor, tıpkı bir takım başka çağdışlıklarına sahip çıktıkları gibi ama hiçbir bölge otoyolun, yüksek gerilim hattının ve ulusal televizyonun karşısında uzun süre dayanamaz. Benim yasını tuttuğum şey belki de kurtarmaya değecek bir şey değildir ama yine de kaybına dertleniyorum.

Yiyeceklerimizin, şarkılarımızın, dilimizin ve nihayetinde ruhlarımızın fabrikasyonuna karşı çıksam da eski günlerde içinde güzel ekmek pişen evlerin pek nadir olduğunu hatırlıyorum. Annem bir iki istisna hariç pek kötü yemek pişirirdi. O güzel pastörize edilmemiş sütte içindeki gübreler yüzünden bakteriler kaynaşır, üzerine sinekler konardı. Eski zamanların sıhhatli hayatı türlü sancılar ve sebebi bilinmeyen ani ölümlerle doluydu; yasını tuttuğum o tatlı yerel şive de cehalet ve bilgisizliğin çocuğuydu. İnsan ihtiyarladıkça değişime, özellikle de iyi yöndeki değişimlere karşı çıkması âdettendir. Yine de açlığın yerini şişmanlığın aldığı ve her ikisinin de bizi öldürebileceği doğru. Değişimin nasıl bir yol izleyeceği belli değil. Yüz ya da elli yıl sonra insan yaşamının ve düşüncesinin ne halde olacağını tahayyül edemeyiz, en azından ben edemiyorum. Belki de en büyük basiretim bunu bilmediğimi bilmektir. Her şeyi olduğu gibi korumak için bütün enerjisini harcayanların hali içler acısı çünkü sadece kayıplara üzüliyor, kazançlardan hiç haz duymuyorlar.

Büyük üretim kovanlarının –Youngstown, Cleveland, Akron, Toledo, Pontiac, Flint sonra da South Bend ve Gary– içinden ya da yakınından geçerken gözlerim ve zihnim, üretimin fantastik cesameti ve enerjisi tarafından bombardımana tutuldu, kaosu andıran ama kaos olamayacak bir karmaşa vardı. İnsan bazen bir karınca yuvasına bakar da hızlı hızlı sağa sola giden karıncalarda bir yöntem, yön, amaç göremez ya, öyle. Böyle yerlerden geçmenin en harika tarafı sonrasında tekrar ağaçlıklı, sakin bir kır yoluna çıkmak, etrafı çit çevrili çayırda otlayan inekleri görmek, Rocinante'yi suları berrak bir gölün kenarına çekip güneye göç eden ördeklerle kazları seyretmektir. Öyle yerlerde

Charley hassas, araştırmacı burnuyla alıllarda ve ağaçlarda kendi edebiyatını okuyor ve sonsuz zaman içinde belki de benim fani kâğıda iziktirdiğim bu yazılar kadar önemli olan kendi mesajını bırakıyordu. Orada sessizlikte, ağaçların dallarını sallayan, suyun aynasını bozan rüzgârı dinleyerek, tek kullanımlık alüminyum tencerelerimde inanılmaz yemekler pişirdim, üzerinde çivi bile yüzebilecek koyu ve kuvvetli kahveler yaptım, sonra da karavanımın arkasındaki basamaklara oturup gördüğüm şeyleri düşünmeye, gördüklerimin ve işittiklerimin o muazzam kalabalığını içine yerleştirebileceğim bir düşünce şablonu çıkarmaya çalıştım.

Nasıl bir şeydi anlatayım. Floransa'da Ufizzi'ye, Paris'te Louvre'a gidecek olursanız, bölük bölük üzerinize gelen o büyük sanatçılar sizi öyle bir ezer ki dışarı çıkarken bir sıkıntı, kabızlığa benzer bir şey hissedersiniz. Sonra tek başınıza kalıp hatırlamaya başladığınızda tualler yerli yerine oturur; bazıları beğenileriniz ya da sınırlarınız tarafından elenir ama bazıları diğerleri arasından seçilip öne çıkar. O zaman tekrar geri dönüp kalabalığın bağırışlarını umursamadan o tek resme bakabilirsiniz. Karmaşayı atlattıktan sonra Madrid'de Prado'ya gidip ilgimi üzerlerine çekmeye çalışan binlerce resmin önünden hiçbirini görmeden geçebilir, eski bir dostu ziyaret edebilirim: pek de büyük olmayan bir Greco tablosu, *San Pablo con un Libro*. Aziz Pavlus kitabı henüz kapamıştır. Parmağı, okuduğu son sayfanın üzerindedir ve yüzünde kapattığı kitabı anlamak için duyuduğu istek ve merak vardır. Belki de anlamak ancak sonradan mümkün olur. Sene-ler önce ormanda çalıştığım zamanlarda oduncuların kerhanede baltacılık yaptığını, ormandaysa seviştiğini söylerlerdi. Ben de kuzey Michigan'daki bir gölün kenarında tek başına otururken Orta Batı'nın gümbürdeyen üretim hatlarında yolumu bulmaya çalışıyordum.

Ben sessizliğe gömülmüş otururken bir jip yolda acı bir fren yaptı, bizim Charley de işini bırakıp kükredi. izmeli, kadife

pantolonlu, kırmızı siyah ekoseli ceketli genç bir adam arabadan inip yanıma geldi. Yapması gereken şeyi yapmaktan hoşlanmayan bir adamın sert, düşmanca sesiyle konuşuyordu.

“Buraya girilmeyeceğini bilmiyor musunuz? Özel mülk burası.”

Normalde bu ses tonu beni celallendirirdi. Çirkin bir öfkeyle üzerine atılırdım, o da beni memnuniyetle ve hiç vicdan azabı çekmeden dışarı atıverirdi. Hatta kendimizi şiddetli bir kavganın içinde bile bulabilirdik. Bu çok normal olurdu ama güzellik ve sessizlik benim öfkeyle karşılık vermeme engel olmuştu ve o duraklamadan sonra da şiddetli bir tepki verememiştim. “Özel mülk olabileceğini tahmin etmiştim. İzin alacak birini aramak üzereydim. Gerekiyorsa konaklama ücretini de öderim.”

“Buranın sahibi kampçıları istemiyor. Etrafta çöplerini bırakıyorlar, hem ateş filan yakıyorlar.”

“Onu suçlayamam. Etrafı gerçekten çok kirletiyorlar.”

“Şuradaki levhayı görüyor musun? Girmek, avlanmak, balık tutmak, kamp yapmak yasaktır.”

“Evet,” dedim, “bayağı kararlı görünüyor. Eğer görevin beni buradan atmaksa, buyur at. Sorun çıkarmadan giderim. Ama kahveyi daha yeni yaptım. Onu bitirene kadar dursam patronun çok mu bozulur? Sana da bir fincan ikram etsem? O zaman benden daha çabuk kurtulursun.”

Genç adam sırtıttı. “Aman neyse ne,” dedi. “Ateş yakma, çöpünü de etrafa atma.”

“Daha kötüsünü yapıyorum. Sana rüşvet olarak kahve teklif ediyorum. Hatta daha kötüsü: Kahvenin içine bir lokma da Old Granddad burbonu koyayım diyorum.”

Bunu duyunca ağzı kulaklarına vardı. “Aman, başlarım işine!” dedi. “Dur da şu arabayı yoldan çekeyim.”

Böylece bütün şablon bozulmuştu. Yerdeki çam iğnelerinin üzerine bağdaş kurup kahvesini yudumlamaya başladı. Charley adamı iyice bir kokladı ve kendisine dokunmasına izin verdi,

pek yaptığı bir şey değildir. Yabancıların kendisine dokunmasına izin vermez, hemen gidecek bir yer bulur. Ama bu adamın parmakları Charley'in kulaklarının arkasında okşanmasını en sevdiği yeri buldu, o da halinden memnun iç geçirerek oturduğu yerde oturdu.

"Ne yapacaksın, ava mı çıkacaksın? İçerde tüfekleri gördüm."

"Yok, buradan geçiyordum sadece. Bazen olur ya, insan bir yer görür, hah işte burası der, tam da duracak kadar yorulmuştur ve ister istemez durur."

"Evet," dedi. "Ne demek istediğini anlıyorum. Karavan güzelmiş."

"Ben seviyorum, Charley de seviyor."

"Charley mi? Hiç Charley diye köpek duymamıştım. Merhaba, Charley."

"Patronla başın derde girmesin. Artık yavaştan yola çıksam daha iyi olmaz mı acaba?"

"Boşver!" dedi. "Patron burada değil. Beni bıraktı. Hem bir zararın yok."

"Özel mülke girdim."

"Sana bir şey anlatayım. Bir keresinde biraz çatlak bir adam burada kamp yapmaya kalktı. Ben de onu kovalamaya geldim. Bana komik bir şey söyledi. 'Özel mülke girmek suç değil, hatta kabahat de değil,' dedi. Haksız muameleymiş. O ne demek ki? Tam çatlaktı ama."

"Bilemem," dedim, "ama ben çatlak değilim. Kahveni ısıtıyorum." İki türlü de ısıttım kahveyi.

"Çok iyi kahve yapıyorsun," dedi ev sahibim.

"Hava iyice kararmadan park edecek bir yer bulmam lazım. Yol üzerinde geceleyin konaklamama izin verecek bir yer biliyor musun?"

"Şuraya, şu çam ağaçlarının arkasına çekersen seni kimse yoldan görmez."

"Ama haksız muamele yapmış olurum."

“He ya. Bir bilebilsem neyin nesiymiş o.”

Jiple önümden gitti ve çam korusu içinde düz bir yer bulma yardım etti. Hava karardıktan sonra Rocinante’nin içine girdi, alet edevatı pek beğendi. Birlikte viski içtik, güzel bir ziyaret oldu ve birbirimize bir iki yalan anlattık. Ona Abercrombie and Fitch’ten aldığım yalancı yemleri ve şamandıraları gösterdim, bir tanesini de hediye ettim, ayrıca bitirdiğim seks ve sadizm dolu macera romanlarını, bir de *Field and Stream* dergisi verdim. Karşılığında bana istediğim kadar kalabileceğimi söyledi ve ertesi gün birlikte balığa çıkmayı teklif etti, ben de bir günlüğüne kabul ettim. İnsanın ahbablık edebileceği birilerinin olması güzel, hem gördüğüm şeyleri, kocaman fabrikaları, enerji santrallerini, bütün o hayhuyu, üretimi düşünmek için biraz zamana ihtiyacım vardı.

Gölün muhafızı yalnız bir adamdı, karısı da yalnızlığını azaltmaktan ziyade çoğaltıyordu. Cüzdanının plastik bölmesinde duran resmini gösterdi bana; güzelcene, sarışın bir kızcağız, dergilerdeki resimlere benzemeye çalışıyor, her türlü ürünü kullanıyor, bigudiler, şampuanlar, boyalar, cilt kremleri. Kendi deyimiyse böyle dağ başında oturmaktan nefret ediyor, Toledo ya da South Bend’deki hareketli, cafacalı hayatı özliyordu. Yegâne dostları *Charm* ve *Glamour* dergileriydi. Nihayet somurta somurta istediğini yaptıracaktı. Kocası tangır tungur bir kalkınma organizmasında iş bulacaktı, sonra da sonsuza kadar mutlu yaşayacaklardı. Bütün bunlar, konuşurken ağzından kaçırıldığı bazı dolaylı, basit laflardan çıkmıştı. Karısı ne istediğini gayet iyi biliyordu ama o bilmiyordu ve istediği her neyse, ömrü boyunca içinde sızlayacaktı. Jipine binip gittikten sonra onun hayatını yaşarken hayal ettim kendimi ve üzerime bir umutsuzluk sisi çöktü. Güzel karıcığını istemişti hayatta, onun dışında bir şey daha istemişti ama ikisine ayrı anda sahip olamayacaktı.

Charley öyle korkunç bir rüya görüyordu ki beni de uyardı. Bacakları koşar gibi kımıldanıyor, hafif çığlıklar atıyordu. Belki de devasa bir fareyi kovalıyor ama bir türlü tutamıyordu.

Ya da belki rüyasında bir şey onu kovalıyordu. Bu ikinci tahmin üzerine elimi uzatıp onu uyandırdım ama herhalde rüya çok etkiliydi. Kendi kendine mırıldanarak şikâyet ettikten sonra yarım kap su içti ve tekrar uykuya yattı.

Muhafız güneş çıktıktan kısa süre sonra geldi. Yanında bir olta getirmişti, ben de kendimünkini çıkardım ama parlak renkli şamandırayı bağlamak için gözlüğümü bulmam gerekti. Şeffaf olan misinayı balıkların göremediği söyleniyor ama gözlüğüm olmayınca ben de göremiyorum.

“Balık tutma ruhsatım yok, söyleyeyim,” dedim.

“Boşver,” dedi, “zaten muhtemelen balık malık yakalayamayız.”

Haklı çıktı, yakalayamadık.

Tatlı su levreği ya da turnabalıklarının dikkatini çekmek için her şeyi yaptık: Yürüdük, attık, çektik, yine yürüdük. “Aşağıda duruyorlar, mesajı bir alsalar,” deyip duruyordu arkadaşım. Ama mesajı gönderemedik bir türlü. Gerçekten aşağıdaydysalar, hâlâ oradalar. Balıkçılık maceralarımın çoğu böyle sonuçlanır ama yine de severim. İsteklerim basittir. Kaderin devasa bir simgesini yakalayıp, dehşetli bir havuz savaşında erkekliğimi kanıtlamak gibi bir derdim yoktur. Ama zaman zaman tava boyunda bir iki işbirlikçi balık fena olmaz hani. Öğlenleyin, akşam yemeğine gitme ve arkadaşımın hanımıyla görüşme teklifini geri çevirdim. Kendi karımla görüşmek için can attığımdan hızlı tarafından yola düzüldüm.

Öyle çok uzun zaman önce de değil, bir zamanlar bir adam denize açılır ve iki üç yıl, hatta belki ebediyen ortadan kaybolurdu. Üzeri tente örtülü arabalar kıtayı aşmak için yola koyuldu mu, memlekette kalan arkadaşları ve akrabaları bazen onlardan bir daha hiç haber alamazdı. Hayat devam eder, sorunlar çözülür, kararlar alınırdı. Ben bile bir eve telgraf geldi mi bunun tek anlamı olduğu zamanları hatırlıyorum: Ailede ölüm var. Kısacık bir ömür içinde telefon bütün bunları değiştirdi. Bu gezgin anlatı-

da, aile sevinçleri ve üzüntülerinin ipini kesmiş gibi görünsem de oğlanın kabahatlerini, torunun yeni çıkan dişini, iş konusundaki zaferleri ve elemeleri öğreniyordum. Haftada üç kere bir bardan ya da süpermarketten ya da lastiklerle, alet edevatla dolu bir tamirciden New York'u arayarak zaman ve mekân içindeki konumumu güncelliyordum. Üç dört dakikalığına bir ismim oluyordu ve bir adamın arkasından kuyruklu yıldızın kuyruğu gibi çektiği bütün o görevler, sevinçler ve hüsrانlar. Bir boyuttan bir başka boyuta dalıp çıkmak gibiydi, ses duvarını aşmak gibi sessiz bir patlama, tuhaf bir deneyim, bilinen ama yabancı bir suya atlamak gibiydi.

Eşim bir uçağa atlayıp Chicago'ya gelecek, ben de yolculuğa kısa bir ara verip onunla orada buluşacaktım. En azından teorik olarak iki saat içinde, benim aşmak için haftalar harcadığım bir dünya parçasının üzerinden geçiverecekti. Sabırsızlıktan Indiana'nın kuzey sınırındaki devasa bir paralı yola daldım ve Elkhart, South Bend ve Gary'yi atlardım. Yolun niteliği yolculuğun niteliğini de belirliyor. Yolun düzlüğü, trafiğin hışırtısı, kesintisiz sürat insanı hipnotize ediyor ve kilometreler geçtikçe insanın üzerine farkına varmadığı bir bitkinlik çöküyor. Günle gece birbirine karışıyor. Batan güneş ne bir davet ne de bir durma buyruğu çünkü trafik sürekli akmaya devam ediyor.

Gecenin ilerleyen saatlerinde bir dinlenme yerine girdim, hiç kapanmayan bir büfede hamburger yedim ve Charley'i kısacık biçilmiş çimlerin üzerinde yürüyüşe çıkardım. Bir saat kadar uyudum ama hava ağarmadan çok önce uyandım. Şehirde giymek için takım elbise, gömlek ve ayakkabı almıştım yanıma ama bunları karavandan otel odasına götürmek için bavul almamışım. Zaten bavul alsam da nereye koyardım bilmiyorum. Bir sokak lambasının altındaki çöp tenekesinde temiz bir karton buldum ve şehir giysilerimi onunla paketledim. Temiz, beyaz gömleklerimi haritalara sardım ve kartonu misinayla bağladım.

Trafik keşmekeşinde paniğe kapılmaya meyilli olduğumu bildiğimden, gün doğmadan çok önce Chicago'ya doğru yola ko-

yulduz. Oda ayırttığım Ambassador East Otel'i'ne gitmek istiyordum ama bekleneneği üzere kayboldum. Nihayet dâhiyane bir yaratıcılıkla, bana yol göstereceğini diye bir taksi tuttum ve otelin çok yakınından geçmiş olduğumu fark ettim. Kapı görevlisi ve komiserler, seyahat için kullandığım aracı olagandışı bulmuşlarsa bile hiç renk vermediler. Takım elbiselerimi askılarıyla, ayakkabılarımı av ceketimin ceplerinde, gömleklerimi de New England yol haritalarından muntazam paketleri içinde komiye verdim. Roci-nante adeta kaçınılır gibi bir garaja götürüldü. Charley'in de banyo yapmak, kuaföre gitmek ve konaklamak için bir köpek oteline gitmesi gerekti. Bu yaşta bile süsüne püsüne düşkün bir köpek ama bir barınağa, hem de Chicago'da bırakılacağını anlayınca her zamanki soğukkanlılığını kaybederek öfke ve çaresizlikle bağır-maya başladı. Kulaklarımı tıkayıp hızla otelime döndüm.

Ambassador East'te iyi tanındığımı ve takdir gördüğümü düşünürüm ama kırıksık av kıyafetleriyle, tıraşsız, yolculuğun to-zuna bulanmış, bütün gece araba kullanmaktan gözleri kızarmış vaziyette gelince iş başka. Evet, rezervasyonum vardı ama odam öğlene kadar boşalmayabilirdi. Otelin pozisyonu bana dikkatle açıklandı. Anlayışla karşıladım ve yönetimi affettim. Benim po-zisyonumsa şuydu: Banyoya ve yatağa ihtiyacım vardı ama bu mümkün olmadığına göre lobide bir koltuğa uzanıp odam hazır olana kadar orada uyuyacaktım.

Resepsiyondaki adamın gözlerindeki huzursuzluğu görmek lazımdı. Bu şık ve pahalı keyif tapınağında biblo gibi durmaya-cağımı ben de biliyordum. Müdür yardımcılarında birini, belki de telepatiyile, yanına çağırıldı ve birlikte bir çözüm ürettik. Bir be-yefendi, uçağına yetişmek için az önce otelden ayrılmıştı. Odası temizlenip hazırlanmamıştı ama benimki hazır olana kadar onu kullanabilirdim. Böylece zeka ve sabırla sorun çözülmüş oldu ve herkes istediğini aldı: Ben sıcak bir banyo ve yatağı kavuştum, otel de beni lobide bulundurma talihsizliğinden kurtuldu.

Odada kalan adam çıktığından beri odaya dokunulmamıştı.

Botlarımı çıkarmak için rahat bir koltuğa oturmuş, hatta bir tane-sini çıkarmıştım ki bazı şeylerin farkına varmaya başladım ve bu şeyler arttıkça arttı. Şaşırtıcı ölçüde kısa bir süre içinde banyoyla uykuyu unuttum ve kendimi Yalnız Harry'nin hayatına girmiş buldum.

Dinlenen ya da geçip giden bir hayvan arkasında ezilmiş otlar, ayak izleri ve belki dışkısını bırakır ama bir geceliğine bir oda-da kalan insan oraya karakterini, hayat hikâyesini, yakın tarihini ve bazen gelecek planlarıyla umutlarını bırakır. Ayrıca kişiliğin duvarlara sindiğini ve ağır ağır bırakıldığını düşünüyorum. Ha-yaletlerin ve benzer tezahürlerin açıklaması budur belki. Çıkar-dığım sonuçlar yanlış olsa bile insanların bıraktığı izlere karşı bir hassasiyetim var. Aynı zamanda iflah olmaz bir Meraklı Melahat olduğumu itiraf etmekten utanmıyorum. Perdesi çekilmemiş bir pencerenin yanından geçerken içeri bakmadığım, beni hiç ilgilen-dirmeyen konuşmalara kulaklarımı tıkadığım olmadı hiç. Benim mesleğimde insanları tanımak gerektiğini söyleyerek bu tavrımı haklı çıkarabilir, hatta yüceltebilirim ama sanırım sadece merak-lıyım.

Toplanmamış odada otururken Yalnız Harry şekillenmeye başladı. Daha yeni gitmiş bu müşteriyi, kendisinden geride bı-raktığı parçalara bakarak hissedebiliyordum. Elbette Charley, burnundaki soruna rağmen benden çok daha fazla şey bilirdi. Ama köpek otelinde kırılmayı bekliyordu. Yine de Harry, bana tanıştığım insanlar kadar, hatta onlardan daha gerçek geliyordu. Öyle özel birisi değil, aslında epey geniş bir grubun parçası. Bu yüzden de Amerika'yı anlamaya çalışan birisi için hayli ilginç. Parçaları birleştirmeye başlamadan önce, huzursuzlanmaya baş-layan bir grup erkeğe ilan edeyim, asıl adı Harry değil. Westport, Connecticut'ta yaşıyor. Bu bilgi, gömleklerinin kuru temizleme etiketlerinden geliyor. Bir adam genelde gömleklerinin temizlen-diği yerde yaşar. İş için New York'a gidip geldiğinden şüpheleni-yorum. Chicago'ya esasen iş seyahati yapmış ama araya birkaç

geleneksel keyif serpiştirmeyi de ihmal etmemiş. Adını biliyorum çünkü otelin not defterine imzasını, her seferinde farklı bir eğimle, birkaç kere atmış. Bu da iş dünyasında kendinden çok emin olmadığını gösteriyor ama bunu gösteren başka işaretler de var.

Karısına yazmaya başladığı mektup da çöp sepetini boylamış. "Carum: Her şey yolunda gitti. Teyzeni aradım ama telefonunu açmadı. Keşke burada benimle olsan. Burası çok sıkıcı bir şehir. Kol düğmelerimi koymayı unutmuşsun. Marshall Field'den ucuz bir çift aldım. Bu mektubu C.E.'nin telefonunu beklerken yazıyorum. Umarım kont..."

Neyse ki Carım, Chicago'da Harry çok sıkılmasın diye sürpriz yapmaya kalkışmamış. Misafiri, kontratı getiren C.E. değilmiş. Siyah saçlı bir kadını ve açık pembe ruj sürüyormuş, kültablasında ve uzun viski bardağının içinde sigara izmaritleri vardı. Jack Daniel's içmişler, bütün şişeyi – boş viski şişesi, altı soda şişesi ve bir buz kabı. Kadın ağır bir parfüm sürmüştü ve sabaha kadar kalmamış – ikinci yastık kullanılmış ama üzerinde uyumamış, atılmış kâğıt mendillerde de ruj izi yok. Adının Lucille olduğunu düşünmek hoşuma gidiyor – neden bilmem. Belki de gerçekten öyle olduğu içindir. Sinirli bir arkadaşmış – Harry'nin filtreli sigaralarını içmiş ama hepsini daha üçte birini içmeden söndürmüştü, adeta ezmiş ve yeni bir sigara yakmış. Lucille, şu taraklarla tutturulan minicik şapkalardan takıyormuş. Taraklardan biri düşmüştü. O tarak ve yatağın yanındaki bir firkete bana Lucille'in siyah saçlı olduğunu söyledi. Lucille'in profesyonel olup olmadığını biliyorum ama pratik yaptığı belli. İşini bilen bir havası var. Bir amatörün yapacağı gibi etrafta pek fazla şey bırakmamış. Aynı zamanda sarhoş da olmamış. Bardağı boştu ama –müessesenin ikramı– kırmızı güllerin durduğu vazo Jack Daniel's kokuyordu, güller de bundan pek fayda görmemişti.

Harry'yle Lucille ne konuştular merak ediyorum. Acaba Harry'nin yalnızlığını biraz olsun azalttı mı? Pek sanmam. Bence ikisi de kendilerinden bekleneni yapıyorlardı. Harry içkileri öyle

arka arkaya yuvarlamamalıymış. Midesi kaldırmamış – çöp sepetinde Talcid paketi vardı. Herhalde gerilimli bir işi var, midesini hasta ediyor. Yalnız Harry, şişeyi Lucille gittikten sonra bitirmiş olmalı. Akşamdan kalmuş – banyoda iki tane Bromo Seltzer folyosu vardı.

Yalnız Harry konusunda kafama takılan üç şey vardı. Birincisi, bana bu işten pek de keyif almış gibi görünmüyordu; ikincisi, sanırım gerçekten yalnızdı, belki kronik bir biçimde; üçüncüsü, öngörülemeyecek tek bir şey bile yapmamıştı – bardak ya da ayna kırmamış, münasebetsiz bir şey yapmamış, keyif aldığına dair hiçbir ipucu bırakmamıştı. Harry'nin nasıl biri olduğunu anlamak için ortalıkta tek botla dolaşıp duruyordum. Yatağın altına ve dolaba bile bakmıştım. Bir kravat bile unutmamıştı. Harry için üzüldüm.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Chicago yolculuğa bir mola; adıma, kimliğime ve mutlu evliliğime bir geri dönuştü. Eşim kısa süreliğine doğudan buraya uçtu. Bu değışiklik, o bildiğim, emin hayata dönüş beni çok memnun etti, ama burada edebi bir zorluk yaşıyorum.

Chicago devamlılığımı bozdu. Hayatta buna yer var ama yazıda yok. Bu yüzden de Chicago'yu anlatmayacağım çünkü genel havaya uygun değil ve resmin dışında kalıyor. Seyahatim açısından orada bulunmak iyiydi hoştu ama yazıda sadece düzeni bozmaya hizmet edecek.

Oradaki günler sonra erip de veda sözleri söylendikten sonra yine aynı kaybolmuşluk, yalnızlık duygusuyla başbaşa kaldım ve ilk seferkinden daha az acı verdiğini söyleyemem. Yalnızlığın yalnız kalmaktan başka çaresi yok.

Charley üç farklı duyguyu aynı anda yaşıyordu: onu bıraktığım için bana kızgındı, Rocinante'yi görmekten memnundu ve görünümünden müthiş gurur duyuyordu. Çünkü Charley de güzel bir saç tıraşı ve banyonun ardından, iyi bir terziden yeni çıkmış bir erkek ya da bir güzellik salonunda yeni allanıp pullanmış bir kadın gibi zaten daima böyle görüldüğüne kendini ikna edebilir. Charley'in iyice fırçalanarak birer sütun halini almış bacakları pek asildi, gümüş mavi şapkası pek havalıydı ve kuyruğunun ucundaki ponponu bir bando şefinin sopası gibi taşıyordu. Taranmış ve düzeltilmiş bıyıkları ona, on dokuzuncu yüzyıl Fransız zamparaları gibi bir hava veriyor, aynı zamanda yamuk dişlerini saklıyordu. Böyle çeki düzen verilmeyince neye benzediğini gayet iyi biliyorum. Bir yaz, tüyleri iyice çitişip küflendiğinde, postunu sıfır numaraya vurmuştum. O güçlü tüy sütunları altında çırpı gibi bacaklar var, hem ince hem de eğri

büğrü; karnındaki tüyler kesilince de orta yaşlılara has sarkık göbeği iyice ortaya çıkıyor. Ama Charley alttan alta pek matah olmadığını hissetse bile hiç  aktırmıyor. Adam dediğin halinden tavrından belli olursa, kanış dediğin de hem halinden tavrından hem de iyi bir tımdan belli oluyor. Rocinante'nin koltuğuna dimdik ve asaletle oturdu; beni affetmesi imkânsız olmasa da epey debelenmem gerektiğini bana hissettirdi.

        n teki olduğunu biliyorum. Bir keresinde bizim oğlanlar daha k      n, yaz kampına o korkunç aile ziyaretini yapmıştık. Tam ayrılmak üzereyken bir anne, ayrılırken elini çabuk tutmazsa çocuğunun ağlama krizine gireceğini söylemişti.  ocuğunu korumak adına kendi duygularını bastırarak, cesur ama titreyen dudaklarla, gözlerini kapatıp oradan kaçarcasına uzaklaşmıştı.  ocuk onun arkasından bir süre baktıktan sonra büyük bir rahatlamayla çetesine ve meşgalelerine geri döndü; bu oyunu iyi oynadığının kendisi de farkındaydı. Ben de Charley'i bırakmamın üzerinden daha beş dakika geçmeden yeni arkadaşlar bulduğunu ve rahatını sağlayacak bir takım ayarlamalar yaptığını biliyorum. Ama Charley bir konuda numara yapmıyordu. Yeniden yola çıkmaktan müthiş bir memnuniyet duyuyordu ve birkaç gün boyunca seyahatimizin s s  oldu.

Illinois bize tiril tiril, güzel mi güzel bir sonbahar günü hediye etti. Güzel tarlalar, muhteşem ağaçlar arasından, beyaz çitli, derli toplu, bu haza beyefendi kırsaldan hızla kuzeye, Wisconsin'e doğru gidiyorduk. Buraların dışarıdan gelen hükümet desteğiyle bu hale geldiğini düşündüm. Kendisini ve sahibini geçindiren toprakların o kendinden emin hali yoktu burada. Daha ziyade yüzü önemli olmayan pek çoklarının desteği ve yardımına ihtiyaç duyan güzel bir kadın gibiydi. Ama bu gerçek onun güzelliğinden bir şey alıp götürmüyordu; tabii paranız yeterse.

Bazen insana bir yerle ilgili bir hakikat söylenebilir, insan bunu kabul edebilir, bilebilir ama yine de o yer hakkında hiçbir şey bilmez. Daha önce Wisconsin'e hiç gelmemiştim ama hayatım boyunca methini duymuş, dünya kalitesindeki peynirlerini yemiştim. Herhalde bir iki resmini de görmüşümdür. Herkes görmüştür. Madem öyle, bu bölgenin güzelliğine neden böyle hazırlıksız yakalandım, bütün o tarla, tepe, orman, göl çeşitliliğine? Herhalde süt ürünlerinin çokluğu nedeniyle burayı kocaman, dümdüz bir inek otlağı sanıyordum. Hayatımda hiç bu kadar hızlı değişen bir coğrafya görmedim ve bunu hiç beklemediğim için gördüğüm her şeyden büyük keyif aldım. Başka mevsimlerde nasıl olduğunu bilmiyorum, belki yaz aylarında sıcaktan kavruluyordur, kış aylarında soğuktan inliyordur ama ben onu, ilk ve tek olarak ekim ayında gördüğümde, hava tereyağ rengi bir günüşiğiyle kaplıydı, puslu değil pırl pırlı. Öyle ki, kırağı kaplı ağaçların her biri ve yükseldikçe yükselen tepeler birbirine karışmıyor, tek başına ve ayrı duruyordu. Işık somut nesnelerin içine nüfuz ediyor gibiydi, insan sanki her şeyi derinlemesine gördüğünü hissediyordu. Ben böyle ışığ ışığ daha önce bir

tek Yunanistan'da gördüm. Daha önce bana Wisconsin'in güzel bir eyalet olduğunu söylediklerini hatırlıyorum ama bunu duymak beni hazırlamamış. Büyüğü bir gündü. Toprakta zenginlik akıyordu, tombul inekler ve domuzlar yeşilliğin içinde göz alıyordu, küçük arazilerde mısır, piramit gibi yığılmıştı ve her yerde balkabakları vardı.

Wisconsin'de peynir tadım festivali var mı bilmiyorum ama bir peynirsever olarak olması gerektiğini düşünüyorum. Yer gök peynirdi, peynir merkezleri, peynir kooperatifleri, peynir dükkânları ve tezgâhları, kim bilir belki dondurması bile vardı. İsviçre Peynir Şekeri yazılı reklam tabelalarını gördüğüm için bu konuda söylenen her şeye inanabilirim. İsviçre Peynir Şekerinin tadına bakmak için durmamam çok kötü oldu. Şimdi hiç kimseyi onun gerçekten var olduğuna, kafamdan uydurmadığıma inandıramıyorum.

Yolun kenarında çok büyük bir müessese gördüm, dünyanın en büyük deniz kabuğu dağıtım şirketi bu, hem de prekambriyen döneminden beri deniz görmemiş Wisconsin'de. Ama Wisconsin sürprizlerle dolu. Wisconsin Dells'i duymuştum ama Buzul Çağı'nın heykeltraşlığını yaptığı bu tuhaf coğrafyaya hazırlıklı değildim; su, aşınmış kayalar, siyah ve yeşilden oluşan gözalıcı, acayip bir coğrafya. İnsan burada uyanırsa başka bir gezegenin rüyasını gördüğünü düşünebilir çünkü bu-dünyadan-değil gibi bir havası var; dünyanın çok daha genç ve farklı olduğu bir zamanın kayalara oyulmuş bir kaydı gibi belki de. Rüya gibi su kanallarının kenarlarına zamane süprüntüleri, moteller, büfeler, turistlerin çok sevdiği ucuz, vasat, adi mal tüccarları yapışmıştı ama bu nasır benzeri oluşumlar kışın kapalıydı, gerçi açık olsalar bile Wisconsin Dells'in büyüsunü bozabileceklerine emin değilim.

O gece bir tepenin üzerinde, özel bir kamyoncu tesisinde konakladım. Devasa sığır kamyonları burada duruyor ve son taşıdıkları yükten arta kalan pisliği temizliyorlardı. Her yerde gübre dağları ve mantar şeklinde sinek bulutları vardı. Charley, Fransız parfüm dükkânına girmiş Amerikalı bir kadın gibi heyecan içinde

etrafı koklayarak dolaşıyordu. Bu zevkini eleştiremeyeceğim. Birinin beğendiğini başkası beğenmez. Kokular güçlü ve doğaldı ama iğrenç değildi.

Akşam çökmeye başlayınca Charley'le birlikte, o bayıldığı dağların arasından geçerek tepenin kenarına kadar gittik ve aşağıdaki vadiye baktık. Çok rahatsız edici bir manzara vardı. Uzun süre araba kullanmanın görme duyumu bozduğunu ya da zihnimi karıştırdığını düşündüm çünkü aşağıdaki kara toprak hareket ediyor ve nefes alıyor gibi görünüyordu. Su değildi ama kara bir sıvı gibi dalgalanıyordu. Bu göz yanılgısını düzeltmek için hemen tepeden aşağı indim. Vadinin tabanı hindilerle kaplıydı, milyonlarcasıyla. Öyle sıkışık duruyorlardı ki toprağın üzerini tamamen örtmüşlerdi. İçim ferahladı. Tabii ya, Şükran Günü için hindi yetiştiren bir çiftlikti bu.

Hindiler tabiatları gereği akşamları böyle birbirlerine soku-lup ortalıkta dolanırlar. Gençliğimde çiftlikte hindilerin yaban kedileri ve çakallardan kaçmak için akşamları toplanıp servi ağaçlarının dallarına tünediğini hatırlıyorum; zekaları olduğunu gösteren tek işaret buydu. İnsan onları tanıdıkça daha fazla sevemiyor çünkü kendini beğenmiş ve yaygaracı hayvanlar. Saldırıya açık gruplar halinde toplanır, sonra da en ufak şeyden paniğe kapılırlar. Diğer kümes hayvanlarının bütün hastalıklarına yakalandıkları gibi bir de kendi icat ettikleri hastalıkları vardır. Hindiler biraz manik depresif tiplerdir, sarkık gıdılarını kızarta kızarta gulu gulu yaparlar, bir an dayılanarak kuyruklarını yayar, kanatlarını kabartırlar, bir sonra korkuya kapılıp büzüşürler. Vahşi, akıllı, şüpheli kuzenleriyle nasıl bir akrabalıkları olduğunu anlamak zordur. Ama işte burada binlercesi toprağın üzerini kaplamış, Amerikalıların fırın tepsilerinde sırtüstü yatacakları günü bekliyorlardı.

O asil ikiz şehirleri, St. Paul ve Minneapolis'i hiç görmemiş olmak utanç vericiydi ama içlerinden geçtiğim halde hâlâ görmemiş olmak daha da utanç verici. Şehre doğru yaklaşırken

muazzam bir trafik dalgası beni içine aldı; pikap akınları, gürleyen kamyon girdapları. Bir rotayı inceden inceye planladığımda neden elimde patladığını, öte taraftan hayali bir hedefe doğru bahtiyar bir cehaletle ilerlediğimde neden hiç sorunla karşılaşmadığımı bilemiyorum. Sabahın erken saatlerinde haritaları iyice incelemiş, gitmek istediğim yolu kalemle dikkatlice çizmiştim. Bu kendini bilmez plan hâlâ elimde: 10 numaralı karayolundan St. Paul'e girecek, sonra usulca Mississippi'ye uzanacaktım. Burada Mississippi'nin yaptığı S şeklindeki kavis yüzünden nehri üç kere geçmem gerekecekti. Bu latif gezintinin ardından Golden Valley'e (Altın Vadisi) girmek niyetindeydim, adındaki altın beni çekmişti. Kulağa basit geliyor, belki yapılabilirdi de ama benim yapacağım bir iş değildi.

Önce trafik bir gelgit dalgası gibi çarptı ve sürükleyip götürdü beni, yarım blok uzunluğunda bir tankerin arkasına tıklılmış parlak bir enkaz parçası gibiydim. Arkamda devasa bir beton karıştırıcı vardı, tepesindeki koca hazneyi döndüre döndüre ilerliyordu. Sağımda bana atom topu gibi görünen bir şey gidiyordu. Her zamanki gibi panikledim ve yolu kaybettim. Takati kesilen bir yüzücü gibi usul usul sağa çekip hoş bir yanyola saptım ama orada bir polis beni durdurup kamyon ve benzeri zararlıların buraya girmesinin yasak olduğunu söyledi. Beni yeniden o kurt gibi aç akıntıya fırlattı.

Gözlerimi etrafımı sarmış mamutlardan ayırmadan saatlerce direksiyon salladım. Nehri geçmiş olmalıyım ama göremedim. Nehri hiç göremedim. St. Paul ya da Minneapolis'i de. Sadece kamyon nehrini gördüm; sadece motor gürültüsünü duydum. Dizel egzozlarına doymuş hava, ciğerlerimi yaktı. Charley öksürük krizine tutuldu ama elimi uzatıp sırtına bile vuramadım. Kırmızı ışıktaki durunca Tahliye Rotası'nda olduğumu fark ettim. Bunun ne manaya geldiğini anlamak biraz zaman aldı. Başım dönüyordu. Yön duygumu kaybetmiştim. Ama "Tahliye Rotası" işaretleri devam ediyordu. Elbette henüz atılmamış bombadan

kaçmak için planlanmış rotaydı bu. Burada, Orta Batı'nın ortasında bir kaçış rotası, korkuyla inşa edilmiş bir yol. Daha önce de kaçan insanlar gördüğüm için burada nasıl bir manzara oluşacağını gözümde canlandırabiliyordum: tıkanmış yolda tek milim ilerleyemeyen arabalar, kendi tasarladığımız uçurumdan birbirini çiğneye çiğneye inmeye çalışan insanlar. Aniden aklıma hindi vadisi geldi ve hindilerin aptal olduğunu düşünmekle ne büyük küstahlık ettiğimi anladım. En azından onların bize göre bir üstünlüğü var. Yemesi güzel oluyor.

İkiz Şehirler'den geçmek neredeyse dört saatimi aldı. Bazı yerlerinin güzel olduğunu duymuştum. Golden Valley'i de asla bulamadım. Charley de yardımcı olmadı. Kaçması gereken bir şey yapan bir ırkla fazla yüz göz olmak istemiyordu. Burdan kurtulmak için aya gitmek istemiyordu. Aptallıklarımızı gören Charley onları olduğu gibi kabul ediyordu; yani aptallık olarak.

Bu kızılca kıyamet içinde nehri bir kere daha geçmiş olmalıyım çünkü U.S. 10'a geri dönmüştüm ve Mississippi'nin doğusundan kuzeye doğru ilerliyordum. Kırlar önümde açıldığında, bitkin bir halde yolun kenarındaki lokantada durdum. Sosisle-riyle, lahana turşusuyla, barın üzerinde pırıl pırıl asılı duran ama kullanılmayan büyük bira bardaklarıyla tam bir Alman lokantasıydı. Günün o saatinde tek müşteri bendim. Garson kız bir Brünhilde sayılmazdı ama zayıf, esmer yüzlü, ufak tefek, genç ve problemlili bir kız ya da çok dinç bir yaşlı kadındı, ben hangisi olduğunu anlayamadım. Domuz sucuğu ve lahana turşusu sipariş ettim ve aşçının paketinden sosisi çıkarıp kaynar suya attığını ayan beyan gördüm. Bira da teneke kutuda geldi. Domuz sucuğu berbat, turşuysa sulu, hakaret gibi bir bulamaçtı.

"Bana yardım edebilir misiniz acaba?" diye sordum genç-yaşlı garsona.

"Galiba kayboldum."

"Nasıl yani?" diye sordu kadın.

Aşçı pencereden kafasını uzatmış, çıplak dirseklerini servis

tezgâhına dayamıştı.

"Sauk Centre'a gitmek istiyorum ama sanki o tarafa gitmiyor gibiyim."

"Nereden geliyorsunuz?"

"Minneapolis'ten."

"Öyleyse nehrin bu tarafında ne işiniz var?"

"Galiba Minneapolis'te de yolumu kaybettim."

Aşçıya baktı. "Minneapolis'te yolunu kaybetmiş," dedi.

"Minneapolis'te kaybolmanın imkânı yoktur," dedi aşçı.

"Doğma büyüme oralıyım, bilirim."

"Ben St. Cloud'luyum ama ben de Minneapolis'te kaybolmam," dedi garson.

"Herhalde benim bu konuda özel bir yeteneğim var. Ama buradan Sauk Centre'a gitmek istiyorum."

Aşçı homurdandı, "Bir yolda durup da kaybolmamayı başarabilirsen, şimdi 52'desin. St. Cloud'da karşıya geç ve 52'den devam et."

"Sauk Centre 52 üzerinde mi?"

"Ondan başka bir yer de yok zaten. Minneapolis'te kaybolduğuna göre yabancı olmalısın. Benim gözümü bağlasalar kaybolmam."

Biraz terslendim, "Albany ya da San Francisco'da kaybolabilir misin?"

"Hiç gitmedim ama bahse girerim kaybolmam."

"Ben Duluth'a gitmiştim," dedi garson. "Noel'de de Sioux Şelaleleri'ne gideceğim. Orada teyzem var."

"Sauk Centre'da da akrabalar yok muydu senin?" diye sordu aşçı.

"Evet ama orası çok uzak değil, hani öyle San Francisco gibi filan. Kardeşim Deniz Kuvvetleri'nde. San Diego'da. Sizin de Sauk Centre'da akrabalarınız mı var?"

"Hayır, sadece görmek istiyorum. Sinclair Lewis oralıymış."

"Evet, öyle! Levha koymuşlar. Galiba bayağı bir insan onun

için geliyor. Kasabaya da faydası dokunuyor.”

“Bana ülkenin bu kesimlerini ilk anlatan o olmuştu.”

“Kim?”

“Sinclair Lewis.”

“Ya! Tanıyor musun?”

“Hayır, sadece kitaplarını okudum.”

Eminim “Kimin?” diyecekti ama lafını kestim. “St. Cloud’a nehrin karşısına geçip 52’den devam edeceğim öyle mi?”

“O dediğin adam artık orada yaşamıyormuş galiba,” dedi aşçı.

“Biliyorum. Öldü.”

“Hadi ya.”

Sauk Centre'da gerçekten de bir levha vardı: "Sinclair Lewis'in Doğum Yeri."

Nedense oradan hızla geçip 71 numaralı karayolundan kuzeye Wadena'ya saptım, sonra hava karardı ve Detroit Lakes'e doğru yoluma devam ettim. Gözlerimin önünde, fıçıda çok fazla beklemiş bir elma gibi uzamış, büzüşmüş, yalnız bir yüz vardı, yalnızlıktan hastalanmış bir yüz.

Onu iyi tanımadım, ona Red diye hitap ettikleri şaşaalı günlerinde tanışmamıştım. Hayatının sonuna doğru New York'ta beni birkaç kere aramıştı ve Algonquin'de öğle yemeği yemiştik. Ona Bay Lewis diye hitap ederdim; zihnimde hâlâ öyle hitap ediyorum. İçki içmezdi, dahası yediği yemekten de zevk almazdı ama zaman zaman gözlerinde çelik bir parıltı belirirdi.

Main Street'i lisedeyken okumuştum ve doğduğu bölgede yarattığı müthiş nefreti hatırlıyorum.

Hiç geri dönmüş müydü?

Bir iki kere şöyle bir uğramıştı. En iyi yazar, ölü yazardır. O zaman artık kimseyi daha fazla şaşırtamaz, kimseyi daha fazla incitemez. Onu son gördüğümde daha da fazla büzüşmüştü sanki. "Üşüyorum," demişti. "Hep üşüyorum sanki. İtalya'ya gidiyorum."

Gitti de, orada öldü; doğru mu değil mi bilmem ama yalnız ölmüş. Şimdi de kasabaya faydası dokunuyor. Turist çekiyor. Şimdi iyi bir yazar.

Rocinante'de yer olsaydı WPA* Eyaletler Rehberi'nin kırk sekiz cildini birden yanıma alırdım. Hepsi de var bende, bazıları

* Works Progress Administration: Büyük Buhran yıllarında, 1935'ten 1943'e kadar işsizler için iş üretmeye ayrılmış bir devlet fonu. (ç.n)

nadir bulunuyor. Yanlış hatırlamıyorsam *Kuzey Dakota* sadece sekiz yüz basılmış, *Güney Dakota* beş yüz kadar. Setin tamamı Birleşik Devletler'in şimdiye kadar bir araya getirilmiş en kapsamlı dökümünü oluşturuyor, bu konuda onunla boy ölçüşen çıkmamış. Büyük buhran zamanında Amerika'nın en iyi yazarları tarafından derlenmiş; maalesef yeme içgüdülerini bertaraf edemedikleri Amerika'daki buhran en çok bu grubu etkilemişti belki. Ama bu kitaplar Bay Roosevelt'in muhalefeti tarafından kara listeye alındı. WPA için çalışan işçilerin küreklerine abandıkları gibi yazarlar da kalemlerine abanmıştı. Sonuçta bazı eyaletlerde baskı kalıpları ilk birkaç basımdan sonra kırıldı, yazık oldu çünkü coğrafya, tarih ve ekonomi alanlarında belgelere dayanan, derli toplu, iyi yazılmış bilgiler içeriyorlardı. Mesela kılavuzlarımı yanıma alabilseydim, konakladığım Minnesota, Detroit Lakes şehrinin bu adı ne zaman, neden, nereden ve kimden aldığını öğrenebilirdim. Orada durduğumuzda hava iyice kararmıştı, doğrusu ben de buranın nasıl bir yer olduğunu Charley'den daha fazla öğrenemedim.

Ertesi gün yılların merakı çiçeğini ve meyvesini verecekti.

Hiç görülmemiş bir yerin insanın zihnine yer etmesi, daha adını duyulduğunda bile insanın içinde bir heyecan uyanması tuhaf şeydir. Benim için Kuzey Dakota'daki Fargo böyle bir yerdir. Belki yarattığı etkinin bir kısmını Wells-Fargo ismine borçludur, ama benim ona duyduğum ilgi bunun çok ötesindeydi. Birleşik Devletler'in bir haritasını alıp, doğusunu batısına denkleyip tam orta yerinden katlarsanız, tam kat yerinin içinde Fargo'yu görürsünüz. İki sayfalık haritalarda bazen Fargo araya kaçtığı için hiç görülmez. Ülkenin doğudan batıya orta noktasını bulmanın en bilimsel yöntemi bu olmayabilir ama iş görür. Bunun da ötesinde Fargo benim gözümde, bütün o masalsı diyarların kardeşi; Herodot, Marco Polo ve Mandeville'in anlattığı uzak, büyülü yerlerin akrabasıdır. Daha çocukluğumdan beri hava soğuksa kıtadaki en soğuk yerin Fargo olduğunu hatırlarım. Yok eğer sıcaklık mev-

zu bahisse gazeteler en sıcak yer olarak Fargo'yu gösterirdi ya da en yağışlı ya da en kurak ya da en karlı. En azından benim izlenimlerim böyle. Ama eminim onlarca şehir, kırgın bir gazapla ayaklarıp benim iddialarımı reddedecek ve Fargo'dan çok daha berbat havaları olduğunu söyleyeceklerdir. Peşinen özür dileyeyim. Kırgınlıkları hafifletmek için şunu diyeyim; Moorhead, Minnesota'dan Kızıl Nehri geçip Fargo'ya girdiğimde altın rengi bir sonbahar günüydü ve kasaba kırk altı bin nüfuslu, hızla kalkınan herhangi bir kasaba gibi sıkışık trafikli, ışıklı tabela kaplı, sıkıştıkış, kıpır kıpırdı. Kırsalı, nehrin karşısındaki Minnesota'dan pek de farklı değildi. Kasabadan her zamanki gibi önümdeki kamyon ve arkamdaki Thunderbird dışında fazla bir şey görmeden geçtim. İnsanın kafasındaki bir efsanenin böyle yerle bir olması çok kötü. Semerkant, Katay ya da Cipango da aynı kaderi paylaşırmıydı ziyaret etsem? Kasabanın kenar mahallelerinden çıkıp, kırık cam ve metalden oluşan dış halkayı da aşınca Mapleton civarında, Maple Nehri kıyısında duracak hoş bir yer buldum. Alice'e yakındı; bir kasaba için ne muhteşem bir isim Alice. 1950'de 162 kişi yaşıyormuş, son sayımlarda 124; işte nüfus patlamasının Alice'teki tezahürü böyle. Neyse, Maple Nehri kıyısında dallarını suya sarkıtmış küçük bir çınar korusuna çektim arabayı ve efsanevi yaralarımı yalamak için mola verdim. O zaman sevinçle fark ettim ki Fargo gerçeği onun kafamdaki resmini hiç değiştirmemiş. Fargo'yu hâlâ eskisi gibi düşünebiliyordum: tipiden göz gözü görmeyen, sıcaktan kavrulan, toz bulutlarına gömülmüş bir yer. Gerçekle düş arasındaki savaşta güçlü tarafın gerçek olmadığını belirtmekten mutluluk duyarım.

Daha kuşluk vakti olmasına rağmen kendime mükellef bir öğle yemeği hazırladım ama şimdi ne pişirdiğimi hatırlamıyorum. Chicago kuaförünün izlerini hâlâ üzerinde taşıyan Charley de suya dalıp yine o eski kirli köpeğe dönüştü.

Chicago'daki rahatlığın ve can yoldaşlığının ardından tekrar yalnız kalmayı öğrenmem gerekiyordu. Biraz zaman alıyor. Ama

orada Maple Nehri'nde Alice'in hemen yanbaşında bu beceriyi yavaş yavaş tekrar kazanıyordum. Charley beni, insanın midesini bulandıracak kadar yüce bir tavırla bağışlamıştı. Şimdi o da kendi işleriyle meşguldü. Suyun kenarında arabayı çektiğimiz yer çok hoştu. Çöpkütusundan bozma çamaşır makinemi çıkarıp, iki gündür deterjan içinde sallanıp duran çamaşırları duruladım. Sonra latif bir meltem estiği için çarşaf larımı kurusunlar diye bodur çalıların üzerine serdim. Bunların ne çalısı olduğunu bilmiyorum ama yapraklarının sandal ağacı gibi baharlı bir kokusu vardı; hayatta güzel kokan çarşaf kadar sevdiğim bir şey yoktur. Sararmış bir kâğıda, yalnızlığın doğasına ve niteliğine dair bir şeyler çiziktirdim. Bu notlar, olayların normal seyrini izlemesi halinde bütün diğer notlar gibi kaybolmalıydı ama uzun zaman sonra bir ketçap şişesine sarılmış ve lastikle sabitlenmiş vaziyette ortaya çıktı. Birinci not şöyleydi: "İlişki Zamanı Yalnızlığa Karşı." Bunu hatırlıyorum. İnsanın bir can yoldaşı olması onu zamanda, şimdiki zamanda sabitliyor ama yalnızlık yerleştiğinde geçmiş, şimdi ve gelecek hep birlikte akıyor. Bir anı, şimdiki bir olay ve bir tahmin eşit şekilde var oluyor.

İkinci notun üzerine ketçap geldiği için okunmuyor ama üçüncüsü heyecan verici. Şöyle: "Zevk-acı zeminine geri dönüş," bu da başka bir zamanda yaptığım bir gözlem den geliyor.

Yıllar önce bir yalnızlık deneyimi yaşamıştım. Arka arkaya iki yıl, Sierra Nevada Dağları'ndaki Tahoe Gölü'nde, kış aylarında sekiz ay boyunca yalnız yaşamıştım. Kardan yollar kapandığında ulaşıl amayan bir yazlığa, kış aylarında bekçilik ediyordum. O zaman bazı gözlemler yapmıştım. Günler geçtikçe tepkilerim ağırlaşıyordu. Normalde ılık çalmayı severim. ılık çalmayı bırakmıştım. Köpeklerimle konuşmayı bırakmıştım ve saurım ince duygular kaybolmaya başlamıştı ve günün birinde kendimi zevk-acı zemininde bulmuş tım. Sonra narin duygu ve tepki tonlarının iletişimin sonucu olduğunu ve iletişim olmadığında kaybolmaya yüz tuttuğunu fark ettim. Söyleyecek şeyi olmayan bir adamın

kelimeleri de olmuyor. Tersine de doğru olabilir mi? Sözü söyleyecek kimsesi olmayan bir adamın kelimeleri de olmuyor çünkü kelimelere ihtiyacı olmuyor. Zaman zaman hayvanların –kurtların filan– büyüttüğü bebeklerle ilgili haberler okuyoruz. Genelde çocuğun emeklediği, onu evlat edinen ebeveyninden öğrendiği sesleri çıkardığı, hatta belki kurt gibi düşündüğü anlatılıyor. Ancak taklit yoluyla gerçek bir özgünlük geliştirebiliyoruz. Charley'i ele alalım mesela. Hem Fransa'da hem de Amerika'da daima okumuş, kibar, kültürlü ve makul insanlarla birlikte oldu. Bu yüzden de Charley köpek gibi köpekten ziyade kedi gibidir. Algıları keskin ve hassastır, ayrıca zihin okur. Başka köpeklerin düşüncelerini de okuyabiliyor mu bilmiyorum ama benimkileri okuduğu kesin. Daha kafamda bir plan oluşmaya başlar başlamaz Charley hemen anlıyor, hatta plana dahil olup olmadığını da biliyor. Orası kesin. Onun evde bırakılması gerektiğini düşündüğüm anda yüzünde beliren mutsuz ve şikâyetçi ifadeyi biliyorum. Ketçap şişesinin kırmızı lekesi altındaki üç not bu kadar.

Charley çok geçmeden nehirde aşağı doğru ilerleyip birkaç çöp torbası buldu ve hiç ayırım yapmadan hepsini karıştırdı. Boş bir fasulye konservesi kutusunu kokladıktan sonra kafasını çevirdi. Derken bir kesekâğıdını dişleri arasına alıp hafifçe sallayarak içindeki hazineleri döktü ve beyaz bir kâğıt topu buldu.

Kâğıdı açıp üzerindeki öfkeli buruşukları düzelttim. Jack falancaya gönderilmiş bir mahkeme emriydi bu; nafakasını ödemezse ceza alacağını haber veriyordu. Kâğıt doğudaki bir eyaletin mahkemesinden gelmişti ama burası Kuzey Dakota'ydı. Kanun kaçağı bir zavallı. Çöpünü böyle ortada bırakmasa iyi ederdi, belki de birileri onu arıyordu. Zippo çakmağını yakıp kâğıdı tutuşturdum, hem bunun kanunlara aykırı olduğunu bile bile. Tanrım, ne izler bırakıyoruz arkamızda! Ya ketçap şişesini bulan biri, aldığım notlardan benim nasıl biri olduğumu tahmin etmeye çalışsaydı. Charley'in çöpleri karıştırmasına yardım ettim ama başka yazılı malzeme yoktu, sadece hazır yemek kutu-

ları vardı. Adam pek iyi aşçı değildi belli ki. Konservelerle idare ediyordu ama kim bilir belki eski karısı da ondan farklı değildi.

İkindiyi biraz geçmişti ama öyle gevşemiştım ve kendimi öyle rahat hissediyordum ki hiçbir yere kımlıdamak gelmiyordu içimden. "Gece burada kalalım mı Charley?" Bana dikkatle bakıp bir öğretmenın kalemini sallaması gibi kuyruğunu salladı: bir kere sola, bir kere sağa, sonra ortaya. Suyun kenarına oturup botlarımla çoraplarımı çıkardım ve ayaklarımı buz gibi suyun içine soktum. Öyle soğuktu ki önce iyice bir yaktı, donma hissi derinlere inince de ayaklarım hissizleşti. Annem ayakları soğuk suya sokmanın insarun kanunu beynine gönderdiğine, böylece daha iyi düşünmesini sağladığına inanırdı. "Şimdi inceleme zamanı, *mon vieux Chamal*," dedim yüksek sesle, "bu da keyifli bir miskinlik içindeyim demenin bir başka yoluydu. Bu yolculuğa Amerika'ya dair bir şeyler öğrenmek için çıktım. Bir şey öğreniyor muyum? Öğreniyorsam bile ne olduğunu bilmiyorum. Şu an bir çanta dolusu sonuçla, bilmecelelere cevaplarla geri dönebilir miyim? Hiç emin değilim ama kim bilir, belki. Avrupa'ya gittiğimde birisi bana Amerika nasıl bir yer dediğinde ona ne diyeceğim? Bilmiyorum. Peki sen koku duyunu kullanarak neler öğrendin dostum?"

İki tam kuyruk sallama. En azından sorumu cevapsız bırakmadı.

"Eee, buraya kadar bütün Amerika aynı mı kokuyor? Yoksa bölgelere göre değişiyor mu?" Charley sola doğru dönmeye başladı, sonra sağa doğru sekiz tur attı ve yerine yerleşip burnunu patilerinin üzerine, başını da uzanabileceğim bir yere koydu. Yatmakta hep zorlanır. Yavruyken araba çarpıp kalçasını kırmıştı. Uzun süre alçılı dolaştı. Şimdi artık yaş kemale erdi ya, yorulunca kalçası sorun çıkarıyor. Uzun süre koşunca sağ arka ayağı topallamaya başlıyor. Ama yatmadan önce uzun uzadıya dönmeyi âdet edindiğinden ona 'döner kaniş' diyoruz bazen; ne fenayız! Annemin kuralı doğruysa kafam bayağı iyi çalışıyor olmalıydı. Ama aynı zamanda "Ayağı soğuk olanın kalbi sıcak olur," da derdi. Ama o başka konu.

Yoldan ve trafikten epeyce uzağa park etmiştim arabayı, dinlenmek ve hesaplaşmak için. Bu konuda ciddiymim. Miskinliğimi sırf bir iki eğlenceli anı için bir kenara bırakmadım. Amerika'nın neye benzediğini öğrenme isteğiyle yola çıkmıştım. Ama bana pek de bir şey öğreniyormuşum gibi gelmiyordu. Bir de baktım Charley'e konuşuyorum. Aslında hoşuna gidiyor ama uykusunu getiriyor.

"Yeni başlayanlar için, benim oğlanların kafa ütülemek dediği şeyi yapayım. Başlık ve altbaşlıklarla gideyim. Mesela yemekleri ele alalım. Trafiğe kapılıp içinden geçtiğimiz şehirlerde eminim harika menüleri olan güzel ve seçkin restoranlar vardır. Ama yol üzerindeki lokantalarda yiyecekler temiz, tatsız, renksiz ve birbirinin aynıydı. Müşteriler, canlarını sıkacak nitelikte olmadıkça, ne yediklerini umursamıyorlardı sanki. Öte taraftan pastırmalı yumurta ve kızarmış patatesten şaşmadığınız müddetçe kahvaltılar bir harikaydı. Yol boylarında ne hakikaten iyi bir yemek ne de hakikaten kötü bir kahvaltı yedim. Pastırma ya da sosis kaliteliydi, fabrikada paketlenmişti, yumurtalar tazeydi ya da dolapta taze tutuluyordu ve ortalık buzdolabından geçilmiyordu." Amerika yollarının bir kahvaltı cenneti olduğunu söyleyebilirim ama bir hususu da belirtmeden geçmeyeyim. Ne zaman "ev sosisi" ya da "evde tütsülenmiş pastırma" ya da "günlük yumurta" diye bir işaret görsem, durup erzak depoluyordum. Onlarla kendi kahvaltımı pişirip kendi kahvemi de yapınca fark bariz ortaya çıkıyordu. Kuluçka makinelerinde yapılmış, buzdolabında saklanan, soluk renkli yumurtalar, günlük köy yumurtasının yerini hiç tutmuyordu. Sosisler, sucuklar bol baharatlı, leziz, kahveyse şarap-karası bir bahtiyarlık numunesi oluyordu. Bu durumda benim gördüğüm Amerika'nın temizliği nefasete tercih ettiğini söyleyebilir miyim? Tat duyusu da dahil bütün alımlayıcı sinirlerimiz mükemmelleşmeye olduğu kadar travmaya da açık olduğundan, tat duyumuzun kaybolmaya meylettiğini ve güçlü, baharlı ya da egzotik tatların şüphe ve hoşnutsuzluk oluşturarak safdışı edildiği söylenebilir mi?

“Gel şöyle biraz başka alanlara da açılalım, Charley. Durduğumuz yerlerde satılan kitapları, dergileri, gazeteleri ele alalım. Hâkim yayın çizgi romanlar. Yerli gazetelere rastladıkça alıp okudum. Kâğıt kapaklı önemli romanlar da vardı ama seks, sadizm ve cinayet romanları onları misliyle aşıyordu. Büyük şehir gazeteleri etraflarındaki geniş bir bölgeyi etkisi altına almıştı, *New York Times* büyük göllere kadar, *Chicago Tribune* buraya, Kuzey Dakota’ya kadar ulaşmıştı. Dikkat et de hemen bir sonuca varma Charley. Bu insanların tat hücreleri tatsız yiyecekleri sadece kabul edilebilir değil arzulanır bulacak kadar dumura uğramışsa, acaba milletin duygusal hayatı ne alemdeydi? Duygusal hayatları aşırı yavan olduğu için, ucuz romanlardaki cinsellik ve sadizmle tatlandırılması mı gerekiyordu? Madem öyle, yemeklerine neden ketçapla hardaldan başka tatlandırıcı koymuyorlardı?

“Ülke boyunca yerel radyoları dinlemiştik. Futbol maçları hakkındaki birkaç yorum hariç, zihinsel menü de yiyecekler gibi tek tip, fabrikasyon ve birbirinin aynıydı.” Charley’i uyanık tutmak için ayağımla dürttüm.

İnsanların siyasi görüşlerini duymayı çok isterdim. Karşılaştıklarım siyaset konuşmadılar, konuşmak istemiyor gibi bir halleri vardı. Bu bana kısmen temkin, kısmen de ilgisizlik gibi göründü ama kimse güçlü bir fikri savunmuyordu. Bir dükkân sahibi her iki taraftan da müşterisi olduğu için fikir beyan etmek gibi bir lüksü olmadığını itiraf etmişti. Küçük gri bir dükkânda, saçları kırışmış bir adamdı, tam kavşakta olduğundan köpek bisküvisi ve pipo tütünü almak için durmuştum. Bu adam, bu dükkân ülkenin herhangi bir yerinde olabilirdi ama benim gördüğüm Minnesota’ydı. Gözlerinde, mizahın kanuna aykırı olmadığı zamanları hatırlıyormuş gibi gri, özlemlili bir parıltı vardı, ben de biraz ağzını arayayım dedim. “İnsanların doğal kavgacılığı ölmüş gibi görünüyor. Ama ben pek ihtimal vermiyorum. Kendine başka bir kanal bulur. Sizce bu kanal ne olur?”

“Nereden patlak verecek diye mi soruyorsunuz?”

“Gazı nereden çıkıyor?”

Yanılmamışım, o güzelim mizah pırıltısı oradaydı. “Valla beyefendi,” dedi, “şurda burda bir cinayet oluyor, olmadı gazeteden okuyoruz. Sonra Dünya Şampiyonası var. Pirates ya da Yankees lafı ettin mi ortalık kalkıp kopar ama en iyisi Ruslar var.”

“O konuda herkes dolu diyorsunuz?”

“Hem nasıl! Birinin Ruslara sövmediği gün geçmiyor.” Kendini biraz daha rahat hissediyor gibiydi, hatta benim tepkime göre boğaz temizlemeye dönüştürebileceği küçük bir kıkırtı ko-yuvermekten kendini alamadı.

“Burada hiç Rus tanıyan var mı?” diye sordum.

Bu sefer açıktan açığa güldü. “Tabii ki hayır. Onun için bu kadar kıymetliler ya. Ruslara söversen kimse sana bir şey demez.”

“Onlarla iş yapmadığımız için mi?”

Tezgâhın üzerindeki peynir bıçağını alıp dikkatle kenarını sildi, sonra tekrar bıraktı. “Belki de öyle. Öyle ya. Onlarla iş yapmıyoruz.”

“Bu durumda Rusları başka şeyleri dışa vurmak için kullandığımızı söylüyorsunuz.”

“Ben bunu hiç düşünmemiştim, beyefendi ama bundan sonra düşüneceğim. İnsanların Bay Roosevelt’e yüklendikleri zamanları hatırlıyorum. Bir keresinde Andy Larsen’in tavukları hastalandığında, Roosevelt’e söverken yüzü kıpkırmızı olmuştu. Evet,” dedi heyecanlanarak, “Rusların taşınması gereken epey yük var. Adam karısıyla kavga ediyor Ruslara sövüyor.”

“Belki herkesin Ruslara ihtiyacı vardır. Eminim Rusyadakilerin bile Ruslara ihtiyacı vardır. Belki oradakiler de Ruslara Amerikalı diyorlardır.”

Bir tekerlek peynirden incecik bir dilim kesip bıçağın ucuyla bana uzattı. “Böyle çaktırmadan çaktırmadan bana üzerinde düşünecek bir şey verdiniz.”

“Bana da siz bana verdiniz gibi gelmişti.”

“Nasıl?”

“İş ve fikirler konusunda.”

“Belki de öyledir. Ne yapacağım biliyor musunuz? Bir daha Andy Larsen kıpkırmızı bir suratla geldiğinde, bakacağım bakalım tavuklarına Ruslar mı bir şey yapmış. Bay Roosevelt’in ölümü Andy için büyük kayıptı.”

Olaylara bu adam gibi yaklaşan fazla kimse olduğunu söylemiyorum. Olabilir de olmayabilir de; belki kendi mahremiyetlerinde, iş harici yerlerde vardır.

Charley başını kaldırdı ve ayağa kalkmaya zahmet etmeden uyarı bâbında havladı. Sonra bir motor sesi duydum ve ayağa kalkmaya davranınca ayaklarımın suyun içinde iyice uyuşmuş olduğunu fark ettim. Onları hiç mi hiç hissetmiyordum. Ayaklarımı ovalayıp masaj yapmaya başlayınca, sancılı bir karıncalanmayla uyandılar. Bu arada klasik bir sedan, arkasından kaplumbağa gibi bir treyler çekerek yoldan aşağı indi ve elli metre kadar ötede yerini aldı. Mahremiyetim böyle ihlal edildiği için canım sıkılmıştı ama Charley bu işe bayıldı. Tutulmuş bacaklarını, küçük hareketlerle kıvıldatarak yeni geleni incelemek üzere uzaklaştı ama köpekler ve insanlar gibi doğrudan doğruya ilgilendiği nesneye bakmıyordu. Size Charley’le dalga geçiyormuşum gibi göründüyse, sonraki yarım saat içinde benim ve komşumun neler yaptığına bir bakın isterseniz. İkimiz de kasıtlı bir yavaşlıkla işlerimizle uğraşmaya başladık, birbirimize doğrudan bakmamak için azami özen sarf ederken bir yandan da ölçüp tartmak için kaçamak bakışlar fırlatıyorduk. Ne genç ne yaşlı, yaylanarak biraz havalı havalı yürüyen bir adam gördüm. Haki pantolon, deri ceket giymiş ve kovboy şapkası takmıştı ama şapkanın üzeri düzdü, kenarları da bir iple yukarı toplanmıştı. Klasik bir profili vardı ve uzaktan bile tam tekmil bir sakal bırakmış olduğunu görüyordum. Benim sakalım çenemle sınırlıydı. Hava hızla soğudu. Kafam mı üşüdü, yoksa bir yabancının yanında başım açık kalmasın mı istedim bilmiyorum, gidip denizci şapkamı giydim. Kahve yaptım, karvanımın arka basamaklarına oturdum

ve komşum dışında her şeyi büyük bir ilgiyle seyretmeye başladım. O da treylerini süpürdü ve bariz bana bakmamaya çalışarak dışarı bir leğen sabunlu su attı. Charley, treylerin içinden gelen çeşitli homurtu ve havlamalara odaklanmıştı.

Herkeste münasip ve medeni bir zamanlama hissi olsa gerek, zira tam ben komşumla konuşmaya niyetlenip yerimden kalkmıştım ki o da bana doğru gelmeye başladı. Bekleme süresinin sona erdiğini o da hissetmiş olmalıydı. Nereden tanıdığımı çıkaramadığım ilginç bir yürüyüşü vardı. Biraz köhnemiş bir haşmet vardı üzerinde. Şövalye efsaneleri zamanında olsa hikâyenin sonunda kralın oğlu olduğu anlaşılan dilenci rolünde olurdu. İyice yaklaşıncı merdivenimden kalkıp onu selamladım.

Karşımda reverans yapmadı ama yapacaktı gibi bir hisse kapıldım; ya reverans ya da sert bir asker selamı.

“Tünaydın,” dedi. “Siz de meslektensiniz galiba.”

Neredeyse çenem düşecekti. Bu terimi duymayalı seneler geçmişti. “Yok, hayır. Değilim.”

Bu sefer de o şaşırdı. “Değil misiniz? İyi de sevgili dostum, meslekten değilseniz bu ifadeyi nereden biliyorsunuz?”

“Ucundan kıyısından bulaşmışlığım var.”

“Ha! Sahne arkası. Yönetmen ya da rejisör olarak mı?”

“Fiyasko,” dedim. “Bir fincan kahve alır mısınız?”

“Memnuniyetle.” İnsanı hiç hayalkırıklığına uğratmazlardı. Bu meslekten olanların en iyi özelliklerinden biri: İnsanı geri çevirmezler. Bütün yol boyunca takınamadığım bir zarafetle masanın arkasındaki divana oturdu. İki plastik kupa ve iki bardak çıkardım, kahveleri döktüm, viskiyi de kolay uzanılacak bir yere koydum. Adamın gözleri biraz buğulandı gibi geldi bana ama kim bilir belki buğulanan benim gözlerimdi.

“Fiyasko,” dedi. “Oyuncuyum diyen fiyaskoyu bilir.”

“Viskiyi ben mi koyayım?”

“Lütfen. Yok, susuz olsun.” Damağını kapkara kahveyle temizledi, sonra ikametgâhımı incelerken viskiyi ağzında özenle dolaştırdı. “Yeriniz güzelmiş, çok güzel.”

“Söyler misiniz benim tiyatroyla alakam olduğunu neden düşündünüz?”

Alaycı güldü. “Çok basit, Watson. Onu da oynadım. İki rolü de. Neyse önce kanişinizi gördüm, sonra sakalınızı. Yaklaşınca Britanya Kraliyet Armalı şapkarızı gördüm.”

“Onun için mi ‘a’ları yaya yaya konuştunuz?”

“Olabilir, dostum. Hiç olmayacak şey değil. Bazen böyle şeyleri hiç farkına varmadan yapabiliyorum.” Şimdi yakından genç olmadığını görebiliyordum. Hareketleri çok gençti ama teninin dokusunda, dudaklarının kenarında bir orta yaşlılık, hatta belki daha fazlası vardı. Sıcak, iri, kahverengi irisleri etrafında sararmaya başlamış aklarıyla, gözleri de bu hissi arttırıyordu.

“Sihhatinize,” dedim. Plastik bardaklarımızı boşalttık, hemen üzerine kahve içtik ve tekrar doldurduk.

“Çok şahsi ya da acı verici olmayacaksa, tiyatroda ne yaptınız acaba?”

“Bir iki oyun yazmıştım.”

“Sahnelendi mi?”

“Evet. Fiyaskoyla sonuçlandı.”

“İsminizi bilir miyim?”

“Sanmam. Kimse bilmez.”

İçini çekti. “Zor iştir. Ama insan bir kere yakayı kaptırdı mı kurtaramıyor. İşin başını dedem çekmiş, babam da iyice perçinlemiş.”

“İkisi de oyuncu muydu?”

“Annemle babaannem de.”

“Tanrım. Ben gösteri dünyası diye buna derim. Peki şimdi” –doğru kelimeyi arıyordum– “dinleniyor musunuz?”

“Yok canım. Oyunculuk yapıyorum.”

“Hangi oyun, nerede?”

“Seyirciyi tuzaga düşürebildiğim her yerde. Okullar, kiliseler, kulüpler. Kültür götürüyorum, okumalar yapıyorum. Ortağımın şikâyetlerini duyuyorsunuz herhalde. O da çok iyidir. Airedale ve çakal kırması. Canı istedi mi gösteriye katılır.”

Bu adamdan çok hoşlanmaya başlamıştım. “Böyle şeyler yapıldığından haberim yoktu.”

“Bazen yapılıyor, bazen yapılmıyor.”

“Ne zamandır bu işle uğraşıyorsunuz?”

“İki ay sonra tam üç yıl olacak.”

“Bütün ülkede mi?”

“İki üç kişinin toplanabildiği her yerde. Bir seneyi aşkın zamandır işsizdim; ajansları dolaşıyor, seçmelere katılıyor, birikmişleri yiyordum. Ben hayatta başka bir iş yapamam. Tek bildiğim şey bu; başka iş öğrenmedim. Uzun zaman önce Nantucket adasında bir grup tiyatrocu vardı. Babam da orada güzel bir arazi alıp bir ev yapmıştı. Onu satıp bu arabayla treyleri aldım ve o gün bugündür yoldayım, hoşuma da gidiyor. Yine o eziyeti çekmeye hiç niyetim yok. Tabii bir rol olsa –hoş beni kim hatırlayacak da rol verecek ya– herhangi bir rol olsa...”

“Bir yaraya parmak bastınız.”

“Evet, zor iştir bizimki.”

“Umarım fazla meraklı olduğumu düşünmezsiniz, gerçi öyleyim ama... Bu işi nasıl yaptığınızı merak ediyorum. Neler oluyor? İnsanlar size nasıl davranıyor?”

“Bana gayet iyi davranıyorlar. İş de farklı şekillerde sürdürüyorum. Bazen bir salon tutup reklam vermem gerekiyor, bazen gidip lisenin müdürüyle konuşuyorum.”

“İyi de, bizim insanımız çingenelerden, gezginlerden ve oyuncularından korkmaz mı?”

“İlk başta korkuyorlar sanırım. İlk başta benim zararsız bir ucube olduğumu düşünüyorlar. Ama dürüstümdür ve ücreti fazla yüksek tutmam, hem bir süre sonra metin onları etkisi altına almaya başlıyor, içlerine dokunuyor. Ben metne saygı duyarım. O zaman olay değişiyor. Ben şarlatan değilim, oyuncuyum; iyi de olsam kötü de olsam oyuncuyum.” Viskiden ve coşkudan, belki biraz da tecrübesini paylaşan biriyle konuşmaktan yüzü kırmıştı. Bu sefer bardağına daha fazla içki koydum ve ondan

aldığı zevki, keyifle seyrettim. İçtikten sonra içini çekti. “Böyle bir şeyi pek sık içemiyorum,” dedi. “Umarım size kazancım çok bolmuş gibi bir izlenim vermemişimdir. Bazen biraz zor oluyor.”

“Devam edin lütfen, biraz daha anlatın.”

“Nerde kalmıştım?”

“Metne saygı duyduğunuzu ve oyuncu olduğunuzu anlatıyordunuz.”

“Evet. Bir şey daha var. Bizim gösteri erbabı, taşra tabir ettikleri yere gelmeyi pek sevmezler, köylü, hödük takımını hakir görürler. Belki biraz zaman aldı ama hödük diye bir şey olmadığını öğrendim, ondan sonra da her şey yolunda gitti. Seyircilerime saygı duymayı öğrendim. Onlar da bunu hissettikleri için beni destekliyorlar, yoluma taş koymuyorlar. Sen saygı duy yeter, o zaman onlara anlattığın her şeyi anlıyorlar.”

“Bana metinlerden bahsedin biraz. Ne tür şeyler kullanıyorsunuz?”

Bakışlarını ellerine indirdi; o zaman ellerinin ne kadar bakımlı ve ak pak olduğunu gördüm, sürekli eldiven giyiyormuş gibi. “Umarım malzeme hırsızlığı yaptığımı düşünmezsiniz,” dedi. “Sir John Gielgud’un oyunculuğunu çok beğenirim. Shakespeare’in monoloğunu nasıl okuduğunu duymuştum, İnsanın Yedi Çağı’nı.* Sonra üzerinde çalışmak için bir plağını aldım. Kelimelerle, tonlamayla, sesiyle neler yaptığına inanamadım!”

“Onu mu kullanıyorsunuz?”

“Evet ama çalmadım. Sir John’u dinlemenin beni nasıl etkilediğini anlatıyorum, sonra da onun oyunculuğu konusunda elimden geldiğince seyirciye bir fikir vermek istediğimi söylüyorum.”

* 1939’da Oxford Profesörü George Rylands, Shakespeare oyunlarındaki bazı konuşmaları, doğumdan ölüme yolculuğu gösterecek şekilde bir antolojide toplamıştır. O zamanın ünlü oyuncusu John Gielgud da bunu tek kişilik bir oyuna dönüştürmüştür. Oyun İnsanın Yedi Çağı adını, *Size Nasıl Geliyorsa*, 2. Perde 7. Sahne, Jacque’in konuşmasından alır. (ç.n)

“Akıllıca.”

“İşe de yarıyor çünkü performansla bir otorite kazandırıyor, hem Shakespeare için telif ödemek de gerekmiyor, dolayısıyla malzemeyi de çalmış olmuyorum. Daha ziyade onu onurlandırmış oluyorum, zaten niyetim de bu.”

“Nasıl tepki alıyorsunuz?”

“Galiba artık iyice kendimi rahat hissetmeye başladım metnin içinde çünkü kelimelerin seyirciye nüfuz ettiğini görebiliyorum ve beni unutup kendi içlerine bakmaya başlıyorlar, o zaman artık onlar için bir ucube olmaktan çıkıyorum. Ee, ne düşünüyorsunuz?”

“Bence Gielgud memnun olurdu.”

“Ya! Ona ne yaptığımı ve nasıl yaptığımı anlatan uzun bir mektup yazdım. Pantolonun arka cebinden kalın bir cüzdan çıkardı ve içinden dikkatle katlanmış bir alüminyum folyo çıkarıp açtı; sonra özenli parmaklarla köşesinde matbu isim yazan bir not kâğıdını açtı. Mesaj daktiloyla yazılmıştı: “Sevgili... Nazik ve ilginç mektubunuz için teşekkür ederim. Çalışmalarınızın ima ettiği samimi iltifatlardan haberdar olmasaydım oyuncu olmazdım. Size iyi şanslar diliyorum, Tanrı yardımcınız olsun. John Gielgud.”

İçimi çektim ve parmaklarının saygıyla notu katlayıp, alüminyum kalkanı içine koyarak yerine kaldırışını seyrettim. “İş almak maksadıyla bunu asla göstermem,” dedi. “Kendime yakıştıramam.”

Eminim öyleydi.

Plastik bardağı elinde evirip çevirerek dibinde kalan viskiye baktı; genelde ev sahibinin dikkatini bardaktaki boşluğa çekmek için yapılan bir harekettir bu. Şişenin mantarını açtım.

“Hayır,” dedi. “Ben başka içmem. Uzun zaman önce, en önemli ve değerli oyunculuk tekniğinin çıkış olduğunu öğrendim.”

“Ama size başka sorular da sormak isterdim.”

“Gitmek için iyi bir sebep.” Son yudumu da içti. “Seyircinin kafasında sorular varken,” dedi, “aniden çıkıp gideceksin. Teşekkür ederim. İyi akşamlar.”

Onun hafif hafif sallanarak treylerine gidişini seyrederken bir soruyu sormazsam rahat edemeyeceğimi fark ettim. Arkasından seslendim, “Bir dakika bekleyin.”

Durup bana döndü.

“Köpek ne yapıyor?”

“Birkaç aptal numara,” dedi. “Performansı basitleştiriyor. Bozulacak gibi olduğunda toparlıyor.” Yine arkasını dönüp evine gitti.

Böylece sürüp gidecek, yazıdan daha eski bir meslek, yazılı söz ortadan kaybolduğunda da muhtemelen ayakta kalacaktı. Filmlerin, televizyonun ve radyonun bütün o kısır kerametleri onu ortadan kaldırmayı başaramayacaktı: canlı bir seyirciyle iletişim halindeki canlı bir adam. Peki nasıl yaşıyordu? Dostları kimlerdi? Gizli hayatı nasıldı? Haklıydı. Çıkıp gitmesi soruları kışkırtmıştı.

Gece uğursuz işaretlerle doluydu. Yaslı gökyüzü o azıcık suyu tehlikeli bir metale dönüştürdü, sonra rüzgâr çıktı; sahillerde rastlanan o sağanak sağanak, oyuncu rüzgârdan değil, binlerce kilometre boyunca önüne hiçbir engel çıkmayan, geniş geniş, süpürücü bir rüzgâr. Bana yabancı ve gizemli bir rüzgâr olduğu için bende de gizemli tepkiler yarattı. Olaya akılla bakarsak, rüzgârın yegâne yabancılığı benim onu yabancı bulmamdan geliyordu. Ama bizim için açıklanamaz olan deneyimlerimizin büyük bölümü böyledir. Bildiğim kadarıyla pek çok kişi bu türden deneyimlerini alay edilme korkusuyla saklıyor. "Olması gereken budur" hislerini tümüyle yerle bir eden bir şey duyan ya da gören, ama bunu hemen halının altına süpüren kaç kişi vardır acaba?

Ben kendi adıma, anlayamadığım ya da açıklayamadığım şeylere de açık olmaya çalışıyorum ama insan korktu mu zor oluyor. O gün Kuzey Dakota'da arabayı kullanma konusundaki isteksizliğim adeta bir korku halini almıştı. Bu arada Charley artık yola çıkmak istiyordu, hatta ortalığı öyle velveleye verdi ki onu ikna etmeye çalıştım.

"Bana bak köpek, gökten vahiy inmiş gibi kuvvetli bir kalma güdüsü var içimde. Bu güdüye uymayıp yola çıkarsam, sonra karda mahsur kalırsam, ilahi bir uyarıyı dikkate almamış gibi hissedeceğim kendimi. Yok eğer burada kalırsak ve aşırı bir kar yağışı olursa kahinliğe bir yatkınlığım olduğunu anlayacağım."

Charley hapşırdı ve huzursuzca dolanmaya başladı. "Peki, *mon cur*, bir de senin tarafından bakalım. Yola devam etmek istiyorsun. Diyelim ki yola çıktık ve geceleyin tam şu anda durduğumuz yere bir ağaç devrildi. Bu durumda tanrıların asıl kayırdığı sen olacaksın. Olmayacak şey değil. Sadık hayvanların sahipleri-

nin hayatlarını kurtardığı çok hikâyeler anlatabilirim sana ama bana öyle geliyor ki sadece canın sıkıldı ve sana yüz verecek değilim.” Charley bana en müstehzi bakışıyla baktı. Bence ya romantik ya da mistik. “Ne demeye çalıştığını anlıyorum. Yola çıkarsak ve buraya ağaç devrilmezse ya da kalırsak ve kar yağmazsa; o zaman ne olacak? O zaman da şöyle yaparız. Bütün bu olanları unuturuz ve kehanet sektörüne de bundan zarar gelmez. Ben kalmak yönünde oy kullanıyorum. Sen gitmek. Ama ben eşrefi mahlukattan olduğum için, hem de burada başkan olduğum için kararı ben veririm.”

Orada kaldık ve ne kar yağdı ne de ağaç devrildi, biz de doğal olarak bütün bunları unuttuk ve bundan sonrası için mistik hislere yine sonuna kadar açıldık. Sabahın erken saatlerinde, tek bir bulutun dahi olmadığı, teleskopik netlikte havada, yeri kaplayan kalın buz tabakasını ezerek manevramızı yaptık ve yola koyulduk. Sanatçının karavanı karanlıktı ama biz yola doğru ilerlerken köpeği havladı.

Kuzey Dakota, Bismarck’taki Missouri Nehri’ni birisi bana anlatmış olmalı ya da bir yerde okumuşumdur. Her iki durumda da hiç dikkat etmemişim. Nehri geçerken hayrete kapıldım. Haritanın katlandığı yer asıl burasıydı. Doğuyla batı arasındaki sınır. Bismarck yakasında doğu coğrafyası vardı, doğu otları, doğu Amerika görünüşü ve kokusu. Missouri’yi geçip Mandan tarafına çıkınca saf batıydı, kuru otlar, sel yatakları, küçük kayalar. Nehrin iki kıyısı arasında bin kilometre vardı sanki. Missouri sınırına hazırlıklı olmadığım gibi Bad Lands’e, yani Kötü Topraklar’a da hazırlıklı değildim. Bu adı fazlasıyla hak ediyorlar. Kötü ruhlu bir çocuğun elinden çıkmış gibiler. Düşmüş Melekler, Cennet’e inat olsun diye yaratmış sanki burayı, kuru ve keskin, ıssız ve tehlikeli ve benim için tehditkâr. İnsanları sevmediği, hoş karşılamadığı hissini veriyor. Ama insanoğlu malum, e ben de insan olduğum için hemen bir tali yola sapıp erozyona uğramış, şekil şekil, renk renk, çıplak tepeler arasında ilerlemeye başladım ama

çağırılmadığım bir partiye gitmişim gibi utana sıkıla. Bozuk yol, tekerleklerimi amansızca aşındırıyor, Rocinante'nin aşırı yüklü yaylarını acıyla inletiyordu. Tam bir mağara adamı, yok yok trol kolonisine uygun mekân. Ne garip. O zaman gezerken bu top-
raklarda istenmediğimi hissettiğim gibi şimdi de yazarken içim-
de bir isteksizlik var.

Gezinirken, eğri büğrü dal parçaları üzerine çakılmış iki sıra dikenli telden ibaret bir çite dayanmış bir adam gördüm. Adamın siyah şapkası, yıkana yıkana rengi ağarmış, dirseklerde ve dizlerde iyice aklaşmış kot pantolonu ve uzun kot ceketı vardı. Açık renk gözleri güneş ışığında buzlanmış gibi duruyordu ve dudakları yılan derisi gibi pul pul kalkmıştı. Yanında çite dayanmış 22'lik bir tüfek, önünde küçük bir yığın halinde postlar ve tüyler vardı; tavşanlar ve küçük kuşlar. Konuşmak için arabayı yanına çektiğimde gözlerinin Rocinante üzerinde dolaştığını, bütün ayrıntıları tek tek kaydettiğini, sonra tekrar çukurlarına geri çekildiğini gördüm. Söyleyecek hiçbir şey bulamıyordum. "Bu sene de kış erken geldi," ya da "Buralarda balık tutacak yer var mı?" türü sorular pek uygun görünmüyordu. Öyle karşılıklı bakışıp duruyorduk.

"İyi günler!"

"Evet, beyim," dedi.

"Buralarda yumurta satan bir yer var mı?"

"Bu yakınlarda yok. İsterseniz Galva'ya ya da sahile kadar gidebilirsiniz."

"Salma tavuk yumurtası arıyordum."

"Tozu var," dedi. "Bizim hanım toz yumurta kullanıyor."

"Uzun zamandır mı burada yaşıyorsunuz?"

"Hı hı."

Bir şey sorsun ya da bir şey söylesin de konuşmaya devam edelim diye bekledim ama sesini çıkarmadı. Sessizlik uzadıkça söyleyecek bir şey bulmak da iyice zorlaşıyordu. Son bir denemede daha bulundum. "Burası kışın çok soğuk olur mu?"

“Eh işte.”

“Çok konuşkansın.”

Sırıttı. “Benim hanım da öyle söylüyor.”

“Hoşçakal,” dedim ve arabayı birinci vitese takıp hareket ettim. Dikiz aynasında arkamdan baktığını görmedim. Belki tipik bir Badland’li değildir ama benim yakalayabildiğim üç beş kişiden biriydi.

Biraz ileride küçük bir evde durdum. Savaş zamanından kalma bir kışlaya benziyordu ama beyaza boyanmış kenarlarına da sarı zırh çekilmişti. Bahçesinde soğuktan boynunu bükmüş sardunyalar ve birkaç kök kasımpatı vardı, bir de sarı ve kıvıllı kahve renkli küçük düğme çiçekleri. Pencerelerdeki beyaz perdelerin arkasından seyredildiğimi hissederek kapıya yürüdüm. Kapıyı yaşlı bir kadın açtı, bana istediğim suyu verdi ama elimi vermiş kolumu kaptırmıştı. Kadın konuşmaya açtı, konuşmak için ölüyordu; akrabalarını, arkadaşlarını, buralara nasıl alışamadığını anlatıp duruyordu. Buralı değilmiş, buraya ait değilmiş. Asıl memleketi ballı sütlü bir diyarmış; maymunu, fildişi, tavus kuşu eksik değilmiş. Ben gittiğimde ortalığa çökecek sessizlikten korkuyormuş gibi biteviye konuşuyordu. O konuşmaya devam ettikçe birden buradan korktuğunu anladım, dahası ben de korkuyordum. Geceye burada yakalanmak istemediğimi fark ettim.

Bu dünyaya benzemeyen coğrafyadan kurtulmak için kaçmaya başladım. Sonra saatler ilerledi ve akşamüstü her şeyi değiştirdi. Güneş yattı ve tepeler, kuleler, yarılar, heykel gibi oyulmuş kayalar, vadiler o yanık, korkunç görüntülerini kaybedip sarılar, canlı kahverengiler, türlü türlü kırmızılar, gümüşü griler ve onları iyice belirginleştiren kömür karalarıyla ışıldamaya başladı. Öyle güzeldi ki rüzgârdan bodur kalmış sedir ve ardıc ağaçlarının yanında durdum, durunca da tutuldum kaldım, renklerin ve berrak ışığın tuzağına düştüm. Batan güneşin önünde kale burcu gibi yükselen oluşumlar karanlık, hatları ise keskindi; dizginsiz ışığın üzerine yağdığı doğu tarafında bu acayip coğrafyanın renkleri

adeta haykırıyordu. Gece, korkunç olmak şöyle dursun, iyice yakınlaşmış yıldızlarıyla inanılmaz güzeldi ve mehtap olmadığı halde yıldızların ışığı gökyüzüne gümüşü bir aydınlık veriyordu. Kuru soğuk insanın burun deliklerini acıtiyordu. Sırf keyif için etraftaki kuru sedir dallarını topladım ve yanık odun kokusunu duymak, dalların heyecanlı çıtırtısını işitmek için küçük bir ateş yaktım. Ateşim, üzerimde sarı ışıktan bir kubbe kurdu; yakınlarından avlanan bir baykuşun ötüşü ve çakalların sesleri geldi; ulumuyorlar, güler gibi kısa kısa havlıyorlardı. Gecenin gündüzden daha dostane olduğu çok az sayıda yerden biri burası. İnsanların neden tekrar tekrar Bad Lands'e geldiklerini anlıyorum.

Uyumadan önce yatağımın üzerine Charley'in hırpaladığı haritayı yaydım. Deniz fazla uzak görünmüyordu ve Kuzey Dakota orada bitecekti. Sonra daha önce hiç gitmediğim Montana vardı sırada. O gece hava öyle soğuktu ki pijama yerine termal iç çamaşırlarımı giydim. Charley vazifesini tamamlayıp, bisküvisini yedikten ve her zamanki gibi bir tas suyunu içip nihayet yatağın altındaki yerine kıvrıldıktan sonra bir battaniye çıkarıp üzerini örttüm, bir tek burnunu açıkta bıraktım, o da içini çekti, yerinde iyice kıvrıldı ve memnuniyetten tatlı tatlı inledi. Yolculuğumda topladığım bütün kesin kanaatlerin nasıl bir sonraki tarafından hükümsüz kılındığını düşündüm. O gece Kötü Topraklar, İyi Topraklar olmuştu. Nedenini açıklayamam. Öyle işte.

Yolculuğumun sonraki safhası bir aşk hikâyesi. Montana'ya âşık oldum. Diğer eyaletleri takdir ettim, onlara saygı, hatta şefkat duydum ama Montana'ya âşık oldum ve insan bu duyguyu yaşarken tahlil etmesi çok zor oluyor. Bir keresinde Dünyanın Kraliçesi'nin etrafına saçtığı o eflatun aydınlıkla sarhoş olduğumda babam bana neden diye sormuştu ve nedenini anlamamak için çıldırmış olması gerektiğini düşünmüştüm. Tabii şimdi kızın fare saçlı, çilli burunlu, yaralı dizli, yarasa sesli küçük bir kız olduğunu ve ancak bir gila canavarı kadar sevecen olduğunu biliyorum ama o zaman bütün ortamı ve beni aydınlatırdı. Montana bana bir ihtişam saçılması gibi geliyor. Boyutlar devasa değil ama insanı fethediyor. Toprak otlarla ve renkle kaplı ve birisi bana dağ yarat dese, dağları aynı buradaki gibi yapardım. Küçük bir çocuk Teksas'ı bir Teksaslı'dan dinlese hayalinde canlandıracağı yer Montana olur. İlk olarak burada sahiden yerel bir lehçe duydum, televizyoncadan etkilenmemiş, ağır, sıcak bir şive. Amerika'nın çılgın koşuşturması Montana'ya sirayet etmemiş gibi geldi bana. Burada yaşayanlar, John Birch Topluluğu'nun korktuğu gölgelerden korkmuyorlardı. Dağların ve dalga dalga uzanan çayırların sükuneti buradaki halkın da içine işlemişti. Ben eyaletten geçerken av mevsimiydi. Konuştuğum erkekler, bir mevsimsel katliam galeyanına kapılmamışlardı; sadece yiyecekleri et için ava çıkıyorlardı. Yine tavrımı aşk belirlemiş olabilir ama kasabalar asabi kovanlardan ziyade gerçekten içinde yaşanmaya değer yerlere benziyordu. İnsanlar meşgalelerini bir kenara bırakmış, ortadan kaybolmakta olan komşuluk sanatını canlı tutuyorlardı.

Kasabaları bir an önce geride bırakmak için hızla geçip gitmediğimi fark ettim. Hatta biraz oyalanmak için satın alacak şey-

ler buluyordum. Billings'te bir şapka satın aldım, Livingston'da ceket, Butte'te pek de ihtiyacım olmayan bir tüfek, Remington mekanizmalı 222, elden düşmeydi ama iyi durumdaydı. Sonra tüfeğe bir dürbün almanın şart olduğuna karar verdim ve takılana kadar bekledim, bu arada dükkândaki herkesle ve gelip giden müşterilerle tanıştım. Tezgâhta yeni tüfeğin mekanizması elden geçirilirken, yeni dürbünü üç blok ötedeki bir bacada sıfırladık, sonra tüfeği kullanmaya başladığımda ayarını değiştirme ihtiyacı duymadım hiç. Bütün sabahı bu işlerle uğraşarak geçirdim ama daha ziyade kalmak istediğim için. Lakin her zamanki gibi aşkın söze dökülemediğini görüyorum. Montana beni büyüledi. Güzelliğiyle, sıcaklığıyla. Montana'nın sahili olsaydı ya da ben denizsiz yaşayabilseydim hemen buraya taşınır, vatandaşlığa kabul edilmek için dilekçe verirdim. Bütün eyaletler içinde en sevdiğim, biricik aşkım.

Custer'da, General Custer'a ve Oturan Boğa'ya saygılarımızı sunmak için güneye, Little Big Horn'daki savaş meydanına kadar uzandık. Remington'ın yaptığı, 7. Süvari Bölüğü'nün orta kolunun son savunması tablosunu ezbere bilmeyen Amerikalı yoktur herhalde. O cesur adamların anısına şapkamı çıkardım, Charley de kendi meşrebince selamını verdi ama tabii büyük hürmetle.

Doğu Montana ve Batı Dakota anılarda Injun ülkesi diye bilinirdi, hem o arular çok da eski sayılmaz. Seneler önce *Heavenly Discourse*'u yazan Charles Erskine Scott Wood komşumdu. Onu tarudığımda çok yaşlıydı ama gençliğinde, harp akademisinden yeni mezun olmuş bir teğmenken General Miles komutasına atanmış ve Şef Joseph seferine katılmıştı. Her şeyi bütün netliğiyle hatırlıyordu. Tarihin en şerefli çekilmelerinden biri olduğunu söylemişti bana. Şef Joseph ve Nez Percés, kadınlar, çocuklar, köpekler ve bütün eşyalarıyla birlikte ağır ateş altında Kanada'ya kaçmak için bin beş yüz kilometre yol gitmişti. Sonu belli olsa da her adımda savaşmışlardı ama General Miles komutasındaki sü-

vari birliği etraflarını sarınış ve büyük kısmını katletmişti. Wood, bunun yerine getirdiği en zor emir olduğunu ve Nez Percés'in savaşcılığına duyduğu saygıyı asla yitirmediğini anlatmıştı. "Yanlarında aileleri olmasa onları asla yakalayamazdık," demişti. "Aynı sayıda adamımız ve silahımız olsaydı onları yenemedik. Adamdılar," demişti, "adam gibi adam."

Milli Parklar konusunda biraz laçka davrandığımı itiraf etmeliyim. Çoğuna uğramadım bile. Belki de eşsiz, olağanüstü, çarpıcı olanı, en büyük şelaleyi, en derin kanyonu, en yüksek zirveyi, insanın ya da doğanın en hayret uyandıran eserlerini barındırdıkları için. Halbuki ben Rushmore Dağı'nı görmektense Brady'nin iyi bir fotoğrafını görmeyi tercih ederim. Çünkü ulusumuzun ve medeniyetimizin hilkat garibelerinin etrafına çit çekip onları kutsuyormuşuz gibime geliyor. Yellowstone Milli Parkı da Amerika'yı Disneyland'den daha fazla temsil etmiyor.

Doğal tavrım bu olduğundan, neden Yellowstone'u görmek için direksiyonu güneye kırıp bir de eyalet değiştirdiğimi bilemiyorum. Belki de komşulardan korktuğum içindir, "Yellowstone'un yakınından geçtiğin halde uğramadın mı? Kafayı yemişsin," dediklerini duyar gibi oluyordum. Belki de yolculuk konusundaki tipik Amerikan eğilimleri yüzündendir. Bir yeri görmek için değil döndüğünde anlatmak için gidilir oraya. Yellowstone'a ne maksatla gittiğimi bilmiyorum ama iyi ki gitmişim çünkü gitmeseydim Charley'in bir özelliğinden asla haberdar olmayacaktım.

İyi görünümlü bir Milli Park görevlisi beni deftere kaydetti, sonra da şöyle dedi, "Köpek ne olacak? Tasmaşız girmelerine izin vermiyoruz."

"Neden?" diye sordum.

"Ayılar yüzünden."

"Bayım," dedim, "bu benzersiz bir köpektir. Dövüşle dalaşla alakası yoktur. Kedilere çok bayılmasa da onların kedi olma hakkına saygı duyar. Kendi halinde bir tırtılı rahatsız etmeyeyim diye yolunu değiştirir. En büyük korkusu birinin ona bir tavşan gösterip peşinden koşmasını istemesidir. Bu köpek huzur ve sükun kö-

peğidir. İnanın bana ayılarınuzın karşı karşıya olduğu tek tehlike, Charley tarafından görmezden gelinmenin vereceği kırıngınlıktır.”

Genç adam güldü. “Asıl düşündüğüm ayılar değildi,” dedi. “Ama ayılarımızın köpeklere karşı bir tahammülsüzlüğü var. İçlerinden birisi bu önyargıyı, çeneye küçük bir fiskeyle gösterebilir, o zaman; köpeğe güle güle.”

“Onu karavana kilitlerim, bayım. Size söz veriyorum Charley ayı dünyasında en ufak bir huzursuzluğa neden olmaz, ben de eski bir ayı seyircisi olarak sıkıntı yaratacağımı sanmıyorum.”

“Sizi uyarmak durumundayım,” dedi. “Köpeğinizin çok iyi niyetli olduğuna eminim. Ama bizim ayıların pek iyi niyetli olduğu söylenemez. Etrafta yiyecek bırakmayın. Sadece çalmakla kalmıyor, onları terbiye etmeye çalışanlara da bozuk atıyorlar. Kısacası tatlı yüzlerine aldanırsanız sizi iyice marizlerler. Köpeği sakın salmayın. Ayılar affetmez.”

Bu çıldırmış tabiat harikaları diyarında yolumuza devam ettiğimizde olanlara inanamayacaksınız. Bunu kanıtlamamın tek yolu bir ayı bulmak.

Girişe bir kilometre kadar mesafede yolun kenarında bir ayı gördüm; beni durdurmak ister gibi yola çıktı. O anda Charley’de büyük bir değişim gerçekleşti. Öfkeyle haykırdı. Dudakları yukarı kalkarak köpek bisküvisini bile yemekte zorlanan çarpık dişlerini ortaya çıkardı. Ayıya hakaretler yağıdırıyordu. Bunu duyan ayı geriye doğru çekilerek gerildi ve Rocinante’nin üzerine atlamaya davrandı. Deli gibi pencereleri kapattım, direksiyonu sola kırarak hayvanı sıyrıp geçtim ve arunda oradan sıvıştım. Bu arada Charley yanımda esip kükrüyor, o ayıyı eline geçirse neler yapacağını ayrıntısıyla anlatıyordu. Hayatımda hiç bu kadar şaşırdığımı hatırlamıyorum. Bildiğim kadarıyla Charley hayatında ayı görmedi ve hayatı boyunca her canlıya büyük bir hoşgörü gösterdi. Onu geçelim, Charley ödleğın tekidir, hatta öyle büyük bir ödlektir ki bunu saklamak için yöntem bile geliştirmiştir. Yine de dışarı çıkmak ve kendisinden bin kat ağır bir ayıyı öldürmek istediğı yönünde her türlü kanıt mevcuttu. Havsalam almıyordu.

Biraz ileride iki ayı birden zuhur edince, etki ikiye katlandı. Charley manyaklaşmıştı. Üzerime tırmanıyor, küfrediyor, hurlıyor, haykırıyordu. Hırlama becerisi olduğunu hiç bilmezdim. Bunu nereden öğrenmişti? Ayıdan bol bir şey olmadığından yol tam bir kabusa dönüştü. Charley hayatında ilk olarak ikna edilmeyi, hatta kulağına yediği bir şamarı bile reddediyordu. Düşmanın kanına susamış ilkel bir katile dönüşmüştü; halbuki o âna kadar hiç düşmanı yoktu. Ayısız bir bölgede arabadan indim, Charley'i tasmaından tuttum ve karavana kilitledim. Ama bunun da faydası olmadı. Başka ayıların yanından geçerken masanın üzerine zıplıyor, pencereleri tırmalıyordu. Tam bir manyaklıkla sağa sola saldırırken konserveleri devirdiğini duyuyordum. Ayılar, benim Jekyll-kafalı köpeğimin içindeki Hyde'ı ortaya çıkarmıştı. Buna ne sebep olmuş olabilirdi? Soyu ıslah edilmeden önceki kurtluk zamanlarından kalma bir anı mıydı? Onu iyi tanırım. Kırk yılın başı blöf yapar ama yalancıkdan yaptığı hemen anlaşılır. Yemin ederim bu seferki yalancıkdan değildi. Eminim onu bırakacak olsam yanından geçtiğimiz bütün ayılara saldıracak, ya zafer elde edecek ya da ölecekti.

Çok asap bozucu, insanı alt üst eden bir görüntüydü; insanın eski, sakın bir arkadaşının aklını kaçırdığını görmesi gibi. Bu tantana sürerken bütün o doğa harikaları, dimdik uçurumlar, geçiren sular, dumanı tüten kaynaklar gözüme bile görünmüyordu. Yaklaşık beşinci karşılaşmadan sonra teslim oldum, Rocinante'yi geri döndürdüm ve geldiğim yoldan geri döndüm. Geceleyin burada kalsam, ayılar da yaptığım yemeğin kokusunu alıp gelse neler olacağını tahmin dahi edemiyordum.

Parkın kapısında bekçi çıkışını kaydetti. "Fazla uzun kalmadınız. Köpek nerede?"

"Arkaya kilitledim. Size özür borçluyum. Bu köpekte ayı katili ruhu varmış ama benim ruhum duymamış. Şimdiye kadar iyi pişmemiş bifteğe bile hoş gözle bakmazdı."

“Evet!” dedi. “Bazen böyle oluyor. Sizi bu yüzden uyardım. Ayı köpekleri ne kadar şansları olduğunu anlayabilir ama bir keresinde bir Pomeranya köpeğinin buhar gibi uçtuğunu gördüm. Gücü kuvveti yerinde bir ayı bir köpeği tenis topu gibi fırlatabilir.”

Geldiğim yoldan son hız geri döndüm. Hükümetin resmi ayları dışında etrafta başka ayı vardır korkusuyla o yakınlar da kamp yapmak istemiyordum. Geceyi Livingston yakınlarında güzel bir karavan parkında geçirdim. Yemeğimi lokantada yedikten sonra elime içkimi alıp rahat bir koltuğa oturdum ve yıka dığım çıplak ayaklarımı kırmızı güllü halının üzerine bırakarak Charley’i incelemeye koyuldum. Sersemlemişti. Gözleri uzaktı ve duygusal olarak tamamen tükenmişti. Uzun bir sarhoşluktan aylan bir adamı hatırlatıyordu bana: yorgun, bitkin, çökmüş. Yemeğini yiyemedi, yürümek istemedi ve odaya girer girmez kendini yere atıp uykuya daldı. Geceleyin inlediğini, acı acı havladığını duydum. Işığı yaktığımda ayaklarının koşma hareketleri yaptığını, vücudunun sarsıldığını, gözlerinin ardına kadar açık olduğunu gördüm ama sadece bir karabasandı. Uyandırıp biraz su içirdim. Yeniden uykuya daldı ama bu sefer bütün gece kıpırdamadı. Sabahleyin hâlâ yorgundu. Neden hayvanların düşünceleriyle hislerinin basit olduğunu zannederiz bilmem.

Çocukken “Büyük Ayırık” kelimelerini okuduğumu ya da duyduğumu ve o görkemli sesinden etkilendiğimi hatırlıyorum; kıtanın granit belkemiği için çok uygun bir ses. Doğal bir Çin Seddi gibi bulutlara yükselen yalçın kayalar geliyordu gözlerimin önüne. Rocky Dağları, heybetini hissettirmeyecek kadar büyük, uzun ve muazzam. Geri döndüğüm Montana’dan dağları geçerken oraya konmuş olan levhayı görmesem anlamayacaktım, öyle yavaş yavaş yükselmişti ki. Aslında rakımı çok da fazla sayılmazdı. Levhayı geçmiştim ama geri geri gittim, arabadan indim ve bir ayağımı bir tarafa, diğer ayağımı öteki tarafa koydum. Yüzüm güneye dönük orada dururken, sağ ayağıma düşen yağmurun Pasifik Okyanusu’na, sol ayağıma düşen yağmurunsa, sayısız kilometreler kat ettikten sonra nihayet Atlantik Okyanusu’na ulaşacağını düşünmek bana tuhaf geldi. Burası böyle sersemletici bir olguyu taşıyacak kadar etkileyici değildi.

Bu yüksek, bu omurgalı bölgede dolaşp da burayı ilk geçen insanları, Fransız kaşifleri, Lewis ve Clark’ın adamlarını düşünmeden edemiyor insan. Beş saatte üzerinden uçuyoruz, bir haftada arabayla katediyoruz, benim yaptığım gibi bir ayda ya da altı haftada dura kalka dolaşıyoruz. Ama Lewis ve Clark ekipleriyle birlikte 1804’te St. Louis’ten yola çıkmış, 1806’da geri dönmüşlerdi. Kendimizi adam sanıyorsak hatırlayalım: Pasifik Okyanusu’na doğru vahşi ve bilinmeyen toprakları aşarak gittikleri, sonra da geri döndükleri iki buçuk yıl içinde sadece bir kişi ölmüş, bir kişi de kaderine terk edilmişti. Halbuki bizim, sütçü çocuk biraz gecikse sinirlerimiz kalkıyor, asansörcüler greve gitse kalp krizi geçirmemize ramak kalıyor. Gerçekten yepyeni bir dünya önlerinde açılırken neler düşündüler acaba; yoksa çok

ağır ilerledikleri için etkisi azalıyor muydu? Etki altında kalmadıklarına inanmam. Hükümete yazdıkları rapor kesinlikle çok heyecanlı ve heyecan verici bir belge. Kafalarında bir muğlaklık yokmuş. Ne bulduklarını biliyorlarmış.

Idaho'nun yukarı uzanmış parmağı üzerinden, dimdik tırmanan, çamlı ve karlı, gerçek dağlardan geçtim. Radyomun sesi kesilince bozulduğunu düşündüm ama yüksek sırtlar radyo dalgalarını kestiği içinmiş. Kar yağmaya başladı ama şansım yaver gitti çünkü hafif, neşeli bir kardı. Hava, Büyük Ayırık'ın öteki tarafına göre daha yumuşaktı; Japon akıntısının taşıdığı ılık havanın içerilere kadar sokulduğunu okuduğumu hatırlar gibi oldum. Orman tabanı sık bitkilerle kaplıydı ve yemyeşildi, her yerden sular fışkırıyordu. Kırmızı şapkalı, sarı ceketli, seyrek avcı grupları dışında yollar bomboştu; bazıları arabalarının üzerine bağlanmış bir geyik ya da elkle geçiyordu. Dik yamaçlara bir iki dağ kulübesi kondurulmuştu ama öyle pek fazla değil.

Charley için sık sık duruyordum. Charley mesanesini boşaltma konusunda gittikçe daha fazla zorlanıyordu, lisanı münasip kullanmazsak işeme güçlüğü semptomları sergiliyordu. Bu durum bazen sancılanmasına neden oluyor, her seferinde de onu utandırıyor. Bu müthiş *élan* sahibi köpeği düşünün, hali tavrı kusursuz, kibar, *enfin* süzölmüş. Sadece fiziksel değil, ruhsal bir acı da çekiyordu. Yolun kenarında durup onu kendi haline bırakıyor, edeplice arkamı dönüyordum. Çişini yapması çok uzun zaman alıyordu. İnsan olsa prostatı olduğunu düşünürdüm. Charley, yaşını başını almış bir Fransız beyefendisi. Fransızların hayatta kabul ettikleri iki rahatsızlık varsa, birisi prostat, diğeri de karaciğer bozukluğudur.

Bir taraftan onu bekleyip bir taraftan da bitkileri ve küçük dereleri inceler gibi yaparken, yolculuğumu bir dizi olay olarak değil tek parça bir şey olarak yeniden inşa etmeye çalışıyordum. Yanlış yaptığım neydi? Her şey istediğim gibi mi gidiyordu? Yola çıkmadan önce arkadaşlarımla çoğu bana açıklamalarda bulun-

muş, dersler vermiş, beynimi yıkamıştı. İçlerinden birisi tanınmış, saygın bir siyaset muhabiridir. Başkan adaylarıyla birlikte seçim turuna çıkıyordu ve ben onu gördüğümde pek mutlu değildi çünkü ülkesini seviyordu ve bir nevi hastalığa tutulduğunu hissediyordu. Şunu da ekleyeyim, son derece dürüst bir adamdır.

“Yolculuğunda gözüpek bir adama denk gelirsen bir kenara yaz. Gidip onu bir görmek isterim. Korku ve çıkarılıktan başka bir şey görmedim. Eskiden devlerin ülkesiydi burası. Nereye gitti onlar? İnsan bir ulusu yönetim kuruluşuyla savunamaz. Adam gibi adam lazım. Onlar nerede?” demişti bana.

“Bir yerlerde vardır elbet,” demiştim.

“Birkaçını bulsan iyi olacak o zaman. Onlara ihtiyacımız var. Yemin ederim bu ülkede azıcık cesareti olan yegâne insanlar Zenciler. Yanlış anlama,” dedi, “Zencileri kahramanlık işinin dışında tutmak istemiyorum ama bütün piyasayı onların kapatmasını da istemiyorum. Bana popüler konular dışında bir inanç, fikir, kanaat belirtmekten kaçınmayacak on tane beyaz, eli ayağı tutan Amerikalı bul, güçlü bir ordunun temeli atılmış demektir.”

Bu konudaki bariz endişesi beni de etkilediği için onu dinleyip yol boyunca insanlara bu gözle bakmıştım. Öyle pek fazla kanaat duymadığım doğrudur. Çıplak yumruklarla ve harareten hedefi ıskalaya ıskalaya yapılan iki gerçek dövüş görmüş-tüm, onlar da kadın meselesi yüzündendi.

Charley geri gelip biraz daha zamana ihtiyaç duyduğunu söyleyerek özür diledi. Keşke ona yardım edebilseydim ama yalnız kalmak istiyordu. Arkadaşımın söylediği bir başka sözü hatırladım.

“Eskiden yere göğe sığdıramadığımız bir şey vardı. Adına ‘Halk’ derdik. Bir bak bakalım ‘Halk’ nereye kaybolmuş. Gözünü televizyondan alamayan, diş beyazlatıcı-ve-saç boyası tiplerinden ya da yeni araba-veya-çuvallama tiplerinden ya da başarı-ve-kalp krizi tiplerinden olmasın. Kim bilir belki hiç olmadı ama ‘Halk’ diye bir şey var olmuşa, Bay Lincoln’ün ve Bağımsızlık

Bildirgesi'nin bahsettiği şey odur. Düşünüyorum da, bir ikisiyle tanışmışlığım vardı ama öyle çok fazla değil. Anayasa, bütün hayatı ısıklık çalmak, kesişmek ve jöle üzerine kurulu bir delikanlıdan bahsediyorsa vah halimize."

"Belki de Halk hep sonuncu nesilden bir önceki nesildir," dediğimi hatırlıyorum.

Charley biraz zor hareket ediyordu. Arabaya binmesi için yardım etmem gerekti. Dağda yolumuza devam ettik. Çok hafif, kuru bir kar, beyaz toz gibi yola savruluyordu ve artık daha erken akşam oluyordu. Bir boğazın hemen altında benzin almak için derme çatma bir konaklama yerinde durdum. Önlerinde bir sundurma, bir kapı, bir de küçük pencere olan kutu gibi kabinler vardı. Kendi işini kendin görüyordun, ne çakıllı yolları ne de bahçesi vardı. Benzin pompalarının arkasında, içinde bir bakkal, bir tamirhane, bir de lokanta bulunan, olabildiğince mütevazı bir dükkân vardı. Mavi restoran tabelası iyice eskimiş, geçmiş yazların sinekleri üzerinde imzalarını bırakmışlardı. "Annem yemek pişirmeyi bilse böyle turta pişirirdi." "Biz sizin ağzınızın içine bakmıyoruz. Siz de bizim mutfağımıza bakmayın." "Parmak izi verirsiniz çek kabul ederiz." Bildik eski teraneler. Buradaki yemekler jelatinli olmayacaktı anlaşılan.

Kimse benzin pompasının yanına gelmediğinden, ben lokantaya girdim. Arka taraftan, muhtemelen mutfaktan bir kavga sesi geliyor; tok bir erkek sesiyle, biraz daha tiz bir erkek sesi karşılıklı çemkiriyordu. "Kimse yok mu?" diye bağırınca sesler kesildi. Sonra dalaşmanın etkisiyle hâlâ somurtan çam yarması gibi bir adam kapıdan çıktı.

"Ne bakmıştınız?"

"Benzin alacaktım. Ama boş kabin varsa bu gece konaklayabilirim."

"İstediğinizi seçin. Kimseler yok."

"Banyo yapabilir miyim?"

"Bir kova sıcak su getiririm. Kış tarifi iki dolar."

“Güzel. Yiyecek bir şey var mı?”

“Pastırmalı kuru fasulye, üzerine de dondurma.”

“Peki. Bir de köpeğim var.”

“Burası özgür bir ülke. Bütün kabinler açık. İstedığınızı seçin. Bir şeye ihtiyacınız olursa seslenin.”

Kabinleri rahatsız ve çirkin bir hale getirmek için ne gerekiyorsa yapılmıştı. Yatak yamru yumruydı, duvarlar kirli sarı, perdeler pasaklı bir kadının içeteği gibiydi. Havasız oda, fare, nem, küf ve yılanmış toz kokuyordu ama çarşafklar temizdi ve biraz havalandırınca eski sakinlerin anıları temizlendi. Tavandan çıplak bir ampul sarkıyordu ve odayı ısıtmak için gaz sobası vardı.

Kapı çalındı ve içeriye yirmi yaşlarında bir delikanlı girdi. Gri flanel pantolon, iki renk ayakkabı, puantiyeli fular ve üzerinde Spokane lisesinin arması olan bir ceket giymişti. Siyah, parlak saçları tam bir aşırı tarama şaheseri idi; tepeler arkaya yatmış, yanlar yukarı kalkmıştı. Lokantadaki devden sonra onu görmek beni hayrete düşürdü.

“Sıcak suyunuzu getirdim,” dedi, sesini kavgadan tanıyordum. Kapı açıktı. Gözlerinin Rocinante’ye kaydığını ve plakanın üzerinde bir müddet oyalandığını gördüm.

“Gerçekten New York’tan mı geliyorsunuz?”

“Hı hı.”

“Ben de günün birinde oraya gitmek istiyorum.”

“Oradakiler de buralara gelmek istiyor.”

“Niçin? Burada hiçbir şey yok. Burada insan çürür.”

“İnsanın çürüyeceği varsa her yerde çürür.”

“Yani burada insanın kendini geliştirme şansı yok.”

“Nasıl bir gelişme istiyorsun?”

“Bilmem ki, ne tiyatro var ne müzik, ne de konuşacak biri. İnsan abone olmazsa dergileri zamanı geçtikten sonra bile okuyamıyor.”

“*The New Yorker*’ı mı okuyorsun?”

“Nereden anladınız? Aboneyim.”

“Ya Time?”

“Elbette.”

“Bir yere gitmene gerek yok.”

“Anlamadım?”

“Bütün dünya elinin altında; moda, sanat, düşünce dünyası arka bahçende. Kalkıp gidersen en fazla kafan karışır.”

“İnsan kendi gözüyle görmek istiyor,” dedi. Yeminle, dedi.

“İçerideki baban mı?”

“Evet ama yetim gibiyim. O sadece balık tutmayı, avlanmayı ve içmeyi sever.”

“Peki sen ne seversin?”

“Ben dünyada bir yere gelmek istiyorum. Yirmi yaşındayım. Geleceğimi düşünmek zorundayım. Al işte beni çağırıyor. Bağır-madan hiçbir şey söyleyemez. Bizimle birlikte yiyecek misiniz?”

“Tabii.”

Tortu tutmuş galvanizli kovada ağır ağır yıkandım. Bir an için New York kıyafetlerimi çıkarıp çocuğa hava atmayı düşündüm ama sonra vazgeçtim ve pamuklu pantolonumla örgü kazağımı giymeye karar verdim.

Lokantaya girdiğimde çam yarmasının yüzü çilek gibi kıp-kırınızı olmuştu. Çenesini bana doğru uzattı. “Yeterince derdim yokmuş gibi bi’de New York’lu çıktın,” dedi.

“Kötü mü?”

“Benim için öyle. Çocuğu zar zor dizginlemiştim, sen gelip yine fişaklıyorsun.”

“New York’u methetmedim doğrusu.”

“Hayır ama oradan geliyorsun ya, bizimki yine dellendi. Amaaan ne olacak ki zaten? Burada da bir işe yaramıyor. Gel, bizimle arka tarafta ye.”

Arka taraf mutfak, kiler, depo ve yemek odasıydı; üzeri bat-taniye kaplı yatağa bakılırsa aynı zamanda da yatak odasıydı. Kocaman gotik bir odun sobası harıl harıl yanıyordu. Üzerinde bıçak kesikleri olan, beyaz muşamba örtü serili, kare şeklinde bir

masada yiyecektik. Oğlan diken üstünde, kaynayan etli kuru fasulyeyi tabaklara paylaştırdı.

“Bana kitap okumak için bir lamba verebilir misin?”

“Yatarken jeneratörü kapatıyorum. Ama gaz lambası verebilirim. Gel otur. Fırında konserve pastırma var.”

Gamlı çocuk, neşesiz neşesiz tabakları masaya getirdi.

Kırmızı suratlı adam konuştu. “Liseyi bitirdi mi bu işten kurtuluruz sandım ama yok, bizim Robbie orada bırakır mı! Gece okuluna gitti ama kendi okulunda değil. Paralı kursa gitti. Parayı nereden buldu bilmiyorum.”

“Kulağa iddialı geliyor.”

“İddiasını yesinler. Bir de ne kursu olduğunu bilsen: kuaförlük. Bak berberlik değil, kuaförlük, kadınlar için. Belki şimdi neden endişelendiğimi anlamışsındır.”

Robbie pastırmayı dilimlerken bana döndü. İnce bıçağı sımsıkı elinde tutuyordu. Yüzümde o beklediği horgörme ifadesini aradı.

Aynı anda ciddi, düşünceli ve tarafsız görünmeye çalıştım. Sakalımı çekiştirdim, dikkat manasına geldiğini söylerler. “Ne söylersem söyleyeyim ya birinizle papaz olacağım ya da öbürünüzle. Arada kaldım.”

Baba derin bir nefes alıp ağır ağır bıraktı. “Valla sen de haklısın,” dedi sonra kık kık güldü ve odadaki gerilim boşaldı.

Robbie pastırma tabaklarını masaya getirdi ve sanırım minnettarlıkla bana güldü.

“Hazır ortam yumuşamışken, bu kuaför, güzellik uzmanı hikâyesi konusunda ne düşünüyorsun?” diye sordu baba.

“Pek hoşuna gitmeyecek.”

“Söylemezsen hoşuma gidip gitmeyeceğini ne bileyim.”

“Peki ama hızlı hızlı birkaç lokma yiyeyim önce, sonra kaçmak zorunda kalabilirim.”

Ona cevap vermeden fasulyemi bitirdim ve pastırmamın da yarısını yedim.

“Peki,” dedim. “Üzerinde çok düşündüğüm bir konu bu. Epey kadın ve kız tanıyorum, her yaştan, her mizaçtan, her türlü; birbirinin aynı olan iki tanesini görmedim, tek konu hariç: kuaför. Kuaförün, bütün cemiyetlerin en nüfuzlu adamı olduğunu düşünüyorum.”

“Dalga geçiyorsun.”

“Hiç de değil. Bu konuyu iyice araştırdım. Kuaföre gittiklerinde kadınlara, ki yeterli paraları varsa hepsi gider, bir şeyler olur. Kendilerini güvende hissederler, rahatlarlar. Rol yapmayı bırakırlar. Kuaför, makyaj altındaki tenlerinin nasıl olduğunu bilir, yaşlarını, gerdirme operasyonlarını bilir. Bu yüzden de kadınlar rahibe bile anlatmaya cesaret edemedikleri şeyleri kuaförlerine söylerler, hatta doktordan bile saklayacakları şeyleri açık açık anlatırlar.”

“Hadi canım!”

“Öyle valla. Sana ne diyorum, ben bu işin ilmini yaptım. Kadınlar sırlarını kuaförün eline teslim ettiklerinde, kuaför çok az erkeğin ele geçirebildiği bir otoriteye sahip oluyor. Sanat, edebiyat, siyaset, ekonomi, çocuk bakımı ve ahlak gibi konularda, tam bir emniyetle kuaförlerden alıntı yapıldığını çok duydum.”

“Bence inceden inceden bizi yiyorsun.”

“Bak yüzüme, gülüyor muyum? Bence akıllı, kafası çalışan, gözü yükseklerde bir kuaför çoğu insanın aklına hayaline gelmeyecek bir güce sahip olabilir.”

“Vay be! Duydun mu Robbie? Bunları biliyor muydun?”

“Bir kısmını. Aldığım kursta psikolojiyle ilgili bir bölüm de vardı.”

“Ben hiç akıl edemezdim böyle bir şeyi,” dedi baba. “Bir iki tek atmak ister misin?”

“Teşekkürler ama bu gece içmeyeyim. Köpeğim hasta. Yarın sabah erkenden yola çıkıp bir veteriner bulmaya çalışacağım.”

“Bak ne diyecem; Robbie sana bir okuma lambası bulsun. Ben de jeneratörü açık bırakayım. Kahvaltı ister misin?”

“Yok, sağol. Erkenden ıkarım.”

Charley’e çektiği zahmetlerde biraz yardımcı olmaya çalıştıktan sonra kabine dnddğmde Robbie küçük bir seyyar lambayı sefil yatağımın başucuna takıyordu.

Sakin bir tavırla, “Bayım, söylediğiniz şeylere gerçekten inanıyor musunuz bilmiyorum ama bana çok yardımı oldu.”

“Bence söylediklerimin çoğu doğru olabilir. Eğer yleyse epey büyük bir sorumluluk, değil mi Robbie?”

“Gerçekten yle,” dedi ciddi ciddi.

Benim için sıkıntılı bir geceydi. Yanımda taşıdığım kabinde daha rahat olmayan bir kabin tutmuştum ve daha yerleşir yerleşmez hiç üstüme vazife olmayan bir işe burnumu sokmuştum. İnsanlar bir şeyi kafalarına koymamışlarsa nadiren başkasının tavsiyesine göre hareket etseler de kuaför tezimin heyecanına kapılıp bir canavar yaratmış olma ihtimalim de vardı.

Gecenin bir vakti Charley hafif, nazik bir inlemeyle beni uyandırdı; pek öyle inleyen bir köpek olmadığından hemen fırladım. Pek iyi durumda değildi, karnı şişmişti, kulaklarıyla burnu da yanıyordu. Onu dışarı çıkarıp yanında durdum ama basıncı azaltamıyordu.

Keşe veterinerlikten biraz olsun anlasaydım. İnsan, hasta bir hayvan karşısında kendini çaresiz hissediyor. Nasıl hissettiğini anlatamaz, yalan da söyleyemez, hasta numarası yapamaz, hastalık hastası olamaz. Hiç numara yapmazlar demiyorum. Olabildiğince dürüst bir köpek olan Charley bile, duyguları incindiğinde topallamaya meyyaldir. Köpek hastalıkları konusunda şöyle güzel, kapsamlı bir kitap olsa keşe. Ben biraz anlasam oturur yazardım.

Charley gerçekten fena hastaydı ve ben artan basıncı azaltmanın bir yolunu bulmazsam daha da fena olacaktı. Bir kateter olsaydı, ama gece yarısı dağın tepesinde nerede kateter bulacaktık? Benzin aktarmak için kullandığım ince bir hortum vardı ama onun da çapı çok genişti. Sonra basıncın adelerlerde kasılmaya sebep olduğunu, bunun da basıncı arttırdığını okuduğumu ha-

tırladım, yani ilk basamak kasları gevşetmek olmalıydı. İlaç do-
labım pratisyen hekimliğe uygun şekilde tasarlanmamıştı ama
bir şişe uyku ilacım vardı: seconal, doksan miligramlık. İyi de,
dozu nasıl ayarlamalı? İşte evinizin veterineri kitabı böyle bir du-
rumda faydalı olurdu. Bir kapsülü açıp yarısını boşalttım, sonra
tekrar kapattım. Charley'in dilinin arkasına, tüküremeyeceği bir
yere attım, sonra başını tutup hapı yutsun diye gırtlaklarını sıvaz-
ladım. Sonra yatağa yatırıp üzerini örttüm. Bir saat geçtiği hal-
de hiçbir değişiklik olmayınca, ikinci bir kapsülün daha yarısını
boşaltıp verdim. Bence kilosuna göre 90 miligram biraz yüksek
bir dozdu ama Charley'in direnci yüksek olmalıydı. Kırk beş da-
kika kadar daha direndi ama sonra solukları yavaşladı ve uyku-
ya daldı. Ben de biraz kestirmişim herhalde. Onun yere düşme
sesiyle uyandım. Uyuşuk vaziyette olduğu için bacakları altında
bükülüyordu. Ayağa kalktı, düştü, tekrar kalktı. Kapıyı açıp onu
dışarı çıkardım. Benim yöntem işe yaramıştı ama orta boy bir
köpeğin vücudunda bu kadar sıvının birikmiş olmasına aklım
ermedi. Nihayet sendeleyerek içeri girdi ve halının üzerine yı-
ğılıp hemen uykuya daldı. Öyle baygın yatıyordu ki doz konu-
sunda endişelenmeye başlamıştım. Ama ateşi düşmüş, solukları
normale dönmüştü, kalbi de güçlü ve düzenli atıyordu. Bölük
pörçük uyudum. Şafak söktüğünde baktım Charley hiç kıpırda-
mamış. Uyandırdım, kendine geldiğinde gayet iyi görünüyordu.
Gülümsedi, esnedi ve tekrar uykuya daldı.

Onu kucağımda arabaya götürdüm ve deli gibi Spokane'e
doğru gitmeye başladım. Yolda bir şey gördüysem bile hatırlamı-
yorum. Şehre girdiğimde telefon rehberinden bir veterinerin nu-
marasını buldum, adres tarifi aldım ve Charley'i acil vaka olarak
muayene odasına yetiştirdim. Doktorun adını söylemeyeceğim
ama iyi bir köpek hastalıkları kitabını gerekli kılan unsurlardan
biriydi. Doktor orta yaşa merdiven dayamıştı ve bunu söyleyecek
son adam benim belki ama akşamdan kalmaydı. Elleri titreyerek
Charley'in dudağını kaldırdı sonra gözkapaklarını açıp bıraktı.

“Nesi var?” diye sordu, açık bir ilgisizlikle.

“Ben de bunu öğrenmek için buradayım.”

“Uyuşmuş gibi. İhtiyar köpek. Felç filan olmasın.”

“Sidik torbasını boşaltamıyordu. Uyuşuk çünkü 90 miligram secondal verdim.”

“Niçin?”

“Gevşesin diye.”

“Gevşemiş.”

“İlacın dozu çok mu yüksek?”

“Bilmem.”

“Siz olsanız ne kadar verirdiniz?”

“Hiç vermezdim.”

“Baştan başlayalım; nesi var?”

“Üşütmüş herhalde.”

“Üşütmek sidik torbası semptomlarına sebep olur mu?”

“Orasını üşütmüşse evet.”

“Bakın, ben yollarda dolaşan bir adamım. Biraz daha kesin bir teşhis fena olmazdı.”

Pofurdadı. “Bakın, köpek yaşlı. Yaşlı köpeklerin ağrısı sızısı olur. Bu iş böyle.”

Gecenin gerginliği beni de biraz aksileştirmişti herhalde. “Yaşlı adamlar için de aynı şey geçerli,” dedim. “Ama bu onları, sorunu çözmek için bir şeyler yapmaktan alıkoymuyor.” Sanırım ilk kez dikkatini çekmeyi başarmıştım.

“İdrara çıkması için bir şey vereyim,” dedi. “Üşütmüş sadece.”

Küçük hapları aldım, ücreti ödedim ve oradan çıktım. Hayvan sevmeyen bir veteriner olduğunu sanmıyorum. Sanırım adam kendisini sevmiyordu; durum böyle olduğunda da şahıs genelde kendi dışında sevmeyecek bir şey arar. Yoksa kendinden tiksindiğini kabullenmek zorunda kalır.

Öte yandan sözde köpekseverlere duyduğum tiksintiyi başka kimseye duymam. Bütün hüsrانlarını köpeğin üzerine yığıp ona taşıtırlar. Böylesi köpekseverler olgun ve akıllı hayvanlarla bebek

gibi konuşurlar, kendi abuk sabuk huylarını onlara atfederler, nihayet hayvanı zihinlerinde bir öteki-ben haline getirirler. Böyle insanlar iyilik yaptıklarını düşünerek hayvanlara sürekli işkence eder; hayvandan bütün doğal arzularını ve tatminlerini esirgerler. Zayıf karakteri olan bir köpek buna teslim olur ve şişmanlar, nefes darlığı çeker, tüylü bir sinir yumağına dönüşür. Bir yabancı Charley'le bebek gibi konuştuğunda hemen ondan uzaklaşır. Çünkü Charley insan değil, köpek ve halinden memnun. Kendisinin birinci sınıf bir köpek olduğunu hissediyor ve ikinci sınıf bir insan olmaya hiç niyeti yok. Alkolik veteriner ona titrek, beceriksiz elleriyle dokunduğunda Charley'in yüzünde gizlemeye çalıştığı bir küçümseme gördüm. Adamın ne menem bir adam olduğunu anlamıştı, belki veteriner de onun anladığını anlamıştı. Belki sıkıntısı buydu. Hastasının ona güvenmediğini anlamak bir doktor için çok zor olmalı.

Spokane'i geçince erken kar tehlikesini atlatmıştık çünkü Pasifik'in güçlü soluğu havayı değiştirmiş, yumuşatmıştı. Chicago'dan buraya gelmek takvim üzerinde fazla uzun sürmemişti ama coğrafyanın insanı ezen büyüklüğü ve çeşitliliği, yoldaki türlü olaylar ve insanlar, zamanı dayanılmayacak kadar fazla uzatmıştı. Zira geçmişteki olaysız bir zamanın daha hızlı geçmiş gibi hatırlandığı doğru değildir. Aksine bir hafızaya geçmiş boyutu kazandırmak için olayların zaman-taşlarına ihtiyaç vardır. Olaysızlık, zamanı çökertir.

Pasifik benim evimdir; ilk onu tanıdım, onun kıyısında büyüdüm, sahilinde deniz canlıları topladım. Huyunu suyunu, rengini, doğasını bilirim. Pasifik'in kokusunu ilk aldığım da karanın epey içerilerindeydim. İnsan uzun süre denizde kaldı mı, karanın kokusu iyice açıklara gelip insanı karşılar. İnsan uzun süre karada kalınca da ayrı şey oluyor. Kayaların, kelpin ve köpük köpük deniz suyundaki heyecanın, keskin iyotun, kıyıya vurup parçalanan kireçli kabukların kokusunu aldım sanki. O kadar uzaklardaki ve hatıralardaki bir koku belli belirsiz olduğundan insan bilinçli olarak farkına varamıyor ama elektrikli bir coşku hissediyor; uçarı bir

sevinç gibi. Kendimi Washington yollarında uçarken buldum, göç eden bir lemming gibi denize tutkun.

Yeşil ve güzel doğu Washington'ı çok iyi hatırlıyordum, Lewis ve Clark'ı çok etkileyen Columbia Nehri'ni de. Daha önce görmediğim barajlar ve elektrik hatları yapılmış olsa da hatırladığımdan çok da farklı değildi. Ancak Seattle'a yaklaşılmaya başladığımda inanılmaz değişim iyice kendini göstermeye başladı.

Tabii ki Batı Kıyısı'ndaki nüfus patlaması haberlerini okumuştum ama Batı Kıyısı çoğunluk için Kaliforniya demektir. Bölgeye akın eden insanlar, ikiye üçe katlanan şehirler, artan imar ihtiyacından şikâyet eden maliyeciler, büyük bir yoksullar seli karşısında bir şeyler yapma gerekliliği. Bütün bunları ilk burada, Washington'da gördüm. Seattle'ı eşsiz bir limanın yanında tepeler üzerine kurulu bir şehir olarak hatırlıyordum; meydanlıklı, ağaçlı, bahçeli, küçük bir şehir, evleri de bu arkaplana göre yapılmıştı. Artık öyle değil. Tepelerin üzerleri, şimdinin tavşanlarına düz zeminde yuvalar yapmak için tıraşlanmış. Sekiz şeritlik yollar, buzul gibi engebeli araziye kesiyordu. Bu Seattle'ın hatırladığım şehirle alakası yoktu. Trafik ölümcül bir yoğunlukla akıyordu. Eskiden tanıdığım şehrin dış mahallelerinde yolumu bulamadım. İki yanı böğürtlenli eski kır yolları şimdi yüksek tel örgülerle kuşatılmıştı ve kilometrelerce fabrikalar uzanıyordu, kalkınmanın sarı dumanı her şeyin üzerine çökmüş, onu dağıtmaya çalışan deniz rüzgârlarına direniyordu.

Bütün ihtiyarlar gibi eski günlerin yasını tuttuğum zannedilebilir ya da zenginler ve aptallar gibi değişime karşı olduğum. Öyle değil. Bu Seattle, bildiğim bir şeyin değişmiş hali değildi. Yepyeni bir şeydi. Birisi buranın Seattle olduğunu söylemeden getirip beni buraya bıraksa nerede olduğumu anlayamazdım. Her yerde çılgın bir büyüme, kansersi bir büyüme vardı. Buldozerler yeşil ormanları dümdüz ediyor, ağaçları odun olarak kenara istifliyordu. Yıkılmış beton binaların beyaz artıkları gri duvarlar önüne yığılıyordu. Kalkınma neden yıkıma bu kadar benziyor acaba?

Ertesi gün Seattle'ın eski limanında yürüdüm; balıklar, yengeçler ve karidesler, beyaz buz küpleri üzerinde güzel güzel yatıyordu, pırıl pırıl sebzeler tablo gibi dizilmişti. Deniz kıyısındaki tezgâhlarda deniz tarağı suyu içtim ve keskin lezzetli, yengeç kokteyli yedim. Pek değişmemişti; sadece yirmi yıl öncesine göre biraz daha eski ve salaştı. Burada da gelişen bütün Amerikan şehirlerinde gördüğüm bir durumu gözlemledim. Bir şehir büyümeye ve dışarı doğru genişlemeye başladığında, eskiden medarı iftihar olan merkezi, bir bakıma zamana terk ediliyor. Sonra binaların rengi kararıyor, çürümeye başlıyorlar; daha yoksul insanlar buraya taşınıyor ve kiralar düşüyor, sonra eski gösterişli müesseselerin yerini küçük esnaf alıyor. Mahalle yıkılamayacak kadar sağlam ama tercih edilmeyecek kadar modası geçmiş oluyor. Dahası bütün enerji yeni yapılaşan bölgelere, yarı kırsal süpermarketlere, açık sinemalara, geniş bahçeli yeni evlere ve çocukların cehaletinin perçinlendiği betonarme okullara akıyor. Dar sokakları, isten grileşmiş taş duvarlarıyla eski liman kadarine terk ediliyor ve geceleri, insan enkazlarının, gün boyu saf alkolle bilinç kaybına doğru yol alan berduşların mekânı oluyor. Neredeyse bildiğim bütün şehirlerin böyle şiddet ve umutsuzluğa terk edilmiş, ölüm döşeğinde bir anası var; geceleri sokak lambalarının ışıklarını karanlık emiyor ve polisler çift çift devriye geziyor. Bazen günün birinde şehir geri dönüyor ve yarayı sarıyor ve geçmişi için bir anıt inşa ediyor.

Seattle'da kalıp dinlenmek Charley'in sağlığına iyi geldi. Bu ilerleyen yaşında, kamyonetin içinde sürekli sarsılmaktı belki bu rahatsızlığının sebebi.

Doğal olarak güzelim kıyı boyunda ilerlerken seyahat yöntemim de değişti. Her akşam dinlenecek güzel bir karavan parkı buluyordum; son yıllarda mantar gibi bitmiş yeni, sevimli yerler. Batı'da, belki de kabullenmek için çok yaşlı olduğum bir eğilimin farkına vardım: kendi işini kendin gör ilkesi. Kahvaltıda masana bir tost makinesi koyuyorlar. Kendi ekmeğini kendin

kızartıyorsun. Bu rahat ve konfor cevherlerinden birine girip kaydımı yaptırdıktan ve elbette parasını önceden ödeyip rahat odama kavuştuktan sonra işletmeciyile hiç temasım kalmıyordu. Ne garson vardı ne komi. Temizlikçiler hiç görünmeden işlerini görüp ortadan kayboluyorlardı. Buza ihtiyacım olursa resepsiyon yakınında bir makine vardı. Buzumu ve gazetemi kendim alıyordum. Her şey el altında, merkezi konumda ve ıssızdı. Tam bir lüks içinde yaşıyordum. Öteki misafirler de sessizce gelip gidiyorlardı. Birisine "İyi akşamlar," diyecek olsanız bir müddet yüzünüze şaşkın şaşkın bakıp "İyi akşamlar," diye cevap veriyordu. Sanırım bende para atacak bir yer arıyorlardı.

Oregon'da bir yerlerde, yağmurlu bir pazar günü, kahraman Rocinante benden ilgi talep etti. Bir iki resmi övgü sözü dışında sadık aracımдан pek söz etmedim. Hep böyle olmaz mı zaten? Dürüst muhasebeci, sadık eş ve hakiki bilimadamı, zimmetine para geçirene, sürtüğe ve şarlatana göre daha az ilgi görür. Rocinante'yi bu anlatıda ihmal ettiysem sebebi mükemmelen çalışmış olmasıdır. Ancak bu ihmal kesinlikle mekanik bir ihmale dönüşmedi. Titizlikle yağını değiştirdim, dişlilerini yağladım. Bir motorun ihmal edilmesinden, yanlış kullanılmasından ya da kapasitesinin üzerinde çalıştırılmasından nefret ederim.

Rocinante de benim bu ihtimamıma mırıl mırıl motoru ve mükemmel performansıylay karşılık verdi. Tek bir konuda düşünce-siz ve belki biraz abartılı davranmıştım. Yanıma her şeyden fazla fazla almıştım: çok fazla yiyecek, çok fazla kitap, bir denizaltı montajına yetecek kadar alet. Nerede tatlı bir su bulsam deposunu ağzına kadar doldurmuştuım; bu da otuz galon su demek, yani yüz küsur litre. Her ihtimale karşı yanımda taşıdığım fazladan bir tüp otuz üç kilo çekiyor. Yaylarına epeyce yük birmişti ama görünüşte sağlandı ve aşırı engebeli yollarda yavaşlayıp onu rahatlatıyordum ama daima çok iyi olduğu için ona dürüst muhasebeci ve sadık eş muamelesi yapıyor, yani onu ihmal ediyordum. Oregon'da yağmurlu bir pazar günü, sonu gelmez bir

çamur deryası içinde ilerlerken, sağ arka tekerlek, boğuk bir ses çıkararak patladı. Böyle bir şeyi sırf kötülük olsun diye, iblislikten yapacak hain, kötü karakterli arabalar kullandığım olmuştum ama Rocinante onlardan değildi.

Hayatın cilvesi, diye düşündüm; zurnanın zırt dediği yer. Ama bu zurna bir karış çamurlu su içinde zırt demişti ve sürücü kabini altındaki yedek lastik sulara gömülmüştü. Lastik değiştirme aletlerini masanın altındaki bölmeye kaldırdığımdan bütün yükü boşaltmam gerekti. Hiç kullanılmamış, fabrika boyası pırıl pırıl duran yeni kriko kaskatı ve inatçıydı, hem Rocinante'nin konsoluna uygun değildi. Karnımın üzerinde kamyonetin altına girmeye çalıştım, burun deliklerimi suyun üzerinde tutarak adeta yüzdüm. Krikonun sapı, yağlı çamurdan kayganlaşmıştı. Sakalımda çamur toprakları oluşmuştu. Yaralı bir ördek gibi nefes nefese yataarken içimden küfrediyor, su altında kaldığı için el yordamıyla bulduğum dingilin altına krikoyu milim milim itmeye uğraşıyordum. Sonra insanüstü bir gayretle, hırıltılar ve kabarcıklar çıkararak, gözlerim yuvalarından dışarı uğrayarak o muazzam yükü kaldırmayı başardım. Kaslarımın kopacak gibi olduğunu, bağlandıkları kemiklerden ayrıldıklarını hissediyordum. Saate bakılırsa yedek lastiği takmam bir saati bulmamıştı. Çamur tabakaları altında tanınmaz bir hal almıştım. Ellerim kesilmiş, kanıyordu. Patlak lastiği yüksekçe bir yere yuvarlayıp inceledim. Yan tarafı olduğu gibi yarılmıştı. Sonra sol arka lastiğe baktım ve dehşet içinde, yan tarafında büyük bir kabarıklık, biraz ileride bir tane daha kabarıklık olduğunu gördüm. Öteki lastik de her an patlayabilirdi ve pazar günüydü ve hava yağmurluydu ve burası Oregon'du. Öteki lastik de patlarsa ıslak ve ıssız bir yolda yapayalnızdık ve hüngür hüngür ağlayarak ölümlü beklemekten başka çaremiz yoktu. Belki bazı iyi kuşlar bizi yapraklarla örterdi. Çamuru giysilerle birlikte üzerimden çıkardım ve üzerime temiz bir şeyler geçirdim ama bu arada onlar da çamurlandı.

Hiçbir arabaya, ağır ağır ilerlerken benim Rocinante'ye gösterdiğim kadar ihtimam gösterilmemiştir. Yoldaki en ufak tümsek ciğerimi yakıyordu. Saatte on kilometre hızla emekliyorduk. O kadim kanun, insan ihtiyaç duyduğunda kasabalar çok uzaktır kanunu yürürlükteydi. Benim kasabadan fazlasına ihtiyacım vardı. Ağır yük taşıyacak iki arka tekerlek lazımdı. Kamyonetimi tasarlayan adamlar taşıyacağım yükü hesaba katmamışlardı.

O azap dolu ıslak çölde, gündüz tek bir bulut, gece yol gösterecek tek bir ateş görmeden kırk yıl dolaştıktan sonra, nemli, küçük, bütün dükkânları kapalı, adını hiç öğrenmediğim için hatırlayamadığım bir kasabaya geldik. Her yer kapalıydı; küçük bir araba tamircisi dışında her yer. Tamirhanenin sahibi, yüzünde yara izi ve korkunç beyaz gözü olan bir devdi. At olsa almazdım. Çoğunlukla sessiz bir adamdı. "Mesele ciddi," dedi.

"Farkındayım. Lastik satmıyor musun?"

"Seninkilerin ebadında yok. Portland'a sipariş vermek gerekiyor. Yarın telefon edebilirim, belki öbür gün de gelir."

"Kasabada başka lastikçi yok mu?"

"İki tane var. İkisi de kapalı. Bence onlarda da bu boy yoktur. Şimdikinden daha büyük tekerlek takman lazım." Sakalını kaşadı, sol arka lastikteki balonlara baktı ve törpüye benzeyen işaret parmağıyla dürtükledi. Sonra küçük yazıhanesine girdi, fren balatalarını, pervane kayışlarını ve katalogları bir kenara iterek, derinlerden bir telefon çıkardı. İnsanın temelde evliya gibi olduğuna inancım günün birinde sarsılacak gibi olursa o şeytani görünümlü adamı hatırlayacağım.

Üç aramadan sonra istenen türde ve ebatta lastiği bulunan bir bayi buldu ama adam düğüne gitmek zorunda olduğu için kalkıp gelemedi. Üç arama sonra başka bir lastik haberi geldi ama on kilometre mesafedeydi. Yağmur yağmaya devam ediyordu. Süreç sonsuzdu çünkü her iki telefon arasında benzin ve yağ bekleyen arabalar kuyruk oluyordu, bütün işlerin de devletli bir yavaşlıkla yapılması gerekiyordu.

Nihayet bir kayınbirader harekete geçirildi. Yolun biraz ilerisinde bir çiftliği vardı. Yağmurda çıkmak istemiyordu ama benim şeytani evliya, ona bir miktar baskı uyguladı. Kayınbirader lastiklerin bulunabileceği birbirinden epey uzak iki yere gitti, lastikleri buldu ve bana getirdi. Dört saatten kısa bir süre içinde teçhizat tamamdı ve en baştan takılması gereken ağır yük lastiklerimle yola koyulmuştum. Çamurun içine diz çöküp adamın ellerini öpebilirdim ama yapmadım. Kendisine şöyle bir kraliyet bahşışı verdim, "Hiç gerek yoktu. Sakın unutma," dedi, "yeni lastikler daha büyük. Kilometre saatini etkileyecek. İbrenin gösterdiğinden daha hızlı gideceksin. Karşına bir de işkilli polis çıkarsa seni durdurabilir."

Öyle mahcup bir minnettarlık içindeydim ki konuşamadım. Bu olay Oregon'da bir pazar günü cereyan etmişti; inşallah o şeytani görünüşlü araba tamircisi bin yıl yaşar ve bütün dünyayı çocuklarıyla doldurur.

Charley'in hızla muazzam tecrübe sahibi bir ağaç uzmanına dönüştüğüne şüphe yoktu. Davies Fidancılık'ta kendine danışman olarak iş bulabilir. Ama daha baştan itibaren dev sekoyalar konusunda ona hiç bilgi vermedim. *Sequoia sempervirens* ya da *Sequoia gigantea* saygılarını sunan bir Long Island kanişinin diğer köpeklerden farklı bir yeri olacağını düşünüyordum; belki kutsal kâseyi görmüş Galahad gibi olurdu. Sersemletici bir düşünce. Sekoyalar bu zamanın ve sıradan düşüncenin öyle dışındalar ki bu tecrübeden sonra başka bir varoluş düzlemine, başka bir boyuta geçebilirdi. Hatta bu tecrübe onu delirtebilirdi. Bunu da düşünmüştüm. Öte taraftan dünyanın en sıkıcı köpeğine de dönüşebilirdi. Böyle bir tecrübe yaşamış bir köpek tam manasıyla başıbozuk olabilirdi.

İnsan kızılâğaçları bir gördü mü sonsuza kadar bir iz, bir görüntü kalır üzerinde. Şimdiye kadar hiç kimse bir sekoyanın başarılı bir resmini yapamamış, fotoğrafını çekememiştir. İnsana verdikleri hissi aktarmanın mümkünü yoktur. O sessizlik, o huşu. Sadece inanılmaz büyüklüklerinden ya da insanın gözleri önünde değişip farklılaşan renklerinden değil, bildiğimiz hiçbir ağaca benzemedikleri, başka bir dünyanın elçileri oldukları için. Milyonlarca yıl önce karbon devrinin kömürleri içinde kaybolmuş eğreltilerin gizemi vardır onlarda. Kendi ışıklarını, kendi gölgelerini taşırlar. En ham, en dayak-düşmanı, en saygısız adamlar bile kızılâğaçlar karşısında bir hayranlık ve saygı büyümesine kapılır. Anahtar kelime: saygı. İnsan bu mutlak hükümdarların karşısında eğilme ihtiyacı duyuyor. Daha çok küçük yaşlardan itibaren bu devlerle tanıştım, aralarında yaşadım, ılık canavar gövdelerinin dibinde kamp kurdum ve uyudum, onlar-

la ne kadar çok zaman geçirdiysem saygım da o kadar arttı. Bu hisler sadece bana has değil.

Yıllar önce ülkeye yeni gelen bir yabancı Monterey yakınındaki kasabama taşınmıştı. Hislerini para hırsı köreltmış olmalı. Sahil yakınlarında, derin bir vadideki *semperviens* korusunu satın aldı, sonra mal sahibi olduğundan hepsini kesip kerestesini sattı, bu katliamdan arta kalanları da toprakta bıraktı. Kasabayı büyük bir şaşkınlık ve uyuşuk bir öfke doldurmuştu. Bu sadece cinayet değil, kutsala karşı saygısızlıktı da. O adama hep tiksintiyle baktık, hayatının sonuna kadar da mimlendi.

Elbette kadim koruların çoğu kesildi ama bu azametli anıtların çoğu hâlâ ayakta ve güzel, ilginç bir sebeple hep ayakta kalacak. Devletler ve hükümetler bu kutsal ağaçları satın alıp korumaz. Bu sebeple kulüpler, dernekler hatta bireyler onları alıp geleceğe armağan etti. Ben bu olayın bir benzerini daha bilmiyorum. İnsan zihninde sekoyaların etkisi bu işte. Peki Charley üzerinde ne etkisi olacaktı?

Güney Oregon'da kızılâğaç bölgesine yaklaşırken onu görüş alanının kısıtlı olduğu arka kabinde tuttum. Pek çok korunun yanından geçtim ama hiçbirini yeterli bulmadım. Sonra dere kenarında düz bir çayırdaki büyükbabayı gördük; tek başına, yüz metre yüksekliğinde, küçük bir apartman genişliğinde. Yassı, açık yeşil yaprakları taşıyan dallar elli metre yukarıdan başlıyordu. Onun altında düz, yukarı doğru hafifçe daralan, kıvrımlı morlu mavili gövde vardı. Tepesi çok asıldı ve eski bir fırtınada düşen yıldırımınla düzlenmişti. Yoldan inip bu tanrısal şeyin on beş metre kadar yakınına yaklaştım, bu mesafeden dalları görmek için kafamı iyice geriye atıp gözlerimi dikey bir hatta getirmem gerekiyordu. Beklediğim an gelmişti. Arka kapıyı açıp Charley'i dışarı çıkardım ve sessizce durup seyretmeye başladım çünkü bu ağaç bir köpeğin azami cennet hayali olabilirdi.

Charley etrafı koklayıp tasmaşını salladı. Bir ota doğru yürüdü, bir fidanda işini gördü, dereye gidip su içti, sonra yapacak yeni bir şey bulmak için etrafına bakındı.

“Charley,” diye seslendim. “Bak!” Büyükbabayı gösterdim. Kuyruğunu sallayarak biraz daha su içti. “Tabii,” dedim. “Başını yeterince kaldırmadığı için dalları göremiyor, bunun ağaç olduğunu anlayamıyor.” Yanına gidip burnunu havaya kaldırdım. “Bak Charley. Ağaçların kralı. Arayışın sonu.”

Charley, burnu fazla yukarı kaldırılan bütün köpekler gibi hapsirik nöbetine tutuldu. İnsanın takdir etmeyi bilmeyenlere, üzerine titrenen bir planı cehaletle bozanlara karşı hissettiği öfke ve nefreti hissettim. Onu ağaca doğru çekiştirip burnunu ağacın gövdesine sürdüm. Bana soğuk soğuk baktı, affetti ve bir fındık çalısına doğru uzaklaştı.

“Bunu sırf bana gıcıklık olsun diye ya da dalga geçmek için yaptığını bilsem,” dedim kendi kendime, “elimden bir kaza çıkabilirdi. Bunu mutlaka öğrenmem lazımdı.” Çakımı çıkarıp dere kenarına gittim. Küçük bir söğüt ağacından, Y şeklinde, bol yapraklı bir dal kestim. Dalların uçlarını düzelttikten sonra sapın dibini sivrilttim. Sonra Titanların dingin büyükbabasına gittim ve söğüdü, yeşilliği kızılağacın kabuğu önünde kendini gösterecek şekilde toprağa sapladım. Charley’e ıslık çaldım, o da uysalca yanıma geldi. Özellikle ona bakmamaya gayret ediyordum. Her zamanki gibi etrafı koklarken birden söğüdü görüp hayretle durdu. Yeni kesilmiş yapraklarını dikkatle kokladı ve hedefi tutturmak için sağa sola döndükten sonra atışını yaptı.

Devlerin gövdeleri yakınında iki gün kaldım, ne turistler vardı ne eli kameralı gürültücü taburlar. Orada bir katedral suskunluğu var. Belki kalın, yumuşak kabuk sesi emiyor ve sessizlik yaratıyordur. Ağaçlar göğe değiyor; ufuk yok. Şafak erken söküyor ve güneş iyice yükselene kadar hep o şafak aydınlığı kalıyor. Sonra yukarılardaki yeşil, eğreltimsi yapraklar, ışığa altını yeşil bir renk veriyor ve huzmelere, daha doğrusu ışık ve gölge şeritlerine bölünüyor. Güneş zirveden inmeye başlayınca ikindi ve çabucak akşam geliyor, tıpkı sabah kadar uzun, fısıltılı bir alacakaranlıkla.

Zaman ve günün bildik bölümleri işte böyle değişmişti. Benim için şafak ve günbatımı sakın zamanlardır ama burada kızılağaçlar arasında neredeyse gündüzün tamamı sakın bir zaman. Kuşlar loş ışıktaki hareket ediyor ya da güneş şeritleri içinden kıvılcım gibi geçiyor ama fazla ses çıkarmıyorlar. Yerde iki bin küsur yıldır dökülen yapraklardan bir halı var. İnsan bir şeyleri ihlal etme korkusuyla konuşmaktan kaçınıyor; ama neyi? Çocukluğumdan beri bu korularda bir şeyler olduğunu hissetmişimdir, benim parçası olmadığım bir şeyler. Arada o duyguyu unutmuşsam bile gittiğimde hemen geri kazandım.

Geceleyin karanlık simsiyah, bazen tam tepede gri bir leke ya da tek başına bir yıldız. Karanlığın içinde bir nefes sesi var çünkü güne hükmeden, gecede mukim bu devasa şeyler canlı; bir mevcudiyetleri, belki duyguları var ve belki algının çok derinlerinde bir yerlerde iletişim halindeler. Hayatım boyunca bu şeylerle aramda bir bağ oldu. (Nedense “ağaç” kelimesi uygun gelmiyor.) Onları, güçlerini ve yaşlarını kabul edebiliyorum çünkü küçükten açıldım onlara. Halbuki böyle bir tecrübeye sahip olmayan insanlar burada huzursuzluk hissediyor, tehlike, kapalı

kalma, kısıtılmışlık, ezilme hissediyor. Kızılağaçların sadece büyüklüğü değil yabancılıkları da korkutuyor onları. Korkutur ya! Jeolojik zamanda, ta erken Jura çağında dört kıtaya yayılmış bir ırkın son üyeleri onlar. Bu ihtiyarların Kretase döneminden kalma fosilleri bulundu, Eosen ve Miyosen dönemlerindeyse İngiltere, Avrupa ve Amerika'ya yayılmışlardı. Sonra buzullar aşağı indi ve Titanları silip süpürdü. Sadece buradakiler kaldı; dünyanın uzun zaman önce nasıl olduğunun sersemletici bir anısı. İçine doğduğumuz, halihazırda çok yaşlı olan bir dünyada ne kadar genç ve toy olduğumuzu bize hatırlattığı için olabilir mi? Ya da bizim artık içinde bulunmayacağımız zamanlarda da, yaşayan bir dünyanın bütün görkemiyle yola devam edeceği gerçeğine duyulan güçlü dirençten mi?

Kendi memleketimi, kuzey Kaliforniya'yı yazmakta zorlanıyorum. Aslında en kolayı bu olmalıydı çünkü Pasifik kıyısına kurulmuş bu bölgeyi dünyadaki her yerden daha iyi tanıyordum. Ama ona bakınca tek bir şey değil pek çok şey görüyorum, okunmaz hale gelene kadar birbiri üzerine yazılmış yazılar gibi. Şimdi ne olduğu, eskiden ne olduğuyla sarmalanmış durumda, onun üzerinde orada başıma gelenler var, böyle kat kat bohçalanmış, nesnellik neredeyse imkânsız. Hızla giden arabaların yırttığı bu sekiz şeritli yolu, sağlam katırların çektiği arabalarıyla oduncuların kullandığı, dar ve kıvrımlı bir dağ yolu olarak hatırlıyorum. Katırların koşumlarındaki yaylara dizilmiş çingirakların tatlı sesinden anlardık geldiklerini. Burası küçük bir kasabaydı, ağaç gölgesinde bir bakkal, bir demirci, önünde oturup çekiçe örsün sesinin dinlendiği bir sedir. Şimdi, farklı olmaya çalıştıkça daha çok birbirine benzeyen küçük evler uzanıyor iki kilometrelik bir yarıçap içinde her yöne. Burası meşelerin koyu renkli yaprakları altından kuru otların görüldüğü, mehtaplı gecelerde çakalların uluduğu ağaçlı bir tepeydi. Üzeri tıraşlanmış, gökyüzünü delen bir televizyon vericisi yerleştirilmiş, yol kenarlarına kabuklu bitler gibi kümelenmiş binlerce küçücük eve titrek görüntüler göndermek için.

En bildik şikâyet değil mi bu? Değişime asla karşı koymadım, hatta adına ilerleme dendiğinde bile. Yine de memleketim dediğim yeri gürültüye, kargaşaya, kaçınılmaz çöp halkalarına boğan yabancılara sinir oluyorum. Tabii bu yeni gelenler de onlardan sonra gelenlere sinir olacak. Çocukken, nasıl doğal bir yabancıyı sevmezliğe kapıldığımızı hatırlıyorum. Biz burada doğanlar ve ailelerimiz, yeni gelenlere, *forestier*lere, barbarlara karşı ilginç bir

üstünlük hissederdik, yabancılar da bu yüzden bize kızarlardı, hatta bizim için kaba bir şiir bile yazmışlardı:

Kırk dokuzda gelmiş madenciler
Fahişeler elli birde
Sonra Yerli bir Velet
Yapmışlar beraberce.

Biz İspanyol-Meksikalıların sinirini oynatmıştık, onlar da yerli kızılderililerin. Sekoyaların insanları huzursuz etmesi bundan mı acaba? Buranın asıl yerlileri sekoyalar, Golgotha'da siyasi infaz yapıldığında yetişmiş ağaçlardı. Sezar, Roma Cumhuriyeti'ni kurtarmaya çalışırken yerlebir ettiğinde orta yaşı bulmuşlardı. Sekoyalar için herkes yabancı, herkes barbar.

Bazen insanın değişime nasıl baktığını kendisindeki bir değişim belirler. Çok büyük görünen oda çekmiş gibi olur, koca dağ tepeye dönüşür. Ama bu durumda yanılısama yok. Doğduğum kasaba olan Salinas'ın, nasıl gururla dört bin nüfusa ulaştığını ilan ettiğini hatırlıyorum. Şimdi seksen bin olmuş ve aritmetik artışla palas pandıras çoğalıyor; üç yıl içinde yüz bin, belki on yıl içinde iki yüz bin olacak, sonu görünmüyor. Yüksek rakamlardan sevinç ve büyüklükten heyecan duyan insanlar bile endişelenmeye başladı çünkü bir doyma noktası olacağını ve ilerlemenin belki de ölüme doğru ilerleme olduğunun yavaştan farkına varıyorlar. Henüz bir çözüm de bulunmuş değil. İnsanlara doğmayı yasaklayamıyorsunuz, en azından şimdilik.

Treyler evlerin ve mobil ünitelerin nasıl yaygınlaştığını ve sahiplerine ne gibi faydalar sağladığını daha önce anlatmıştım. Doğu ve Orta Batı'da çok yaygın olduklarını düşünüyordum ama asıl Kaliforniya'da ringa balığı gibi üremişler. Her yer karavan parkı kaynıyor; tepelere tırmanıyor, derelere iniyorlar. Beraberlerinde de yeni bir sorun getiriyorlar. Bu insanlar bütün yerel hizmetlerden yararlanıyor: hastane, okul, polis koruması, sosyal yardımlaşma ama vergi ödemiyorlar. Yerel hizmet giderleri em-

lak vergilerinden karşılanıyor ama seyyar evler vergiden muaf. Eyalet ruhsat ücreti alıyor ama bu ücret kasaba ve köylere ancak yol yapım ve bakım çalışmaları için aktarılıyor. Bu yüzden de özel mülk sahipleri, aşırı miktardaki misafirlerin masrafını da çekiyor ve bu duruma fena içerliyorlar. Ama vergi yasalarımız ve onlar üzerine düşünme şekillerimiz eskiden kalma. Zihin kelle vergisinden, hizmet vergisinden kaçıyor. Gerçek mülk kavramı, bir zenginlik kaynağı ve simgesi olarak içimize işlemiş. Şimdi de büyük bir insan topluluğubunun etrafından dolanmanın yolunu buldu. Alkışlanacak bir durum çünkü genelde vergiden paçayı yırtanları takdir ederiz, bir de bu serbestiyetin yükü başka insanların üzerine binmese... Fazla zaman kaybetmeden yepyeni bir vergi yöntemi geliştirilmesi gerektiği açık, yoksa emlak üzerindeki yük o kadar artacak ki kimsenin bütçesi bu yükü karşılamaya yetmeyecek; mülk sahibi olmak kârlı bir şeyken cezaya dönüşecek ve bu durum, bir paradokslar piramidini taçlandırarak. Geçmişte iklim, felaket ve salgın nedeniyle zorunlu değişiklikler yaptık. Şimdi tür olarak biyolojik başarımız, üzerimizde baskı yaratıyor. Kendimiz dışında bütün düşmanları yendik.

Salinas'ta, çocukluğumda San Francisco'ya "Şehir" derdik. Tabii bildiğimiz tek şehir oydu ama hâlâ "şehir" deyince aklıma orası gelir, sadece benim değil iyi kötü tanışıklığı olan herkesin öyle. "Şehir" tuhaf ve ayrıcalıklı bir kelime. San Francisco dışında sadece Londra'nın ve Roma'nın belli kısımları insanın kafasında "şehir" diye yer eder. New Yorklular kasabaya iniyoruz derler. Paris'in tek adı vardır: Paris. Mexico City, "Başkent"tir.

Bir zamanlar "şehri" çok iyi bilirdim, başkaları Parislere kayıp nesil olmaya giderken ben onun tavanalarında çok süründüm. San Francisco'da palazlandım, tepelerine tırmandım, parklarında uyudum, rıhtımlarında çalıştım, isyanlarında yürüdüm ve haykırdım. Şehir nasıl benim sahibimse, ben de kendimi onun sahibi gibi hissettim.

San Francisco bana pek çalım sattı. Onu körfezin karşısından gördüm; Sausalito'yu pas geçip Golden Gate Köprüsü'ne giren

büyük yolun üzerinden. İkinci güneşi onu beyaz ve altın rengi-
ne boyamıştı, mutlu rüya gören asil bir şehir gibi yükseliyordu
tepeleri üzerinde. Tepeler üzerine kurulu bir şehir, düzlüğe ku-
rulu şehirden daha güzeldir. New York boynunu uzattıkça uza-
tan binalarıyla kendi tepelerini yapar ama Pasifik, gökyüzünün
mavisine doğru dalga dalga yükselen, bu beyaz ve altın rengi ak-
ropolis, hiç var olmamış bir ortaçağ İtalyan şehrinin tablosu gibi
boyanmış bir şeydi. Ona ve deniz tarafından girişini süsleyen
gerdanlık gibi köprüye bakmak için arabayı park yerine çektim.
Güneydeki daha yüksek yeşil tepeler üzerinden iniyordu akşam
sisi, altın şehirde gecelemeğe gelen koyun sürüleri gibi. Onu hiç
daha güzel görmemiştim. Çocukken “şehir”e gideceğimiz za-
manlar, heyecandan birkaç gece öncesinden uykularım kaçmaya
başlardı. İnsanın üzerinde iz bırakır.

Sonra halatlara asılı büyük kemeri geçtim ve avcumun içi gibi
bildiğim şehre girdim.

Yine hatırladığım “şehir”di, nezaketi elden bırakmayacak
kadar büyüklüğünden emin. Yoksulluk zamanlarımda bana iyi
davranmıştı, elimin şimdiki bolluğunu da yüzüme vurmadı.
Sonsuza kadar burada kalabilirdim ama oyumu kullanmak için
Monterey’e gitmem gerekiyordu.

San Francisco’nun yüz elli kilometre güneyindeki Monterey
ilçesinde, benim gençliğimde herkes Cumhuriyetçiydi. Benim ai-
lem de Cumhuriyetçiydi. Orada kalmış olsam belki ben de hâlâ
Cumhuriyetçi olurum. Başkan Harding beni Demokrat Parti’ye
doğru itti ve Başkan Hoover oraya iyice perçinlenmemi sağladı.
Şahsi siyasi tarihe giriyorsam sebebi bu tecrübenin sadece bana
has olmadığını düşünmemdir.

Monterey’e gider gitmez kavga başladı. Kız kardeşlerim hâlâ
Cumhuriyetçiler. İç savaş, savaşların en kötüsüdür derler; kuşku-
suz aile siyaseti de en kıyasıya, en zehirli siyasettir. Yabancılarla,
serinkanlılıkla ve analitik olarak siyaset tartışabilirim. Ama kız
kardeşlerimle bu mümkün değildi. Her seansı öfkeden deliye

dönmüş, soluklarımız hızlanmış şekilde bitiriyorduk. Hiçbir konuda uzlaşma yoktu. Ne aman dileniyor ne de aman veriliyordu.

Her akşam söz veriyorduk, "Dostça ve sevecen davranalım. Bu gece siyasete girmeyelim." On dakika sonra kendimizi bağırsırken buluyorduk. "John Kennedy de zaten onun bunun..."

"Eğer tavrın buysa Dick Nixon'ı nasıl hazmediyorsun?"

"Lütfen sakın olalım. Akli başında insanlarız. Şunu enine boyuna bir düşünelim."

"Ben düşündüm. Viskiye ne dersiniz?"

"Madem öyle diyorsun Santa Ana'daki bakkala ne demeli? Checkers konuşmasına ne demeli, cicim?"

"Babam seni duysa mezarında dönerdi."

"Hiç onu bu işe karıştırmayın çünkü yaşasa çoktan Demokrat olmuştu."

"Ağzından çıkanı kulağın duymuyor. Bobby Kennedy çuval çuval oy satın alıyor diyorum."

"Cumhuriyetçiler hiç hayatlarında oy satın almamışlar di mi? Güldürme beni."

Haşindi ve sonu gelmiyordu. Bir yabancı bizi duyacak olsa kan dökülmesini engellemek için polis çağırırdı. Hem sadece biz değildik. Bence gizliden gizliye bütün ülkede olan buydu. Sadece kamusal alanlarda milletin dili tutuktu.

Yuvaya dönmemin asıl amacı siyasi münakaşaymış gibi görünse de arada eski yerlere de gittim. Monterey'de Johnny Garcia'nın barında dokunaklı bir buluşma oldu, yaşaran gözler, kucaklaşmalar, gençliğimin *poco** İspanyolcasıyla nutuklar ve sevgi sözleri. Jolón Yerlileri vardı, küçükçük *chamaco*** oldukları zamanları bilirdim. Seneler nasıl geçmiş. Ellerimizi arkada kavuşturup usulüne uygun dans ettik. Güney milli marşını söyledik, "Jolón'lu bir delikanlı vardı, yannuzlıktan bunalmıştı. King City'ye gitti şöyle güsel bir iki şey göreyim diye – *Put a chingada*

* Azıcık. (ç.n.)

** Çocuk. (ç.n.)

cabrón.”* Senelerdir duymamıştım. Eski memleketim haftasıydı. Yıllar deliklerine geri döndü. O Monterey değil miydi yabancı bir boğayla bir boz ayıyı ayrı ringe koydukları; o tatlı, duygusal vahşet, altına bez bağlanmamış zihinlerin bilmediği ve kirlilemediği bilge masumiyet.

Barda oturuyorduk ve Johnny Garcia bize ağlamaktan şişmiş Gallego gözleriyle bakıyordu. Gömleği açıktı ve boynundan zincire takılmış bir altın madalyon sarkıyordu. Barın üzerine eğilip en yakınındaki adama, “Bak! Bana bunu bu Juanito hediye etti, ta Meksika’dan getirdi – la Morena, La Virgincita de Guadalupe, bak!” dedi. Elips şeklindeki madalyonun arkasını çevirdi. “Benim adım, bu da onun adı.”

“Toplu iğneyle kazımıştım,” dedim.

“Hiç çıkarmadım boynumdan,” dedi Johnny.

Tanımadığım iri yarı, esmer bir *paisano*** demire basarak barın üzerinden eğildi. “*Favor?*” *** diye sordu ve Johnny ona bakmadan madalyonu uzattı. Adam öptü, “*Gracias,*” **** dedi vehızlasallanan kapıdan çıkıp gitti.

Johnny’nin göğsü duygusallıkla kabardı ve gözleri yaşardı. “Juanito,” dedi. “Eve dön! Dostlarının yanına geri dön. Seni seviyoruz. Sana ihtiyacımız var. Bu senin sandalyen, *compadre,* ***** boş bırakma.”

İtiraf etmeliyim ki o eski sevgi ve hitabet selinin içime dolduğunu hissettim, hem bir damla Galiçyalı kanım da yok. “*Cuñado mio,*” ***** dedim gamlı gamlı, “artık New York’ta yaşıyorum.”

“New York’u sevmiyorum,” dedi Johnny.

“Hiç gitmedin ki.”

* Galiz küfür. (ç.n.)

** Eleman. (ç.n.)

*** Rica etsem. (ç.n.)

**** Teşekkürler. (ç.n.)

***** Dostum. (ç.n.)

***** Bacanak. (ç.n.)

"Biliyorum. Onun için sevmiyorum zaten. Geri gelmek zorundasın. Sen buraya aitsin."

Sünger gibi içmiştim. Bir de baktım nutuk atmaya başlamışım. Uzun zamandır kullanılmayan eski kelimeler tangır tungur geri geliyorlardı. "Bırak kalbin kulak kesilsin, amcacığın, dostum. Hiçbirimizin ağzı süt kokmuyor, ne senin ne benim. Zaman, bazı sorunlarımızı çözdü."

"Sus," dedi. "Seni dinlemiyorum. Doğru değil. Hâlâ şarap seviyorsun, hatunları seviyorsun. Ne değişti? Seni tanırım. *No me cagas, niño.*"*

"*Te cago nunca.*"** Thomas Wolfe derler, büyük bir adam vardı ve *Eve Tekrar Dönemezsin* diye bir kitap yazmıştı. Doğru, dönemezsin."

"Yalancı," dedi Johnny. "Burası senin beşiğin, senin evin." Aniden, bardaki kavgaları bastırmak için kullandığı meşe beyzbol sopasını barın üzerine vurdu. "Zamanı geldiğinde –belki yüz yıl sonra– burası senin mezarın olacak." Sopa elinden düştü ve benim müstakbel ölümüne ağlamaya başladı. Ben de bu ihtimali düşününce aylır gibi oldum.

Boş bardağıma baktım. "Bu Galiçyalılarda hiç görgü yok."

"Hay Allah," dedi Johnny. "Kusura bakma!" Hemen bardakları doldurdu.

Bar boyundaki sırada oturanlar sessizdi, karanlıkta kalan yüzlerinde saygılı bir ifadesizlik vardı.

"Eve dönmene, *compadre*," dedi Johnny. "Vaftizci John, o patates cipslerine dalma öyle."

"*Conejo de mi Alma*," dedim. "Ruhumun tavşanı, dinle beni."

İri yarı, esmer adam sokaktan geri geldi, barın üzerinden eğilip Johnny'nin madalyonunu öptü ve tekrar dışarı çıktı.

Hafiften çıktım, "Eskiden insan konuştuğunda dinlenirdi. Bilet filan mı alayım? Hikâye anlatmak için önceden rezervasyon mu yaptırayım?"

* Yeme beni koçum. (ç.n.)

** Yemiyorum valla. (ç.n.)

Johnny sessiz bara döndü. "Sessizlik!" dedi öfkeyle ve sopasını eline aldı.

"Şimdi sana anlatacaklarımın hepsi doğru, bacanak. Sokağa çık bak; tanımadığımız insanlar, yabancılar, binlercesi. Tepelere bak, kuş evleri gibi kutu kutu. Bugün Alvarado Caddesi'ni bir uçtan bir uca yürüdüm, sonra Calle Principâl'den geri döndüm ve yabancıdan başka bir şey görmedim. Bu ikinci Peter's Gate'te kayboldum. Beyzbol sahasının orada Joe Duckworth'un evinin arkasındaki Aşk Tarlası'na gittim. İkinci el araba satılan bir yere dönüşmüş. Trafik lambalarından nevrime döndü. Polisler bile yabancı. Eskiden otuzluk tüfeklerle dört bir yana ateş ettiğimiz Carmel Vadisi'ne gittim. Şimdi insan bir yabancıyı yaralamadan misket bile oynayamaz. Biliyorsun Johnny, benim insanlarla bir alıp veremediğim yok. Ama bunlar zengin insanlar. Büyük saksılara sardunyalar ekmişler. Eskiden kurbağaların, istakozların olduğu yerde şimdi yüzme havuzları var. Hayır, benim inatçı dostum. Burası benim evim olsa içinde kaybolur muydum? Burası benim evim olsa sokaklarında tek kişiyle selamlaşmadan dolaşır mıydım?"

Johnny ağırlığını bara vermişti. "Ama burası hep aynı Juanito. Buraya onları almıyoruz."

Yanımdaki yüzlere baktım. "Evet, burası daha iyi. Ama bir bar taburesinde yaşayabilir miyim? Kendimizi kandırmayalım. Bizim bildiğimiz şey öldü, hatta belki bizi biz yapan şeyin de büyük bölümü öldü. Dışarıdaki şey yeni, belki iyidir de ama bildiğimiz bir şey değil."

Johnny elleriyle şakaklarını tuttu; gözleri kan çanağı gibiydi.

"Nerede o büyük adamlar? Söyle, Willie Trip nerede?"

"Öldü," dedi Johnny kof bir sesle.

"Pilon nerede, Johnny, Pom Pom, Miz Gragg, Stevie Field?"

"Öldü, öldü, öldü," diye yankıladı.

"Ed Rickets, Whitey'in Bir ve İki Numarası, Sonny Boy, Ankle Varney, Jesús María Corcoran, Joe Portagee, Shorty Lee, Flora Wood ve şapkasında örümcekle dolaşan şu kız."

“Öldü, hepsi öldü,” diye inledi Johnny.

“Sanki hayaletlerle dolu bir kovanın içindeyiz,” dedi Johnny.

“Hayır. Asıl hayalet onlar değil. Biziz.”

İri yarı, esmer adam içeri girdi ve Johnny onun istemesine fırsat vermeden madalyonu öpsün diye uzattı.

Johnny arkasını dönüp bacaklarını aç aç bar aynasına doğru yürüdü. Bir an kendi yüzüne baktı, bir şişe aldı, mantarını açtı, kokladı, tadına baktı. Sonra tırnaklarına baktı. Barda huzursuz bir kıpırtı vardı, omuzlar kamburlaşıyor, bacaklar çözülüyordu.

Ortalık karışacak, dedim içimden.

Johnny geri geldi ve şişeyi özenle ikimizin arasına koydu. Gözleri iyice büyümüş, hülyalanmıştı.

Başırı iki yana salladı. “Artık bizi sevmiyorsun bence. Artık bizim için fazla iyisin.” Parmakları, barın üzerindeki görünmez bir piyanoda ağır akorlar basıyordu.

Bir an için şeytana uyacak oldum. Borazan sesleri ve silah şakırtıları geldi kulağıma. Ama bu iş için artık yaşım geçmişti. İki adımda kapıya vardım ve döndüm. “Neden madalyonu öpüyor?”

“Bahis oynuyor.”

“Ya. Yarın görüşürüz Johnny.”

Çift kanatlı kapı arkamda sallandı. Neon ışıklarıyla dilimlenmiş Alvarado Sokağı'ndaydım, etrafımda sadece yabancılar vardı.

Nostaljik gazez telaşıyla Monterey Yarımadası'na haksızlık ettim. Güzel bir yer, temiz, iyi yönetiliyor ve gelişiyor. Eskiden balık bağırsakları ve sineklerle dolu olan kumsallar şimdi pırıl pırıl. Vaktiyle korkunç bir koku salan konserve fabrikaları hep kaldırılmış, yerlerine lokantalar, antikacı dükkânları konmuş. Artık sardalye değil turist avlıyorlar, hem bu türün soyunu tüketcekleri de yok. Aç yazarlar ve dışlanmış ressamlarla kurulmuş olan Carmel, şimdi hali vakti yerinde emeklilere mekân olmuş. Carmel'i kuranlar geri dönecek olsa burada oturmaya paraları yetmez ama zaten işi oraya kadar vardırıamazlar. Hemen şüpheli damgası yeyip toplanırlar ve il sınırları dışına atılırlar.

Doğduğum yer değişmiş ama ben oradan ayrıldığım için onunla birlikte değişmedim. Benim hafızamda eski haliyle duruyor ve şimdiki görünüşü kafamı karıştırıyor, sinirimi bozuyor.

Şimdi anlatacağım şeyi, dolaşp dolaşp geri gelmiş pek çok vatandaşımız yaşamıştır. Eski, kıymetli dostlarımı görmeye gittim. Bence saçları benimkinden fazla dökülmüştü. Karşılaşma coşku doluydu. Anılar sel olup aktı. Eski kabahatler, eski zaferler ortalığa dökölüp tozları alındı. Sonra bir an geldi dalıp gittim, eski dostuma baktığımda onun da dalmış olduğunu gördüm. Johnny Garcia'ya söylediğim doğruydu: Hayalet bendim. Kasabam büyümüş, değişmişti, arkadaşım da onunla birlikte. Şimdi kasabam benim için nasıl değişmişse ben arkadaşım için öyle değişmiş vaziyette geri dönünce onun kafasındaki resmi bozmuş, anılarını bulandırmıştım. Buradan ayrıldığım zaman ölmüştüm, sabit ve değişmez bir hal almıştım. Geriye dönüşüm sadece kafa karışıklığı ve tedirginlik yaratmıştı. Eski arkadaşlarım açıktan açığa söylemeseler bile gitmemi ve hatıra şablonlarındaki yerimi

almamı istiyorlardı; aynı sebeple ben de gitmek istiyordum. Tom Wolfe haklıydı. İnsan eve geri dönemez çünkü ev, sadece hafızanın naftalinlerinde var olur.

Oradan kaçır gibi ayrıldım. Ama sırtımı dörmeyden önce son bir geleneksel ve duygusal harekette bulundum. Fremont Zirvesi'ne çıktım, bu bölgenin en yüksek noktasına. Tepedeki en sivri kayalara kadar tırmandım. Burada, bu kararmış granit kayalar arasında General Frémont, Meksika ordusuna karşı koymuş ve savaşı kazanmıştı. Ben çocukken burada sık sık eski güller ve paslı süngüler bulurduk. Bu yalnız taş zirve, bütün çocukluğum ve gençliğime bakıyor, neredeyse yüz elli kilometre boyunca güneye doğru uzanan Salinas Vadisi'ne. Doğum yerim olan Salinas şimdi ayırık otu gibi tepelere doğru tırmanıyor. Batıdaki kardeş silsilede yer alan Toro Dağı yuvarlak, munis bir dağ; kuzeydeyse Monterey Körfezi mavi bir tepsi gibi parlıyor. Uzun vadiden yukarı doğru esen rüzgârı dinledim ve kokladım. Yabani yulaf kaplı kahverengi tepeler gibi kokuyordu.

Bir zamanlar, gençliğin ölümüne iyice kafa takılan bir dönemde bu zirveye gömülmek istemiştin, böylece gözlerim olmadan bildiğim ve sevdiğim her şeyi görebilecektim çünkü o günlerde dağların ötesinde bir dünya yoktu. Kendi cenazemi nasıl yoğun duygularla düşündüğümü hatırlıyorum. İnsan hayatının sonuna yaklaştıkça, ölüm dramatik bir gösteriden ziyade, bir hakikate dönüştükçe, ona olan ilginin de tavsaması tuhaf, belki de isabetli. Bu yüksek kayaların üzerinde anılarımdaki o efsane yeniden tadelattan geçmişti. Bölgedeki keşfini bitiren Charley ayaklarımın dibine oturmuştu. Tüylü, uzun kulakları, ipe asılmış çamaşır gibi rüzgârda uçuşuyordu. Meraktan nemlenmiş burnu, onlarca kilometrenin rüzgârda taşınmış şablonunu kokluyordu.

“Sen bilmezsin Charley’ciğim, şu aşağıdaki küçük vadide, adaşın Charley amcamla birlikte alabalık tutardık. Şurada –işaret ettiğim yere bak– annem bir yabani kedi vurmuştu. Şu tarafta, elli kilometre ileride ailemizin çiftliği vardı, eski kıtlık çiftliği. Şu-

radaki daha koyu renkli bölgeyi görüyor musun? Orası küçücük bir kanyon, içinden berrak bir dere akıyor, kenarlarında yabani açelyalar ve büyük meşeler var. O meşelerden birine, babam kor demirle, kendi adını ve sevdiği kızın adını yazmış. Yıllar geçti-çe kabuk büyüyüp yazıyı kapatmış. Bundan bir iki sene önce, yakmak için o meşeyi kesen bir adamın yarma kaması babamın adını ortaya çıkarmış, adam da onu bana gönderdi. Charley, vadi çiçekli bir deniz gibi mavi acıbaklalarla kaplandığında burası cennet gibi kokar, cennet gibi.”

Bir kez daha gözlerime kaydettim; güney, batı, kuzey, sonra annemin daima bir yaban kedisini öldürdüğü, babamın sevgi-lisiyle adını ağaca kazıdığı sabit ve değişmez geçmişten hızla uzaklaştık.

Charley'le yaptığım bu seyahatte, "Ülkem hakkındaki gerçeği bulmak için yola çıktım ve buldum," diyebilsem çok hoş olurdu. O zaman bulgularımı kâğıda döker, sonra da gerçekleri ortaya çıkarmanın ve okurlarıma öğretmenin verdiği huzurla arkama yaslanırdım. Keşke bu kadar kolay olsaydı. Ama kafamda ve algımın derinliklerinde kaynayan bir kazan vardı. Çok eskiden deniz canlıları topladığım ve sınıflandırdığım zamanlarda, bulduğum şeylerin o anda nasıl hissettiğimle yakından ilgili olduğunu keşfetmiştim. Dışsal gerçeklik o kadar da dışsal bir şey değil neticede.

Bu canavar ülke, bu milletlerin en güçlüsü, bu geleceğin doğduğu yer, mikrokozmos olan benim makrokozmozum. Bir İngiliz, Fransız ya da İtalyan benim seçtiğim rotayı izlese, benim gördüklerimi görse, duyduklarımı duysa, akıllarında kalan resim sadece benimkinden değil birbirlerininkinden de farklı olacaktı. Bu kitabı okuyan başka Amerikalılar yazdıklarımın doğru olduğunu düşünürlerse, hemfikir olmamız sadece Amerikalılık tarzımızın birbirine benzediğini gösterecek.

Baştan sona kadar hiç yabancıya rastlamadım. Rastlasam onları daha nesnel anlatabilirdim. Bunlar benim insanlarım, bu ülke benim ülkem. Eleştirecek ya da kınayacak şeyler buldumsa, bunlar bende de var olan eğilimlerdir. Eğer kusursuzca irdelenmiş tek bir genel kanı oluşturmam gerekse şu olurdu: Bütün o devasa coğrafi çeşitliliğe rağmen, bütün bölgeciliğimize rağmen, etnik dünyanın dört bir yanından gelip birbiriyle karışmış bütün farklı soylarımıza rağmen biz bir milletiz, yeni bir soyuz. Amerikalılar, Kuzeyli, Güneyli, Batılı ya da Doğulu olduklarından çok daha fazla Amerikalı. İngiliz, İrlandalı, İtalyan, Yahudi, Alman, Polonyalı kökenden gelenler de özünde Amerikalı. Bu öyle milliyetçi

teranelerden değil; dikkatle gözlenmiş bir olgu. Kaliforniya Çinlisi, Boston İrlandalı, Wisconsin Almanı, evet ve Alabama Zencisinin ortak özellikleri, farklılıklarından daha çok. Bu durumu daha da kayda değer kılan, çok kısa zaman içinde gerçekleşmiş olması. Her sınıftan, her ırktan Amerikalı, Gallilerin İngilizlere, Lancashirelilerin Cockneylere ya da ova İskoçlarının dağ İskoçlarına benzediğinden çok daha fazla benzer birbirine. Bunun iki yüz yıldan daha kısa bir süre içinde ve özellikle son elli yılda meydana gelmiş olması çok şaşırtıcıdır. Amerikalı kimliği kesin ve kanıtlanabilir bir şeydir.

Geri dönüş yolculuğuma başlarken her şeyi göremeyeceğimi çoktan fark etmiştim. Etkilere açık olan jöle kâsem karıştıkça karışıyordu. İki bölgeye daha gittikten sonra artık yolculuğu bitireyim dedim: Teksas'a ve Güney'e uğradıktan sonra. Okuduklarımdan, Teksas'ın kendi başına bir güç olarak sıyrıldığı, Güney'inse doğum sancıları çektiği ama doğacak çocuğunun neye benzeyeceğinin belli olmadığı sonucuna varmışım. Doğum sancıları çok şiddetli olduğundan herkes çocuğu unutmuş gibi gelmişti bana.

Bu yolculuk aç bir adamın önüne konulmuş tabak tabak yemek gibi olmuştu. Adam ilk başta her şeyden yemeye çalışır ama sonra lezzet almaya devam edebilmek için bazı şeylerden vazgeçmesi gerektiğini anlar.

Rocinante'yi bildiğim en kısa yolu kullanarak Kaliforniya'dan çıkardım; 1930'larda çok iyi bildiğim eski bir yolu. Salinas'tan Los Banos'a, Fresno ve Bakersfield'dan boğaza ve Mojave Çölü'ne; kış vakti bile cayır cayır yanan bir çöl, tepeleri uzaktan kara köz yığınları gibi, tekerlek izleriyle dolu toprağını, aç güneş emip kupkuru bırakmış. Şimdi çok şeritli bir yolda, sağlam ve rahat bir arabayla, gölgeli konaklama yerleri ve soğutuculu benzin istasyonlarıyla kolay. Ama ben bu çöle salavat getirerek adım attığımız zamanları hatırlıyorum, zorlanan eski motorlarda olurdu kulağımız, radyatörler habire su kaynatırdı. Araba bozulup da

yolun kenarında kaldın mı, birisi yardım etmek için durmazsa başın ciddi belada demektir. Hâlâ yol boyu göze çarpan beyaz at ve sığır iskeletlerini ardında bıraka bıraka, ayaklarını sürükleyerek bu dünya cehennemini aşan ailelerle bir şeyler paylaştığımı hissedirdim ne zaman buradan geçsem.

Mojave büyük ve korkutucu bir çöl. Sanki doğa, Kaliforniya'ya gitmeyi hak edip etmediğini anlamak için insanı bir mukavemet ve azim testine tabi tutmuş gibi. Kuru sıcak, düz ovada seraplar yaratıyor. İnsan çok yüksek süratle giderken bile sınırları belirleyen dağlar önünde habire uzağa kaçıyor. Su delisi bir köpek olan Charley, göğsünü indirip kaldırarak astımlı gibi zorlukla nefes alıyordu; dili yaprak gibi dümdüz aşağı sarkmıştı ve ucundan tükürük damlıyordu. Yüz litrelik depomdan ona su vermek için arabayı yolun kenarındaki küçük bir sel yatağına çektim. Charley'e içecek su vermeden önce, hem onun bütün vücudunu hem de kendi saçlarımla omuzlarımı iyice ıslattım. Hava öyle kuru ki buharlaşma sayesinde insan aniden serinliyor.

Buzdolabımdan bir kutu bira çıkarıp Rocinante'nin içinde, gölgede oturdum ve yer yer çalılarla beneklenen, güneşin dövdüğü ovaya baktım.

Yaklaşık elli metre ileride, boz tüyleri kuma ve güneşe karışmış iki çakal durmuş beni izliyordu. En ufak bir şüpheli harekette bulunsam hemen ortadan kaybolacaklarını biliyordum. En sıradan bir yavaşlıkla yatağın üzerinde asılı duran, yeni aldığım tüfeğe uzandım, uzun menzilli, seri 222'ye. Çok çok ağır silahı aşağı indirdim. Belki de dışarının göz kamaştıran ışığı kendi evimin gölgesinde beni biraz saklıyordu. Küçük tüfeğin dürbünü geniş bir alanı gayet güzel yakınlaştırıyor. Çakallar kıpırdamamıştı.

Dürbün ikisini birden çok yakın gösteriyordu. Dilleri dışarı sarktığı için yüzlerinde alaycı bir gülüş var gibiydi. Pek öyle sıska değillerdi, besiliydiler, tüyleri de güzeldi, siyah tüyler sarıların rengini biraz bastırıyordu. Dürbünde küçük, limon sarısı gözleri açıkça seçiliyordu. Sağdaki hayvanın omzundan göğsüne doğru

indim ve emniyeti açtım. Masaya dayadığım dirseklerim silâhı sabitlemişti. Göğüs üzerindeki tüyler hiç kımuldamıyordu. Sonra çakal, köpek gibi oturdu ve sağ arka patisiyle sağ omzunu kaşıdı.

Parmağım tetiğe basmak istemiyordu. Herhalde iyice yaşlanmıştım ve o eski şartlanmam yıpranmıştı. Çakallar zararlıdır. Tavuk çalarlar. Bıldırcınları ve avlanan diğer kuşları azaltırlar. Öldürülmeleri gerekir. Düşmandırlar. Birinci kurşun sağdaki hayvanı indirecekti, ötekiyse hemen arkasını dönüp toz olacaktı. İyi nişancı olduğumdan belki ötekini de koşarken vurabilirdim.

Ama ateş etmedim. Eğitimim "Vur!" diye bağııyordu ama yaşıım "Elli kilometre mesafede tek bir tavuk bile yok, hem olsa bile benim tavuğım değil. Bu susuz yerde bıldırcın da olmaz. Bu oğlanlar tarla faresi ve yaban tavşanı yiyerek semiriyorlar. Yani zararlı, zararlıyı yiyor. Ben neden karışayım ki?"

"Öldür onları," dedi eğitimim. "Herkes öldürüyor. Kamu hizmeti bu." Parmağım tetiğe doğru gitti. Dürbündeki artı işareti, soluklarla kıpırdanan dilin hemen altında göğsün üzerine sabitlendi. Öfkeli çeliğın patlamasını ve ısığını, sıçramayı, yaralanan kalp durana kadarki debelenmeleri, öyle çok uzun zaman geçmeden gelecek ilk akbabanın gölgesini, sonra ikinciyi gözümün önüne getirebiliyordum. Ben o sırada çoktan gitmiş olacaktım – çölden çıkmış Colorado Nehri'ni geçmiş olacaktım. Bir çalının yanında çıplak, gözsüz bir kafatası, birkaç kemirilmiş kemik, siyah kurumuş kan lekesi ve birkaç tutam altın tüy olacaktı.

Sanırım iyi bir vatandaş olamayacak kadar yaşlı ve tembelim. İkinci çakal, tüfeğe yan dönmüştü. Dürbünü omzuna doğrulttum ve orada tuttum. O mesafeden o tüfekle ıskalamamın imkânı yoktu. İki hayvan da elimdeydi. Hayatları bana bağılıydı. Emniyeti kapatıp tüfeği masaya koydum. Dürbün olmayınca o kadar mahrem bir yakınlıkları yoktu. Sıcak ışık patlaması havayı titretiyordu.

Sonra uzun zaman önce duyduğum ve doğru olduğunu umduğum bir şeyi hatırladım. Birisi bana bunun Çin'de yazılı ol-

mayan bir kanun olduğunu söylemişti: Birinin hayatını kurtarırsan, ölene kadar ondan sorumlu olursun. Kurtarıcı, olayların akışını değiştirdiği için girdiği sorumluluktan kaçamazdı. Bu bana hep akla çok yakın gelmiştir.

Şimdi iki canlı ve sağlıklı çakala karşı bir nebze sorumluluğum vardı. Hassas ilişkiler dünyasında sonsuza kadar birbirimize bağlanmıştık. İki teneke köpek maması açıp adak olarak onlara sundum.

Güneybatıdan defalarca arabayla geçmiş, daha da fazla üzerinden uçmuştum: büyük ve gizemli bir çöl, güneşin cezalandırdığı bir yer. Bir muamma, gizlenmiş ve beklemede bir şey. Bomboş görünüyor, parazit insandan muaf, ama tümüyle değil. Kumun ve taşların üzerinden giden tekerlek izlerini takip ederseniz korunaklı bir yere sokulmuş bir barınak bulursunuz, yeraltındaki suya köklerini uzatmış iki üç ağaç, bir parça toprağa ekilmiş kavruk mısır ve kabaklar, ipte sallanan çamaşırlar. Böyle çöl adamları vardır, tam manasıyla saklandıkları söylenemez ama keşmekeşin günahlarından inzivaya çekilmişlerdir.

Bu susuz havada geceleri yıldızlar insanın parmaklarının dokunacağı kadar yakına geliyor. Kilisenin ilk kurulduğu zamanlarda keşişler böyle yerlerde yaşar, tertemiz zihinleriyle ebediyete uzanırlardı. Teklik ve mükemmel düzen kavramları çölde doğmuş olsa gerek. Yıldızların sükunetle sayılması ve hareketlerinin gözlenmesi hep çöllerde başlamıştır. Kendilerine sakın ve ağır bir tutkuyla çölde bir yer seçen, sulu dünyanın asabiyetini reddeden çöl adamları tanıdım. Bu patlamalar çağında da değişmedi o adamlar, sadece öldüler ve yerlerine yenileri geldi.

Çöller gizem doludur, çöl dağlarındaki gizli yerlerden, yenden ortaya çıkmayı bekleyen eski zamanlardan kalma kabilelerden bahseden hikâyeler tekrar tekrar anlatılır. Genellikle bu gruplar işgal dalgalarından kurtarılmış hazineleri, arkaik bir Montezuma'nın altın nesnelerini ya da keşfi bütün dünyayı değiştirecek zengin bir madeni korurlar. Bir yabancı onları keşfede-

cek olursa ya öldürülür ya da gruba katılır ve bir daha ondan haber alınamaz. Bu hikâyeler şu soruyu hiç dikkate almaz: Madem kimse geri dönmemiş, orada oldukları nereden biliniyor? Oradalar ama sen onları bulacak olursan, bir daha kimse seni bulamaz.

Yine hiç değişmeyen başka bir yekpare hikâye var. Maden arayan iki ortak, olağanüstü zenginlikte bir maden bulur: altın, elmas ya da yakut. Taşıyabilecekleri kadar örneği yüklenip geri dönerler ve madenin yerini etraftaki belli noktaları kerteriz olarak akıllarına yazarlar. Sonra dışarıdaki dünyaya doğru yol alırken birisi susuzluktan ve yorgunluktan ölür, ötekiyse artık taşıyamadığı hazineyi döke döke yoluna devam eder. Nihayet bir yerleşime gelir ya da belki başka madenciler tarafından bulunur. Yanındaki örnekleri heyecanla incelerler. Bazen hikâyede madenci onu kurtaranlara yolu tarif ettikten sonra ölür, bazen bakımla eski gücüne kavuşur. Sonra bol teçhizatlı bir ekip hazineyi bulmak için yola çıkar ama hazine asla bulunamaz. Hikâye daima böyle biter; hiçbir zaman bulunamaz. Bu hikâyeyi defalarca dinledim ama sonunun değiştiğini hiç duymadım. Efsane çölden beslenir ama kökünün de gerçeklikte bir yerde olması gerekir.

Çölde hakiki sırlar da vardır. Güneşin ve kuruluşun canlılarla savaşında, canlıların kendi hayatta kalma sırları vardır. Canlılık, hangi seviyede olursa olsun, neme ihtiyaç duyar, aksi taktirde yok olur. Çölde, her şeyi fetheten güneşin ölümcül ışınlarını saf dışı bırakmak için canlılığın kurduğu kumpası çok ilginç buluyorum. Dayak yiyen toprak, yenilmiş ve ölü görünür ama sadece görünüşte öyledir. Geniş ve yaratıcı bir canlı örgütlenmesi kaybetmiş gibi görüldüğü halde hayatta kalır. Gri ve tozlu çalılar içlerindeki azıcık nemi korumak için yağlı bir zırh kuşanır. Bazı bitkiler nadiren düşen yağmuru hemen emer ve ileride kullanmak üzere depolar. Hayvanlar kurumayı engellemek için sert ve kuru bir deri, yani bir dış iskelet giyinir. Bütün canlı mahluklar gölge bulmak ya da yaratmak konusunda teknikler geliştirmiştir. Küçük sürüngenler ve kemirgenler toprağın altına yuva kazar

ya da kendini gömer ya da bir kayanın gölgeli tarafında bekler. Enerjiyi korumak için hareketler yavaştır ve güneşe uzun uzadıya meydan okuyabilecek hayvan yok gibidir. Bir çingiraklı yılan güneşin altında kesintisiz bir saat kalırsa ölür. Daha yaratıcı bazı böcekler kendi soğutma sistemlerini geliştirmiştir. Suyu ihtiyaç duyan hayvanlar bunu ikinci elden alır; bir tavşan bir yapraktan, bir çakal bir tavşanın kanundan.

Gündüz insan boşu boşuna yaşayan bir mahluk arar ama güneş batıp da gece rızasını verdikten sonra, koca bir canlılar âlemi uyanır ve karmaşık şablonunu uygulamaya koyulur. Sonra avlar ortaya çıkar ve avcılar ve avcılarının avcıları. Gece vızıltılar, çığlıklar ve havlamalarla dolar.

Gezegeneimizin tarihinin çok ileri bir noktasında, akıl almaz yaşam kazası meydana geldiğinde, ısının etkisiyle, ender rastlanacak miktarlarda ve türlerde belli kimyasal maddeler, zamanın imbiğinde bir araya geldi ve yeni bir şey ortaya çıktı, yumuşak, çaresiz, cansız dünyanın vahşi dünyasında korunmasız. Sonra organizmalarda değişim ve çeşitlenmeler meydana geldi, böylece türler birbirinden ayrıldı. Ama bütün canlı türlerinde mevcut olan öyle bir şey vardır ki her şeyden daha önemlidir: hayatta kalma dürtüsü. Hiçbir canlı bundan mahrum değildir ve hayat da bu sihirli formül olmadan var olamaz. Elbette her tür, kendi hayatta kalma yöntemini geliştirmiştir ve bazıları başarısız olup ortadan kaybolmuş, bazılarıyla dünyaya yayılmıştır. Halbuki o ilk canlının sönüp gitmesi, kazanın da bir daha hiç meydana gelmemesi çok kolaydı; ama bir kere tutunduktan sonra bütün canlılar tarafından paylaşılan en önemli özelliği, görevi, gayreti, yönü ve amacı yaşamaya devam etmek oldu. Hâlâ da devam ediyor, başka bir kaza onu ortadan kaldırırsa kadar da edecek. Çöl, güneşin kırbaçladığı kupkuru çöl de amansız bir muhalefet karşısında hayatta kalma tekniklerinin ne kadar zekice ve sonsuz olduğunu gözlemlemek için iyi bir okul. Yaşam güneşi değiştiremez, çöle su getiremezdi; bu yüzden kendini değiştirdi.

İstenmeyen bir yer olan çöl, pekala canlının cansız karşısında tutunduğı son yer olabilir. Zira dünyanın zengin, nemli ve tercih edilen bölgelerinde, canlılık kendi aleyhinde bir piramit oluşturuyor ve tam bir kafa karışıklığıyla baş düşmanı olan cansızla ittifak kuruyor. Cansızın yakan, kavuran, donduran, zehirleyen silahlarının yapmayı başaramadığını, hayatta kalma taktiklerinin ters tepmesiyle canlılık başaracak ve kendi sonunu hazırlayacak. En becerikli canlı türü olan insan, şimdiye kadar olduğu gibi şimdiden sonra da hayatta kalmak için savaşırsa, sadece kendini değil bütün diğer canlıları da ortadan kaldırabilir. Böyle bir şey olursa çöl gibi tercih edilmeyen yerler, yeni hayatın haşın anası olur belki. Zira öl sakinleri yokluk karşısında talimli ve silahlı. Kendi yolunu şaşırmış türümüz bile çölde yeniden doğmanın bir yolunu bulabilir. Verimsiz, kimsenin beğenmediğı bir yerde gölgeye tutunan yalnız adam ve güneşte tavllanmış karısı, müttefikleri çakal, yaban tavşanı, boynuzlu kurbağı, çingiraklı yılan ve zırlı böceklerle –ne badireler atlatmış, ne talimlerden geçmiş bu yaşam kırıntılarıyla– birlikte, canlılığın cansızlık karşısındaki son umudu olabilir. ölün bundan önce de sihirli şeylere analık ettiği vakidir.

Kitabın başlarında eyalet sınırlarında değişimlerden, otoyol İngilizcesindeki farklılıklardan, işaret levhalarının üsluplarından ve hız sınırı farklarından bahsetmiştim. Anayasa ile korunan eyalet hakları tutku ve neşeyle tatbik ediliyor. Kaliforniya’da zararlı böceklerle ve bitki hastalıklarına karşı sebzelerle meyveler araçlarda aranıyor ve bu konudaki yönetmelikler neredeyse dini bir adanmışlıkla uygulanıyor.

Seneler önce Idaho’lu şen ve yaratıcı bir aileyle tanışmıştım. Kaliforniya’daki akrabalarını ziyarete giderken masrafları çıkarmak için yanlarına bir kamyon dolusu patates almışlardı. Yüklerinin yarısını satmışlar ama Kaliforniya eyalet sınırında durdurulmuşlardı ve patatesin geri kalan yarısının içeri girmesine izin verilmiyordu. Patatesi orada bırakmaya bütçeleri elvermediğinden tam eyalet sınırı üzerine neşeyle kamp kurmuşlardı; orada patates satıyor, patates yiyor, patates takas ediyorlardı. Kamyon iki haftada boşaldı. O zaman denetim istasyonundan sorunsuzca geçip yollarına devam ettiler.

Biraz acı bir vurguyla Balkanizasyon denen, eyaletlerin ayrılığı pek çok sorun yaratıyor. İki eyaletin akaryakıt vergisi bile nadi-ren birbirinin aynıdır. Bu vergiler çoğunlukla yolların yapımı ve bakımı için kullanılır. Eyaletler arası taşımacılık yapan devasa tır-lar ağırlıkları ve hızlarıyla bakım masraflarını artırır. Bu yüzden de eyaletlerde kamyonların tonajını ölçen ve ona göre vergi kesen istasyonlar vardır. Akaryakıt vergisinde bir fark varsa benzin depoları da ölçülür ve vergi ona göre uygulanır. Levhalarda “Bütün kamyonlar, DUR!” yazıyor. Ben de kamyondu sayıldığım için durdum ama ellerini sallayarak beni kantarın üzerinden hızlıca geçirdiler. Bizi adamdan saymıyorlar. Bazen bu gibi durumlarda,

fazla işleri yoksa durup denetçilerle konuştuğum da oldu. Bu da beni eyalet polisi konusuna getiriyor. Çoğu Amerikalı gibi ben de polis sevdalısı değilim, rüşvet ve şiddet kullanımı konusunda sürekli denetlenmeleri ve uzun, cafcacılı görevi kötüye kullanma listeleri beni tatmin etmiyor. Ancak bu hazzetmeme durumu ülkenin çoğu bölgesinde görülen atlı polisler için geçerli değil. Zeki ve eğitilmiş adamları seçip iyi maaş vererek ve onları siyasi baskılardan uzak tutarak, onurlu ve yaptığı hizmetten gurur duyan, seçkin bir ekip yaratmayı başarmış pek çok eyalet. Zamanla şehirlerimiz de kendi teşkilatlarını eyalet polisi gibi şekillendirme gereği duyabilir. Ama siyasi örgütler en ufak bir ödül ya da ceza gücünü elinde bulundurduğunda bunu yapmak imkânsız.

Colorado Nehri'ni Needles'tan geçerken Arizona'nın esmer, sarp surları gökyüzüne uzanıyordu ve arkalarında kıtanın omurgasına doğru yükselen devasa, eğimli plato vardı. Daha önce defalarca geçtiğim bu yolu iyi bilirim: Kingman, Ash Fork, ardındaki zirveyle Flagstaff, sonra Winslow, Holbrook, Sanders, yokuş aşağı, sonra tekrar yukarı, Arizona bitti bile. Kasabalar hatırladığımdan biraz daha büyük ve aydınlıktı, moteller daha büyük ve lüks.

New Mexico'ya girdim, geceleyin Gallup'tan geçtim ve Kıta Ayırığı'nın üzerinde kamp kurdum; burası kuzeye nazaran daha gösterişliydi. Gece çok soğuk ve kuruydu, yıldızlar kristal gibiydi. Rüzgâr almamak için küçük bir kanyona girdim ve bir kırık şişe tümseğinin yanına park ettim – viski ve cin şişeleri, binlercesi. Neden orada olduklarını bilmiyorum.

Sonra şoför koltuğunda oturup kendimden bile gizlediğim şeyle yüzleştim. Kilometreleri yutar gibi geçiyor, sadece araba kullanıyordum çünkü artık görmüyor, işitmiyordum. Doyduğu halde yemeye devam eden bir adam gibi tokluk sınırını aşmıştım, gördüklerimi hazmetmekten acizdim. Her tepe bir öncekine benziyordu. Madrid'deki Prado müzesinde de yüzlerce tabloya baktıktan sonra böyle hissetmiştim: tıka basa, çaresiz bir daha fazlasını görme yoksunluğu.

Tam dere kenarında kuytu bir yer bulup dinlenme ve kendimi toplama zamanıydı. Yanımdaki karanlık koltukta oturan Charley, iniltili bir iççeğiyle şikâyetini bildirdi. Onu bile unutmuştum. Onu dışarı bıraktım. Sallana sallana kırık şişe tümseğine çıktı, iyice kokladı, sonra başka tarafa döndü.

Geceleyin hava soğuktu, insanı titretecek kadar soğuk, ben de kabinin bütün ışıklarını yaktım ve içeriyi ısıtmak için gaz sobasını açtım. Kabin toplu değildi. Yatağım dağıruktı ve kahvaltı tabakları lavaboda unutulmuştu. Yatağa oturup gri kasvete baktım. Bu ülke hakkında bir şeyler öğrenebileceğime nereden hükmetmiştim ki? Son birkaç yüz kilometredir insanlara yanaşmuyordum. Benzin almak için mecburen durduğumda bile tek heceli cevaplar veriyor, hiçbir resmi aklımda tutmuyordum. Gözüüm ve beynim beni yüzüstü bırakıp kaçmıştı. Kendimi kandırıyordum ve bu önemliydi, hatta öğreticiydi. Tabii her şeyin bir çaresi bulunurdu. Yerimden kalkmadan viski şişesine uzandım, bardağı yarıya kadar doldurup kokladım ve tekrar şişeye boşalttım. Çare bu değildi.

Charley geri dönmemişti. Kapıyı açıp ıslık çaldığımda cevap alamadım. Bu beni kendime getirdi. Projektörü kaptığım gibi delici ışığını kanyona çevirdim. Işık, elli metre kadar ileride iki gözü parlattı. Patikadan koşarak yanına gittiğimde öylece boşluğa bakar vaziyette buldum onu, tıpkı benim gibi.

“Neyin var Charley, kendini iyi hissetmiyor musun?”

Kuyruğu cevaplarını ağır ağır iletiyordu. “Bilmem. İyiyim herhalde.”

“Neden ıslık çaldığımda gelmedin?”

“Duymadım.”

“Neye bakıyorsun?”

“Bilmem. Hiçbir şeye.”

“Yemeğini yemek istemiyor musun?”

“Hiç aç değilim. Ama vazifeyi savalım bari.”

Kabine geri döndüğümüzde kendini yere bıraktı ve çenesini patilerinin üzerine koydu.

“Yatağa gel Charley. Gel birlikte bunalalım.” Beni kırmadı ama pek de hevesli değildi. Kafasının tepesini ve kulaklarının arkasını, tam sevdiği şekilde kaşınaya başladım. “Nasıl?”

Başını yana eğdi. “Biraz daha sola. Burası. Tam burası.”

“Bizden hiç kaşif olmazdı. Üç beş gün gezindik mi afakanlar basıyor. Buraya gelen ilk beyaz adamın –galiba adı Narváez’di– küçük gezintisi altı yıl kadar sürmüştü. Kenara kay. Bir baka-yım. Yanlış, sekiz yıl sürmüş; 1528’den 1536’ya kadar. Hem Narváez’in kendisi de buralara kadar gelememiş. Adamlarından dördü gelmiş. Acaba onlara da afakanlar bastı mı? Biz muhalle-bi çocuğuyuz Charley. Şimdi biraz kahramanlık zamanı. Doğum günün ne zaman?”

“Bilmem. Belki atlarıncı gibi ocak ayının birindedir.”

“Sence bugün olabilir mi?”

“Kim bilir?”

“Sana kek pişirebilirim. Ama hazır kek yapacağım çünkü elimde başka bir şey yok. Üstüne bolca pekmez, bir de mum.”

Charley işlemleri az buçuk ilgiyle seyretti. Şapşal kuyruğu çok şey anlatıyordu. “Seni, hangi gün doğduğunu bilmeyen bir köpeğe doğum günü pastası yaparken gören olsa aklını kaçırdı-ğını düşünür.”

“Kuyruğunla bundan daha iyi dilbilgisi yapamıyorsan belki konuşmuyor oluşun iyi bir şeydir.”

Kek gayet iyi pişti; dört kat hazır kek, arada akçaağaç pekme-zi, üstüne madenci mumu. Ben Charley’in sıhhatine viski bar-dağını kaldırdım, o da kekleri yiyip pekmezleri yaladı. Sonra ikimiz de kendimizi daha iyi hissettik. Ya Narváez’in keşif gezisi; tam sekiz yıl. Adamlar o zaman adammış.

Charley bıyıklarındaki pekmezi yaladı. “Neden böyle dalgın-sın?”

“Çünkü görmeyi bıraktım. İnsanın başına böyle bir şey gelince bir daha asla göremeyeceğini düşünüyor. Ayağa kalkıp önce ön, sonra arka ayaklarını gerdi. “Gel tepeye doğru yürüyelim,” dedi. “Belki tekrar görmeye başlamışsındır.”

Kırk viski şişesi yığınınu inceledikten sonra patikadan yukarı doğru yolumuza devam ettik. Kuru, buz gibi hava, ağzımızdan buhar bulutları şeklinde çıkıyordu. Taşlı tepeden yukarı doğru büyükçe bir havyan zıplayarak kaçtı, belki de küçüktü ama aşağı yuvarladığı taşlar çoktu.

“Burnun ne diyor buna?”

“Bildiğim bir şey değil. Misk gibi bir koku. Peşinden koşmak isteyeceğim bir şey değil.”

Gece öyle karanlıktı ki içinde kıvılcımlar çakıyor gibiydi. Dik, kayalık yamaçta fenerimin ışığına bir parıltı karşılık verdi. Tökezleyip sendeleyerek yukarı tırmandım, yankılanan ışığı kaybettim, sonra tekrar buldum, yeni kırılmış küçük bir taşı ve içinde mika vardı; servet getirecek bir şey değil ama hoş bir nesne işte. Cebime attım ve yatmak için geri döndüm.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Bu kitabı yazmaya başladığımda er ya da geç Teksas'a gitmem gerekeceğini biliyordum ve bundan ödüm kopuyordu. Bir uzay yolcusu nasıl Samanyolu'na ilişmeden yoluna gidemezse, ben de Teksas'a girmeden yoluma gidemezdim. O kocaman kuyruğunu ta kuzeye kadar uzatır, Rio Grande boyunca döke saça ta güneye kadar iner. İnsan bir kere Teksas'a girdi mi çıkması sonsuza kadar sürecek gibi gelir, bazılarıysa asla çıkamaz.

Peşin peşin söyleyeyim, Teksas'tan uzak durmak istesem bile bunu başaramazdım çünkü eşim, kayınvalideler, dayılar, teyzeler, kuzenler Teksaslı, yani gırtlığımıza kadar Teksaslılara batmış durumdayım. Coğrafi olarak Teksas'tan uzak durmak da işe yaramıyor çünkü Teksas, bizim New York'taki evimizde, Sag Harbor'daki balıkçı kulübemizde, Paris'te bir dairemiz olduğu zamanlarda da oradaydı. Dünyayı gülünç bir şekilde istila ediyor. Bir keresinde Floransa'da, sevimli, küçük bir İtalyan prensesin babasına, "Kızınız pek İtalyan'a benzemiyor. Size tuhaf gelebilir ama Amerika Yerlilerine benziyor," demiştim. Babası da bana şöyle cevap vermişti, "Neden benzemesin? Dedesi Teksas'ta bir Cherokee'yle evlenmişti."

Teksas sorunuyla karşı karşıya olan yazarlar, kendilerini bir takım genellemelere batıp çıkarken bulurlar, ben de istisna değilim. Teksas bir ruh halidir. Teksas bir saplantıdır. Her şeyden öte, Teksas kelimenin tam manasıyla bir millettir. Ama birinci genelleme şudur. Teksas dışında bir Teksaslı yabancısıdır. Karım kendisinin Teksas'tan kurtulmuş bir Teksaslı olduğunu söyler ama bu sadece kısmen doğrudur. Hiç aksansız konuşması bir Teksaslıyla konuştuğu anda eskiye döner. Kökenini bulmak için öyle derinlere inmeye gerek kalmaz. Tek heceli bazı kelimeleri

çift heceyle söyler . Bazen de bir an boş bulunduğunda ‘iyi’ kelimesi ‘eyi’ oluverir. Kızımız, Austin’de bir müddet kaldıktan sonra New York’taki bir arkadaşımıza ziyarete gitmişti. Oradayken aralarında yanlış telaffuzdan kaynaklanan komik bir konuşma geçmiş mesela.*

Teksas meselesini senelerdir çok farklı açılardan inceledim. Bekleneceği üzere bulduğum bütün hakikatler bir sonraki tarafından iptal edildi. Sanırım Teksaslılar kendi eyaletleri dışındayken biraz ürküyorlar ve duyguları aşırı hassaslaşıyor, bu yüzden de böbürlenmeye, saldırganlaşmaya ve gürültülü bir kendini beğenmişliğe savruluyorlar, tıpkı utangaç çocuklar gibi. Teksaslılar kendi evlerinde hiç öyle değiller. Benim tanıdıklarım nazik, dost canlısı, cömert ve sessizler. New York’ta sık sık pek kıymetli eşsizliklerini önümüze sürdüklerini duyuyoruz. Teksas, Birlik’e bir anlaşmayla katılan tek eyalettir. İsterse ayrılma hakkını saklı tutar. Bu ayrılma tehdidini o kadar sık duydum ki coşku dolu bir örgüt kurdum: Teksas’ın Ayrılmasını Destekleyen Amerikalı Dostları Derneği. Bunu söyleyince konu hemen kapanıyor. Kendileri ayrılma hakkına sahip olmak istiyor ama birilerinin onların ayrılmasını istemesine karşı çıkıyorlar.

Çoğu ateşli millet gibi Teksaslıların da gerçekler üzerine kurulu ama onlarla sınırlı olmayan kendi özel tarihleri var. Dayanıklı ve becerikli sınıradamı geleneği doğru ama bununla sınırlı değil. Virginia’nın eski şaşaalı günlerinde büyük suçlar için verilen üç cezayı şimdi pek az kişi bilir: (sırasıyla) idam, Teksas’a sürgün ve hapis. Bu sürgün edilenlerden bazıları da çoluk çocuk sahibi olmuştur herhalde.

Aynı şekilde, Alamo’nun ölmek pahasına Santa Anna çetelerine karşı kahramanca savunulduğu gerçektir. Cesur Teksas birlikleri Meksika’dan özgürlüklerini kazanmışlardır ve özgürlük,

* Kız *pen* (kalem) kelimesini *pin* (iğne) gibi söyleyince ev sahibi “Toplu iğne mi istersin yoksa çengelli iğne mi?” diye sorar, kız da *fountain pin* (yani dolmakalem yerine dolma iğne) istediğini söyler. (ç.n.)

bağımsızlık kutsal kelimelerdir. İsyen ihtiyacı doğuran zorba yönetimin ne olduğuna dair daha tarafsız bir bilgi edinmek için Avrupa'daki çağdaş gözlemcilerle başvurmak gerekir. Dış gözlemciler baskının iki yönlü olduğunu söylüyor. Teksaslılar vergi ödemek istemiyorlarmış, ayrıca Meksika 1829'da köleliği kaldırdığı için Meksika'nın bir parçası olan Teksas'tan köleleri serbest bırakması isteniyormuş. Elbette başka isyan sebepleri de vardır ama buralarda nadiren dile getirilen bu iki sebep Avrupalıların daha fazla ilgisini çekmiş.

Teksas'ın bir ruh hali olduğunu söylemiştim ama sanırım bundan da fazlası. Dine yaklaşan bir mistisizm. Öyle ki insanlar Teksas'ı ya tutkuyla severler ya da ondan tutkuyla nefret ederler ve tıpkı başka dinlerde olduğu gibi muammalar ve paradokslar içinde kaybolmamak için pek kimse sorgulamaya cesaret edemez. Benim gözlemlerimin herhangi biri başka fikirler ya da karşı gözlemlerle çürütülebilir. Ama Teksas'ın tek bir şey olduğu hissime pek karşı çıkan olmayacaktır. İnanılmaz büyüklüğüne, iklim ve fiziksel görünüm çeşitliliğine ve bütün iç çekişmelerine, ihtilaflara, mücadelelere rağmen Teksas'ta, Amerika'nın başka yerlerine oranla çok daha fazla birlik ve beraberlik vardır. Zengini, fakiri, yukarı uzanan çıkıntısı, körfezi, şehri, köyüyle Teksas, bütün Teksaslıların saplantısı, başlıca meşgalesi ve sevgili varlığıdır. Seneler önce Edna Ferber çok zengin Teksaslılardan oluşan çok küçük bir grup hakkında bir kitap yazmıştı. Bildiğim kadarıyla tespitleri doğrudu ama kitap kınayıcı bir dille yazılmıştı. Bir anda kitap her gruptan, sınıftan, maddi durumdan Teksaslının saldırısına uğradı. Bir Teksaslıya saldırdınız mı hepsi sizi topa tutar. Öte taraftan Teksas fıkrası, sevilen saygın bir gelenektir ve çoğu durumda kaynağı Teksas'tır.

İngiltere'de Normandiyalı kanı nasıl baş tacı ediliyorsa, Teksas'ta da sınır sığırtnmacı geleneği öyledir. Çoğu ailenin, şimdiki mevsimlik Meksikalı işçilere benzeyen sözleşmeli sömürgecilerin soyundan geldiği doğru olsa da hepsi uzun boynuzlu

sığırların ve çitle çevrilmemiş ufukların hayaliyle yaşar. Birisi petrolden ya da kimyevi maddeler veya toptan gıda alanındaki hükümet ihalelerinden servet kazandığında hemen bulabildiği en büyük çiftliği alır ve sığır yetiştirmeye başlar. Çiftliği olmayan adayların seçimde kazanma şansı olmadığı söylenir. Toprak geleneği Teksaslıların ruhuna işlemiştir. İş adamları, asla üzen- giye değmeyen topuklu çizmeler giyer ve Paris'te evleri olan, İskoçya'da bağırıtlak avına giden muazzam servet sahibi adamlar kendilerinden köy çocuğu diye bahseder. Bu şekilde toprağın gücü ve basitliğiyle bağlantı kurmaya çalıştıklarını bilmeyen biri bu tavırlarıyla dalga geçebilir. İçgüdüsel olarak toprağın sadece zenginlik değil enerji kaynağı olduğunu da bilirler. Teksaslıların enerjisi de sırsız ve patlamaya hazırdır. Geleneksel çiftliğini kurmuş başarılı adam, en azından benim gördüğüm kadarıyla, ortalarda görünmeyen bir mal sahibi değildir. Çiftlikte çalışır, sürüsüyle ilgilenir, büyütür. İnsanı sersemletecek kadar sıcak bir iklimdeki bu enerji de insanı sersemletir. Talihin yüzüne güldükleri de gülmedikleri de sıkı çalışma geleneğini sürdürür.

Bir tavrın gücü inanılmazdır. Başka eğilimlerinin yanı sıra Teksas militer bir millettir. Birleşik Devletler silahlı kuvvetleri Teksaslılarla doludur, hatta onların egemenliğindedir. Çok sevilen spor müsabakaları bile adeta askeri operasyon havasında yapılır. Başka hiçbir yerde böyle büyük bandolar, böyle resmi geçitler, ışıltılı sopalarını çevirerek geçen bölük bölük kostümlü kızlar yoktur. Yerel futbol maçlarındaki zaferler ya da yenilgiler savaşı andırır ve bir Teksas takımı başka eyalet takımıyla karşılaştığında bir bayrak ordusu iş başındadır.

Teksas'ın enerjisine geri dönüyorum çünkü ben de bunun fazlasıyla farkındayım. Eski çağlarda koca halkları göç etmeye ve fet- hetmeye sürükleyen o dinamizm patlamasını hatırlatıyor bana. Teksas'ta kullanıma açılmaya uygun geniş araziler vardır. Eğer olmasaydı herhalde Teksaslılar o dur durak bilmez enerjileriyle başka ufuklara yelken açardı. Teksas'ın başkentinin habire değiş-

mesi de bu kanaatimin sebeplerinden biri. Gerçi şimdiye kadar fetihler savaşla değil satın alma yoluyla yapılmış. Yakın Doğu'nun petrol çölleri, Güney Amerika'nın yeni açılan toprakları hep bu akını hissetti. Sonra sermaye seferiyle alınmış yeni adalar da var: Orta Doğu'da; gıda, alet, boyama, kereste ve kâğıt hamuru fabrikaları. Meşru yirminci yüzyıl Teksas topraklarına yayınevleri bile katılmış. Bu gözlemlerin altında bir hisse ya da ikaz yok. Enerji bir yerden açığa çıkar, kendine çıkacak bir yer arar.

Bütün devirlerde, zengin, enerjik ve başarılı milletler kendilerine dünyada bir yer edindiklerinde, sanata, kültüre, hatta eğitim ve güzelliğe açlık duymuşlardır. Teksas şehirleri yukarı ve dışarı doğru gelişir. Üniversiteler hibe ve burstan yana zengindir. Bir gecede tiyatrolar, senfoni orkestraları kuruluverir. Her türlü büyük ve taşkın enerji ve heyecan patlamasında hatalar, yanlış hesaplar, hatta akla ve zevke aykırı durumlar ortaya çıkabilir. Yerden yere vuran, dalga geçen, dehşet ve horgörüyle bakan, yıkıcı eleştirmenler de daima olacaktır. Ben sadece bu tür şeylerin yapılabiliyor olmasıyla ilgileniyorum. Kuşkusuz binlerce büyük fiyasko olacaktır ama dünya tarihinde sanatçılar daima iyi karşılandıkları ve iyi muamele gördükleri yerlere toplanmıştır.

Teksas yapısı ve büyüklüğü sebebiyle genellemelere davetiye çıkarıyor, genellemeler de çoğunlukla ikilemlere neden oluyor: senfonideki "toprağım", Neiman-Marcus'tan Çin'den gelme yeşim taşları alan, çizmeli, kotlu çiftlik sahibi.

Teksas, siyaseten ikilemini sürdürüyor. Geleneksel ve nostaljik olarak Eski Güney Demokrati ama bu, genel seçimlerde muhafazakar Cumhuriyetçilere, yerel seçimlerde liberallere oy vermelerine engel olmuyor. İlk başta kullandığım cümleye dönüyorum yine: Teksas'ta her genelleme bir öncekini iptal ediyor.

Dünyanın çoğu bölgesinin konumu enlem ve boylam olarak belirtilir; toprağı, havası, suyu kimyevi olarak tarif edilmiştir, tanımlanmış bir bitki örtüsüyle kaplıdır ve üzerinde bilinen hayvanlar yaşar, daha ötesi de yoktur. Bir de masalın, efsanenin,

yanlış kanaatlerin, aşkın, hasretin ya da önyargının devreye girdiği, serinkanlı, berrak bir değerlendirmeyi bozduğu ve bir nevi çok renkli büyütlü karmaşanın sürekli hâkim olduğu yerler vardır. Yunanistan böyle bir yerdir, İngiltere’de Kral Arthur’un ayaklarının değdiği yerler böyledir. Tarif etmeye çalıştığım bu yerlerin bir özelliği de büyük bölümlerinin kişisel ve öznel olmasıdır. Kuşkusuz Teksas da böyle bir yerdir.

Teksas’ın büyük bölümünü gezdim ve sınırları içinde her türden yer şekli, iklim, oluşum gördüm. Kutup hariç dünyada görebileceğiniz her şey burada mevcut, hatta sıkı bir kuzeyli rüzgâr o buz gibi soluğu da aşağılara indirebilir. Kuzeye uzanan çıkıntıdaki çitleri ufuk olan haşın düzlükler, Davis Dağları’nın ağaçlık tepeliklerine ve sevimli derelerine yabancısıdır. Rio Grande vadisinin bereketli limon bahçelerinin Güney Teksas’taki bozkırla alakası yoktur. Körfez Sahili’nin sıcak ve nemli havasıyla, kuzeydoğudaki serin, berrak havası birbirine hiç benzemez. Etrafı ağaçlarla çevrili göllerle, tepelerin üzerine kurulu Austin, Dallas’a bakıldığında dünyanın öteki ucunda olabilir.

Söylemeye çalıştığım, Teksas’ta herhangi bir fiziksel ya da coğrafi bütünlük yoktur. Onun bütünlüğü zihinlerdedir. Hem sadece Teksaslıların zihinlerinde değil. Teksas kelimesi dünyadaki herkes için bir simgedir. Bu ‘zihinsel Teksas’ masalının genelde yapay, bazen doğruluktan uzak, sıklıkla romantik olduğuna şüphe yok ama bu durum onun bir simge olarak gücünü azaltmıyor.

Teksas düşüncesi üzerine yapmakta olduğum bu mütalaa, Charley’le birlikte Teksas’ta yaptığımız yolculuğa bir girizgâh olarak yazıldı. Yolun bu bölümünün öncekilerden farklı olacağı kısa sürede anlaşıldı. Bir kere bu bölgeyi önceden tanıyordum, ikincisi burada eşimin arkadaşları ve akrabaları vardı, bu yüzden de nesnel olmam imkânsız. Ayrıca Teksas kadar hunharca misafirperver başka bir yer bilmiyorum.

Ama önce Amarillo’nun ortasında güzel bir karavan parkında, üç günümü isimsiz geçirdim. Stabilize yolda giderken, önümdeki

arabanın tekerleğinden sıçrayan taş Rocinante'nin ön camı kır-
mıştı ve yerine yenisinin takılması gerekiyordu. Daha da önemli-
si Charley'in eski hastalığı tekrar etmişti, hem bu sefer ağrısı çok
daha fazlaydı. Kuzeybatıdaki o zavallı beceriksiz veterineri hatırla-
dım; hem bir şey bilmiyor hem de umursamıyordu. Charley'in ona
nasıl ağrılı bir hayret ve küçümsemeyle baktığını hatırlamıştım.

Amarillo'da çağırdığım doktor gençten bir adam çıktı. Ne çok
pahalı ne çok ucuz, üstü açık bir arabayla geldi. Charley'in üzeri-
ne eğildi. "Rahatsızlığı ne?" diye sordu. Anlattım. Genç veterine-
rin elleri Charley'in kalçalarını ve şiş karnıyı yokladı; eğitilmiş ve
ne yaptığını bilen ellerdi. Charley derin derin iç geçirdi ve kuy-
ruğunu kaldırıp indirdi. Bu adama tümüyle güvenmiş, kendini
onun ellerine bırakmıştı. Daha önce de böyle hemen ısınverdiğini
görmüştüm, iyiye işaretti bu.

Güçlü parmaklar, çeşitli yerlere bastırarak ayrıntılı bir muaye-
ne yaptı. Sonra veteriner doğruldu. "Yaşını başını almış her erke-
ğin başına gelebilir," dedi.

"Tahmin ettiğim şey mi?"

"Evet. Prostat."

"Tedavi edebilir misiniz?"

"Tabii. Önce onu rahatlatmam lazım, sonra da ilaç tedavisi.
Mesela dört gün kadar bana bırakma imkânınız var mı?"

"İmkanım olmasa da bırakırım."

Charley'i kucağına aldı ve dışarı çıkarıp arabasının ön koltu-
ğuna yatırdı. Tüylü kuyruğu deriyi dövüyordu. Charley halin-
den memnun görüldüğünden ben de memnun olmuşum. İşte
Amarillo'da birkaç gün kalmamın sebebi bu. Hikâyeyi bağlamak
açısından Charley'i dört gün sonra sapasağlam aldığımı söyleye-
yim. Doktor, yolculuk sırasında belli aralıklarla Charley'e içirmem
için bana ilaç verdi, böylece hastalığı tekrar etmeyecekti. İyi bir
adamın yerini hiçbir şey doldurmaz.

Teksas üzerinde fazla durmak niyetinde değilim. Hollywo-
od öldüğünden beri Yalnız Yıldız Eyaleti, röportaj, inceleme ve

tartışma alanlarında en tepedeki yerini aldı. Ama milyonlarını zevksiz ve ruhsuz gösterişçiliğe akıtan büyük servet sahiplerinin düzenlediği bir Teksas ziyafetini anlatmazsak çok önemli bir şey eksik kalır. Eşim de New York'tan gelip bana katılmıştı ve Şükran Günü için bir Teksas çiftliğine davetliydik. Çiftliğin sahibi, arada sırada New York'a geldiğinde ziyafet verdiğimiz bir dostumuzdu. Tahmini okura bırakma geleneğine uyup ismini söylemeyeceğim. Kendisine bu konuda hiç soru sormadığım halde zengin olduğunu düşünüyorum. Şükran Günü ziyafetinden önce ikindi vakti çiftliğe gittik. Suyu, ağacı, otlığı bol, çok güzel bir çiftlik. Her yerde dozerlerle topraktan setler yapılarak arkalarında su tutulmuş ve çiftliğin orta yerinde hayat veren sulak alanlar yaratılmış. Sık otlu çayırarda otlayan safkan Hereford inekleri, biz bir toz bulutu içinde geçip giderken başlarını kaldırdılar. Çiftliğin ne büyüklükte olduğunu bilmiyorum. Ev sahibime sormadım.

Tek katlı tuğla bina, küçük bir yükseltinin üzerinde, kavak ağaçlarının arasında duruyor, bir kaynağın önüne çekilmiş setle yapılmış gölete bakıyordu. Suyun karanlık yüzeyini, içine salınmış alabalıklar halkalandırıyordu. Ev rahattı, her birinde banyo olan –hem küvet, hem duş– üç odası vardı. Duvarları çam lambriyle kaplı salon, aynı zamanda yemek odasıydı ve bir ucundaki şöminenin yanında cam kapaklı bir silah dolabı vardı. Açık mutfak kapısından hizmetçiler görünüyordu – iri yarı bir zenci kadın ve kıkırdayan bir genç kız. Ev sahibimiz bizi karşıladı ve çantalarımızı taşımamıza yardım etti.

İkram hemen başladı. Banyo yapıp odadan çıktığımızda getirilen skoç sodayı susuzlukla içtik. Sonra yolun karşısındaki ahır ve köpek kulübelerini gezdik. Üç av köpeğinden birisi biraz hasta gibiydi. Etrafı çitlerle çevrili küçük bir alanda, evin kızı, ismi Specklebottom olan bir Quarter atını* eğitmeye çalışıyordu. Daha sonra arkalarında yavaş yavaş su toplamaya başlamış iki

* Adını, çeyrek (quarter) mil civarı kısa mesafeleri çok iyi koşmasından alan bir Amerikan yarış atı.(ç.n.)

yeni bendi teftiş ettik ve çeşitli yalakların çevresinde su içen, yeni alınmış küçük bir sığır srsyle hasbıhal ettik. Bu gayretler bizi yorduğundan biraz kestirmek için eve döndük.

Uyandığımızda komşular gelmeye başlamıştı; nineden kalma tarife göre yapılmış koca bir tencere etli kuru fasulye getirmişlerdi, ondan iyisini hiç yemedim. Sonra mevkilerini kot pantolon ve izmeyle saklayan zengin insanlar gelmeye başladı. İçki ikram edildi ve avcılık, binicilik, sığır yetiştiriciliği konularında, neşeli ve bol kahkahalı bir sohbet başladı. Bir pencere sedirine uzanıp hava kararırken kavak ağaçlarına tnemeye gelen yabani hindileri seyrettim. Hantal hantal uçup kendilerine bir yer buluyor, sonra aniden ağaçla kaynaşıp ortadan kayboluyorlardı. En azından otuz hindi vardı geceyi geçirmeye gelen.

Karanlık koyulaştıca cam aynaya dönüştü ve ev sahibimle misafirlerini, çaktırmadan seyretmeye başladım. Lambri kaplı küçük odada oturuyorlardı, hanımların  bir kanepede, misafirlerin bazıları sallanan koltuklarda. Zenginliklerini çok incelikli sergiliyorlardı. Kadınlardan biri örgü ryor, ötekisi sarı kalemin silgisini dişine vurarak bulmaca çözüyordu. Erkekler gelişgizel bir tavırla otların ve suyun durumundan, İngiltere’den şampiyon bir damızlık boğa alıp uçakla buraya getirten falancadan bahsediyorlardı. Açık mavi kotları, dikiş yerlerinde daha da açılmış, tarazlanmıştı, yüz kere yıkamadan olmayacak bir şey.

Ama ince ince hesaplanmış ayrıntılar burada bitmiyordu. izmelerin i kısımlarının rengi ağarmış, at teriyle tuzlanmış, topukları da erimişti. Erkeklerin açık yakalarının içinden yol yol yanmış boyunları görünüyordu, hatta misafirlerden biri parmağını kırmaktan bile geri durmamıştı; parmak alçıya alınmış ve deri eldivenden kesilmış dantel gibi bir deriyle kaplanmıştı. Ev sahibim, buz kovası, soda şişeleri, iki şişe viski ve bir kasa gazozla takviye edilmiş barda misafirlerine hizmette bulunacak kadar işi ilerletmişti.

Her yerde para kokusu vardı. Mesela evin kızı yere oturmuş 22 kalibrelik bir tüfeği temizliyor ve aygırı Specklebottom’ın

nasıl beş çitalı kapıdan atlayıp yan çiftlikteki kısrağı ziyarette gittiği hakkında pişkin, müstehcen bir hikâye anlatıyordu. Specklebottom'ın şeceresi düşünülürse, doğacak yavru üzerinde hakları olması gerektiği fikrindeydi. Bu sahne, meşhur Teksas milyonerleri hakkında duyduklarımı doğruluyordu.

Pacific Grove'da, babamın ben doğmadan önce yaptığı kulübenin içini boyadığım zamanları hatırlattı bana. Bir de gündelikçi tutmuştum ve ikimiz de bu işten pek anlamadığımız için üstümüz başımız boya olmuştu. Birden boyamız bitti. "Neal, bir koşu gidip Holman'dan bir kutu boya, bir de küçük tiner al," dedim.

"Üstümü değiştirip yıkanmam gerekir," dedi.

"Ne gerek var! Böyle git işte."

"Gidemem."

"Neden? Ben olsam giderdim."

O zaman bana insanın aklında kalan bilgece bir şey söyledi. "İnsanın senin gibi paspal giyinmek için çok zengin olması lazımdır," dedi.

Komik değildi söylediği. Doğruydum. Ziyafette de doğruduydu. Bu Teksaslıların nasıl akıl almaz bir zenginlikleri vardı ki böyle basit yaşıyorlardı.

Alabalık göletin etrafında ve tepenin üzerinde karımla küçük bir yürüyüş yaptık. Hava serindi ve kuzeyden esen rüzgârda kış vardı. Kurbağalara kulak kabarttık ama kış geldiğinden köşelerine çekilmişlerdi. Uzaktan bir çakal uludu ve yavrusu süttten yeni kesilmiş bir inek muuladı. Av köpekleri barınaklarının etrafındaki telin önüne gelip mutlu yılanlar gibi kıvranmaya ve coşkuyla hapşurmaya başladı, hatta hasta olan bile kulübesinden çıkıp bizi selamladı. Sonra büyük ahırın yüksek kapısı önünde durduk ve alfaalfanın tatlı kokusuyla, balyalanmış arpanın ekmeğimsi kokusunu içimize çektik. Etrafı çitlerle çevirili alanda, safkan atlar kışneyerek başlarını direklerle sürdürdüler. Specklebottom da idman olsun diye iğdiş edilmiş bir arkadaşına çiftte attı. Avlarını korkutmak için çığlık atan baykuşlar uçuşuyordu ve bir

gece kuşu uzakta yumuşak, ritmik daireler çiziyordu. Keşke cevval köpek Charley de yarımızda olsaydı. Bu geceden çok hoşlanırdı. Ama Amarillo'da aldığı yatıştırıcılarla dinleniyor ve prostatını tedavi ettiriyordu. Keskin kuzey rüzgârı kavakların çıplak dallarını birbirine vurdu. Bütün yol boyunca peşimi bırakmayan kış nihayet beni yakalamış gibi hissettim. Bizim, en azından benim yakın dönem zoolojik geçmişimde kış uykusu hayatın bir gerçeği idi herhalde. Yoksa soğuk hava neden bu kadar uykumu getirsin? Hep uykumu getirir, o zaman da getirmişti ve hayaletlerin çoktan çekilmiş olduğu eve dönüp yattık.

Erken kalktım. Odamızın dışındaki bölmeye yaslanmış iki alabalık oltası görmüştüm. Yerler buz tuttuğu için kaya kaya, çimenli tepeden karanlık göletin kıyısına indim. Oltaya takılmış sinek şeklinde hazır bir yem vardı, biraz hırpalanmıştı ama yeterince tüylüydü. Daha suya değer değmez suyun üzerinde bir kaynaşma oldu. Yirmi santimlik bir gökkuşağı alabalığı yakaladım ve çimenlerin üzerinde oltadan çıkarıp kafasına vurdum. Dört kere oltayı atıp dört alabalık yakaladım. Hepsini temizleyip iç organlarını arkadaşlarına attım.

Mutfakta aşçı bana kahve verdi ve bir köşeye çekilip onun balığı mısır ununa bulamasını, içyağında kızartmasını ve ağızımda dağılan ktır ktır pastırmaya sarılı vaziyette bana sunmasını seyrettim. Sudan çıktıktan beş dakika sonra tavaya giren bir alabalık yemeyeli çok olmuştu. Kafasıyla kuyruğundan tutup ağızımla tırtıklaya tırtıklaya yedim, en sonunda patates cipsi gibi ktır ktır olmuş kuyruğunu da yedim. Soğuk sabahlarda kahvenin tadı başkadır, üçüncü fincan da birinci kadar iyiydi. Öyle boş boş mutfakta oyalanabilirdim ama aşçı Şükran Günü hindisini dolduracağı için beni mutfaktan kışkırladı.

Öğlene doğru bildircin avına çıktık, ben Rocinante'de taşıdığım namlusu çentikli, eski, pırıl pırıl 12'liğimi almıştım. On beş yıl önce ikinci el aldığım bu tüfek o zaman bile pek öyle alım şahım değildi. Ama benim işimi görüyor. Düzgün nişan alabi-

lirsem bu tüfek de hedefi vurur. Ama yola koyulmadan önce, dolapta duran 12 kalibrelik, Purdy kilitli Luigi Franchi'yi görünce meftun oldum. Çelik üzerindeki oymalar Şam kamaları gibi sedefli sedefli parlıyordu. Dipçik kundağa, kundak namlulara sihirli bir tohumdan çıkıp da bu şekilde büyümüş gibi büyük bir doğallıkla bağlanıyordu. Ev sahibim yüzümdeki haseti görse eminim bu güzeli bana ödünç verirdi ama istemedim. Takılıp düşsem, elimden düşürsem, bir kayaya çarpsam ne olurdu. Hayır, kraliyet mücevherlerini mayın tarlasında taşımak gibiydi. Benim eski, takatuka tüfeğim pek harika olmasa da başına gelebilecek her şey zaten gelmiş olduğu için endişeye mahal yoktu.

Ev sahibimiz bir hafta boyunca sürülerin nerelerde toplandığını gözlemiş. Araya mesafe koyarak çalıların arasından suya doğru indik, sonra tekrar yukarı çıkmaya başladık, bu arada çakı gibi av köpekleri önümüzde iş başındaydı ve gözleri çakmak çakmak, Düşes adında şişman, yaşlı bir dişi hem onların hem bizim tozumuzu atıyordu. Tozun, kumun, dere yataklarındaki çamurun üzerinde bildircin izleri bulduk, çalıların kurumuş uçlarında topak topak tüyleri vardı. Silahlarımızı bir kanat sesi duyduğumuz anda doğrultmaya hazır, ağır ağır, kilometrelerce yol yürüdük. Tek bir bildircin bile görmedik. Köpekler de ne bir bildircin gördü ne de kokusunu aldı. Eski bildircin avlarıyla ilgili hikâyeler ve yalanlar anlattık ama işe yaramadı. Bildircinlar gitmişti, hakikaten. Ben bildircin avında idare ederim ama yanımdaki adamlar mükemmeldi, köpekler de profesyonel, dayanıklı ve çalışkandı. Bildircin yoktu. Ama avlanmanın güzel bir tarafı var. Kuş olmasa bile insan evde oturmaktansa ava çıkmayı tercih ediyor.

Ev sahibim hayal kırıklığına uğradığımı düşündü. "Senin şu küçük. 222'liği al da yabani bir hindi avla," dedi.

"Kaç tane hindi var?"

"İki yıl önce otuz tane almıştım. Şimdi seksen kadar olmuştur."

“Evin yanına gelen sürüde otuz tane filan saydım ben.”

“Ondan başka iki sürü daha var.”

Hindi istemiyordum. Onunla Rocinante’de ne yapacaktım? “Bir sene daha bekleyelim,” dedim. “Sayıları yüzü geçtiğinde gelip seninle birlikte avlanırım.”

Eve dönüp banyo yaptık ve tıraş olduk. Şükran Günü olduğu için de beyaz gömleklerimizi, takım elbiselerimizi giydik ve kravat taktık. Ziyafet saat iki itibariyle başladı. Okurları hayrete düşürmemek için ayrıntıları atlayacağım, hem kimsenin bu insanlarla dalga geçmesini de istemiyorum. İki kallavi bardak viskiden sonra iki kahverengi, pırıl pırıl hindi masaya getirildi, ev sahibimiz tarafından kesildi ve dağıtıldı. Şerefe kadeh kaldırdıktan sonra şükran duası ettik ve kendimizden geçene kadar yedik. Sonra Petronius’un çevresindeki sefiş düşkünün Romalılar gibi kısa bir yürüyüş yapıp, gerekli ve kaçınılmaz öğle uykusu için odalarımıza çekildik. İşte Teksas’taki Şükran Günü ziyafetim böyle geçti.

Elbette bunu her gün yaptıklarını düşünmüyorum. Yapamazlar. Hem onlar bizi New York’ta ziyaret ettiğinde de hemen hemen aynı şeyler oluyor. Elbette gösterilere ve gece kulüplerine gitmek istiyorlar. Birkaç günün sonunda da “Nasıl böyle yaşıyorsunuz hiç aklımız ermiyor,” diyorlar. Biz de onlara şöyle cevap veriyoruz. “Böyle yaşamıyoruz. Siz eve döndüğünüzde de böyle yaşamayacağız.”

Şimdi tanıdığım zengin Teksaslıların yoz alışkanlıklarını gözler önüne serdiğim için kendimi daha iyi hisediyorum. Ama her gün etli kuru fasulye ya da hindi dolması yediklerini hiç zannetmiyorum.

Yolcuğumu genel hatlarıyla belirlediğimde cevap bulmak istediğim bazı sorular vardı. Bunlar cevapsız sorular gibi görünmüyordu bana. Sanırım hepsini tek bir soruyla özetlemek mümkün: “Amerikalılar şu anda ne durumdalar?”

Avrupa’da, Amerikalıların ne olduğunu tanımlamak çok sevilen bir spor dalı. Herkes biliyor. Biz de bu oyuna katılmaktan mutluluk duyuyoruz. Üç haftalık bir Avrupa turundan sonra kendinden emin Fransızları, İngilizleri, İtalyanları, ama en çok da Rusları anlatan çok Amerikalı gördüm. Çok gezdiğim için bir Amerikalıyla Amerikalılar arasındaki farkı küçük yaşta öğrenmiştim. Bu ikisi birbirinden öyle farklı ki, birbirinin tamamen zıddı olduğu bile söylenebilir. Amerikalıları düşmanca ve hor görüyle tarif eden bir Avrupalı genelde bana dönüp şöyle derdi, “Tabii seni kastetmiyorum. Ötekilerden bahsediyorum.” İş gelip şuraya bağlanıyor: Amerikalılar, İngilizler insanın tanımadığı yüzüstü bir kitle ama bir Fransız ya da bir İtalyan insanın ahabası, arkadaşı. Cehaletin yüzünden nefret ettiğin o niteliklerin hiçbirine sahip değil.

Oldum olası bunun bir anlam tuzağı olduğunu düşünmüşümdür ama kendi ülkemde gezerken bu düşüncemden şüphe etmeye başladım. Gördüğüm ve konuştuğum Amerikalılar gerçekten de her biri diğerinden farklı bireylerdi ama yavaş yavaş Amerikalılar diye bir şeyin varlığına inanmaya başladım, gerçekten de yaşadıkları eyaletlerden, sosyal ve mali durumlarından, eğitimlerinden, dini ve siyasi inançlarından bağımsız bazı ortak özellikleri var. Peki düşmanlık ya da hüsnüniyet değil hakikat üzerinden bir Amerikalı imgesi oluşturmaya çalışsak, o nasıl bir imge olur? Neye benzer? Ne yapar? Aynı şarkı, aynı fıkra, aynı

tarz bir anda ülkenin bütün her yerine yayılıyorsa bütün Amerikalılarda bir benzerlik olsa gerek. Aynı fıkranın ya da tarzın Fransa, İngiltere ya da İtalya'da tutmaması da bu iddiayı doğruluyor. Ama Amerikalı imgesini anlamaya çalıştıkça kafam daha da karıştı. Bana gittikçe daha çelişkili görünmeye başladı. Bir durumda çelişkiler insanı rahatsız edecek kadar fazlaysa o denklemde bazı etkenlerin eksik olduğu tecrübeyle sabittir.

Her biri kendine has bir karaktere sahip bir eyaletler galaksisinden, bulutların ve milyonlarca insanın arasından geçmiştim ve önümde görmeye korktuğum ama görmeye, duymaya mecbur olduğumu bildiğim bir bölge; Güney vardı. Acı ve şiddet beni hiç çekmez. Mümkünse kazalara bakmam, arada bir yumruk atayım diye sokak kavgalarına da karışmam. Güneye yüzümü korkuyla dönmüştüm. Burada acı, kargaşa ve şaşkınlığın, korkunun bütün manik sonuçlarının bulunduğunu biliyordum. Hem Güney, ülkenin bir uzvu olduğu için onun acısı bütün Amerika'ya yayılıyordu.

Herkes gibi ben de sorunun doğru ama eksik açıklamasını biliyordum: Babaların ilk günahının acısını sonraki nesillerdeki evlatları çekiyordu. Hem Zenci hem beyaz çok sayıda Güneyli arkadaşım vardır, çoğunun zihinleri de karakterleri de harikadır ama Zenci-beyaz sorununu tartışmak şöyle dursun, konusu bile açılrsa benim bilmediğim bir tecrübe deryasına girdiklerini hissederim.

Belki de bu acıyı, Kuzey denen yerden gelme çoğu insan gibi gerçekten, duygusal olarak idrak edememe sebebim, bir beyaz olarak Zencilerle geçmişte hiç temasım olmaması değil, bu tecrübenin niteliğidir.

Doğduğum, büyüdüğüm, okula gittiğim, beni ben yapan izlenimleri biriktirdiğim Kaliforniya, Salinas'ta sadece bir Zenci aile vardı. Soyadları Cooper'dı ve ben doğduğumda anneyele baba çoktan oraya yerleşmişlerdi. Birisi benden biraz büyük, diğeri benle yaşıt, ötekisi benden bir yaş küçük üç oğulları vardı, bu yüzden de hem ilkokul hem de lisede, bir sınıf üstümde, be-

nim sınıfında ve bir sınıf altında daima bir Cooper olurdu. Tek kelimeyle Cooper parantezine alınmışım. Herkesin Bay Cooper diye hitap ettiği babaları küçük bir nakliye şirketi işletir, hem de çok iyi işletir, iyi para kazanırdı. Karısı, ne zaman tuttursak bize zencefilli çörek pişiren çok sıcakkanlı ve iyi bir kadındı.

Salinas'ta renkle ilgili bir önyargı varsa bile ne duydum ne de hissettim. Cooper ailesine saygı duyulurdu ve kendilerine duydukları saygı da hiç zorlama değildi. En büyükleri olan Ulysses, kasabamızın yetiştirdiği en iyi sırkla atlamacı olan uzun boylu, sessiz bir çocuktü. Üzerinde formasıyla nasıl zarif hareket ettiğini ve o akışkan, mükemmel zamanlamasıru nasıl kışkandığını çok iyi hatırlıyorum. Lise üçte öldü, ben de tabutunu taşıyanlardan biriydim ve bu iş için seçilmiş olmaktan duyduğum gurur günah haneme yazılmıştır. Kendi sınıf arkadaşım olan Ignatius, şimdi fark ediyorum ki en sevdiğim kardeş değildi çünkü sınıf birincisiydi. Aritmetikte, sonra matematikte hep en yüksek notları o alırdı ve Latince hepimizden daha iyi olması bir yana, asla kopya çekmezdi. Böyle sınıf arkadaşını kim sever? En küçük Cooper –bebecik olan– hep sırtırdı. Nedense adını hatırlayamadım. Küçüklüğünden itibaren müziğe merakı vardı. Onu son gördüğümde beste yapıyordu ve benim yarı eğitimli kulağıma cesur, özgün ve güzel gelmişti yaptığı besteler. Ama yeteneklerinin yanı sıra Cooperların oğulları arkadaşımıdı.

Her şeyi kaptığım çocukluğumda tanıdığım ya da bildiğim yegâne Zenciler bunlar olduğundan dışarıdaki büyük dünyaya ne kadar hazırlıksız yakalandığını tahmin etmişsinizdir. Mesela Zencilerin aşağı bir ırk olduğunu ilk duyduğumda bunu söyleyen otoritenin yanlış bilgilendirilmiş olduğunu düşünmüştüm. Zencilerin pis olduklarını duyduğumda Bayan Cooper'ın pırıl pırıl mutfağı gelmişti gözümün önüne. Tembel? Bay Cooper'ın yük taşıdığı at arabasının sesi bizi şafak vakti uyandırırđı. Sahtekâr? Bay Cooper, bütün borçlarını ayın on beşinden önce kapatan üç beş Salinaslıdan biriydi.

Cooperları, o zamandan beri gördüğüm ve tanıdığım diğer Zencilerden ayıran bir şey olduğunu şimdi fark ediyorum. Hiç kırılmadıkları, hakarete uğramadıkları için savunmacı ya da saldırgan değillerdi. Onurları yara almadığı için kendilerini kanıtlamaya gerek duymuyorlardı ve Cooper kardeşler aşağı olduklarını bir kere bile duymadıkları için zihinleri gerçek sınırlarına kadar büyümüştü.

Epey büyüye kadar, belki de çocukluğun katı alışkanlıklarını değiştiremeyecek kadar büyüye kadar Zencilerle tecrübem bundan ibaretti. O zamandan beri nicelerini gördüm ve şiddet, umutsuzluk, kafa karışıklığının yıkıcı dalgalarını hissettim. Öğrenmeye kapalı Zenci çocuklar, özellikle de bebekliklerinde onlara aşağı oldukları telkin edilen çocuklar gördüm. Cooperları ve onlarla ilgili düşüncelerimi hatırlayınca, aramıza çekilen korku ve öfke perdesi karşısında büyük bir keder hissediyorum. Aklıma komik bir olasılık geliyor. Salinas'ta, daha akıllı ve seçkin dünyadan birileri bize "Kız kardeşin bir Cooper'la evlense hoşuna gider mi?" sorusunu sorsaydı muhtemelen gülerdik. Çünkü çok iyi arkadaş olsak da bir Cooper'ın bizim kız kardeşimizle evlenmeyi istemeyeceğini düşünürdük.

Bu yüzden de bu ırk çatışmasında taraf olmaya halen uygun değilim. İtiraf etmeliyim, zayıfa karşı uygulanan zulüm ve şiddet beni öfkeden çıldırtıyor ama her zayıf ve her güçlü karşısında böyle hissederdim.

İrkçilik namına noksanlarımın yanı sıra Güney'de istenmediğimi biliyordum. İnsanlar çok da gurur duymadıkları bir şey yapıyorlarsa şahitleri pek hoş karşılamazlar. Hatta asıl sorunu şahitlerin çıkardığına inanmaya başlarlar.

Bu Güney mütalaasında sadece ırkçılığı ortadan kaldırma hareketlerinin ortaya çıkardığı şiddetten bahsettim – okula giden çocuklardan, yemekhanelerde, otobüslerde, tuvaletlerde kendinden menkul bir ayrıcalığı talep eden çocuklardan. Okul konusu özellikle ilgimi çekiyor çünkü bu illetin ancak milyonlarca Cooper'la aşılabileceğine inanıyorum.

Kısa süre önce sevgili Güneyli bir arkadaşım "eşit ama ayrı" teorisi konusunda bana heyecanla ders verdi. "Benim kasabamda üç yeni Zenci okulu var," dedi, "beyazların okullarına sadece denk değil, onlardan üstünler. Bu onlara yetmez mi sence? Otobüs terminalinde de tuvaletler birbirinin aynı. Buna ne diyeceksin?"

"Belki cehalettendir," dedim. "Okullarla tuvaletleri değiştirirseniz hem bu sorunu çözersiniz hem de onlara ağızlarının payını verirsiniz. Sizin okullarınızın onlarınki kadar iyi olmadığını anladıkları anda nasıl hata yaptıklarını da anlarlar."

Bana ne dedi biliyor musunuz? "Seni mazarat orospu çocuğu." Ama gülümseyerek söylemişti bunu.

1960'ın son aylarında, ben daha Teksas'tayken, gazetelerde en çok verilen haber, minicik iki Zenci çocuğun New Orleans'ta bir okula kayıt yaptırmasıydı. Bu iki küçük siyah cimcimenin arkasında kanunun haşmeti ve buyurma kudreti vardı –hem tartı hem de kılıç bebelerin yayındaydı– ama karşılarında üç yüz yıllık korku, öfke ve değişen bir dünyada değişmekten duyulan dehşet vardı. Her gün gazetelerde fotoğraflarını ve sinemalarda haber filmlerini görüyordum. Habercilerin bu hikâyeye bu kadar bayılmasının sebebi, ilginç bir şekilde “anne” kelimesiyle tanımlanan, iri kıyım bir grup orta yaşlı kadının, her gün çocuklara sövüp saymak için okulun önünde toplanmasıydı. Hatta içlerinden bazıları bu işte o kadar uzmanlaşmıştı ki bunlara Amigo Kızlar deniyordu ve onların performansını alkışlamak için her gün orada bir kalabalık toplanır olmuştı.

Bu tuhaf oyun, kulağa öyle imkânsız geliyordu ki mutlaka görmem gerektiğini düşündüm. Panayırdaki beş bacaklı bir dana ya da iki başlı bir fetüs gibi çekiyordu insanı; görmek için para verecek kadar ilginç bulduğumuz, normal hayatın bozulmuş bir hali, kim bilir belki de kendi bacaklarımızın ve kafamızın normal olduğunu kendimize kanıtlamak için. New Orleans'taki gösteride, akıl almaz anormalliğe duyulan merakla birlikte bunun gerçekleşiyor olmasının verdiği dehşet de vardı.

Evden çıktığımdan beri izimi süren kış, aniden kapkara bir kuzey rüzgârıyla vurmuştu. Buz ve dondurucu tipi getirmiş, yolları karla, buzla kaplamıştı. Charley'i iyi doktordan aldım. Yaşının yarısını gösteriyordu ve kendini çok iyi hissediyordu. Bunu kanıtlamak istercesine koştu, zıpladı, yuvarlandı ve neşeyle kahkaha atar gibi sesler çıkardı. Tekrar yanımda olması, yan koltukta

oturması, önümüzde uzanan yola bakması ya da kıvrılıp kafasını kucağına koyarak uyuması, o şapşal kulaklarının okşamak için hemen elimin altında olması çok güzeldi. Bu köpeği ne kadar muncıklarsan muncıkla uyarıyordun.

Oyalanmayı bırakıp tekerlerimizi yola koyduk ve gazladık. Buz yüzünden fazla hızlı gidemiyorduk ama durup dinlenmeden, yanımızdan geçip giden Teksas'a neredeyse göz ucuyla bile bakmadan yolumuza devam ettik. Ama ne bitmek bilmez Teksas-mış bu böyle: Sweetwater, Balinger, Austin. Houston'ın dışından geçtik. Sadece benzin, kahve ve turta için duruyorduk. Charley yemeklerini benzin istasyonlarında yiyor ve yürüyüşlerini de yine orada yapıyordu. Gece bile bizi durduramıyordu. Gözlerim uzun süre bakmaktan yanmaya ve batmaya başladığında, omuzlarım sancılı birer tepeye dönüştüğünde bir konaklama yerine çekiyor, köstebek gibi yatağıma giriyordum ama gözlerimi kapat-
tığım da yine önümde yol akıyordu. İki saatten fazla uyuyamıyordum, sonra yine buz gibi soğuk geceye çıkıyor ve yola devam ediyordum. Yol kenarındaki sular kaskatı buz tutmuştu ve insanlar ortalıkta kafalarına sardıkları atkılar ve kazaklarla dolaşıyordu.

Daha önceleri Beaumont'a terden sıırılsıklam, buz ve klima arayışıyla geldiğim zamanlar olmuştu. Şimdi neon ışıklarıyla bezeli Beaumont tamamen donmuş gibiydi. Beaumont'tan gece geçtim, daha doğrusu geceyarısından sonra karanlıkta. Benzin deposunu dolduran, parmakları soğuktan morarmış adam Charley'e baktı ve "Aa köpekmiş! Ben de içeride Zenci var sandım," dedi. Sonra da gevrek gevrek güldü. Pek çok tekrarın ilki buydu. En azından yirmi kere duydum "İçeride Zenci var sandım." cümlesini. Nedense bir türlü bayatlamayan bir espiriydi. Aşağılamayla, kendine has bir aksanla söylenen Zenci kelimesi son derece önemliydi, bir yapının çökmesini engellemek için yapışılmış bir nevi emniyet kelimesi gibi.

Sonra Louisiana'ya geçtim, yanda bir yerlerde Charles Gölü vardı ama farlarım buzun üzerinde parlıyor, elmas şeklindeki buz

parçalarından geri sekiyordu ve geceleri sürekli yolları arşınlayan insanlar soğuğa karşı dağ gibi kat kat giyinmişlerdi. La Fayette ve Morgan City'yi pas geçip şafak sökerken Houma'ya geldim; hatırladığım kadarıyla dünyanın en hoş yerlerinden biriydi. Eski dostum Doktor St. Martin burada oturur. Kendisi yumuşak huylu, okumuş bir adamdır; kilometrelerce uzaktaki köylerde bile bebekler doğurtmuş, bağırsak iltihabı tedavi etmiş bir Cajun'dur. Dünyada Cajunları ondan daha iyi tanıyan kimse yoktur ama beni asıl ilgilendiren başka becerileri. Sihre yakın bir işlemle dünyanın içimi en güzel martinisini yapar. Formülünün sadece bir kısmını biliyorum; damıtılmış sudan elde ettiği buzu kullanır ve elbette suyu da kendi damıtır. Onun sofrasında siyah ördek yemişliğim var: iki St. Martin martinisi, bir çift kara ördek, yanında şişeden bebek gibi doğan burgonya şarabı, şafak vakti kepenkleri kapatılıp içindeki serin gece havası muhafaza edilmiş loş bir evde. Kalaylı gibi pırl pırl çatal bıçaklarıyla o sofrada, üzümün kutsal kanıyla dolu kadehin kaldırılışını hatırlıyorum, doktorun kuvvetli, sanatçı parmakları kadehin sapında, şimdi bile o tatlı sıhhatine, hoş geldin sözlerini hatırlıyorum; eskiden Fransızca olan, şimdi bambaşka bir şeye dönüşmüş Acadia dilinin müziğiyle. Buzlu ön camı bu sahne kaplamıştı ve trafik yoğun olsa şoförlüğüm tehlike arz edebilirdi. Ama Houma'da soluk sarı, donmuş bir şafak vardı ve hürmetlerimi sunmak için durmaya kalksam St. Martin'in bana sunacağı sefayla bütün iradem ve kararlılığım uçup gidecek, zamansız konulardan konuşurken akşam olacak, sonra belki bir akşam daha geçecekti. Ben de dostumun evine doğru bir selam çakıp New Orleans'a doğru yoluma devam ettim çünkü Amigo Kızların gösterisini yakalamak istiyordum.

Arabayla, hele Rocinante gibi New York plakalı bir karavanla sorunlu bölgeye gitmenin akıl kârı olmadığını ben bile biliyordum. Daha önceki gün bir muhabir dövülmüş, kamerası kırılmıştı çünkü yaptığının doğruluğuna inanan seçmenler bile yazdıkları tarihin kayıt altına alınmasını ve saklanmasını istemiyorlardı.

Ben de şehrin girişinde bir otoparka çektim. Görevli cama kadar geldi. "Aman diyim, ben de içerde Zenci var sandım. Aman diyim köpekmiş. O kara suratı görünce, kara bir Zenci sandım."

"Temiz olduğunda yüzü gri-mavi görünür," dedim soğuk bir tavırla.

"Ben bazı gri-mavi Zenciler de gördüm ama temiz değillerdi. New York'tan mı?"

Sesine sabah ayazı gibi bir serinlik gelmişti sanki. "Geçiyordum uğradım," dedim. "Arabayı bir iki saatliğine bırakmak istiyorum. Bana bir taksi bulabilir misin?"

"Sen şimdi bahse girerim Amigo Kızları görmeye gelmişindir."

"O baş belası muhabirlerden değilsin inşallah."

"Sadece görmek isteyen biriyim."

"Git de gör o zaman. O Amigo Kızlar yok mu? Hiç öyle bir şey görmemişindir."

Görevliye karavanı gezdirdikten, bir bardak viski ikram ettikten, eline de bir dolar sıkıştırdıktan sonra Charley'i karavana kattım. "Ben yokken sakın kapıyı açayım deme," dedim. "Charley bekçilik işini çok ciddiye alır. Elini filan kaptırma." Yalanın daniskasıydı bu ama işe yaradı, "Evet, bayım. Tanımadığım köpeklerle hiç işim olmaz."

Soğuktan iyice büzüşmüş, sarı, çökük suratlı taksi şoförü, "Bir iki blok yakınına kadar götürürüm. Arabamı hırpalatmaya hiç niyetim yok," dedi.

"O kadar kötü mü?"

"Her zaman değil ama o kadar kötü olabiliyor, evet."

"Ne zaman başlar?"

Saatine baktı. "Hava soğuk olduğu halde gün ağardığından beri geliyorlar. On on beş dakikaya başlar. Şimdi gidersen kaçırılmazsın ama hava çok soğuk."

Eski mavi bir palto ve İngiliz deniz kuvvetleri şapkamı giymiştim. Nasıl lokantada garson tuhaf karşılanmazsa bir liman şehrinde de kimsenin bir denizciyi tuhaf karşılamayacağını düşünmüş-

tüm. Kendi doğal ortamında denizcinin yüzü yoktur, tek planı içip sarhoş olmak, bazen de kavgaya karışıp nezarete atılmaktır. En azından denizcilere herkes bu gözle bakar. Denemişliğim var. Bir denizcinin başına gelebilecek en kötü şey otoriter bir sesle ikaz edilmektir: "Neden gemine geri dönmüyorsun denizci? Kodese tıklıp seferi kaçırmak istemezsin değil mi denizci?" Hem bunu söyleyen de beş dakika sonra görse seni tanımaz. Hem şapkamdaki Aslan ve Tekboynuz beni daha da isimsiz yapıyordu. Ama bu teoriyi denemek isteyenleri uyarayım, asla liman şehri olmayan bir yerde yapmasınlar bunu.

"Nereden geliyorsun?" diye sordu şoför tam bir ilgisizlikle.

"Liverpool."

"Limey, ha? Senden zarar gelmez. O kör olası New York Yahudilerinin başının altından çıkıyor ne çıkarsa."

Kendimi İngiliz aksanıyla konuşurken buldum ama Liverpool aksanıyla hiç alakası yoktu. "Yahudiler mi? Nasıl yani? Ne yapıyorlar ki?"

"Buraya bak bayım, biz bu işi nasıl halledeceğimizi biliyoruz. Herkes halinden memnun, gül gibi geçinip gidiyoruz. Mesela ben Zencileri severim. O New York Yahudileri gelip burada Zencileri fiştaklıyor. Oturdıkları yerde otursalar sorun çıkmayacak. Bunları ezmek lazım."

"Linç etmek mânasında mı?"

"Aynen o mânada, bayım."

Beni bir yerde indirdi. Yürümeye başladım. "Fazla yaklaşma, bayım," diye bağırdı arkamdan. "Keyfini çıkar ama bulaşma."

"Teşekkür," dedim ve dilimin ucuna kadar gelen "zahmet etmeseydin"i yuttum.

Okula doğru yürürken hepsi beyaz ve hepsi benimle aynı yönde ilerleyen bir insan seli içinde buldum kendimi. Uzun süredir yanan bir yangına giden insanlar gibi kararlı bir havaları vardı. Ellerini kalçalarına vuruyor ya da ceplerine sokuyorlardı, çoğunun şapkasının altında kulaklarını örtmek için başlarına sarıkları atkılar vardı.

Okulun önündeki sokakta polis, kalabalığı uzak tutmak için tahta bariyerler kurmuştu ve yapılan espirilere kulak asmadan bir aşağı bir yukarı gidip geliyorlardı. Okulun önü boştu ama kaldırım boyunca, üniforma giymemiş, sadece kollarına kimliklerini belirten bantlar takmış askeri inzibatlar dizilmişti. Silahları, paltolarının altından bir kabarıklık şeklinde kendilerini usturupluca belli ediyordu ama gözleri asabi sıçramalarla etraftaki yüzleri inceliyordu. Müdavim olup olmadığını anlamak için beni de şöyle bir inceledikten sonra önemsiz bularak bir kenara bıraktılar.

Amigo Kızların nerede olduğu belliydi çünkü insanlar onlara yaklaşmak için birbirlerini itip kakıyordu. Tam okul kapısının karşısında, barikatın arkasında özel bir yerleri vardı; o bölgede biraz daha yoğun bulunan polisler ayaklarını yere vuruyor ve eldivene alışık olmayan ellerini birbirine çarpıyorlardı.

Aniden birisi beni hızla itti ve haykırdı: "İşte geliyor. Bırakın geçsin... Hele çekil şöyle. Bırak geçsin. Nerde kaldın? Okula gectin. Nerde kaldın, Nellie?"

Asıl isim Nellie değildi. Ne olduğunu unuttum. Ama kalabalığın içinde epey yakınumdan geçtiği için taklit kürkünü ve altın küpelerini görebildim. Uzun değildi ama tıknaz ve iri memeliydi. Elli yaşlarında kadardı. Yüzüne allığı, pudrayı basmıştı, bu yüzden de katınerli gıdığının kat yeri iyice koyu renk görünüyordu.

Yüzünde haşın bir gülüş vardı ve buruşmasın diye havada tuttuğu gazete küpürleriyle, etrafına üşüşen insanları ite ite ilerliyordu. Havaya sol elini kaldırmış olduğu için ister istemez nikah yüzüğü aradım ama yoktu. Arkasına takılıp onun dümen suyunda ilerleyeyim dedim ama öyle büyük bir hücum vardı ki azarı yedim. "Dikkat et, denizci. Herkes duymak istiyor."

Nellie, tezahüratlarla karşılandı. Kaç tane Amigo Kız olduğunu bilmiyorum. Arkalarındaki kalabalıkla aralarında belli bir sınır çizgisi yoktu. Gazete küpürlerini birbirinin elinden alan, yüksek sesle okuyan ve keyifli çığlıklar atan bir grup kadın gördüm.

Kalabalık, perdenin açılma saati gecikince huzursuzlanan tiyatro seyircisi gibi kaynaşmaya başlamıştı. Etrafımdaki adamlar saatlerine bakıyorlardı. Ben de baktım. Dokuza üç vardı.

Gösteri, zamanında başladı. Sirensesleri duyuldu. Motosikletli polisler geldi. Sonra açık renk fötr şapka giymiş iri kıym adamlarla dolu iki büyük, siyah araba okulun önüne çekti. Kalabalık, nefesini tutmuş gibiydi. İki arabadan da dört heybetli inzibat indi ve arabanın içinden bir yerlerden hayatımda gördüğüm en minik Zenci kızı çıkardılar. Üzerine bembeyaz, kolalı bir elbise, yuvarlacık, küçük ayaklarına yepyeni beyaz ayakkabılar giymişti. Yüzü ve küçük bacakları, beyazlar içinde iyice siyah görünüyordu.

Heybetli inzibatlar onu kaldırımında tuttular ve barikatların ardındakiler yuhalamaya, haykırmaya başladılar. Küçük kız uluyan kalabalığa bakmıyordu ama göz akları, ürkek geyik yavru-ları gibi yandan görünüyordu. Adamlar onu oyuncak bebek gibi çevirdiler, sonra bu tuhaf ekip geniş yoldan okula doğru ilerle-meye başladı; adamlar o kadar iri olduğu için çocuk daha da mininnacık görünüyordu. Sonra kız sıçrar gibi tuhaf bir hareket yaptı ve sanırım sebebini anladım. Hayatı boyunca hoplayıp zıplamadan on adım bile atmamıştı belli ki, ama bu ilk sıçramanın ortasında üzerine binen yük onu aşağı çekti ve küçük, yuvarlacık ayakları, uzun boylu muhafızlar arasında ölçülü, isteksiz adımlarına devam etti. Yavaş yavaş basamakları çıkıp okula girdiler.

Gazeteler taciz ve hakaretlerin acımasız, hatta müstehcen olduğunu yazıyordu, öyleydi de ama asıl büyük gösteri bu değildi. Kalabalık, beyaz çocuğunu okula getirmeye cüret eden beyaz adamı bekliyordu. Nitekim koruma altındaki kaldırımında göründü. Açık gri takım giymiş, uzun boylu bir adamdı ve korku içindeki çocuğunu elinden tutmuştu. Bedeni, koparılmak üzere çekilen güçlü bir yaprak gibi gergindi; yüzü ciddi ve gri, gözleri yerdeydi. Yanak kasları, sıkıdığı çene eklemının üzerinde kabarı-yordu; paniğe kapılmış atı kontrol altına alan usta bir sürücü gibi korkusunu kontrol altına almaya çalışan bir adam.

Tiz, kulak tırmalayan bir ses yükseldi. Koro halinde bağırıyordu. Her biri sırası geldiğinde bağırıyor, bitirdiğinde kalabalık uluyor, gürliyor, ısıklıyor, alkışlıyordu. Görmeye, duymaya geldikleri şey buydu.

Hiçbir gazete bu kadınların haykırdıkları kelimeleri yazmadı. Sadece kaba, hatta müstehcen olduğunu söylemekle yetindiler. Televizyonda ya bu sesleri bastıracak müzikler ya da kalabalığın gürültüsü kullanıldı. Ama şimdi sözleri duyuyordum işte, hayvanca, iğrenç, aşağılık şeylerdi. Uzun ve korumasız hayatımda, böyle iblis insanların kustukları şeyleri çok duymuştum. Madem öyle, bu bağırışlar beni neden dehşetle, midemi bulandıran bir kederle doldurmuştu?

Okudukları kelimeler kirliydi, dikkatle ve özenle seçilmiş iğrenç kelimelerdi. Ama burada pislikten daha beter bir şey vardı, bir nevi ürkütücü cadı ayini. Bu fevri bir öfke çılgılığı ya da cinnet değildi.

Belki de midemi bulandıran bu olmuştu. Burada iyi ya da kötü, bir ilke, bir hedef yoktu. O tombalak kadınlar, küçük şapkalı ve gazete küpürleriyle ilgi için çıldırıyorlardı. Beğenilmek istiyorlardı. Alkışlandıkları zaman neredeyse masum bir zafer duygusuyla pişmiş kelle gibi sırıtıyorlardı. Benmerkezci çocukların zıvanadan çıkmış gaddarlığıydı onlarınki, bu yüzden de duyarsız zalimlikleri insanın daha çok içine dokunuyordu. Bunlar anne değildi, kadın bile değildi. Delirmiş bir izleyici kitlesi önünde rol kesen delirmiş oyuncular.

Bariyerin arkasında kalabalık bağırıyor, yuhluyor, neşeyle birbirini dürtüyordu. Sinirli sinirli volta atan polisler bariyer bozulmasını diye dikkat kesilmişlerdi. Dudakları kenetlenmişti ama bazıları bir an kendini tutamayıp gülüyor, sonra yeniden ciddileşiyordu. Yolun karşısında inzibatlar hareketsiz duruyordu. Gri takımlı adamın bacakları bir an hızlandı ama iradesiyle kendini dizginledi ve okul kaldırımından yürüdü.

Kalabalık sessizleşti ve sırayı sonraki Amigo Kız aldı. Sesi boğa sesi gibi pes ve güçlüydü, sirk çığırtkanı gibi lafları uzatıyordu. Sözlerini yazmaya gerek yok. şablon aynıydı; sadece ritm ve ton farklıydı. Tiyatronun yakınından geçmiş herhangi biri bđ konuşmaların anlık konuşmalar olmadığını anlar. Okunmuş, ezberlenmiş, dikkatle prova edilmişti. Tiyatroydum bu. Dinleyen kalabalığın dikkatli yüzleri, tıpkı tiyatro seyircisinin yüzüne benziyordu. Alkışlar da oyunculuk içindi.

Vücudum yalın bir bulantıyla çalkalanıyordu ama görmek ve dinlemek için bu kadar yol geldiğim bir şeye karşı bu bulan-tının beni körleştirmesine izin veremezdim. Aniden bir şeylerin yanlış, bozuk, uygunsuz olduğunu farkettim. New Orleans'ı tanurdım, seneler içinde burada çok arkadaşlar edinmiştim. Düşünceli, nazik insanlardı, geleneklerinde de iyilik ve cömertlik vardı. Yumuşak gülüşlü, iri yarı bir adam olan Lyle Saxon'ı hatırladım. Louisiana'da ses ve görüntü kaydı yapan ve "Tanrı ve Onun Bize Sunduğu Yeşil Otlaklar"ı yaratan Roark Bradford'la günler geçirmiştik. Böylesi insanların yüzlerini bulmak için kalabalığa baktım ama yoklardı. Buradaki tiplerin ödüllü dövüşlerde kan istediklerini, boğa güreşinde adam boynuzlanınca orgazm olduklarını, otoyol kazalarına şehvetle baktıklarını, her türlü acıyı, işkenceyi seyretmek için kuyrukta beklediklerini görmüştüm. İyi de ötekiler –grili adamla aynı türden geldikleri için gurur duyacak adamlar– neredeydi? O minicik, korkmuş, siyah cimcimeyi kapıp kaçırmak için kolları ağrıyacak adamlar neredeydi?

Nerede olduklarını bilmiyorum. Belki de benim kadar çaresiz hissediyorlardı kendilerini ama New Orleans'ı dünyaya yanlış tanıtıyorlardı. Kalabalık kuşkusuz evlerine koşup kendilerini televizyonda seyredecekti ama onların gördüğü bütün dünyaya yayılacaktı, hem de benim orada olduğunu bildiğim başka şeylerle hiç rekabet etmeden.

Gösteri bitince bir nehir gibi uzaklaşmaya başladık. İkinci gösteri, okulun son zili çaldıktan sonraydı. O zaman o minik siyah yüz yine onu lanetleyenlere bakmak zorunda kalacaktı. Müthiş restoranlarıyla ünlü New Orleans'taydım. Hepsini bilirdim, çoğunda da tanırurdım. Nasıl bir mezarın üzerinde dans edemezsem, Gallatoir'a gidip şampanya eşliğinde omlet de yiyemezdim. Bütün bunları kâğıda dökmek bile içimde o yılgın bulantıyı uyandırmaya yetti. Eğlence olsun diye yazılmadı bunlar. Beni eğlendirmiyor en azından.

Kendime bir fukara sandviçi alıp şehirden çıktım. Fazla yol almamıştım ki güzel bir dinlenme yeri buldum; oturup sandvicimi gevelemeye ve ağır ağır hareket eden, devletli, kahverengi Suların Babası'nı ruh halim gereği dalgın dalgın seyretmeye koyuldum. Charley etrafta gezinmek yerine yanıma oturup omzunu dizime dayadı; sadece hasta olduğumda böyle yapar, kederden bir nevi hastalanmıştım anlaşılan.

Zamarı unuttum ama güneş tepe noktasını geçtikten biraz sonra yanıma yürüyerek bir adam geldi ve selamlaştık. Yaşını başını almış, iyi giyimli, Yunan yüzlü, rüzgârda uçuşan seyrek kır saçlı, bakımlı ak bıyıklı bir adamdı. Bana katılmasını rica ettim, kabul edince de içeri girip kahvenin altırı açtım ve Roark Bradford'ın kahvesini nasıl içtiğini hatırlayarak dozajı iki katına çıkardım; tepeleme ikişer kaşık bardaklara, iki kaşık çaydanlığa. Bir yumurta kırıp sarısını ayırdım ve akıyla kabuklarını çaydanlığa attım çünkü kahveyi parlatmakta bunun üstüne yoktur. Hava hâlâ çok soğuktu ve soğuk bir gece gelmek üzereydi, soğuk su fokurdamaya yüz tuttuğunda kahve, diğer güzel kokuları bastıran harika bir koku çıkarmaya başladı.

Misafirim memnundu ve ellerini plastik kupada ısıtıyordu. "Plakaya bakılırsa buralarda yabancısınız," dedi. "Böyle kahve yapmayı nereden öğrendiniz?"

"Bourbon Sokağı'nda yeryüzüne inmiş devlerden öğrendim," dedim. "Ama onlar çekirdeğin daha fazla kavrulmuşunu sever ve yanında da bir lokma radika yerlerdi."

"İşi biliyorsunuz," dedi. "Bu durumda yabancı sayılmazsınız. Peki diablo yapabilir misiniz?"

"Parti varsa yaparım. Siz buralı mısınız?"

"Kim bilir kaç nesildir ama sadece St. Louis mezarlığında *ci gît** altında yatanları karutlayabilirim."

"Demek onlardansınız. İyi ki buraya yolunuz düşmüş. Eski-den St. Louis'i iyi bilirdim, hatta mezar taşı yazılarını toplardım."

"Öyle mi? Şu tuhaf kitabeyi hatırlayacaksınız öyleyse."

"Bir tanesini ezberlemeye çalışmıştım. Sözünü ettiğiniz buy-sa, şöyle başlıyordu: 'Vah ki ona en bi büyük zevki...?'"

"Tamam bu. Robert John Creswell, 1845'te yirmi altı yaşında ölmüş."

"Keşke hatırlayabilseydim."

"Kaleminiz varsa yazın."

Not defterimi dizime koyduğumda söyledi: "Vah ki ona en bi büyük zevki pek güvenirdi rabba ki birden tüm umudları alını-verdi elinden köpek illetini vereni sevsen de çok mu çok bakalım aşada görceksin ne azaplar düşer sana."

"Harika," dedim. "Lewis Carroll'ın kaleminden çıkmış olabildi. Ne anlama geldiğini neredeyse anlayasım var."

"Herkes öyle. Keyif için mi yolculuk ediyorsunuz?"

"Bugüne kadar öyleydi. Bugün Amigo Kızlar'ı gördüm."

"Yaa, anlıyorum," dedi ve üzerine bir ağırlık, bir karanlık çöktü.

"Ne olacak?"

* "Burada yatıyor" anlamında latince bir söz. (ç.n.)

“Bilmiyorum. Hiç bilmiyorum. Düşünmeye cesaret edemiyorum. Ben neden düşünüyem? İyice yaşlandım artık. Bu işe de başkaları baksın.”

“Bu işin sonu nasıl olacak sizce?”

“Sonu gelir de önemli olan nasıl geleceği. Ama siz Kuzeylisiniz. Bu sizin meseleniz değil.”

“Bence bu herkesin meselesi. Yerel değil. Bir fincan daha kahve için de bu konuyu konuşalım, olmaz mı? Benim savunduğum bir şey yok. Sadece dinlemek istiyorum.”

“Öğrenecek bir şey yok,” dedi. “İnsanın kim olduğuna, nerede bulunduğuna ve ne hissettiğine göre değişiyor; düşünmek demiyorum, hissetmek diyorum. Gördüğünüz şey hoşunuza gitmedi mi?”

“Sizin gider miydi?”

“Belki sizden daha az etkilenirdim çünkü bütün o sancılı mazisini ve boktan geleceğini biliyorum. Çirkin bir kelime, beyefendi ama yerine koyabilecek başka kelime yok.”

“Zenciler insan olmak istiyor. Buna karşı mısınız?”

“Hiç öyle şey olur mu, beyefendi. Ama insan olmak için, insan olmakla yetinmeyenlerle savaşmaları gerekiyor.”

“Zencilerin hiçbir kazanımdan memnun olmayacaklarını mı söylemek istiyorsunuz?”

“Siz memnun musunuz? Tanıdığınız kimse memnun mu?”

“Siz onların insan olmasına izin vermekten memnun olur muydunuz?”

“Olurdum tabii ama anlamazdım. Burada çok fazla *ci gît*’im var benim. Size nasıl anlatayım? Diyelim ki sizin bu köpeğiniz, çok zeki bir hayvana benziyor...”

“Öyledir.”

“Diyelim ki konuşabiliyor ve arka ayakları üzerinde durabiliyor. Yaptığı her şeyi çok iyi yapıyor. Belki onu yemeğe davet edebilirsiniz ama onun insan olduğunu düşünebilir misiniz?”

“Şu mu yani, kız kardeşimin onunla evlenmesi hoşuma gider mi?”

Güldü. “Ben sadece bir konudaki hisleri değiştirmenin ne kadar zor olduğunu anlatmaya çalışıyorum. İnanır mısınız, bizim duygularımızı değiştirmemiz ne kadar zorsa, Zencilerin bizimle ilgili duygularını değiştirmeleri de o kadar zor. Bu yeni bir şey değil. Uzun zamandır devam eden bir şey.”

“Neyse, bu konu sohbette keyif bırakmıyor.”

“Haklısınız, beyefendi. Sanırım ben hakareti iltifat sayan aydınlanmış bir Güneyliyim. Yani yeni ortaya çıkmış bir melezim, kim bilir yıllar sonra ne olacak. Afrika’da, Asya’da da yeni başlıyor.”

“Asimilasyondan mı bahsediyorsunuz? Zenciler ortadan mı kalkacak?”

“Sayıları bizi geçerse biz ortadan kayboluruz, hatta hep birlikte kaybolup yeni bir şeye dönüşürüz.”

“Peki bu arada ne olacak?”

“Beni korkutan da bu ara zaten. Eskiler aşkı ve savaşı birbiriyle yakından ilişkili tanrıların ellerine bırakmışlar. Kaza değil bu. İnsanın derin bilgisinin bir kanıtı.”

“İyi mantık yürütüyorsunuz.”

“Bugün gördükleriniz mantıklarını hiç kullanmıyorlar. Tanrıyı onlar uyandıracak.”

“Peki bu iş barış içinde mi hallolur?”

“Bilmiyorum,” diye bağırdı. “En kötüsü de bu. Bilmemek. Bazen bir an önce ben de *Ci Gît* ünvanıma kavuşayım istiyorum.”

“Keşke benimle gelseniz. Yolda mısınız?”

“Hayır. Şu korunun hemen altında küçük bir yerim var. Orada çok zaman geçiriyorum, çoğunlukla okuyorum; eski şeyler. Bir şeyler karıştırıyorum; eski şeyler. Bu konudan kaçmak için geliştirdiğim bir yöntem bu, çünkü korkuyorum.”

“O korku hepimizde iyi kötü var bence.”

Gülümsedi. “Bana bakıcılık yapan benim kadar yaşlı bir Zenci çift var. Bazen akşamları unutuyoruz. Onlar beni kıskanmayı

unutuyor, ben onların beni kıskanıyor olabileceğini ve sadece üç güzel ... birlikte yaşayan şey oluyoruz ve çiçeklerin kokusunu içimize çekiyoruz."

"Şey," diye tekrar ettim. "İlginç. İnsan değil, hayvan değil, siyah değil, beyaz değil; üç güzel şey. İhtiyar bir adam bir keresinde karıma şöyle demiş: 'Zencilerin ruhunun olmadığı zamanları hatırlıyorum. O zaman işler çok kolaydı. Şimdi çok karışık.'"

"Ben hatırlamıyorum ama öyle olmalı. Miras aldığımız bu suçluluğu doğum günü pastası gibi dilimleyip bölüşebiliriz," dedi ve bıyığı olmasa, Greco'nun elinde kapalı kitap tutan Aziz Pavlus'una benzeyecekti. "Doğru, atalarımın köleleri vardı ama muhtemelen senin ataların onları yakalayıp bize satmıştı."

"Pekala da bunu yapmış olabilecek püriten bir mazim var."

"İnsan bir mahluku hayvan gibi yaşamaya ve çalışmaya zorluyorsa onun hayvan olduğunu düşünmeye mecburdur, yoksa empati yüzünden aklını kaçırr. Onu kafanda bir kere sınıflandırdın mı kendi hislerini emniyete alırsın." Nehre baktı ve esinti saçlarını beyaz bir duman gibi savurdu. "Kalbinizde, insan için erdem olan, insani cesaret ve öfke izleri vardır ama tehlikeli hayvanlara karşı duyulan korku da vardır, ayrıca kalbinizde zeka ve yaratıcılık ve bunları saklama becerisi de vardır, bu yüzden o korkuyla yaşarsınız. O zaman karşınızdaki o mahlukun insani eğilimlerini ezmeniz ve onu istediğiniz gibi uysal bir hayvana çevirmeniz gerekir. Çocuğunuza daha doğduğu andan itibaren karşısındakinin hayvan olduğunu öğretirseniz sizdeki kafa karışıklığını yaşamaz."

"Bana eski, mutlu günlerde Zencilerin şarkı söyleyip dans ettikleri, hallerinden memnun oldukları anlatılmıştı."

"Ayrı zamanda kaçarlardı da. Kaçaklar için çıkarılmış yasalar bunun ne kadar çok yaşandığının kanıtı."

"Siz bir Kuzeylinin, Güneyli dendiğinde aklına gelen şey değilsiniz."

"Olabilir. Ama yalnız değilim." Ayağa kalkıp pantolonunu silkeledi. "Hiç yalnız değilim. Şimdi güzel şeylerimin yanına gideyim."

“Ne sizin isminizi sordum ne de kendi ismimi söyledim.”

“Ci Gît,” dedi. “Monsieur Ci Gît; en büyük aile, en sık rastlanan ünvan.”

Gittiğinde içimde müzik dinlemişim gibi tatlı bir şey hissettim, bilmem müzik insanın terini böyle tatlı bir serinlikle ürpertebilir mi?

Benim için tek bir günden daha uzun bir gün olmuştu, herhangi bir günle kıyaslanıp ölçülmesine de imkân yoktu. Bir gece önce pek uyumadığım için durmam gerektiğini biliyordum. Çok yorgundum ama bazen yorgunluk uyarıcı ve teşvik edici bir şeye dönüşebiliyor. Beni benzin depomu doldurmaya zorladı ve yolun kenarında çamurdan ağırlaşmış ayakkabılarıyla bata çıka yürüyen bir Zenciyi arabaya almaya teşvik etti. Adam gönülsüz de olsa sanki karşı koyamıyormuş gibi kabul etti. Üzerinde eski püskü ırgat kıyafetleri vardı ve giymekten paralanmış, nuh nebiden kalma bir palto giymişti. Kahverengi yüzü milyonlarca kırışıkla doluydu ve alt gözkapaklarının kenarları kıpkırmızı görünüyordu. Vişne dalları gibi boğum boğum ellerini kucağında kavuşturdu ve vücudunu küçültmek için içine çekiyormuş gibi koltukta büzüldü.

Bana hiç bakmıyordu. Başka bir şeye bakıp bakmadığını da göremiyordum. İlk olarak “Köpek ısıır mı, kaptan?” diye sordu.

“Hayır. Uysaldır.”

Uzun bir sessizlikten sonra, “İşler nasıl gidiyor?” diye sordum.

“İyi, fena değil, kaptan, efendim.”

“Bu olan bitenlere ne diyorsun?”

Cevap vermedi.

“Şu okulları, protestoları filan diyorum.”

“Ben o işlerden anlamam, kaptan, efendim.”

“Çiftlikte mi çalışıyorsun?”

“Pamuk topluyorum, efendim.”

“Geçim nasıl?”

“Yuvarlanıp gidiyoruz, kaptan, efendim.”

Nehir boyunca bir müddet sessiz ilerledik. Ağaçlar ve tropik otlar, amansız kuzey soğukları yüzünden yanmış ve perişan görünüyordlardı. Bir süre sonra adamdan ziyade kendi kendime, "Neden bana güvenesin ki? Soru tuzaktır, cevap verince de ayağını içine basmış olursun," dedim. New York'ta meydana gelmiş bir olayı hatırladım ve ona anlatmaya niyetlendim ama göz ucuyla nasıl benden uzaklaşıp kapının kenarına sindiğini görünce hemen vazgeçtim. Ama çok canlı bir anıydı.

O zamanlar Manhattan'da küçük, tuğla bir evde kalıyordum ve o sırada maddi durumum iyi olduğu için yanımda bir Zenci çalıştırıyordum. Sokağın karşısında, köşede bir bar-restoran vardı. Bir kış günü akşam alacasında, kafayı bulmuş bir kadın bardan çıktı ve buz tutmuş kaldırımında kayıp yere yapıştı. Ayağa kalkmaya çabalıyordu ama her seferinde tekrar kayıp düşüyor ve ağlamaklı bağıırıyordu. O anda yanımda çalışan Zenci köşeyi döndü, kadını gördü ve olabildiğince uzak durmaya çalışarak yolun karşısına geçti.

İçeri girdiğinde, "Nasıl sıvıştığını gördüm. Kadına neden yardım etmedin?" diye sordum.

"O sarhoş, ben de Zenciyim. Ona dokunacak olsam, birden bana tecavüz ediyorlar diye bağırabilir, sonra kalabalık toplanınca bana kim inanır?"

"İnsanın o kadar çabuk sıvışması için hızlı düşünmesi lazım."

"Hiç de değil, efendim!" dedi. "Ben çok uzun zamandır Zencilik talim ediyorum."

Şimdi Rocinante'de aptal aptal bütün bir ömürlük talimi bozmaya çalışıyordum.

"Sana başka soru sormayacağım," dedim.

Ama huzursuzca kıvranıyordu. "Beni burada indirebilir misin, lütfen, kaptan? Bu yakınlarda oturuyorum," dedi.

Onu indirdim ama aynadan baktığımda yolun kenarından bata çıka yürümeye devam ettiğini gördüm. Hiç de yakında oturmuyordu ama benimle arabada gitmektense yolun kenarında yürümek daha emniyetliydi.

Yorgunluk iyice bastırınca yol kenarında şirin bir motelde durdum. Yataklar güzeldi ama uyuyamıyordum. Grili adam geçiyordu gözlerimin önünden ve Amigo Kızların yüzleri ama en çok da bulaşıcı bir hastalığım varmış gibi benden uzak durmaya çalışan adam, kim bilir belki vardı. Öğrenmek için gelmiştim buralara. Ne öğreniyordum? Bir an bile gerilimden, vahşi korkunun ağırlığından azade hissetmemiştim kendimi. Kuşkusuz buralarda yeni olduğum için daha fazla hissetmiştim ama burada bulmuştum onu; yanımda getirmemiştim. Beyazı siyahı herkes bunun içinde yaşıyor, nefes alıyordu – her yaştan, her meslekten, her sınıftan insan. Onlar için bu, varoluşun bir gerçeği idi. Bir sivilce gibi basıncı artıyordu. Patlayana kadar kimse rahat edemeyecek miydi?

Bütünün çok azını görmüştüm. İkinci Dünya Savaşı'nu çok fazla görmemiş, yüzlerce çıkarmadan sadece bir tanesini, bir iki çatışma, milyonlarca ölüden birkaç bin tanesini, ama savaşın yabancı olmadığını görecektik kadar çok şey görmüş ve hissetmiştim. Burada da, küçük bir olay, birkaç kişi ama korkunun soluğu her yerdedi. Kaçmak istemiştim, korkaklık belki ama inkâr etmek daha büyük korkaklık. Etrafımda gördüğüm insanlarsa burada yaşıyordu. Bunu daimi bir hayat tarzı olarak kabullenmişlerdi; başka türlü olduğunu bilmiyor, bitmesini beklemiyorlardı. Londra'daki Cockney çocukları bombardıman bitip de alışık oldukları şablon bozulduğunda huzursuz olmuşlar.

Charley bana sinirlenip defalarca "Ftt" diyene kadar yataкта dönüp durdum. Ama Charley'de bizim sorunlarımız yok tabii. Atomu böylecek kadar akıllı olan ama barış içinde yaşayacak kadar akıllı olmayan bir türe mensup değil. Irk neymiş bilmez, kız kardeşinin kimle evlendiğini umursamaz. Tam tersi. Bir keresinde Charley bir sosis köpeğine âşık olmuştu, bu gönül macerası ırk açısından uygunsuz, fiziksel olarak gülünç ve teknik olarak imkânsızdı. Ama Charley bütün bu sorunları hiç umursamadı. Derin bir aşk duyuyor ve sebatla çabalıyordu. Miniminnacık bir insana lanet okumak için toplanmış binlerce insanın nasıl bir ah-

laki amaca hizmet ettiğini anlatmak zordu bir köpek için. Köpeklerin bazen bir bakışı vardır, hayret ve küçümseme dolu, çabucak geçen bir bakıştır bu. O bakışı görünce köpeklerin insanların deli olduğunu düşündüğüne inanırım.

Ertesi gün ilk müşterimi kendim seçmedim. O beni seçti. Yanımda oturmuş hamburger yiyordu, yediği şeyin ikizini de ben yiyordum. Otuz, otuz beş yaşlarında, uzun boylu, kaslı, yakışıklı bir adamdı. Uzun, düz saçları neredeyse kül rengiydi, farkında olmadan sık sık cebinden çıkardığı tarakla taradığına göre belli ki saçlarının üzerine titriyordu. Yolculuk yapmaktan kırıkmış ve lekelenmiş, açık gri bir takım giyiyordu; ceketini omzuna atmıştı. Açık renk, şal desenli kravatını gevşetmiş, beyaz gömleğinin yakasını açık bırakmıştı. Şimdiye kadar duyduğum en güneyli aksanı konuşuyordu. Bana nereye gittiğimi sordu ve Jackson üzerinden Montgomery istikametine gittiğimi öğrenince onu da götürmemi rica etti. Charley'i görünce içeride bir Zenci olduğunu zannetti. Belli ki burada âdettendi.

Rahatça koltuklarımıza oturduk. Saçını taradı ve Rocinante'yi övdü. "Tabii," dedi, "Kuzeyden geldiğin şıp diye belli oluyor."

"Kulağın iyiymiş," dedim dalga geçme niyetiyle.

"Öyle derler," dedi.

Sanırım olanlardan ben sorumluydum. Çenemi kapatabilsem kıymetli bir şey öğrenebilirdim. Huzursuz gecenin, uzun yolculuğun ve asabiyetin de suçu vardır. Hem Noel de yaklaşıyordu ve eve dönmeyi gittikçe daha fazla düşünür olmuştum, maalesef.

Benim keyif için yolculuk ettiğim, onun da iş aradığı konusunda anlaştık.

"Aşağıdan geliyorsun," dedi. "New Orleans'ta olanları gördün mü?"

"Evet, gördüm."

"Nasıllar ama, hele Nellie? Kadın yıkılıyor."

"Evet, öyle."

"Birilerinin vazifesini yaptığını görmek insana iyi geliyor."

Sanırım benim şalter orada attı. Kendi kendime homurdanıp, istediği gibi yorumlasın, bana ne, demeliydim. Ama içimde küçük ve hınzır bir öfke kurtçuğu kımıldanmaya başlamıştı. “Vazife olarak mı yapıyorlar?”

“Tabii, Tanrı onları korusun. Birilerinin kahrolası Zencileri okullardan uzak tutması lazım.” Amigo Kızları harekete geçiren fedakârlığın büyüklüğü karşısında duygulanmıştı. “İnsanın hayatında öyle bir an gelir ki oturup düşünür, işte o zaman hayatını inandığın şeye adamaya karar verirsin.”

“Sen yaptın mı?”

“Tabii, benim gibi daha çok kişiler yaptı.”

“Neye inanıyorsun?”

“Çocuklarımın Zenci piçleriyle aynı okula gitmesine izin vermeyeceğim. Evet, bayım. Gerekirse ölmeyi göze alırım ama kendimle birlikte bir Zenci sürüsünü de öteki tarafa götürürüm.”

“Kaç çocuğun var?”

Hışım la bana döndü. “Şimdilik yok ama ileride yapacağım ve yemin ederim hiçbir bir Zenciyle aynı okula gitmeyecek.”

“Çocukların olmadan önce mi, yoksa olduktan sonra mı ölümü göze alacaksın?”

Yola bakmam gerekiyordu, onun için de pek hoş olmayan yüz ifadesini ancak gözümün ucuyla görüyordum. “Bana Zenci âşığı gibi geldin. Tahmin etmem gerekirdi. Baş belaları; buraya gelip bize nasıl yaşamamız gerektiğini söylüyorsunuz. Sizin dediğiniz olmayacak, bayım. Sizi komünist Zenci âşıkları, gözümüz üstünüzde.”

“Sadece ölümü göze almanın ne büyük bir cesaret örneği olduğunu düşünüyordum.”

“Vallaha da haklıymışım. Zenci âşığıydın.”

“Hayır değilim. Beyaz âşığı da değilim, hele o asil Amigo Kızların da beyaz olduğu düşünülürse.”

Yüzü çok yakınıma gelmişti. “Senin hakkında ne düşündüğümü duymak ister misin?”

“Hayır. Dün Nellie’nin ağzından duyduğum zaten.” Frene basıp Rocinante’yi kenara çektim.

Şaşkın görünüyordu. “Neden duruyorsun?”

“İn aşağı,” dedim.

“Vay, kavga istiyorsun.”

“Hayır. Senden kurtulmak istiyorum. İn aşağı.”

“İndir de görelim.”

Koltukla kapının arasındaki boşluğa uzandım ki gerçekten bomboştu.

“Tamam, tamam,” dedi. İndiğinde kapıyı öyle hızlı çarptı ki Charley kızıp homurdandı.

Hemen gaza bastım ama arkamdan bağırdığını duyabiliyordum. Aynadan nefret dolu yüzünü ve tükürük saçan ağzını gördüm. “Zenci âşığı, Zenci âşığı, Zenci âşığı,” diye tiz bir sesle bağırp durdu onu aynadan gördüğüm müddetçe, kim bilir belki sonra da devam etmiştir. Doğru, onu ben kışkırtmışım ama elimde değildi. Beni akıl adam listesine almasınlar en iyisi.

Jackson’la Montgomery arasında bir yolcu daha aldım; sert bir yüzü, sabırsız, atılgan bir hali olan genç bir Zenci öğrenciyi. Göğüs cebinde üç dolmakalem vardı ve ceketinin iç cebi kâğıtlarla doluydu. Öğrenci olduğunu sordum da öğrendim. Diken üstündeydi. Plaka ve konuşmam onu olabildiğince rahatlattı.

Oturma eylemlerini konuştuk. Gösterilere ve otobüs boykotuna katılmıştı. Ona New Orleans’ta gördüklerimi anlattım. Kendisi de orada bulunmuştu. Beni şoke eden şey ona çok normal geliyordu.

Nihayet Martin Luther King’den ve pasif ama sürekli direniş öğretisinden konuştuk.

“Çok yavaş,” dedi. “Çok zaman alacak.”

“İlerleme var, istikrarlı bir ilerleme var. Gandhi şiddete karşı galip gelmek için tek silahın bu olduğunu kanıtladı.”

“Hepsini biliyorum. Araştırdım. Kazanımlar denizde bir damla ve zaman geçiyor. Ben daha hızlı olsun istiyorum, hareket istiyorum; hemen şimdi.”

“Ama o zaman yenilgi gelebilir.”

“Adam yerine konulduğumu görmeden yaşlanabilirim. Hatta ölebilirim.”

“Doğru. Gandhi de öldü. Senin gibi hareket isteyenler çok mu?”

“Evet. Yani biraz, yani tam ne kadar olduğunu bilmiyorum.”

Sonra başka başka şeyler konuştuk. Yüzeyin hemen altındaki kaygıya ve ataklığa rağmen tutkulu, düzgün konuşan bir gençti. Ama onu Montgomery’de indirdiğimde pencereden içeri uzanıp güldü. “Utaniyorum,” dedi. “Sadece bencillik. Görmek istiyorum – ben – ölmeden önce. Burada! Ben! Hemen görmek istiyorum.” Sonra aniden arkasını döndü, gözlerini sildi ve hızla uzaklaştı.

Bütün o kamuoyu yoklamaları, anketler, haberden çok kanaat bildiren, neyin ne olduğunu anlamamızı engelleyen gazetelerle boğuşmaktayken bir konuda açık olmak istiyorum. Okur “Bize Güneyin gerçek resmini sunduğunu düşünüyor,” desin diye herhangi bir çapraz kesit sunmaya niyet etmedim, sunmadım da. Sadece bir iki kişinin bana söylediklerini ve kendi gördüklerini yazdım. Bu insanların geniş bir kesimi temsil edip etmediklerini, bundan bir sonuç çıkarmanın mümkün olup olmadığını bilmiyorum. Ama oranın sorunlu bir bölge olduğunu ve insanların kapana kısılmış olduğunu biliyorum. Günün birinde gelirse, çözümün de kolay ya da basit olacağını düşünmüyorum. Ben de Monsieur Ci Gît gibi bu asıl meselenin bu işin sonu olmadığını düşünüyorum. O sona ne şekilde ulaşılacağı, yöntemlerin o korkunç belirsizliği.

Bu anlatının başlangıcında seyahatlerin kendilerine has bir karakterleri olduğunu, her birinin bir birey olduğunu ve hiçbirinin birbirine benzemediğini yazmıştım. Seyahatlerin o güçlü kendine özgülüğü karşısındaki hayretimi anlatmış ve insanların seyahate gitmediklerini, seyahatin onlara geldiğini yazmıştım. Ancak seyahatlerin ömrü konusunda pek yorum yapmamıştım. Değişkenlik gösteren ve önceden tahmin edilemeyen bir konu bu. Daha yolcu geriye dönmeden bitmiş, mortu çekmiş bir yolculuk bilmeyeniniz var mı? Bunun tersi de mümkün: zamanda ve mekânda hareket bittikten çok sonra bile devam eden bir yolculuk. Salinaslı orta yaşlı bir adam Honolulu'ya gitmişti bir kere sinde ve yolculuğu ölene kadar devam etmişti. Verandasındaki sallanan sandalyede oturduğunu, gözlerini kısıp hiç durmadan Honolulu'da gezindiğini görürdük hep.

Benim kendi yolculuğum yola çıkmadan çok önce başladı ve geri dönmeden önce bitti. Tam olarak nerede ve ne zaman bittiğini biliyorum. Virginia'nın köpek bacağında, Abingdon yakınlarında, rüzgârlı bir ikinci vakti, saat dörtte, hiç ikaz etmeden, veda etmeden, hareket çekmeden basıp gitti ve beni evden çok uzakta sap gibi bıraktı. Onu geri çağırmaya, tekrar yakalamaya çalıştım. Aptalca, umutsuz bir çabaydı çünkü kesinlikle, dönmemecesine gitmiş, bitmişti. Yol sonsuz taş bir kurdeleye, tepeler engellere, ağaçlar yeşil lekelere, insanlar başları olan ama yüzleri olmayan hareketli figürlere dönüştü. Yol boyu bütün yiyeceklerin tadı çorba gibiydi, çorbanın bile. Yatağım dağınıktı. Uzun, eşitsiz aralıklarla şöyle bir kestirmek için giriyordum içine. Ocağım yanmıyor, dolaptaki ekmek küf tutuyordu. Kilometreler ben görmeden altımdan geçip gidiyordu. Soğuk olduğunu biliyordum ama hissetmiyordum; çevrenin güzel görüldüğünü biliyordum

ama görmüyordum. Batı Virginia'dan bir buldozer gibi körlemesine geçtim, Pennsylvania'ya daldım ve Rocinante'yi o kocaman, geniş paralı yola muhladım. Gece, gündüz, mesafe kalmamıştı. Depoyu doldurmak, Charley'i gezdirmek ve beslemek, telefon etmek için durmuş olmalıyım ama hiçbirini hatırlamıyorum.

Çok tuhaf. Virginia, Abdington'a kadar bütün yolculuğu bir film gibi geri sarabiliyorum. Neredeyse her şeyi hatırlıyorum; her yüzü, her tepeyi, ağacı, rengi, aksarı. Küçük sahneler her an belleğimde yeniden sergilenmeye hazır. Abdington'dan sonra ise sıfır. Yol gri, zamansız, olaysız bir tüneldi ama sonunda tek bir ışıltılı gerçeklik vardı: kendi karım, kendi evim, kendi sokağım, kendi yatağım. Hepsi oradaydı ve ben de son sürat oraya gidiyordum. Rocinante seri bir araç olabilir ama onu pek hızlı sürmemiştim. Şimdi ağır, sıkıntılı ayağımın altında zıplıyordu ve kabinin kenarlarında rüzgâr uğulduyordu. Benim yolculuk konusunda kendimi bir hayale kaptırdığımı düşünenler Charley'in yolculuğun bittiğini anlamasına ne diyecek? En azından o hayalci, ruh hali cambazı değildir. Kafasını kucağıma koyup uyuyor, pencereden dışarı bakmıyor, "Ftt" demiyor, beni kenara çekmeye zorlamıyordu. İşlerini uyurgezer gibi hallediyor, sıra sıra çöp kovasını görmezden geliyordu. Sözümün doğruluğunu bu kanıtlamıyorsa hiçbir şey kanıtlamaz.

New Jersey bir başka paralı yolda tükendi. Vücudum sinirsiz, yorulmaz bir boşluktu. New York'a yaklaştıkça artan trafik nehri beni taşıyordu ve aniden Holland Tüneli'nin bana 'hoş geldin' diyen ağzını gördüm, çıkışta evim vardı.

Bir polis beni trafik yılanından dışarı çekti. "O bütün gazı tüpüyle tünele giremezsin," dedi.

"Ama memur bey, tüp kapalı."

"Fark etmez. Kanun böyle. Gazı tünele sokamazsın."

Aniden kendimi bırakıp bir bitkinlik jölesine dönüştüm. "Ama eve gitmek istiyorum," diye mızıldandım. "Eve nasıl gideceğim şimdi?"

Polis bana karşı çok nazik ve sabırlıydı. Belki onun da bir yerlerde bir evi vardı. "George Washington köprüsünü kullanabilirsiniz ya da feribota binebilirsiniz."

İş çıkışı saatiydi ama iyi kalpli polis benim içimde potansiyel bir manyak görmüş olmalıydı. Vahşi trafiği durdurdu, beni aradan geçirdi ve büyük bir özenle doğru istikamete yönlendirdi. Hatta direksiyona geçip beni eve götürmek arzusundaydı sanki.

Büyülü değnek dokunmuş gibi kendimi Hoboken feribotunda, sonra da kıyıda buldum; şehir merkezinin epey yakınında, hiçbir işarete uymadan makas atan, sağdan soldan dalan banliyö sakinlerinin hayasızca akını içinde. New York'un göbeğinde her gün bir Pamplona boğa koşusu gibi. Bir sağa saptım, bir sola saptım, tek yönlü bir yola tersten girdim, geri çıktım, bir yaya geçidinde etrafımda dönen bir insan girdabı içinde kaldım.

Aniden park yasağı olan bir yerde arabayı kaldırıma çektim, motoru kapattım ve koltuğa yaslanıp gülmeye başladım, susamıyordum. Ellerim, kollarım, omuzlarım araba kullanmaktan seyirliyordu.

İyicil, kırmızı bir yüzü ve buz gibi mavi gözleri olan, eski moda bir polis pencereme eğildi. "Neyin var, Mac, sarhoş musun?" diye sordu.

"Memur bey," dedim, "bu aletle bütün memleketi dolaştım; dağlar, ovalar, çöller aştım. Şimdi yaşadığım yere, kendi şehrimde döndüm ve yolumu kaybettim."

Keyifle sırtıttı. "Takma kafaya, Mac," dedi. "cumartesi günü ben de Brooklyn'de yolumu kaybettim. Nereye gidiyordun?"

İşte yolcu evine böyle döndü.

John Steinbeck, gençliğinden beri bir gezi tutkunuydu. Daha 20 yaşlarındayken Pasifik Okyanusu'na açılma hayalleri kuruyordu. Henüz yazarlık serüveninin başındayken dahi ülkesini ve insanlarını gezip görerek tanımayı şiar edinmişti. Ona Nobel Ödülü'nü kazandıran da ülkenin 'ruhunu' bu denli anlayabilmiş olmasıydı. Ne var ki 1960 yılına gelindiğinde bir yazar olarak rüştünü ispat etmiş Steinbeck, önceden tanıdığı ve romanlarında resmettiği Amerika ve Amerikan halkını değil, açıktan açığa tüketim toplumuna dönüşmüş ve bencilliği içine işlemiş bir Amerika bulur etrafında. Hastalığının da iyiden iyiye kendini hissettirdiği bir dönemde Steinbeck'i, karavanı Rocinante ve elbette köpeği Charley'le yollara düşüren, ülkesini 'tanıyamama' halidir. *Köpeğim Charley ile Amerika Yollarında*'da, hava kirliliğinden rengi değişmiş gökyüzünün hemen altındaki apartmanların, trafiğe boğulmuş caddelerin, acı fren seslerinin arasında 'toprağa köklerini salma' kaygısı içinde sürüklenen Steinbeck, Amerika'yı yeniden 'keşfediyor'.

Her kitabı klasikleşmiş Steinbeck'in, gezi edebiyatının en güzel örneklerinden olan bu önemli eseri Türkçede ilk kez okur karşısında...

ISBN: 978-975-570-660-3

18 TL

📖 selyayincilik f selyayin 📱 selyayincilik
www.selyayincilik.com